

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ
Κατεύθυνση : Μειονότητες και κοινωνικός αποκλεισμός
Ακαδημαϊκό έτος : 2007 - 2008**

**Κοινωνικός αποκλεισμός στην
Ελλάδα:
η περίπτωση των οργανώσεων και
των κομμάτων της άκρας δεξιάς
1975-2007**

Επιμέλεια: Αθανάσιος Θεοφιλόπουλος (Α.Μ. 3306Μ012)

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Ανθοζωή Χάιδου

Εξεταστική Επιτροπή:

Ανθοζωή Χάιδου, καθηγήτρια

Θεόδωρος Σακελλαρόπουλος, καθηγητής

Γεράσιμος Καραμπελιάς, επίκουρος καθηγητής

Αθήνα, 2008

Περιεχόμενα

Περίληψη	3
Εισαγωγικές Παρατηρήσεις	5
1. Υποθέσεις Εργασίας και Μεθοδολογία Έρευνας	10
2. α. Οι όροι «κοινωνικός αποκλεισμός» και «άκρα δεξιά»	11
2. β. Η γέννηση και η εξέλιξη της άκρας δεξιάς και ο «νεο-λαϊκισμός»	16
2. γ. Το «τρίτο κύμα» ή η άκρα δεξιά του σήμερα	30
2. δ. Δεξαμενές ψηφοφόρων της σύγχρονης άκρας δεξιάς	39
3. Επίλογος	45
1^ο Μέρος Η δικτατορία των συνταγματαρχών (1967-1974): Ένα καθεστώς τρόμου και καταπάτησης δικαιωμάτων	48
1. Η εσωτερική πολιτική του Απριλιανού καθεστώτος: φυσική εξοντώση, τρομοκρατία και κοινωνικός αποκλεισμός	50
2. Η ιδεολογία του Απριλιανού καθεστώτος: η «νομιμοποίηση» των εξοντώσεων και της κοινωνικής περιθωριοποίησης των «εχθρών» του καθεστώτος	61
3. Το Απριλιανό καθεστώς αναζητεί υποστήριξη σε ξένες ακροδεξιές δυνάμεις και σε φασιστικά-ρατσιστικά καθεστώτα	79
4. Η πτώση του Απριλιανού καθεστώτος	85
5. Επίλογος	92
2^ο Μέρος Πρώτη Περίοδος 1975 – 1990: Οι Νοσταλγοί της Δικτατορίας	97
1. Πρώτα βήματα της δημοκρατίας, προσπάθειες «ανάστασης» της δικτατορίας και κόμματα και οργανώσεις της μεταπολιτευτικής άκρας δεξιάς	97
2. Η δίκη των δικτατόρων και των συνεργατών τους	111
3. «Πολιτικές» δολοφονίες, τρομοκρατία και δημιουργία νέων ακροδεξιών κομμάτων και οργανώσεων	115
4. Επίλογος	122
3^ο Μέρος Δεύτερη Περίοδος 1990 – 2007: Οι Μετανάστες στο Στόχαστρο και η Αποδοχή (:) της Δημοκρατικής Νομιμότητας	125
Πρόλογος	125
1. Ακροδεξιές οργανώσεις της δεκαετίας του '90: η <i>Χρυσή Αυγή</i> , η <i>Οργάνωση Εθνικιστών Ρεθόμνου</i> και το <i>Δίκτυο 21</i>	128
2. Ακροδεξιά κόμματα της δεκαετίας του '90: η διάλυση της <i>ΕΠΕΝ</i> , η εμφάνιση του <i>Ελληνικού Μετώπου</i> και η <i>Πρώτη Γραμμή</i>	148
3. Ακροδεξιά κόμματα του '00: ο <i>Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός</i> και η <i>Πατριωτική Συμμαχία</i>	152
4. Η συμμαχία <i>ΛΑ.Ο.Σ.-Ελληνικού Μετώπου</i> , η είσοδος του <i>ΛΑ.Ο.Σ.</i> στη βουλή και η γραφική περίπτωση του <i>Νέου Φασισμού</i>	158
5. Τα παρακλάδια του <i>ΛΑ.Ο.Σ.</i>	171
6. Επίλογος	176
Επίλογος – Τελικά Συμπεράσματα	179
Βιβλιογραφία	187

Περίληψη

Το 1974, μετά από την αντίσταση του ελληνικού λαού, τα δραματικά γεγονότα της Κύπρου και την διεθνή απομόνωση, η καταστροφική για την πατρίδα μας επταετής δικτατορία των συνταγματαρχών, κατέρρευσε. Είχε έρθει πλέον η στιγμή να εγκαθιδρυθεί στην Ελλάδα, ουσιαστικά για πρώτη φορά μετά τη δικτατορία του Ιωάννη Μεταξά το 1936, ένα ελεύθερο δημοκρατικό πολίτευμα, χωρίς πιστοποιητικά «εθνικοφροσύνης», χωρίς νοθευμένα εκλογικά αποτελέσματα, χωρίς εξορίες, βασανιστήρια και εκτελέσεις δημοκρατικών πολιτών. Η χώρα μας θα αρχίσει σταδιακά να μπαίνει σε τροχιά εκδημοκρατισμού, ανάπτυξης και ένταξης στους ευρωπαϊκούς θεσμούς.

Όμως, ήδη από τους πρώτους μήνες μετά την πτώση της δικτατορίας, στελέχη, οπαδοί και νοσταλγοί του Απριλιανού καθεστώτος, αρνούμενοι να αποδεχτούν την ήττα τους και βαθιά εμποτισμένοι από το εθνικιστικό, ρατσιστικό και αντικομμουνιστικό πνεύμα της Χούντας, θα δημιουργήσουν πολιτικούς σχηματισμούς, επιδιώκοντας την επάνοδο τους στη λήψη αποφάσεων, αυτή τη φορά μέσω της δημοκρατικής νομιμότητας. Παράλληλα, θα προβούν σε τρομοκρατικά χτυπήματα, ενώ ύποπτες «κινήσεις» θα καταγραφούν και στο στράτευμα.

Αλλά, παρ'όλες τις προσπάθειες τους για επαναφορά στο επίκεντρο της πολιτικής σκηνής, τα ακροδεξιά κόμματα και οι οργανώσεις που θα δημιουργήσουν οι αναποληγτές της δικτατορίας, θα φυτοζωούν και τελικά θα διαλυθούν. Ο κύριος λόγος ήταν ότι αυτοί οι ακροδεξιοί πολιτικοί σχηματισμοί της πρώτης περιόδου κατά την μεταπολίτευση, είχαν ως κεντρικό σημείο αναφοράς την σκοτεινή περίοδο της δικτατορίας, με αποτέλεσμα να μην μπορέσουν να βρουν ερείσματα στον ελληνικό λαό που τόσο είχε υποφέρει από αυτήν.

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, η μετατροπή της Ελλάδας σε χώρα υποδοχής μετανάστων σε συνδυασμό με την ανυπαρξία οργανωμένης μεταναστευτικής πολιτικής και πολιτικής ένταξης και ενσωμάτωσης και, παράλληλα, η έξαρση του Μακεδονικού ζητήματος και η όξυνση των σχέσεων με την Τουρκία, θα ενεργοποιήσει στη χώρα μας έντονα εθνικιστικά, ξενοφοβικά και ρατσιστικά αντανάκλαστικά. Την κατάσταση αυτή θα καταφέρει να εκμεταλλευτεί επιτυχώς στις εκλογές του 2007, το ακροδεξιό κόμμα *Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός (ΛΑ.Ο.Σ.)*, πετυχαίνοντας την είσοδο του στο ελληνικό κοινοβούλιο, μια ιστορική νίκη για την άκρα δεξιά στη χώρα μας.

Από τη δεκαετία του 1990 μέχρι σήμερα διανύουμε την δεύτερη περίοδο για την άκρα δεξιά στη χώρα μας μετά την πτώση της Χούντας, με τον σχηματισμό νέων ακροδεξιών οργανώσεων και πολιτικών κομμάτων. Οι νέοι αυτοί σχηματισμοί, με μερικές «γραφικές» εξαιρέσεις, δηλώνουν ότι αποδέχονται πλήρως τη δημοκρατική νομιμότητα, αποφεύγουν κάθε ανοιχτό συσχετισμό με το Απριλιανό καθεστώς και τα φασιστικά καθεστώτα του Μεσοπολέμου και θέτουν στο επίκεντρο του ιδεολογικού και προγραμματικού τους λόγου την άμεση απομάκρυνση όλων των «λαθρομεταναστών» και την υιοθέτηση μιας «σκληροπυρηνικής» γραμμής στα εθνικά μας ζητήματα.

Για τα ακροδεξιά κόμματα και τις οργανώσεις της δεύτερης περιόδου, ο οικονομικός μετανάστης είναι ο υπαίτιος πολλών δεινών του ελληνικού λαού: φτώχεια, ανεργία, εγκληματικότητα, διάδοση μολυσματικών ασθενειών, κατάρρευση ασφαλιστικών ταμείων. Γι' αυτό, σύμφωνα με τη σημερινή ελληνική άκρα δεξιά, θα πρέπει είτε η Ελλάδα να μετατραπεί σε «φρούριο» μέσα στο οποίο δύσκολα κανείς εισέρχεται είτε σε όσους «ξένους» επιτραπεί να παραμείνουν στη χώρα μας, να αποδεχτούν μια σειρά από αυστηρούς περιορισμούς δικαιωμάτων και μια μεροληπτική εις βάρος τους πολιτική, οδηγώντας τους στον κοινωνικό αποκλεισμό.

Τέλος, όσοι υποστηρίζουν τη διπλωματική επίλυση των εθνικών μας ζητημάτων, όσοι πιστεύουν και ελπίζουν σε μια ειρηνική συνύπαρξη με τα γειτονικά κράτη, δεν είναι τίποτε άλλο για την σημερινή ελληνική άκρα δεξιά παρά «προδότες», «απάτριδες», «εθνικοί μειοδότες» και «πράκτορες ξένων συμφερόντων» που θα πρέπει με κάθε τρόπο να «φιμωθούν». Είναι και αυτοί ένας άλλος «εχθρός» του έθνους, ο εσωτερικός, που υπηρετεί συμφέροντα «διεθνιστικών» και «αντεθνικών κύκλων» και γι' αυτό θα πρέπει να εξοβελιστούν από την κοινωνική και πολιτική ζωή του τόπου.

Επομένως, η υποστήριξη με οποιονδήποτε τρόπο (ψήφο, ένταξη, οικονομική ενίσχυση) ενός ελληνικού ακροδεξιού κόμματος είναι κατάφαση στον κοινωνικό αποκλεισμό συγκεκριμένων ομάδων-στόχων και έκφραση πίστης ότι μέσω αυτού του αποκλεισμού η χώρα μας θα λύσει πολλά, αν όχι όλα, προβλήματα.

Λέξεις «Κλειδιά»: Άκρα Δεξιά, Κοινωνικός Αποκλεισμός, Εθνικισμός, Ρατσισμός, Ξενοφοβία.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Αντικείμενο της μελέτης αυτής είναι τα κόμματα και οι οργανώσεις της άκρας δεξιάς που αναπτύχθηκαν στην Ελλάδα από την πτώση της δικτατορίας των συνταγματαρχών μέχρι σήμερα και το ποιες κοινωνικές ομάδες επιθυμούν να οδηγηθούν στο περιθώριο της κοινωνίας, με ποιόν τρόπο και κυρίως γιατί. Κατά το παρελθόν, πραγματοποιήθηκαν αρκετές μελέτες για τον ελληνικό ακροδεξιό χώρο πριν και κατά τη διάρκεια της δικτατορίας.¹ Επίσης υπάρχουν λίγες μελέτες και έρευνες για την ελληνική άκρα δεξιά και μετά την πτώση της δικτατορίας,² αλλά τις θεωρώ αρκετά ελλιπείς. Ο **πρώτος στόχος** της μελέτης μου είναι η κάλυψη αυτού του σημαντικού κενού στην ιστορική μελέτη της ελληνικής πολιτικής ζωής.

Παρατηρώντας τον ιδεολογικό και προγραμματικό λόγο της ελληνικής άκρας δεξιάς, καθώς και τα πεπραγμένα των εκπροσώπων και των οπαδών της, βλέπουμε ότι η άκρα δεξιά στοχοποιεί κάθε φορά συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες, κατηγορώντας τις ως υπαίτιες των δεινών της χώρας και γι' αυτό, ζητά - στην καλύτερη περίπτωση - περιορισμό δικαιωμάτων αυτών των ομάδων, απέλαση τους ακόμα και εξόντωση τους. Επομένως, το ακροδεξιό φρόνημα και η ακροδεξιά πρακτική έχουν να κάνουν με υποστήριξη και αποδοχή του κοινωνικού αποκλεισμού συγκεκριμένων τμημάτων της κοινωνίας, θεωρώντας ότι με αυτόν τον τρόπο θα λυθούν αυτομάτως πολλά από τα προβλήματα - αν όχι όλα - που ταλανίζουν τον τόπο. Ο **δεύτερος στόχος** της μελέτης μου είναι να καταδείξει ακριβώς αυτή τη σχέση μεταξύ ελληνικής άκρας δεξιάς και ισχυρής βούλησης των εκπροσώπων και των οπαδών της για κοινωνική περιθωριοποίηση συγκεκριμένων ομάδων της κοινωνίας, να εξετάσει ποιές είναι οι στοχοποιημένες κοινωνικές ομάδες και ποια τα επιχειρήματά της εις βάρος αυτών των «εχθρών του έθνους».

¹ Βλ. Βακαλοπούλου Μπέττυ, *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα*, στο Gaddi Giuseppe, *Ο Νεοφασισμός στην Ευρώπη*, μετάφρ. Βακαλοπούλου - Τζουλιάνο Μπέττυ, Νέα Σύνορα, Αθήνα, 1975 / Ζορμπαλάς Σταύρος, *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1978 / Κάτρης Α. Γιάννης, *Η Γέννηση του Νεοφασισμού - (Ελλάδα 1960 - 1974)*, Παπαζήσης, 1974 / Λεντάκης Ανδρέας, *Παρακρατικές Οργανώσεις και 21^η Απριλίου*, Καστανιώτης, Αθήνα, 1975.

² Βλ. Milza Pierre, *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης - η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, μετάφρ. Κωκκίας Γιάννης, επιμ. Βουλελης Νικόλας, Scripta, Αθήνα, 2004 / ΕΚΘΕΣΗ *εξ ονόματος της Εξεταστικής Επιτροπής για το Ρατσισμό και την Ξενοφοβία*, επιμ. Ford M. Glyn, Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Βρυξέλλες, 1991 / Σταματελάτος Μιχάλης, *Ο Φασισμός και ο Ρατσισμός στη Σημερινή Ευρώπη - Επισημάνσεις, Συμπεράσματα, Συστάσεις της Εκθέσεως του Δημ. Ευρυγένη προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο*, Εκδόσεις Καθημερινής, 1987.

Ο τρίτος και τελευταίος στόχος της μελέτης μου είναι να καταδείξω, με όσο το δυνατόν περισσότερα τεκμήρια, τον βαθιά αντιδημοκρατικό και κρυπτοφασιστικό³ χαρακτήρα της ελληνικής άκρας δεξιάς και ουσιαστικά τον ανθελληνικό και αντιπατριωτικό χαρακτήρα της. Και αυτό διότι η ελληνική άκρα δεξιά επιμένει να αυτοπροβάλλεται ως γνήσια πατριωτική δύναμη, ταυτίζοντας κατ'αυτόν τον τρόπο τον πατριωτισμό με τον ρατσισμό,⁴ την ξενοφοβιά,⁵ τον εθνικισμό,⁶ τη μισαλλοδοξία.

³ Ο όρος «φασισμός» προέρχεται από την ιταλική λέξη «fascio» που σημαίνει «μάτσο» και «δεμάτι» και σύμβολο του είναι ο «Fascio Littorio», ένας πέλεκυς τοποθετημένος ανάμεσα σε ένα δεμάτι αποτελούμενο από βέργες το οποίο περιέφεραν μπροστά από τους ύπατους στις ρωμαϊκές δημόσιες πομπές και συμβόλιζε την ενότητα και την εξουσία του κράτους. Πριν από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ο συμβολισμός του ρωμαϊκού πέλεκυ οικειοποιούνταν κυρίως από την Αριστερά. Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, Ιταλοί επαναστάτες χρησιμοποίησαν τον όρο «fascio» ώστε να εμπνεύσουν το αίσθημα ενότητας ανάμεσα στους αφοσιωμένους μαχητές και οι αγρότες που επαναστάτησαν εναντίον των γαιοκτημόνων στη Σικελία το 1893 – 1894 αποκαλούσαν τις οργανώσεις τους «Fasci Italiani» (στο Paxton O. Robert, *Η Ανατομία του Φασισμού*, μετάφρ. Χαλμούκου Κατερίνα, Κέδρος, Αθήνα, 2006, σ. 14-15). Σύμφωνα με τον Paxton, “ο φασισμός μπορεί να οριστεί ως μια μορφή πολιτικής συμπεριφοράς που χαρακτηρίζεται από μονομανή ενασχόληση με την κοινωνική παρακμή, την ταπείνωση ή τον κατατρεγμό και από μια αντισταθμιστική προσήλωση στην ενότητα, στην ενεργητικότητα και στον εξαγνισμό. Στα πλαίσια λοιπόν αυτής της στάσης, ένα κόμμα μαζικής απήχησης που αποτελείται από αφοσιωμένους εθνικιστές ακτιβιστές, οι οποίοι βρίσκονται σε ταραχώδη αλλά αποτελεσματική συνεργασία με παραδοσιακές ελίτ, εγκαταλείπει τις δημοκρατικές ελευθερίες και, χωρίς ηθικούς ή νομικούς περιορισμούς, επιδιώκει να πραγματοποιήσει εσωτερικές εκκαθαρίσεις και να επεκταθεί εξωτερικά” (στο ίδιο, σ. 302). Το θεμελιώδες χαρακτηριστικό του φασισμού, κατά τον εισηγητή της Εξεταστικής Επιτροπής που είχε συγκροτηθεί, την δεκαετία του 1980 από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, για να μελετηθεί η άνοδος του φασισμού και του ρατσισμού στην Ευρώπη, Δημήτρη Ευρυγένη, “συνίσταται σε μια εθνικιστική τάση, που κατ’ουσίαν αντιστρατεύεται τις αρχές της δημοκρατίας, το πρωτείο του Δικαίου και τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες, καθώς και σε παράλογο εκθιασμό μιάς συγκεκριμένης κοινότητας, που χρησιμοποιεί ως σημείο αναφοράς, για συστηματικές διακρίσεις εις βάρος άλλων”, ενώ η “στάση αυτή εκδηλώνεται στο επίπεδο των ιδεών, του λόγου, της δράσεως και των στόχων” (στο Σταματελάτος Μιχάλης, *Ο Φασισμός και ο Ρατσισμός στη Σημερινή Ευρώπη – Επισημάνσεις, Συμπεράσματα, Συστάσεις της Εκθέσεως του Δημ. Ευρυγένη προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο*, Εκδόσεις Καθημερινής, 1987, σ. 14). Για τον Πέιν, ο φασισμός της Ευρώπης Μεσοπολέμου ήταν “η πιο επαναστατική μορφή εθνικισμού” και χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ήταν η “κουλτούρα του φιλοσοφικού ιδεαλισμού, η ισχύς της βούλησης, ο βιταλισμός, ο μυστικισμός και η ηθικιστική αντίληψη της θερμάουσας βίας, που εκφραζόταν ιδιαίτερα μέσω των στρατιωτικών αξιών, της εξωτερικής επιθετικότητας και της αυτοκρατορίας” (στο Πέιν Στάνλεϊ, *Η Ιστορία του Φασισμού 1914 – 1945*, μετάφρ. Γεωργιάς Κώστας, πρόλογος Ροζάνης Στέφανος, Φιλίστωρ, Αθήνα, 2000, σ. 675).

⁴ Η λέξη «ρατσισμός» προέρχεται από τη μετάφραση της λέξης «φυλής», η οποία είναι παρόμοια σε διάφορες γλώσσες όπως π.χ. «race», «raza», «raca», «Rasse» κ.λπ., και αποτελεί μια βασική έννοια του ευρωπαϊκού ρατσισμού - φυλετισμού, όπως αποκαλείται σε ολόκληρο τον κόσμο το φαινόμενο των φυλετικών και κοινωνικών διακρίσεων (στο Παπαδημητρίου Δ. Ζήσης, *Ο Ευρωπαϊκός Ρατσισμός – Εισαγωγή στο φυλετικό μίσος*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2000, σ. 23). Η λέξη «ράτσα» πρωτοεμφανίστηκε τον 13^ο αιώνα μ.Χ. στην ιβηρική χερσόνησο και ίσως προέρχεται από την αραβική λέξη «ras», η οποία σημαίνει κεφαλή ή τον επικεφαλής κάποιου γένους ή φατρίας και υποδηλώνει τη φυλετική καταγωγή ατόμων (στο ίδιο, υποσημείωση 4, σ. 24). Ως ανθρωπολογική κατηγορία ταξινόμησης, η λέξη «φυλή» χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά το 1684, από έναν Γάλλο γιατρό και περιηγητή, τον Francois Bernier (1620 – 1688), στο έργο του *Νέα Διαίρεση της Γης με βάση τα διάφορα είδη και τις ανθρώπινες φυλές που την κατοικούν* (στο ίδιο, υποσημείωση 7, σ. 25). Έκτοτε επιστήμονες από διάφορες ειδικότητες ασχολούνται με την ταξινόμηση του ανθρώπινου γένους χρησιμοποιώντας ως βασική κατηγορία τη φυλή (στο ίδιο, σ. 25). Μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ήρθε η πρώτη επίσημη παγκόσμια αποκήρυξη των φυλετικών θεωριών, και συγκεκριμένα, στην πρώτη (1949) και στη δεύτερη (1951) Διακήρυξη της UNESCO, σύμφωνα με τις οποίες, η λέξη «φυλή» δεν έχει κανένα ουσιαστικό περιεχόμενο και κατ’επέκταση οι φυλετικές θεωρίες κρίνονται ως

επιστημονικά αβάσιμες (στο ίδιο, σ. 36). Σαν όρος, ο ρατσισμός εμφανίστηκε μόλις στον μεσοπόλεμο και είχε χαρακτήρα πολεμικής με στόχο το δόγμα της ανισότητας μεταξύ των ανθρώπινων φυλών, αλλά ρατσισμός με την έννοια της κοινωνικής διάκρισης εντοπίζεται σε όλες ανεξαιρέτως τις ιστορικές κοινωνίες. Με την παραδοσιακή σημασία του όρου, ο ρατσισμός είναι ένα δόγμα σύμφωνα με το οποίο οι ιδιότητες και ικανότητες του ανθρώπου είναι φυλετικά προσδιορισμένες. Αυτός είναι ο βιολογικός ρατσισμός, ο σημερινός όμως ρατσισμός εμπεριέχει διάφορα ψυχοκοινωνικά και πολιτισμικά επιχειρήματα καθώς και διάφορες θεσμοποιημένες μορφές κοινωνικών διακρίσεων, όπως για παράδειγμα ρατσισμός εναντίον γλωσσικών, θρησκευτικών και εθνικών μειονοτήτων ή κοινωνικός ρατσισμός εναντίον των «διαφορετικών» όπως οι ομοφυλόφιλοι. Ο ρατσισμός, σύμφωνα με τον Παπαδημητρίου, με την παραδοσιακή χρήση του όρου, είναι "το δόγμα σύμφωνα με το οποίο οι ανθρώπινες ιδιότητες και ικανότητες είναι φυλετικά προσδιορισμένες", ένας ορισμός που αποδίδει με πληρότητα τον λεγόμενο «βιολογικό» ρατσισμό. Όπως επισημαίνει ο Παπαδημητρίου, υπάρχουν και άλλα ήδη ρατσισμού, τα οποία στηρίζονται σε ψυχοκοινωνικά και πολιτισμικά «επιχειρήματα». Έχουμε έτσι το ρατσισμό σε βάρος των εθνικών, θρησκευτικών και γλωσσικών μειονοτήτων, ο ρατσισμός σε βάρος των οικονομικών μεταναστών και στους πρόσφυγες, ο ρατσισμός σε βάρος ατόμων με ειδικές ανάγκες, ο ρατσισμός σε βάρος ανθρώπων που πάσχουν από ανίατες και μεταδοτικές ασθένειες όπως το Aids, ακόμα και ρατσισμός σε βάρος των ομοφυλοφίλων. Κατά τον Etienne Balibar, ο ρατσισμός αρθρώνεται γύρω από το στίγμα της διαφορετικότητας (χρώμα του δέρματος, εθνικότητα, θρήσκευμα, σωματικά ελαττώματα) και εγγράφεται σε πρακτικές εκμετάλλευσης, βίας, περιφρόνησης καθώς και σε προσπάθειες κάθαρσης της κοινωνίας από ξένα στοιχεία, με σκοπό την διαφύλαξη της συλλογικής ταυτότητας από κάθε είδους πρόσμειξη. Από την πλευρά του, ο Taguieff, διακρίνει μεταξύ ιδεολογικού ρατσισμού, ο οποίος αναφέρεται στην πίστη στις βασικές αρχές της φυλετικής ιδέας, ρατσιστικής προκατάληψης η οποία εκφράζεται μέσα από μια μεροληπτική ή και αρνητική στάση απέναντι σε μια κοινωνική ομάδα και στα άτομα που την αποτελούν και, τέλος, ρατσιστικής συμπεριφοράς, η οποία αναφέρεται στην πρακτική των φυλετικών και κοινωνικών διακρίσεων, στους διωγμούς και στην εξολόθρευση. Τέλος, για την Guillaumin, υπάρχουν τρία είδη ρατσισμού: 1. ο ρατσισμός ως συμπεριφορά που διαχέεται στις ανθρώπινες σχέσεις με διαφορετικό κάθε φορά πρόσωπο όπως είναι η ξενοφοβία, η εχθρότητα, η επιθετικότητα, οι διακρίσεις και ο κοινωνικός αποκλεισμός, 2. ο ρατσισμός ως πολιτικός λόγος που εμπεριέχεται σε κομματικά προγράμματα με φυλετικές, σεξιστικές και γενικότερα εχθρικές αντιλήψεις για τις μειονοτικές ομάδες και, 3. ο ρατσισμός ως βασικό στοιχείο των κρατικών νόμων, όπως για παράδειγμα την Ναζιστική Γερμανία και το καθεστώς άπαρτχάιντ στη Νότια Αφρική. Αν και ο ρατσισμός περιέχει την προκατάληψη, αυτό δεν σημαίνει και ότι είναι προκατάληψη, αλλά, από την άλλη πλευρά η προκατάληψη μπορεί να οδηγήσει σε κοινωνικές διακρίσεις. Ένας άνθρωπος που διακατέχεται από προκαταλήψεις, δεν υιοθετεί αναγκαστικά πρακτικές διακρίσεων ούτε κάνει χρήση ρατσιστικής βίας, ενώ την ίδια στιγμή, τέτοια βία, δεν σημαίνει ότι το άτομο που την εκδηλώνει έχει μια ρατσιστική κοσμοαντίληψη. Από την άλλη πλευρά, ο ρατσισμός, όταν εκδηλώνεται έστω και λεκτικά, δεν παύει να "είναι μια εν δυνάμει απειλή, αφού υπαινίσσεται πάντα την ύπαρξη «κατώτερων» κοινωνικών ομάδων ή ατόμων που θα μπορούσαν κάθε στιγμή να αποτελέσουν αντικείμενο διακρίσεων, κοινωνικού αποκλεισμού, καταπίεσης και ρατσιστικής βίας". Μέσω του ρατσισμού περιγράφεται και ερμηνεύεται η κοινωνική πραγματικότητα, αναδύεται το σύνδρομο του «αποδιοπομπαίου τράγου», δηλαδή ο φανταστικός εχθρός για ό,τι κακό συμβαίνει στην κοινωνία. Ο ρατσισμός μπορεί να είναι χρήσιμος στην πολιτική εξουσία, διότι μπορεί να την βοηθήσει να χειραγωγήσει και να παραπλανήσει τον λαό. Ακόμα, κατασκευάζοντας φανταστικούς εχθρούς και κινδύνους, ο ρατσισμός συμβάλλει και στην ανάπτυξη μια πλασματικής συλλογικής συνείδησης, η οποία όμως θα υποχωρήσει ή και θα καταρρεύσει μόλις εξαφανιστούν οι λόγοι που την ενίσχυσαν. Επίσης, είναι, για τα άτομα, ένα μέσο περιγραφής και ερμηνείας της κοινωνικής πραγματικότητας. Ο ρατσισμός εξυπηρετεί κάθε φορά, είτε συνειδητά είτε ασυνείδητα, κάποια συμφέροντα, τα οποία μπορεί και να είναι ετερογενή. Αυτό σημαίνει ότι πάντα υπάρχει κέρδος, πάντα κάποιος ωφελείται, έστω και αν το όφελος αυτός δεν είναι εμφανές, αλλά, παραμένει πάντα, σημείο αναφοράς της ρατσιστικής συμπεριφοράς. Ο ρατσιστής θα χρησιμοποιήσει τη διαφορά του με τον «άλλο» για να υπηρετήσει, μέσω του στιγματισμού αυτής της διαφοράς, τα προσωπικά του συμφέροντα. Ο ρατσισμός εμφανίζεται πάντα κάτω από ορισμένες συνθήκες και προϋποθέσεις, μέσα στα πλαίσια μια συγκεκριμένης κοινωνίας. Δεν είναι ένα τυχαίο γεγονός αλλά ούτε εντάσσεται μέσα στο σχήμα μια καθορισμένης και αναπόφευκτης πορείας. Ως κοινωνική συμπεριφορά και πρακτική διαφέρει από ιστορική περίοδο σε ιστορική περίοδο, αναλόγως με τις μεταλλαγές των ιστορικών συγκυριών και τους εκάστοτε σκοπούς που καλείται να υπηρετήσει. Ο ρατσισμός διαφέρει από εποχή σε εποχή, ανάλογα με τις ιστορικές συγκυρίες και τα εκάστοτε συμφέροντα που καλείται να εξυπηρετήσει (στο ίδιο, σ. 41-49). Όπως εμφανίζεται στα τέλη του 20^{ου} αιώνα ο ρατσισμός είναι κυρίως πολιτιστικός και όχι φυλετικός. Για τους νέους αυτούς ρατσιστές, οι

μειονοτικές ομάδες πρέπει να αποκλειστούν από οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές διαδικασίες, ώστε να αποφευχθούν οι συγκρούσεις μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες και να προστατευτεί ο πολιτισμός από πιθανή παρακμή. Κύριος στόχος του νέου αυτού ρατσισμού είναι οι μετανάστες, καθώς φαίνεται ότι η μετανάστευση λειτουργεί πλέον ως υποκατάστατο της «φυλής» (στο ίδιο, σ. 289-290).

⁵ Η ξενοφοβία, δηλαδή ο φόβος του «ξένου» και του «διαφορετικού», υπήρχε πάντοτε ως κοινωνική και αντικοινωνική αντίδραση σε όλες τις ιστορικές εποχές. Η ξενοφοβία ήταν, στο παρελθόν, ένα είδος ανικανότητας των ανθρώπων να ερμηνεύσουν τις διαφορές μεταξύ ανθρώπων και κοινωνικών ομάδων ή ακόμα και ολοκληρωτική άγνοια για τις διαφορές αυτές. Αυτό που έχει εδώ μεγάλη σημασία, όπως υποστηρίζει ο Καφφές, είναι ότι, η ξενοφοβία δύναται να είναι η βάση ή η αφετηρία των φυλετικών διακρίσεων (στο Καφφές Γεώργιος, *ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ – Μαθήματα*, Παπαζήση, Αθήνα, 1999, σ. 214). Επίσης, ο τρόπος πρόσληψης του «άλλου», του «ξένου», μπορεί να είναι και ποσοτική, δηλαδή εάν οι ξένοι είναι «πολλοί» ή όχι καθώς και αν η χώρα όπου έρχονται οι «ξένοι» είναι, για παράδειγμα, μια παραδοσιακή χώρα υποδοχής ή χώρα μετανάστευσης (στο Δώδος Δ. – Καφετζής Π. – Μιχαλοπούλου Α. – Νικολακόπουλος Η., *Ξενοφοβία και ρατσισμός στην Ελλάδα, 1988 – 1992*, στο *ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ – Κύρια θέματα και προσδιορισμός προτεραιοτήτων πολιτικής*, επιστημονικός υπεύθυνος Κατσούλης Ηλίας, επιμ. Καραντινός Δ. – Μαράτου – Αλιμπράντη Α. – Φρονίμου Έ., Τόμος Β', Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα, 2002, σ. 325 – 326). Βάσει των παραπάνω θεωρούμε ότι ο ξενοφοβικός άνθρωπος, δεν είναι απαραίτητα ρατσιστής: είναι επιφυλακτικός, έχει μια συστολή απέναντι στο «ξένο», στο «άλλο» στο «διαφορετικό», αυτό όμως δεν σημαίνει απαραίτητως ότι το θεωρεί «κατώτερο». Πολύ εύκολα όμως θα υιοθετήσει μια ρατσιστική θεωρία και ρατσιστικές αντιλήψεις, σε μια προσπάθεια να «οργανώσει», να «συγκροτήσει» και τελικά να «νομιμοποιήσει» και να «δικαιολογήσει» τον φόβο του απέναντι στον «ξένο». Έτσι, θα τολμήσω να ισχυριστώ ότι η ξενοφοβία διακρίνεται από τον ρατσισμό, αλλά την ίδια στιγμή, είναι το πρώτο στάδιο, ένα βήμα πριν την διαμόρφωση ή την υιοθέτηση ρατσιστικών αντιλήψεων. Η ξενοφοβία θα ανθίσει σε μια κλειστή και συντηρητική – παραδοσιακή κοινωνία, η οποία κάποια στιγμή αρχίζει να δέχεται πλήθος «ξένων» στοιχείων. Έτσι, και η Ελλάδα, από παραδοσιακή χώρα μετανάστευσης, έγινε χώρα υποδοχής στις αρχές της δεκαετίας του 1990 και ένα από τα αποτελέσματα αυτού του γεγονότος ήταν και η σύγχυση στην οποία περιείλθε αρχικά ο ντόπιος πληθυσμός, η οποία, στη συνέχεια, οδήγησε στον πολλαπλασιασμό κρουσμάτων ρατσισμού, κάτι που εκφράστηκε και με τη γιγάντωση της άκρας δεξιάς στην Ελλάδα, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

⁶ Για τον Gellner, ο εθνικισμός είναι πρωτίστως "μια πολιτική αρχή, η οποία υποστηρίζει την εναρμόνιση της πολιτικής και της εθνικής οντότητας" ή αλλιώς "εθνικισμός είναι μια θεωρία πολιτικής νομιμότητας, η οποία απαιτεί τα εθνικά όρια να μη διαφέρουν από τα πολιτικά και, το κυριότερο, τα όποια εθνικά όρια στο εσωτερικό ενός δεδομένου κράτους (...) να μη χωρίζουν τους κρατούντες από τους υπολοίπους". Όμως, όπως επισημαίνει ο Gellner, αν και θα μπορούσε να διακηρυχθεί η αρχή του εθνικισμού "μ'ένα ηθικό, «οικουμενιστικό» πνεύμα", δηλαδή "θα ήταν δυνατόν να υπάρξουν (...) εθνικιστές υπό μία αφηρημένη έννοια, χωρίς προκαταλήψεις υπέρ της όποιας δικής τους εθνικότητας, που να διακηρύσσουν γενναιόδωρα αυτό το δόγμα για όλα τα έθνη αδιακρίτως: ας έχει κάθε έθνος τη δική του πολιτική στέγη και επίσης το δικαίωμα να μην περιλαμβάνει αλλοεθνείς κάτω από αυτήν", ένα δόγμα που θα μπορούσε "να υποστηριχθεί με ορισμένα καλά επιχειρήματα, όπως ότι είναι επιθυμητή η διαφύλαξη της πολιτισμικής ποικιλίας, ένα πλουραλιστικό διεθνές πολιτικό σύστημα και η μείωση των εντάσεων στο εσωτερικό των κρατών", εντούτοις, "στην πράξη (...) ο εθνικισμός σπάνια υπήρξε τόσο αξιοθαύμαστα λογικός και τόσο ορθολογικά συμμετρικός" (στο Gellner Ernest, *Έθνη και Εθνικισμός*, μετάφρ. Λαφαζάνη Δώρα, Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 1992, 13-14). Η Γαλλική Επανάσταση, αποτέλεσε και κορυφαίο σταθμό στην εξέλιξη του ευρωπαϊκού εθνικισμού, καθώς άνοιξε τον δρόμο ώστε να μετασχηματιστούν σε εθνικά κράτη, τα απολυταρχικά. Ο εθνικισμός αφορά τις σχέσεις μεταξύ των χωρών αυτών από την εποχή του μερκαντιλισμού (16^ο αιώνας - 18^ο αιώνας), της εμποροκρατίας και μετά. Η εθνική ιδέα, σε πρώτη φάση, λειτούργησε ως ένας πόλος συσπείρωσης της τότε ανερχόμενης αστικής τάξης κατά την αντιπαράθεση της τελευταίας με τα απολυταρχικά καθεστώτα. Όταν επικράτησε, ταύτισε τον εαυτό της με το εθνικό κράτος, μετατρέποντάς το κατ'αυτόν τον τρόπο σε μηχανισμό άσκησης και νομιμοποίησης της ταξικής της εξουσίας. Η αστική τάξη, ταυτισμένη με το έθνος και με το εθνικό κράτος, επέβαλε στον λαό το δικό της σύστημα αξιών, αναγορεύοντας με αυτόν τον τρόπο τον εαυτό της σε θεματοφύλακα του εθνικού κράτους. Το έθνος προηγείται χρονικά του εθνικού κράτους, το οποίο αποτελεί την "πολιτική συγκεκριμενοποίηση της ιδέας του έθνους". Τα κύρια χαρακτηριστικά του έθνους είναι η πολιτιστική και η γλωσσική ομοιογένεια και το αίσθημα της ιδιαιτερότητας σε σχέση με τα υπόλοιπα έθνη. Το εθνικό κράτος, ως πολιτικός θεσμός, ξεχωρίζει τους ανθρώπους σε μέλη της εθνικής κοινότητας και σε ξένους και

Θεωρώ ότι ο πατριωτισμός είναι η αγνή και άδολη αγάπη προς τη γενέτειρα χώρα, μια αγάπη που εκφράζεται και αποδεικνύεται με τη θέληση και συμβολή στην πρόοδο της, η οποία με τη σειρά της ταυτίζεται με τον σεβασμό και την υπακοή στους νόμους, την προστασία και στην υπεράσπιση του αρτιότερου πολιτεύματος, αυτού της δημοκρατίας, στην προστασία των φτωχών και αδυνάτων συμπολιτών (των αστέγων, των χαμηλοσυνταξιούχων, των πολύτεκνων, των ανύπανδρων μητέρων κλπ.), τον σεβασμό και την πλήρη αποδοχή του «άλλου» (του μετανάστη, του πρόσφυγα, του ομοφυλόφιλου, του αθίγγανου, του αλλόθρησκου κλπ.), μια συμπεριφορά που τιμά τη χώρα, τους ανθρώπους της και τον πολιτισμό της.

Στο τμήμα αυτό της μελέτης μου παρουσιάζονται οι υποθέσεις εργασίας, η μεθοδολογία έρευνας που ακολουθήθηκε και εξετάζονται οι βασικοί όροι «άκρα δεξιά» και «κοινωνικός αποκλεισμός». Στο Πρώτο Μέρος μελετούμε την ιδεολογική δεξαμενή της μεταπολιτευτικής άκρας δεξιάς, δηλαδή την δικτατορία των συνταγματαρχών, ποιές κοινωνικές ομάδες στοχοποίησε και πως τους οδήγησε στο περιθώριο της κοινωνικής ζωής, στο Δεύτερο Μέρος τις οργανώσεις και τα κόμματα της ελληνικής άκρας δεξιάς που σχηματίστηκαν κατά τη Μεταπολίτευση και τέλος, στο Τρίτο Μέρος τις οργανώσεις και τα κόμματα της ελληνικής άκρας δεξιάς από τη δεκαετία του 1990 μέχρι σήμερα, όπου πλέον, μετά τη μετατροπή της χώρας μας σε χώρα υποδοχής μεταναστών, οι τελευταίοι μπαίνουν στο στόχαστρο της ελληνικής άκρας δεξιάς και γίνονται «αγαπημένο» θέμα της. Ακολουθεί ο επίλογος της μελέτης μου με τα βασικά συμπεράσματα και η βιβλιογραφία.

γι'αυτό έχει την τάση να προχωρεί σε εθνικές εκκαθαρίσεις ώστε να προστατευτεί η εθνική ομοιογένεια απέναντι σε κάθε απόπειρα αλλοίωσης της εθνικής ταυτότητας. Όμως, το εθνικό κράτος δεν είναι ταυτόσημο με το έθνος, αν και αλληλοκαθορίζεται ιδεολογικά μ'αυτό. Για τον Ν. Δεμερτζή, το έθνος – κράτος είναι μια "μεταπαραδοσιακή μορφή κράτους που θεμελιώνει τη νομιμοποίησή του στο εθνικό φρόνημα των πολιτών", ενώ το έθνος είναι "ιδιαιτέρως τύπος κοινωνικού δεσμού και κοινωνικής ταυτότητας" (στο *Ο ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΠΑΤΡΙΣΜΟΣ – Εισαγωγή στο φυλετικό μίσος*, όπ.π., σ. 245-247). Όσον αφορά την έννοια του εθνικισμού, κατά τους Π. Λέκκα και Ν. Δεμερτζή, αυτός διακρίνεται σε: α. Πρωτογενείς εθνικισμούς, οι οποίοι εμφανίστηκαν στα τέλη του 18^{ου} αιώνα - αρχές του 19^{ου} αιώνα στη δυτική Ευρώπη και, β. σε δευτερογενείς εθνικισμούς, οι οποίοι εκδηλώθηκαν κατά τον 19^ο αιώνα στην ανατολική Ευρώπη και στα Βαλκάνια, καθώς και νεότεροι εθνικισμοί που εκδηλώθηκαν στις χώρες του Τρίτου Κόσμου κατά τον 20^ο αιώνα (στο ίδιο, Υποσημείωση 469, σ. 246). Η εθνικιστική ιδεολογία χρησιμοποιείται συχνά από τις κυρίαρχες τάξεις ως ένα "μέσο πολιτικής νομιμοποίησης του πολέμου, καλλιεργώντας στους απλούς ανθρώπους τη συνείδηση ότι ανυπακοή προς το κράτος θα σήμαινε προδοσία του έθνους". Έτσι, εκατομμύρια άνθρωποι σφαγιάστηκαν στη Ευρώπη, "στο όνομα των συμφερόντων των εθνικών αστικών τάξεων". Το αστικό κράτος χρειάζεται τον εθνικισμό ώστε να νομιμοποιηθεί στη συνείδηση των πολιτών και ο εθνικισμός χρειάζεται τους κρατικούς μηχανισμούς για "να εκπληρώσει την αποστολή του ως μέσο ιδεολογικής επιβολής και πειθάρχησης των εξουσιαζομένων" (στο ίδιο, σ. 250). Ο εθνικισμός εμπεριέχει την προοπτική του ρατσισμού, δεν οδηγεί όμως απαραίτητα σ'αυτόν, ο δε εθνικιστικός λόγος μετατρέπεται σε ρατσιστικό, όταν οι άνθρωποι, κάτω από την επιρροή μιας εθνικιστικής προπαγάνδας, αισθάνονται ότι απειλείται άμεσα η εθνική τους υπόσταση. Στην περίπτωση αυτή έθνος και φυλή ταυτίζονται, δημιουργώντας έναν επιθετικό εθνικισμό που χαρακτηρίζεται από μια ρατσιστική προδιάθεση (στο ίδιο, σ. 253-254).

1. Υποθέσεις Εργασίας και Μεθοδολογία Έρευνας

Η βασική υπόθεση της εργασίας μας είναι η εξής: Η πρόσφατη εκλογική επιτυχία του ελληνικού ακροδεξιού κόμματος *Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός (ΛΑ.Ο.Σ.)* στις εθνικές εκλογές του 2007, δεν ήταν μια απότομη και ξαφνική ανάδυση της άκρας δεξιάς στην Ελλάδα, αντιθέτως, υπήρξαν και υπάρχουν πολλές οργανώσεις και κόμματα της άκρας δεξιάς που δραστηριοποιούνται έντονα στην χώρα μας εδώ και πολλά χρόνια. Η είσοδος ενός ακροδεξιού κόμματος στην ελληνική βουλή, έπειτα από πολλά χρόνια, είναι πιθανόν προϊόν μακροχρόνιων ζυμώσεων, συγκρούσεων και συμμαχιών εντός του ελληνικού ακροδεξιού χώρου και ταυτόχρονα αποτέλεσμα συγκεκριμένων κοινωνικών και πολιτικών συνθηκών. Υποθέτω ότι οι συνθήκες αυτές είναι: η διαίωσιση σοβαρών άλυτων εθνικών ζητημάτων, η μαζική είσοδος οικονομικών μεταναστών στη χώρα μας χωρίς οργανωμένη μεταναστευτική πολιτική και πολιτική ένταξης και ενσωμάτωσης και η ύπαρξη ρατσιστικών και ξενοφοβικών τάσεων στην ελληνική κοινωνία.

Η υποστήριξη ενός ακροδεξιού κόμματος, η ψήφος σε αυτό, ουσιαστικά μεταφράζεται, μεταξύ άλλων, ως ένα αίτημα κοινωνικού αποκλεισμού – αν όχι πλήρους εξοβελισμού – από την κοινωνία, διαφόρων κοινωνικών ομάδων οι οποίες «ευθύνονται» για πολλά από τα δεινά της. Οκοινωνικός αποκλεισμός αυτών των στοχοποιημένων ομάδων είναι για την άκρα δεξιά και τους οπαδούς της η λύση για πολλά προβλήματα που ταλανίζουν την ελληνική κοινωνία. Η ελληνική κοινωνία έχει τους «εχθρούς» της και τους ακροδεξιούς «προστάτες» της.

Όσον αφορά τη μεθοδολογία της έρευνας μου, πραγματοποίησα μια ιστορική-συγκριτική ανάλυση, δηλαδή προσπαθήσα να ερμηνεύσω τα προς εξέταση κοινωνικά φαινόμενα - την ανάδυση της άκρας δεξιάς στην Ελλάδα από το 1975 μέχρι σήμερα – εξετάζοντας τις διαφορές στον χρόνο και στο χώρο, δηλαδή θεμελιώνοντας ιστορικά τα ερμηνευτικά στοιχεία της έρευνας μου.⁷ Η ερευνητική κατεύθυνση της μελέτης μου είναι η διαμόρφωση αιτιακής εξήγησης, δηλαδή, στόχος μου είναι η ερμηνεία του προς εξέταση κοινωνικού φαινομένου και των αλλαγών του, με την ανάπτυξη μιας νέας θεωρητικής υπόθεσης με βάση την ανάλυση των δεδομένων.⁸ Για την έρευνα, χρησιμοποίησα ελληνική και ξένη βιβλιογραφία, σχετική με την άκρα δεξιά, τον ορισμό της, την ιστορία της και την εξέλιξη της καθώς και την πολιτική ιστορία

⁷ Κυριαζή Νότα, *Η Κοινωνιολογική Έρευνα – Κριτική Επισκόπηση των Μεθόδων και των Τεχνικών*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2003, σ. 306.

⁸ στο ίδιο, σ. 316

της χώρας μας. Τέλος, βασίστηκα σε μελέτη και αξιολόγηση εμπειρικού υλικού, δηλαδή σε ιδεολογικά κείμενα, διακηρύξεις, προγράμματα, δηλώσεις και καταστατικά τόσο φυσικών προσώπων όσο και οργανώσεων που εκπροσωπούν την ελληνική άκρα δεξιά.

Το υλικό αυτό αναζητήθηκε και εντοπίστηκε στις επίσημες ιστοσελίδες κομμάτων και οργανώσεων της ελληνικής άκρας δεξιάς (*Λαϊκός Σύνδεσμος Χρυσή Αυγή, Δίκτυο 21, Οργάνωση Εθνικιστών Ρεθύμνου, Ελληνικό Μέτωπο, Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός* και των οργανώσεων του ΛΑ.Ο.Σ.: *Νεολαία Ορθόδοξου Συναγερμού, Φοιτητική Οργάνωση Συναγερμού, Μη Πολιτικώς Ορθή Υποκίνηση Μαθητών*), στις επίσημες ιστοσελίδες βουλευτών της ελληνικής άκρας δεξιάς, στην σημαντικότερη κεντρική ελληνική ιστοσελίδα εθνικιστικού-φασιστικού περιεχομένου, την *Ελληνική Εθνικιστική Διαδικτυακή Κοινότητα Κυναίγειρος*, στην οποία προβάλλονται οι δραστηριότητες και οι θέσεις των οργανώσεων, κομμάτων και προσωπικοτήτων της ελληνικής άκρας δεξιάς. Τέλος, σημαντικές πηγές πληροφοριών αποτέλεσαν το προσωπικό μου αρχείο από άρθρα ελληνικών εφημερίδων και περιοδικών, σχετικών με τον εθνικισμό, τον ρατσισμό, την ξενοφοβία, τον λαϊκισμό και την άκρα δεξιά στη χώρα μας, οι ειδικές εκδόσεις ελληνικών εφημερίδων σχετικές με την ελληνική πολιτική ιστορία (*Τα Νέα, Ελευθεροτυπία*), διάφορες ειδησεογραφικές ιστοσελίδες και ηλεκτρονικές εκδόσεις ελληνικών εφημερίδων (*Καθημερινή, Το Βήμα, Ελευθεροτυπία, In gr*) και, τέλος, με κάθε επιφύλαξη, η ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια *Βικιπαίδεια* (Wikipedia).

2. α. Οι όροι «κοινωνικός αποκλεισμός» και «άκρα δεξιά»

Σε μια πρώτη ευρεία προσέγγιση, ο αποκλεισμός ορίζεται ως μια κατάσταση, την οποία προσδιορίζει η έλλειψη ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων που θεωρούνται βασικά στη συγκεκριμένη κοινωνία, η έλλειψη συμμετοχής στην παραγωγή και στην απόλαυση των δημόσιων και των κοινωνικών αγαθών και, τέλος, η έλλειψη συμμετοχής στην άσκηση της εξουσίας.⁹ Υπάρχει όμως και η προσέγγιση του αποκλεισμού όχι ως κατάσταση, αλλά ως διαδικασία, διαδικασία έκπτωσης που συνδέεται με την ανισότητα και την φτώχεια¹⁰ και έχει τις εξής διαβαθμίσεις : βαθμός κινδύνου, βαθμός απειλής, βαθμός αποσταθεροποίησης ως αποτέλεσμα του τρόπου

⁹ Μουσούρου Μ.Λ., *Κοινωνικός Αποκλεισμός και Κοινωνική Προστασία*, στο *Κοινωνικός Αποκλεισμός: Η Ελληνική Εμπειρία*, εισάγ. – επιμ. Κασιμάτη Κούλα, Gutenberg, Αθήνα, 1998, σ. 67-68.

¹⁰ στο ίδιο, σ. 68

αντιμετώπισης των απειλών και της αντίδρασης απέναντι σ'αυτές, ο βαθμός έκπτωσης ως αποτέλεσμα της ρήξης των κοινωνικών δεσμών και της αδυναμίας επαναδημιουργίας τους και, τέλος, ο βαθμός του πραγματικού αποκλεισμού ως πλήρης ρήξη των κοινωνικών δεσμών.¹¹

Επίσης, προτείνεται και η σύζευξη των δύο προσεγγίσεων, δηλαδή ότι αποκλεισμός αναφέρεται σε μια εν δυνάμει ή και εν ενεργεία κατάσταση ή (και) διαδικασία, μια προσέγγιση αρκετά ευέλικτη,¹² μια προσέγγιση που εμείς θεωρούμε την ιδανικότερη, ακριβώς λόγω αυτής της ευελιξίας της. Η σύζευξη αυτή, προκύπτει από τον τρόπο χρήσης του κοινωνικού αποκλεισμού ο οποίος αναφέρεται σε τρία διαφορετικά επίπεδα: το οικονομικό, δηλαδή την παρεμπόδιση συμμετοχής στον κοινωνικό πλούτο, στο νομικό, δηλαδή στην αποστέρηση της νομικής προστασίας και κατ'επέκταση στην αδυναμία ενεργοποίησης των δικαιωμάτων και, τέλος, στο κοινωνικό επίπεδο, δηλαδή στον χαρακτηρισμό – «ετικεττάρισμα» και στη συνακόλουθη περιθωριοποίηση.¹³ Επομένως, ο όρος κοινωνικός αποκλεισμός είναι και μια κατάσταση και μια διαδικασία, έχει μια στατική και μια δυναμική μορφή, όπου στην πρώτη, στη στατική, το κάθε επίπεδο είναι διακριτό από τα υπόλοιπα δύο, ενώ το ίδιο ισχύει για αυτά τα επίπεδα και στη δυναμική μορφή, "ως εσωτερικές ή ενδογενείς διαδικασίες", αλλά αν "δεί κανείς τη διαδικασία ως μια εξωγενή προς την κάθε κατάσταση αλληλουχία, τότε μιλάμε για ένα φαινόμενο διαφορετικής τάξης" δηλαδή "μιλάμε για μια διακεκριμένη κοινωνική διαδικασία".¹⁴

Ο όρος «κοινωνικός αποκλεισμός» έκανε την εμφάνιση του, για πρώτη φορά, σε κοινοτικό κείμενο το 1989, επειδή τότε η καταπολέμησή του ήταν το αντικείμενο της Απόφασης του Συμβουλίου των Υπουργών Κοινωνικών Υποθέσεων και της δήλωσης των Επικεφαλής Κρατών ή Κυβερνήσεων, οι οποίοι υιοθέτησαν τον Κοινωνικό Χάρτη.¹⁵ Ο λόγος που ο κοινωνικός αποκλεισμός εμφανίστηκε σε κοινοτικά προγράμματα δράσης, πήγαζε από το γεγονός ότι, σε όλες τις χώρες της Κοινότητας υπήρχαν νέες μορφές αποστέρησης, που της βίωναν σε πολλούς τομείς, ομάδες ή

¹¹ στο ίδιο, σ. 69–71.

¹² Τσαούσης Γ. Δημήτρης, *Πολιτισμός, Ελεύθερος Χρόνος και Κοινωνικός Αποκλεισμός*, στο *Κοινωνικός Αποκλεισμός: Η Ελληνική Εμπειρία*, όπ. π., σ. 89.

¹³ στο ίδιο, σ. 91–92.

¹⁴ στο ίδιο, σ. 92.

¹⁵ Καβουνίδη Τζένη, *Κοινωνικός αποκλεισμός: Έννοια, κοινοτικές πρωτοβουλίες, ελληνική εμπειρία και διλήμματα πολιτικής*, στο *ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ – Κύρια θέματα και προσδιορισμός προτεραιοτήτων πολιτικής*, Τόμος Α', επιστημ. υπεύθ. Κατσούλης Ηλίας, Επιμ. Καραντινός Δ., Μαράτου-Αλιμπράντη Λ., Φρονίμου Ε., Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα, 1999, σ. 49.

μεμονωμένα άτομα, που σταδιακά οδηγούνταν στο περιθώριο.¹⁶ Η Κοινότητα ονόμασε τις αποστερήσεις αυτές «κοινωνικό αποκλεισμό», και έθεσε έκτοτε στόχο να τις καταπολεμήσει, επειδή ο αποκλεισμός σημαντικού τμήματος του πληθυσμού από το βιοτικό επίπεδο που απολαμβάνουν οι υπόλοιποι πολίτες, δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στην επίτευξη της μεγαλύτερης οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, από τον στόχο δηλαδή της ανάπτυξης της Ενιαίας Αγοράς.¹⁷ Βασικές προτεραιότητες στην καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού θεωρείται η δυνατότητα πρόσβασης στην εκπαίδευση, στην επαγγελματική κατάρτιση και απασχόληση, στη στέγαση, όπως και σε διάφορες συλλογικές υπηρεσίες και στην ιατρική περίθαλψη.¹⁸

Οι κυριότερες κοινωνικές και οικονομικές διαδικασίες στις οποίες αποδίδονται η εμφάνιση νέων μορφών αποστέρησης και η παγίδευση παλαιότερων μορφών της είναι: α. η βιομηχανική αναδιάρθρωση, η οποία προσφέρει ευκαιρίες σε ορισμένους αλλά δημιουργεί ανασφάλεια σε πολλούς, με την μακροχρόνια ανεργία, την ημι – απασχόληση και την έλλειψη ασφάλισης, β. η μετανάστευση και, γ. οι αλλαγές σε οικογενειακές δομές, αξίες και αντιλήψεις που οδηγούν σε μείωση ή απώλεια στήριξης του ατόμου από την οικογένεια του.¹⁹ Βέβαια, οφείλουμε να επιστημόνουμε, ότι η νομοθεσία, η οργάνωση, η λειτουργία και η έκταση των δραστηριοτήτων του κρατικού μηχανισμού και τα σχετικά προβλήματα που αναφύονται, διαφέρουν από χώρα σε χώρα. Παρ'όλα αυτά, το 1992, στα πλαίσια της εφαρμογής του Χάρτη των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των εργαζομένων, υιοθετήθηκε η Σύσταση Συμβουλίου για Επαρκείς Πόρους και Κοινωνική Βοήθεια, όπου κυριαρχεί ο όρος «κοινωνικά δικαιώματα» και ζητείται από τα κράτη – μέλη να διασφαλίσουν την διαβίωση των ανθρώπων με αξιοπρέπεια, πρόσβαση σε κοινωνικές παροχές και πόρους και την προσαρμογή των συστημάτων κοινωνικής προστασίας με σκοπό την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού.²⁰

Εν κατακλείδι, εδώ, όρος «αποκλεισμός», υπονοεί την ύπαρξη, ηθελημένων ή μη, περιορισμών στην πρόσβαση, αλλά η μη υλοποίηση κοινωνικών δικαιωμάτων μπορεί να οφείλεται στην αδυναμία ή στην έλλειψη θέλησης του ίδιου του πολίτη να τα υλοποιήσει.²¹ Όμως αυτή η αδυναμία ή έλλειψη θέλησης, ενδέχεται να είναι προϊόν παρελθοντικών αποκλεισμών, π.χ. στην παιδεία ή στην πληροφόρηση, οπότε θα

¹⁶ στο ίδιο, σ. 49.

¹⁷ στο ίδιο, σ. 49.

¹⁸ στο ίδιο, σ. 50.

¹⁹ στο ίδιο, σ. 51.

²⁰ στο ίδιο, σ. 53.

²¹ στο ίδιο, σ. 53.

πρέπει να θεωρούνται περιπτώσεις αποκλεισμού.²² Επίσης, μια άλλη προσέγγιση του κοινωνικού αποκλεισμού, έχει ως σημείο αναφοράς τη σχέση μεταξύ ατόμου και κυρίου θεσμούς ή μηχανισμούς παραγωγής και διανομής πόρων στις δυτικές κοινωνίες, όπως η αγορά εργασίας, το κράτος και η οικογένεια.²³

Γενικά, με τον όρο κοινωνικός αποκλεισμός, τονίζεται ο πολυδιάστατος χαρακτήρας των διαδικασιών και μηχανισμών που δημιουργούν το φαινόμενο και, επιλέον, ο πολυδιάστατος χαρακτήρας των καταστάσεων που προκύπτουν.²⁴ Επίσης, τονίζεται η δυναμική, δηλαδή ότι ο αποκλεισμός και οι αποστερήσεις δεν προέρχονται από προσωπικές αποτυχίες ή ανικανότητες του ατόμου.²⁵ Ακόμα, δίνεται έμφαση στην πολιτική που ασκείται και στις παρεχόμενες υπηρεσίες σε διάφορους τομείς, με τις ανεπάρκειες και της ελλείψεις τους.²⁶ Επομένως ο κοινωνικός αποκλεισμός θεωρείται εδώ προϊόν των ελλείψεων της πολιτικής και για να εξαλειφθεί ο αποκλεισμός θα πρέπει η πολιτική πάνω στο ζήτημα αυτό να αλλάξει.²⁷

Τελικά, το περιεχόμενο του όρου «κοινωνικός αποκλεισμός» βρίσκεται σε μια διαδικασία προσδιορισμού, με κύρια στοιχεία του τον πολυδιάστατο χαρακτήρα των αποστερήσεων που οδηγούν στον αποκλεισμό, στην χρονική επιμονή του, στην συγκέντρωσή του σε συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες ή περιοχές και στην αντίσταση του στην παραδοσιακή κοινωνική πολιτική.²⁸

Σχετικά με τον όρο «άκρα δεξιά», πρέπει αρχικά να γίνει σαφές ότι, πρόκειται για πολιτική οικογένεια, τα συστατικά μέρη της οποίας έχουν κάποια κοινά στοιχεία, τα οποία με τη σειρά τους υποδιαιρούνται σε άλλους τύπους.²⁹

Σύμφωνα με τον Ignazi, τα ακροδεξιά κόμματα χωρίζονται σε παλαιά παραδοσιακά και σε νέα μεταβιομηχανικά, προκειμένου να υπάρξει αντιστοιχία με την ιδεολογική ποικιλία των ακροδεξιών κομμάτων της Δυτικής Ευρώπης.³⁰ Τα ακροδεξιά κόμματα βρίσκονται στο δεξιό άκρο του πολιτικού φάσματος, έχοντας ιδεολογική σύνδεση με τον φασισμό και εκφράζουν πεποιθήσεις που υπονομεύουν τα θεμέλια ενός

²² στο ίδιο, σ. 53.

²³ στο ίδιο, σ. 53.

²⁴ στο ίδιο, σ. 54.

²⁵ στο ίδιο, σ. 54.

²⁶ στο ίδιο, σ. 54.

²⁷ στο ίδιο, σ. 54.

²⁸ στο ίδιο, σ. 54.

²⁹ Hainsworth Paul, *Εισαγωγή: η ακροδεξιά*, στο *Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ-Ιδεολογία-Πολιτική-Κόμματα*, επιμ. Hainsworth Paul, πρόλ.-επιμ. ελληνικής έκδοσης Γεωργιάδου Βασιλική, μετάφρ. Αθανασίου Θανάσης, Παπαζήσης, Αθήνα, 2004, σ. 49.

³⁰ στο ίδιο, σ. 49.

πολιτεύματος.³¹ Η δεύτερη κατηγορία αυτών, είναι κόμματα αντισυστημικά, τα οποία ενώ διαφοροποιούνται από τον φασισμό, εντούτοις στον λόγο τους προβάλλουν πολλές αντιδημοκρατικές αξίες.³² Γενικά, ο Ignazi υποστηρίζει ότι, μεταξύ δεξιάς και άκρας δεξιάς υπάρχει μια επικάλυψη όσον αφορά διάφορα ζητήματα – θέση που υποστηρίζει και ο Linz - όπως ο νόμος και η τάξη, θέματα μετανάστευσης και παραδοσιακής ηθικής αντίληψης, όμως η άκρα δεξιά εκφέρει ριζοσπαστικό, ρατσιστικό και ξενοφοβικό λόγο.³³

Σύμφωνα με την Γεωργιάδου, όταν απλώς μιλάμε για ιδεολογίες, κόμματα και σχέδια πολιτικής δράσης που εντοπίζονται «δεξιότερα» της καθεστηκυίας δεξιάς στον άξονα Αριστερά – Δεξιά, τότε ουσιαστικά μιλάμε για την άκρα – ριζοσπαστική δεξιά, ενώ όταν αναφερόμαστε σε ιδεολογίες κόμματα και σχέδια πολιτικής δράσης που εναντιώνονται στα ατομοκεντρικά, φιλελεύθερα και πλουραλιστικά γνωρίσματα της φιλελεύθερης δημοκρατίας, τότε μιλάμε για την ακραία – εξτρεμιστική δεξιά.³⁴ Από την άλλη πλευρά, ο Mudde, θεωρεί ότι ο όρος «δεξιός εξτρεμισμός» ήταν διαδεδομένος από τα μέσα της δεκαετίας του 1970, χρησιμοποιούμενος παράλληλα με τον όρο «δεξιός ριζοσπαστισμός» και στη συνέχεια τον αντικατέστησε.³⁵

Γενικά, οι Αγγλοσάξονες χρησιμοποιούν τον όρο «ριζοσπαστική δεξιά», ένας όρος που κατά τον ιταλό πολιτικό επιστήμονα Φεραρέζι, έχει το πλεονέκτημα ότι συμβαδίζει με τον όρο που χρησιμοποιείται σε ολόκληρο τον κόσμο και έχει ευρεία μορφή ώστε να περικλείει και να μας βοηθά να καταλάβουμε τις αυταρχικές, ιεραρχικές και αντι ή μη ορθολογικές κουλτούρες που έκαναν την εμφάνισή τους κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα.³⁶ Οι Γάλλοι, χρησιμοποίησαν τον όρο «άκρα δεξιά» και σταδιακά υιοθέτησαν τον όρο «ριζοσπαστική δεξιά».³⁷

Ο Milkenberg, μελετώντας τα ριζοσπαστικά κόμματα σε Γερμανία και Γαλλία, υποστηρίζει ότι τα τελευταία χαρακτηρίζονται «ακραία» επειδή είναι ακραία εντός της υφιστάμενης συνταγματικής τάξης και ενεργούν σύμφωνα με πεποιθήσεις που δεν συμμερίζονται τις αξίες του πολιτικού καθεστώτος εντός του οποίου

³¹ Εισαγωγή: η ακροδεξιά, στο *Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ–Ιδεολογία–Πολιτική–Κόμματα*, όπ.π., σ. 49.

³² στο ίδιο, σ. 50.

³³ Εισαγωγή: η ακροδεξιά, στο *Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ – Ιδεολογία – Πολιτική – Κόμματα*, όπ.π., σ. 50.

³⁴ Γεωργιάδου Βασιλική, *Πρόλογος στην Ελληνική Έκδοση*, στο *Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ–Ιδεολογία–Πολιτική–Κόμματα*, όπ.π., σ. 14.

³⁵ Εισαγωγή: η ακροδεξιά, στο *Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ–Ιδεολογία–Πολιτική–Κόμματα*, όπ.π., σ. 56.

³⁶ Milza Pierre, *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης–η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, μετάφρ. Καυκίας Γιάννης, επιμ. Βουλελης Νικόλας, Scripta, Αθήνα, 2004, σ. 27.

³⁷ στο ίδιο, σ. 27-28.

δραστηριοποιούνται.³⁸ Με αυτόν τον τρόπο, κατά τον Hainsworth, ο συνδυασμός υιοθέτησης περιοριστικών, στενών και εθνοτικών απεικονίσεων του έθνους και αυταρχικών πολιτικών οπτικών, οδηγεί στο να χαρακτηρίζονται τα κόμματα αυτά ακραία, μισαλλόδοξα και ύποπτα, συμμετέχοντα στην συνταγματική πολιτική.³⁹

Την μισαλλόδοξία και την δαιμονοποίηση ορισμένων κοινωνικών ομάδων από τα ακροδεξιά κόμματα, υποστηρίζει και ο Wieniorka.⁴⁰ Κατά τον Hainsworth, η πολιτική οικογένεια της άκρας δεξιάς έχει σχέσεις με επιθετικές ενέργειες, η δε Karnoven, υποστηρίζει ότι αν και τα κόμματα της άκρας δεξιάς προσπαθούν να μην συσχετίζονται με τον απροκάλυπτο φασισμό και την ωμή βία, εντούτοις, εμφανίζουν πολλές ομοιότητες με τα κόμματα του Μεσοπολέμου.⁴¹

Όπως εύκολα μπορεί να διαπιστώσει κανείς από τα παραπάνω, είναι πολύ δύσκολο να δοθεί ένας ξεκάθαρος ορισμός για την άκρα δεξιά. Και αυτό διότι, ουκ ολίγοι επιστήμονες και στοχαστές προσπάθησαν να προσεγγίσουν τον όρο άκρα δεξιά δίνοντας διαφορετικές ερμηνείες και έμφαση σε διαφορετικούς τομείς. Σε μια προσπάθεια να δώσουμε ένα σαφή ορισμό για την άκρα δεξιά του σήμερα, θα εξετάσουμε παρακάτω πως αυτή εξελίχθηκε με την πάροδο του χρόνου και ποια ήταν τα αίτια ανάδυσής της.

2. β. Η γέννηση και η εξέλιξη της άκρας δεξιάς και ο «νεο-λαϊκισμός».

Το «πρώτο κύμα» της άκρας δεξιάς εμφανίστηκε κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο, με κόμματα – κατάλοιπα των φασιστικών κομμάτων της δεκαετίας του 1920 και του 1930.⁴² Τα κόμματα που εμφανίστηκαν αμέσως μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου ήταν διαποτισμένα από το ολοκληρωτικό πνεύμα του Μεσοπολέμου.⁴³ Το «δεύτερο κύμα» ακροδεξιών κομμάτων εμφανίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1970, μια περίοδο μεταβιομηχανισμού, κατά την οποία η άκρα δεξιά “συνδέθηκε με τα «διακυβεύματα «νέας πολιτικής» που ανέδειξε την εποχή εκείνη η ανερχόμενη νέα αριστερά”.⁴⁴

³⁸ Εισαγωγή: η ακροδεξιά, στο *Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ-Ιδεολογία-Πολιτική-Κόμματα*, επιμ. Hainsworth Paul, όπ.π., σ. 52-53.

³⁹ στο ίδιο, σ. 53.

⁴⁰ στο ίδιο, σ. 53.

⁴¹ στο ίδιο, σ. 54.

⁴² Πρόλογος στην *Ελληνική Έκδοση*, στο *Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ-Ιδεολογία-Πολιτική-Κόμματα*, όπ.π., σ. 10.

⁴³ στο ίδιο, σ. 15.

⁴⁴ στο ίδιο, σ. 10.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την Γεωργιάδου, τέλη της δεκαετίας του 1960 και αρχές της δεκαετίας του 1970, εμφανίζεται στην Ευρώπη, μια «νέα» άκρα-ριζοσπαστική δεξιά, η οποία δεν έχει πολιτική-προγραμματική ούτε ιδεολογική συνέχεια με το φασισμό και δεν αποτελεί συνέχεια των κομμάτων που δημιουργήθηκαν κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο, αν και σε επίπεδο στελεχικού δυναμικού, ενισχύθηκε από αυτά.⁴⁵ Ήταν μια περίοδος ιδιαίτερα παραγμένη. Λίγο πριν την αυγή της δεκαετίας του 1970, διεξάγονταν ένας αιματηρός πόλεμος στο Βιετνάμ, έγινε μαζική εξέγερση των φοιτητών στη Γαλλία, αιματηρή κατάπνιξη της εξέγερσης στην Πράγα από τα σοβιετικά στρατεύματα και της εξέγερσης των φοιτητών του Κολούμπια στις ΗΠΑ από τις δυνάμεις ασφαλείας, δολοφονήθηκε ο Μάρτιν Λούθερ Κίγκκ.

Παράλληλα, στα τέλη της δεκαετίας του 1960, επανεμφανίζεται και ο βιολογικός ντετερμινισμός,⁴⁶ μετά από ένα διάλειμμα λίγων ετών, καθώς οι μνήμες από την προσπάθεια εξόντωσης των Εβραίων ήταν νωπές.⁴⁷ Είναι η περίοδος όπου οι μαύροι των ΗΠΑ και της Μεγάλης Βρετανίας διεκδικούν τα δικαιώματά τους.⁴⁸ Κύριοι εκπροσώποι αυτού του ρεύματος του βιολογικού ντετερμινισμού είναι ο Αμερικανός καθηγητής της ψυχολογίας της εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνια,

⁴⁵ στο ίδιο, σ. 15.

⁴⁶ Βασική θέση του βιολογικού ντετερμινισμού είναι ότι οι κοινωνικές ανισότητες καθορίζονται βιολογικά, δηλαδή είναι έργο της φύσης και επομένως αναπόφευκτες. Οποιαδήποτε προσπάθεια εξάλειψής τους θα αποτύχει, καθώς θα έρθει σε αντίθεση με τους νόμους της φύσης. Ως ιδεολογία, ο βιολογικός ντετερμινισμός υποστηρίζει ότι οι διαφορές μεταξύ ατόμων, ομάδων και λαών, όσον αφορά την κοινωνική τους θέση, τον πλούτο τους και την εξουσία τους, οφείλονται σε γενετικές διαφορές ως προς τις ικανότητές τους και η ανθρώπινη συμπεριφορά έχει μια ομοιόμορφη βιολογική τάση, η οποία κάνει αναγκαία την ιεραρχική διάρθρωση της κοινωνίας. Κάθε κοινωνία ρυθμίζεται από μια ντετερμινιστική αλυσίδα, η οποία ξεκινώντας από το γονίδιο, καθορίζει τη συμπεριφορά ατόμων και ολόκληρου του συνόλου. Έτσι, μια κοινωνία είναι καλή μόνο όταν αυτή συνάδει με την ανθρώπινη φύση, η οποία εδράζεται στην ανισότητα και στον ανταγωνισμό. Οι απαρχές του βιολογικού ντετερμινισμού εντοπίζονται στα μέσα του 19^{ου} αιώνα.. Ο καθηγητής ζωολογίας του Πανεπιστημίου του Χάρβαρντ, Louis Aggasiz, έφτασε στο σημείο να υποστηρίξει ότι οι ραφές του κρανίου ενός μαύρου παιδιού κλείνουν πιο γρήγορα από αυτές ενός άσπρου παιδιού και γι' αυτόν τον λόγο δεν θα έπρεπε οι μαύροι να παραφορτώνονται με γνώσεις. Ο Ιταλός ανθρωπολόγος, γιατρός και ιδρυτής της σύγχρονης εγκληματολογίας, Cesare Lombroso (1835–1909), έχοντας επηρεαστεί από την εξελικτική θεωρία του Δαρβίνου, υποστήριξε ότι η εγκληματικότητα οφείλεται στην κληρονομία από τον εγκληματία, ιδιοτήτων από την εποχή που οι πρόγονοί του ήταν σε άγρια κατάσταση, ενώ, παράλληλα, θεωρούσε ότι μπορούμε να ανγνωρίσουμε τις εγκληματικές προσωπικότητες από τη διάπλαση του κρανίου και του προσώπου. Επίσης, στην εμφάνιση του βιολογικού ντετερμινισμού έπαιξε σημαντικό ρόλο και ο Francis Galton, και, στη συνέχεια, η σκυτάλη του βιολογικού ντετερμινισμού πέρασε, στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, στους Γερμανούς θιασώτες της «φυλετικής υγιεινής» (στο *Ο ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ–Εισαγωγή στο φυλετικό μίσος*, σ. 259-263).

⁴⁷ στο ίδιο, σ. 265.

⁴⁸ στο ίδιο, σ. 265.

Arthur R. Jensen και ο Άγγλος καθηγητής της ψυχολογίας του Ινστιτούτου Ψυχιατρικής του Λονδίνου, Hans Jürgen Eysenck.⁴⁹

Ο Jensen, υποστήριζε, μεταξύ άλλων, ότι, η ευφυΐα είναι κληρονομική και ότι οι μαύροι είναι λιγότεροι έξυπνοι από τους λευκούς.⁵⁰ Ο Eysenck από την πλευρά του, φρόντισε να διαδοθούν οι θεωρίες του Jensen στη Μεγάλη Βρετανία και μάλιστα σε μια περίοδο όπου, οι φυλετικές διακρίσεις βρίσκονταν σε έξαρση, λόγω της άφιξης πολλών έγχρωμων μεταναστών.⁵¹ Είναι δε γεγονός, ότι διάφορες φασιστικές οργανώσεις της Μεγάλης Βρετανίας, υιοθετούσαν τις θέσεις του του Eysenck και φρόντιζαν για την διάδοση των βιβλίων του.⁵²

Στα μέσα της επόμενης δεκαετίας, επανέρχεται ο επιστημονικός ρατσισμός για να δώσει, ηθελημένα ή όχι, νέα δύναμη στους ρατσιστές και κατ'επέκταση στην άκρα δεξιά. Συγκεκριμένα, τότε κυκλοφόρησε το βιβλίο του Wilson, *Κοινωνιοβιολογία: Η νέα σύνθεση*, το οποίο έκανε μεγάλες πωλήσεις στην Αμερική.⁵³ Σύμφωνα με την κοινωνιοβιολογία, όλες οι εκφάνσεις του ανθρώπινου πολιτισμού και συμπεριφοράς, είναι κωδικοποιημένες στα γονίδια, όπως γίνεται και με τα ζώα.⁵⁴ Ξεκινώντας από την «φυσική επιλογή» και την «επικράτηση του ισχυρότερου», η κοινωνιοβιολογία υποστηρίζει ότι το μίσος για τους ξένους, η αίσθηση της καταγωγής, η πρωτοκαθεδρία των ανδρών, ακόμα και η επιχειρηματική ικανότητα, έχουν άμεση σχέση με τον γενετικό κώδικα του ατόμου, όπως αυτός διαμορφώθηκε κατά την εξέλιξη του είδους.⁵⁵ Με αυτόν τον τρόπο «νομιμοποιείται» η ανισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών, η εκμετάλλευση των εργατών από τους εργοδότες, οι σφαγές των πολέμων.⁵⁶

Ταυτόχρονα, κατά τη δεκαετία του 1970, η διεθνής οικονομία υπέστη σοκ από τις πετρελαϊκές κρίσεις του 1973 και του 1979.⁵⁷ Η Ευρώπη ωθήθηκε σε ανταγωνισμό με τις ασιατικές χώρες στις οποίες τα εργατικά χέρια ήταν πολύ φθηνότερα, τα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας δεν ήταν πολυδάπανα όπως τα ευρωπαϊκά, το κόστος των ενεργειακών αποθεμάτων δεν αυξάνονταν και έτσι, διογκώθηκε μια

⁴⁹ στο ίδιο, σ. 265-266.

⁵⁰ στο ίδιο, σ. 266.

⁵¹ στο ίδιο, σ. 268.

⁵² στο ίδιο, σ. 269.

⁵³ στο ίδιο, σ. 278.

⁵⁴ στο ίδιο, σ. 278.

⁵⁵ στο ίδιο, σ. 279.

⁵⁶ στο ίδιο, σ. 279.

⁵⁷ *Η Ανατομία του Φασισμού*, όπ.π., σ. 249.

διαρθρωτική ανεργία για πρώτη φορά μετά τη δεκαετία του 1930.⁵⁸ Επιπλέον υπήρχε ανάγκη για μεγαλύτερη μόρφωση για όσους ήθελαν να εργαστούν στις πιο κερδοφόρες μορφές εργασίας για οικονομίες υψηλού κόστους σε μια διεθνή αγορά, μορφές εργασίας όπως οι βιομηχανίες των υπηρεσιών, της υψηλής τεχνολογίας, της επικοινωνίας και της ψυχαγωγίας.⁵⁹

Με αυτόν τον τρόπο, οι κατέχοντες υψηλή μόρφωση δεν αντιμετώπισαν προβλήματα και οι υπόλοιποι, μεταξύ των οποίων ειδικευμένοι τεχνίτες και βιομηχανικοί μάστορες, έγιναν μέλη της κατώτερης τάξης της κοινωνίας.⁶⁰ Τα εργατικά συνδικάτα, οι προλεταριακές γειτονιές και τα μαρξιστικά κόμματα έχασαν την ικανότητά τους να προστατεύουν αυτούς τους εργαζόμενους και έτσι, κάποιοι από αυτά τα θύματα της νέας οικονομίας, που παλιότερα ίσως στρέφονταν στον κομμουνισμό, στράφηκαν προς την άκρα δεξιά, καθώς η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης που θα ακολουθήσει τη δεκαετία του 1990, θα συμπληρώσει την εικόνα ανυποληψίας του κομμουνισμού.⁶¹

Επιπλέον, τα παραδοσιακά κόμματα και οι κυβερνήσεις δεν αντιμετώπισαν τα προβλήματα που εμφανίστηκαν με τον σωστό τρόπο, καθώς τα κείνσιανά μέτρα δημιουργίας θέσεων εργασίας ανέβαζαν κατακόρυφα τον πληθωρισμό και οι κυβερνήσεις αισθάνονταν ανίκανες να συμμετάσχουν στις νέες παγκόσμιες αγορές με τις πολύ δυνατές ανταγωνιστικές τους πιέσεις.⁶² Το κράτος απώλεσε τη δύναμη παρέμβασης του είτε λόγω της Ευρωπαϊκής Ένωσης είτε λόγω του διεθνούς συστήματος αγορών και τα προγράμματα κοινωνικής πρόνοιας πιέζονταν σοβαρά και μεγάλωνε η ανάγκη για αύξηση των παροχών στους νέους ανέργους.⁶³

Σπουδαίο ρόλο προς την στροφή των θυμάτων της νέας οικονομίας προς την άκρα δεξιά η οποία αρχίζει να επανέρχεται δυναμικά θα παίζει και η μετανάστευση. Συγκεκριμένα, μετά τη δεκαετία του 1970 εμφανίζεται ένα μεταναστευτικό κύμα από χώρες του Τρίτου Κόσμου προς τις δυτικοευρωπαϊκές κοινωνίες.⁶⁴ Οι μετανάστες, που μέχρι τότε θα αναλάμβαναν δουλειές που οι αυτόχθονες απαζίωναν, μετά την γενικευμένη διόγκωση της ανεργίας, θα γίνουν ανεπιθύμητοι και εχθροί.⁶⁵ Την

⁵⁸ στο ίδιο, σ. 249.

⁵⁹ στο ίδιο, σ. 249.

⁶⁰ στο ίδιο, σ. 249.

⁶¹ στο ίδιο, σ. 249.

⁶² στο ίδιο, σ. 251.

⁶³ στο ίδιο, σ. 251.

⁶⁴ στο ίδιο, σ. 249-250.

⁶⁵ στο ίδιο, σ. 250.

εχθρότητα προς τους μετανάστες θα διογκώσει το γεγονός ότι οι μετανάστες προέρχονταν από πρώην αποικίες, με εμφανώς διαφορετικά ήθη και έθιμα: οι Ευρωπαίοι θα έπρεπε να μάθουν να ζούν με μόνιμες ινδικές, ισλαμικές και αφρικανικές κοινότητες, οι οποίες υπερασπίζονταν την πολύ διαφορετική ταυτότητα τους.⁶⁶ Οι μετανάστες θα αντιμετωπιστούν ως υπονομευτές της εθνικής ταυτότητας, μέσω της διαφορετικής γλώσσας, θρησκείας και εθίμων τους και το μίσος γι' αυτούς θα γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης για την άκρα δεξιά.⁶⁷

Αυτή η νέα άκρα δεξιά, αναδείχθηκε ακριβώς από τις ακραίες κοινωνικές αντιδράσεις απέναντι στις άνισες συνέπειες του οικονομικού εκσυγχρονισμού και του μεταβιομηχανισμού, εμφανίστηκε με φόντο τη δυσαρέσκεια ενός μεγάλου πλήθους «χαμένων», μεγεθύνοντας και επενδύοντας πάνω στα - μερικές φορές εκδικητικά και μισαλλόδοξα - συναισθήματα αυτών των «χαμένων».⁶⁸ Οι «χαμένοι» αυτοί (ελεύθεροι μικροεπαγγελματίες και αυτοαπασχολούμενοι, συνταξιούχοι, άνεργοι, κατώτεροι υπάλληλοι), αν και είναι πολύ πιο εύκολο να στραφούν προς τη νέα άκρα δεξιά, σε σχέση με τους «κερδισμένους» (επιχειρηματίες, ανώτεροι υπάλληλοι, κ.ά.), εντούτοις, η πολιτική και η εκλογική στήριξη της νέας άκρας δεξιάς είναι συνάρτηση όλης της διάταξης των πολιτικών δυνάμεων μέσα στην πολιτική αγορά καθώς και της ποιότητας των ανταγωνιστικών κομμάτων.⁶⁹

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η δύναμη της νέας/σύγχρονης άκρας δεξιάς εξαρτάται, από το αν οι ψηφοφόροι είναι δυσαρεστημένοι από τα άλλα μετριοπαθή κόμματα, αν κρίνουν ότι αυτά δεν μπόρεσαν ή αδιαφόρησαν για την επίλυση των προβλημάτων του λαού, και επομένως είναι εύκολο να διαχυθούν αντιλήψεις στο εκλογικό σώμα σύμφωνα με τις οποίες, δεν υφίσταται ουσιαστική διαφοροποίηση των κομμάτων, καθώς το μόνο που τα απασχολεί είναι οι ψήφοι του λαού και όχι η υπεράσπιση των συμφερόντων του και η επίλυση των προβλημάτων του.⁷⁰ Κατά τους Scheuch και Klingemann, η νέα άκρα δεξιά είναι μια «κανονική παθολογία», μια θέση που έχει σχέση με την διεργασία κατακερματισμού του υποκειμένου και τω συλλογικών ταυτοτήτων του εντός μιας διαφοροποιημένης λειτουργικά και γρήγορα μεταβαλλόμενης νεότερης κοινωνίας.⁷¹

⁶⁶ στο ίδιο, σ. 250.

⁶⁷ στο ίδιο, σ. 250.

⁶⁸ *Πρόλογος στην Ελληνική Έκδοση*, στο *Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ-Ιδεολογία-Πολιτική-Κόμματα*, όπ.π, σ. 16.

⁶⁹ στο ίδιο, σ. 16.

⁷⁰ στο ίδιο, σ. 16-17.

⁷¹ στο ίδιο, σ. 17.

Έτσι, ενώ οι "νεωτερικές κοινωνίες βιώνουν ένα βαθύ δομικό μετασχηματισμό, μια περαιτέρω λειτουργική διαφοροποίησή τους, αλλά και μια διευρυνόμενη ιδεολογικο-πολιτική ρευστότητα και εξατομίκευση" η αναδύομενη νέα άκρα δεξιά "υπερθεματίζει σε συνεκτικές συλλογικές παραστάσεις και καλλιεργεί προσδοκίες μιας εθνοτικά και πολιτισμικά ομογενοποιημένης, κρατοκεντρικής, αλλά και δημοψηφισματικής και προσωποκεντρικής κοινωνίας".⁷² Η νέα άκρα δεξιά δεν προσβλέπει στην ανατροπή του status quo, αλλά φαντασιώνεται μια κλειστή εθνοπολιτισμική κοινότητα, ένα ισχυρό κράτος, μια δημοψηφισματική και προσωποκεντρική κοινωνία.⁷³

Το κράτος ακολουθεί την οικονομία της αγοράς,⁷⁴ είναι όμως υπεύθυνο για την διαφύλαξη της ισχύος και της κυριαρχίας της κλειστής εθνοπολιτισμικής κοινότητας, περιορίζοντας αν χρειαστεί τις διάφορες άλλες πολιτισμικές εκφράσεις.⁷⁵ Ένα τέτοιου είδους κράτος, προωθεί πατερναλιστικά το «κοινό καλό» της κλειστής εθνοπολιτισμικής κοινότητας, όχι όμως το «συλλογικό συμφέρον» των οργανωμένων μεν, αδιάφορων δε κοινωνικό-οικονομικών συμφερόντων.⁷⁶ Αλλά, ένα τέτοιο ισχυρό και αυστηρά ιεραρχημένο κράτος, υποστασιοποιημένο στο πρόσωπο ενός χαρισματικού ηγέτη, απαξιώνει ηθικά και περιορίζει το ρόλο των διαφόρων διαμεσολαβητικών θεσμών, και ιδίως των κομμάτων, καθώς και των ενδιάμεσων αρχών του δημοκρατικού συστήματος αντιπροσωπευτικής διακυβέρνησης, όπως της πολιτικής ελίτ και της γραφειοκρατίας του κράτους, προσβλέποντας στην δημιουργία μιας άμεσης και απευθείας σχέσης με το λαό.⁷⁷

Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, φιλελεύθεροι και κομμουνιστές κοινωνικοί επιστημονες τάντιζαν τον λαϊκισμό⁷⁸ με τα φασιστικά καθεστώτα της Ευρώπης ή με

⁷² στο ίδιο, σ. 17.

⁷³ στο ίδιο, σ. 17.

⁷⁴ στο ίδιο, σ. 17.

⁷⁵ στο ίδιο, σ. 18.

⁷⁶ στο ίδιο, σ. 18.

⁷⁷ στο ίδιο, σ. 18.

⁷⁸ Για τον Δημήτρη Δημητράκο, καθηγητή Πολιτικής Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, ο λαϊκισμός "είναι η αποθέωση της «λαϊκότητας», συχνά εις βάρος των θεσμών", καθώς "ο λαός θεοποιείται, η κρίση του θεωρείται αλάνθαστη και η (αποδιδόμενη σ' αυτόν) παντοδυναμία αδιαμφισβήτητη, όταν εκφράζεται στις κάλπες". Ο Δημητράκος θεωρεί ότι στην κοινή συνείδηση, ο λαϊκισμός έχει συνδεθεί "και με «καμώματα» τα οποία ήκιστα συμβιβάζονται με τη σοβαρότητα του λειτουργήματος του πολιτικού", ο οποίος "για να αυξήσει τη δημοτικότητά του (...) αποδύεται σε προσπάθεια καλλιέργειας της «λαϊκής» του εικόνας με διάφορα τρικ". Τα τρικ αυτά για τον Δημητράκο, μπορεί να είναι το μελετημένο ατημέλητο ντύσιμο του πολιτικού, η παρουσία του ανάμεσα σε αναξιοπαθούντες πολίτες, σε μια προσπάθειά του να ταυτιστεί με τον λαό. Αυτή η "μυθοπλαστική εικόνα της λαϊκότητας που προβάλλουν γίνεται αποδεκτή λόγω της επικράτησης ενός ιδεολογήματος: του Λαού ως συλλογικής οντότητας, με διακριτά χαρακτηριστικά, συγκεκριμένη και ενιαία συλλογική βούληση την οποία εκφράζει κατ' αποκλειστικότητα ο πολιτικός που αποπνέει «λαϊκότητα». Η πίστη στον παραπάνω μύθο "είναι διάχυτη και σύμφυτη με την ιδέα ότι η πολιτική

αποφασίζει για τα πάντα” και επομένως ο πολιτικός είναι “παντοδύναμος και ότι, αν εκφράζει τον «κυρίαρχο λαό» με λόγια, χειρονομίες, αλλά και ο με μια ορισμένη...αισθητική, σημαίνει ότι ταυτίζεται μαζί του”, άρα “ο λαός υποτίθεται ότι βρίσκεται στην εξουσία όταν εκπροσωπείται από πολιτικούς αυτού του είδους”. Τελικά, όλη αυτή η μυθολογία, αποτελεί για τον Δημητράκο “συστατικό στοιχείο του λαϊκισμού, ο οποίος όμως εκτρέφεται σε ένα βιότοπο πολιτικού ρεαλισμού”. Ο πολιτικός αυτός ρεαλισμός που αναφέρει ο Δημητράκος, ειδικά για την Ελλάδα, “συνίσταται στο ότι σε μια χώρα με ένα τόσο συγκεντρωτικό πολιτικό σύστημα, και τόσο βαθιά ριζωμένο το πελατειακό σύστημα στη σχέση πολιτικού και πολίτη, ο τελευταίος πρέπει όχι μόνο να μετέχει στα κοινά, αλλά και να φαίνεται ότι μετέχει: κυρίως το δεύτερο”. Τα παραπάνω σημαίνουν ότι “ο πολίτης είναι εξαρτώμενος από τον πολιτικό (ή το κόμμα), του οποίου όμως πρέπει να είναι «πελάτης» (δηλαδή ψηφοφόρος και υποστηρικτής) για να μπορέσει να τύχει της εύνοιάς του”, ενώ, ταυτόχρονα, “εκθειάζεται υποκριτικά η υψηλή συμμετοχή στις εκλογές ως δείγμα εγρήγορσης και συνειδητοποίησης του πολίτη” και έτσι, ο λαϊκισμός “χρησιμεύει εδώ ως ιδεολογικό αντιστήριγμα μιας πλάνης” στην οποία απαιτείται πίστη από το ίδιο το σύστημα, ώστε το τελευταίο “να μπορεί να λειτουργήσει” (στο Δημητράκος Δημήτρης, *Η εκλογική επιβράβευση*, εφημερίδα *Το Βήμα*, 22 Οκτωβρίου 2006, σ. Α51–Α52). Από την πλευρά του, ο Νάσος Βαγενάς, καθηγητής της Θεωρίας και Κριτικής της Λογοτεχνίας στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών, χωρίζει σε μορφές τον λαϊκισμό: στον «πολιτικό», στον «εκκλησιαστικό» και στον «λογοτεχνικό», ενώ, όπως επισημαίνει ο «τηλεοπτικός» λαϊκισμός “αποτελεί λιγότερο μορφή και περισσότερο έδαφος, πάνω στο οποίο αναπτύσσονται σήμερα, σε σημαντικό βαθμό, όλες σχεδόν οι μορφές του λαϊκισμού”. Όταν μιλάμε για «πολιτικό» λαϊκισμό αναφερόμαστε “στην επίκληση των συμφερόντων ενός λαού προς όφελος του συμφέροντος ενός πολιτικού ή / και ενός κόμματος”, ένας λαϊκισμός που θριαμβεύει όταν “κυκλοφορεί με προσωπείο”, καθώς “όσο περισσότερο απροκάλυπτος εμφανίζεται ο λαϊκισμός τόσο περισσότερο γραφικός, δηλαδή ευκολότερα αντιμετωπίσιμος, γίνεται”. Όσον αφορά τον «εκκλησιαστικό» λαϊκισμό, αυτός αναφέρεται στην “επίκληση των συμφερόντων του λαού προς όφελος του προκαθημένου μιας Εκκλησίας”, ενώ, ειδικά για τον χριστιανισμό, “ο εκκλησιαστικός λαϊκισμός είναι φαινόμενο πρόσφατο και μέχρις στιγμής αποκλειστικά ελληνικό”, διότι έκανε την εμφάνισή του το 1998, όταν Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και Πάσης Ελλάδος έγινε ο τότε Μητροπολίτης Δημητριάδος και Αλμυρού, ο μακαριστός Χριστόδουλος. Αυτή η μορφή λαϊκισμού “είναι η μόνη πολιτική που είναι καθ’ολοκληρίαν λαϊκιστική”, κάτι που οφείλεται “στην ευτυχή εναρμόνιση δύο αντιτιθέμενων στοιχείων: του αγίου βήματος του ναού και του αγοραίου πάγκου της τηλεοράσεως”, εναρμόνιση η οποία διαμορφώνει “μιαν ιδιότυπη ιερολαϊκή εξέδρα, μέσω της οποίας το θρησκευτικό ράσο μετατρέπεται σε ράσο πολιτικό”. Η τρίτη και τελευταία μορφή του λαϊκισμού κατά τον Βαγενά, είναι ο «λογοτεχνικός» ο οποίος κατά το παρελθόν ήταν “η λογοτεχνία της παραλογοτεχνίας, κυρίως του λαϊκού μυθιστορήματος”, ενώ σήμερα, είναι “με τη μίμηση και των μεγάλης ακροαματικότητας τηλεοπτικών αφηγήσεων” η “μεταποίηση της παραλογοτεχνίας στη μορφή ευπώλητου lifestyle μυθιστορήματος”. Επίσης είναι “η πρωτοδότηση του λαοφιλούς μυθιστορήματος εις βάρος των δυσπώλητων λογοτεχνικών ειδών” με διάφορα προσχήματα όπως η δήθεν δυσκολία ανάγνωσης κάποιων ειδών λογοτεχνίας από το κοινό, η προβολή του βιβλίου ενός συγγραφέα επειδή είναι διάσημος ο τελευταίος, άσχετα αν είναι καλογραμμένο ή όχι το βιβλίο κ.ά. Ο Βαγενάς καταληγεί υποστηρίζοντας ότι ο λαϊκισμός “ως ακαλαίσθητη έκφραση μιας (τις περισσότερες φορές ή εκ πρώτης όψεως) ευγενικής επιθυμίας, αποτελεί, σε όλες τις μορφές του, και αντικείμενο της αισθητικής” και καθώς “στην ορολογία αυτού του γνωστικού πεδίου η έννοια των λαϊκών εκφράσεων του κακόγουστου καταλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος του περιεχομένου του όρου κιτς (kitsch)”, ένας γενικός ορισμός του λαϊκισμού θα μπορούσε να είναι “η εμφάνιση του κιτς σε όλες του τις εκφράσεις” (στο Βαγενάς Νάσος, *Οι μεταμφιέσεις του λαϊκισμού*, εφημερίδα *Το Βήμα*, 22 Οκτωβρίου 2006, σ. Α51). Κατά την προσέγγιση του Παναγιώτη Νούτσου, καθηγητή Κοινωνικής και Πολιτικής Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, ο λαϊκισμός χωρίζεται επίσης σε τρεις μορφές: στον λαϊκισμό του εθνικού κράτους, στον λαϊκισμό των διεθνών σχέσεων και στον λαϊκισμό του μικροεπιπέδου. Όσον αφορά την πρώτη μορφή, ο λαός μετατράπηκε σε “υποκείμενο του δικαίου” και ταυτίστηκε με το έθνος. Ο λαός ως ένας αντιθετικός πόλος περιλαμβάνει “τις κοινωνικές δυνάμεις που επιχειρούν τη ρήξη με το «παλαιό καθεστώς», στο μέτρο που η σύγκρουση ανάγεται στους πολιτικούς θεσμούς και συνεπάγεται τη νομική κατοχύρωση των «φυσικών δικαιωμάτων» του πολίτη” και έτσι “ο «λαός» ως κοινωνική δύναμη παραπέμπει στη διεργασία της ριζικής μεταβολής, εφόσον καλούνται να συσπειρωθούν ευρύτερες κοινωνικές δυνάμεις, ενώ ως πολιτική κατηγορία εξαντλείται στη σφαίρα των τυπικών δικαιωμάτων”. Ο λαϊκισμός “ως πρακτική των ιδεολογικών κατασκευών και κινημάτων των κυριαρχούμενων τάξεων, προσπερνά την επί μέρους ταξική ετερογένεια (...) για να νομιμοποιήσει την πολυσυλλεκτική πρόθεση των πολιτικών δυνάμεων που υπόσχονται τον μετασχηματισμό της κοινωνίας”. Επιπλέον, “ο λαϊκισμός, τόσο του συνασπισμού εξουσίας όσο και των κυριαρχούμενων

φαινόμενα όπως ο μπουλανζισμός,⁷⁹ ο πουζαντισμός⁸⁰ ή μακαρθισμός στην

τάξεων, αποσκοπεί στην ποδηγέτηση των μικροαστικών στρωμάτων της πόλης και του χωριού αλλά και στην αποσιώπηση των κληρονομημένων ή νεοφανών αντιθέσεων κατά την περίοδο που οικοδομείται η «Αλλαγή». Όσον αφορά τον λαϊκισμό των διεθνών σχέσεων, ο Νούτσος παρατηρεί ότι και μέσα και έξω από τα όρια του εθνικού κράτους, «στο πεδίο των διεθνών σχέσεων, αναπτύσσονται συχνά μορφές πολιτισμικού λαϊκισμού, όταν αντιπαρά τίθενται μανιχαϊκά «εχθροί» και «φίλοι», «άλλογενείς» και «χθόνιοι», ενώ η «μετατροπή μάλιστα της αφαίρεσης σε ιδεολογικό σχήμα υποβάλλει συχνά μια πρακτική κενηλασία και σε κάθε περίπτωση παρωθεί στον ρατσισμό, δηλαδή στη λειτουργία μηχανισμών μετασχηματισμού της «διαφορετικότητας» σε «εχθρότητα». Η τρίτη μορφή λαϊκισμού για τον Νούτσο είναι εκείνη «που ριζώνει στις «τοπικότητες», όπως κι αν αυτές ορισθούν», φέρνοντας ως παράδειγμα μια τοπική κοινωνία όπου μια πρακτική λαϊκισμού «σέρνεται για να καλύψει ό,τι διαφοροποιείται, είτε ως φωνή διαμαρτυρίας είτε ως άσκηση πολιτιστικής πολιτικής, από το φάντασμα που ονομάζεται «λαός», ο οποίος οτιδήποτε «έρχεται «απέξω» (...) τον προσβάλλει, εφόσον δεν είναι μαθημένος στο «διαφορετικό» και ασκημένος στη σύγκριση μέσα από τη «διά βίου εκπαίδευση». Τελικά, για τον Νούτσο, ο λαϊκισμός των παραπάνω τριών μορφών «τρέφεται σήμερα με την «πολιτική αγοραφοβία» που συνάμα την ενισχύει, με άλλα λόγια «από τη χειραγώγηση της προσωπικής ζωής που συντελείται μέσω του συνόλου των θεσμών του κράτους: από τη μια πλευρά εγχαράσσεται η αδυναμία μας να βγούμε μόνοι μας στον δρόμο και από την άλλη προβάλλεται, εφόσον ο απόλυτος εγκλεισμός εγκυμονεί απροσμέτρητους κινδύνους, ενός οδηγού στα βήματά μας» (στο Νούτσος Παναγιώτης, *Μορφές λαϊκισμού*, εφημερίδα *Το Βήμα*, 10 Ιουνίου 2007, σ. Α61).

⁷⁹ Μετά την ήττα του 1871 από τους Πρώσους, στη Γαλλία, θα εμφανιστεί και δημογνωσιακός εθνικισμός – ένα ρεύμα/κουλτούρα που για τον Milza επηρεάζει μέχρι σήμερα την άκρα δεξιά – το οποίο θα συσπειρώσει τους απογοητευμένους από την κοινοβουλευτική δημοκρατία, οι οποίοι κατηγορούν το καθεστώς ότι δεν μπόρεσε ή δεν ήθελε να προετοιμάσει την αντεκδίκηση επί των Πρώσων, καθώς και ορισμένους μοναρχικούς και βοναπαρτιστές. Οι μοναρχικοί, οπαδοί του στρατηγού Μπουλανζέ, επιθυμούσαν μια δημοκρατία διαποτισμένη από τον ιακωβινισμό, βρίσκοντας έτσι συμμάχους στην άκρα αριστερά: τους μπλανκιστές και του σοσιαλιστές, οι οποίοι έβλεπαν στον Μπουλανζέ τη μοναδική δύναμη που θα πυροδοτούσε μια επαναστατική διαδικασία. Όμως, ωθούμενος από την αντίσταση των δημοκρατικών και από την υποστήριξη μοναρχικών και βοναπαρτιστών, ο μπουλανζισμός έγειρε γρήγορα δεξιά, αλλά ο γαλλικός εθνικισμός θα διατηρούσε επί μακρό χρονικό διάστημα τα σημάδια από την συνάντησή του με την επανάσταση. Ο εθνικισμός αυτός συγκροτήθηκε πάνω στον αντικοινοβουλευτισμό και στην λατρεία του στρατού και, έχοντας απορριφθεί προς τα δεξιά, διαποτίστηκε από τις πολιτικές αρχές των οπαδών της παράδοσης και τα θέματα της αντεπαναστατικής ιδεολογίας. Είναι τέλη της δεκαετίας του 1880 και μια εθνικιστική ιδεολογία, με δάνεια παρμένα από την καισαρική και βοναπαρτική εκτροπή του ιακωβινισμού όπως και από τον συντηρητικό εξτρεμισμό, έχει πλέον διαμορφωθεί (στο *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης-η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, ό.π., σ. 39-40).

⁸⁰ Το Πουζαντιστικό Κίνημα πήρε το όνομα του από τον ιδρυτή του Πιέρ Πουζάντ, ο οποίος είχε θεθεί επικεφαλής της εξέγερσης των καταστηματαρχών κατά της εφορίας. Η έκρηξη αυτή διαμαρτυρίας, την οποία θα επιχειρήσει να εκμεταλλευτεί η εθνικιστική και νεοπειταινική δεξιά για να ανατρέψει το καθεστώς και να προωθήσει του δικτάτορες της, οφείλεται τόσο στις γρήγορες μεταλλάξεις που επιφέρει η βιομηχανική ανάπτυξη της Γαλλίας όσο και στην αύξηση της φορολογίας, εξαιτίας των αποικιακών πολέμων. Ο πατέρας του Πουζάντ, ήταν οπαδός του Μωράς και ο ίδιος ο Πουζάντ φλέρταρε με το γαλλικό φασισμό της δεκαετίας του 1930. Το 1953, ιδρύεται η *Ένωση για την Υπεράσπιση των Εμπόρων και των Βιοτεχνών (Union de Défense des Commerçants et Artisans - UDCA)*. Το κίνημα του Πουζάντ, τουλάχιστον σε πρώτο στάδιο, ήταν λαϊκιστικό και απολίτικο και συσπείρωνε δυσαρεστημένους απ'όλο το πολιτικό – ιδεολογικό φάσμα. Στη συνέχεια, από τις συντεχνιακές διεκδικήσεις (χαλάρωση φορολογικής πίεσης, ισότητα σε αυτόν τον τομέα ανάμεσα σε μικρές και μεγάλες επιχειρήσεις κ.ά.), πέρασαν σε μια σφοδρή γενική κριτική του καθεστώτος, θεωρώντας το υπεύθυνο για τα δεινά των μικροεμπόρων, στον αντικοινοβουλευτισμό, στον ξενόφοβο εθνικισμό, ακόμα και στον αντισημιτισμό (στο ίδιο, σ. 114-118). Η μεγάλη επιτυχία και απήχηση της *UDCA* στις μάζες, συγκέντρωσε πολλά μέλη και οπαδούς που κυρίως ενδιαφέρονταν για την ανατροπή του καθεστώτος και όχι για τους αρχικούς σκοπούς του κινήματος. Από την *UDCA*, και συγκεκριμένα από την θυγατρική οργάνωση της *Ένωση για την Υπεράσπιση της Γαλλικής Νεολαίας*, θα ξεπηδήσει και ο Λε Πεν του *Εθνικού Μετώπου (Front National-FN)*, ο οποίος θα ηγείται μάλιστα της θυγατρικής αυτής. Στις εθνικές εκλογές του 1956, η *UDCA*, θα συμμετάσχει στις εκλογές ως *Γαλλική Ενότητα και Αδελφότητα (Union et Fraternité Française)*, συγκεντρώνοντας ποσοστό 11,6% και εκλέγοντας 52 βουλευτές, από τους οποίους όμως, οι 11 θα χάσουν την έδρα τους επειδή ακυρώθηκε η

Αμερική.⁸¹ Αργότερα, ο όρος χρησιμοποιήθηκε για να περιγράψει κυρίως τα σύγχρονα ακροδεξιά κόμματα της Ευρώπης, τα οποία χαρακτηρίστηκαν ως εθνικό – λαϊκιστικά όπως και οι δημαγωγοί ηγέτες τους.⁸² Όμως, η ταύτιση λαϊκιστή και δημαγωγού αμφισβήτηκε, επειδή ο λαϊκιστής διατηρεί μια άμεση - σχέση ισότητας, την ίδια στιγμή που ο δημαγωγός προβάλλει τον εαυτό του ως σωτήρα του λαού, μέσα όμως από μια σχέση απόστασης.⁸³ Επιπλέον, ο λαϊκιστής και ο δημαγωγός διαφέρουν ως προς τη φύση της διάγνωσης και τα όποια προβλήματα ταλανίζουν τον λαό, ως προς την πολιτική προσφορά και ως προς την στάση τους απέναντι στη δημοκρατία.⁸⁴

Σύμφωνα με την Παπαδημητρίου, “όλα τα πολιτικά συστήματα που δεν στηρίζονται σε θεοκρατική βάση καταφεύγουν, στον έναν ή στον άλλο βαθμό, στην επίκληση του λαού ώστε να νομιμοποιήσουν την εξουσία τους”.⁸⁵ Όσον αφορά τη σημερινή εποχή, καθώς οι όροι λαός και δημοκρατία έχουν διαγράψει μια παράλληλη πορεία, “τα μοντέρνα λαϊκιστικά κινήματα δεν νοούνται έξω από τα όρια των αντιπροσωπευτικών συστημάτων”.⁸⁶ Τόσο οι δημοκράτες όσο και οι λαϊκιστές διεκδικούν τον λαό και, ενώ “οι πρώτοι αντιμετωπίζουν δυσκολίες στον προσδιορισμό του, τον θεοποιούν, αλλά και τον αποκλείουν από το ενδεχόμενο να αυτοκυβερνηθεί, οι λαϊκιστές διαθέτουν ανεξάντλητη ευκολία και φαντασία στην εικονογράφηση του”.⁸⁷

Ως λαϊκιστικό μπορεί να χαρακτηριστεί ένα κίνημα, ένας ηγέτης, ένα κυβερνητικό καθεστώς, μια στρατηγική, μια ιδεολογία, μια συμπεριφορά υπέρβασης των συμβατικών πολιτικών κανόνων, ένας τρόπος νομιμοποίησης περιόδου μετάβασης

εκλογή τους. Η κίνηση του Πουζάντ άντλησε ψήφους κυρίως στη δυτική και νότια Γαλλία, υποστηριζόμενη από την μεσαία τάξη, του ελεύθερους επαγγελματίες και τους αγρότες (στο ίδιο, σ. 120-122). Η κρίση της αγροτικής οικονομίας, ειδικότερα της αμπελοκαλλιέργειας του νότου, έδωσε ώθηση στον Πουζάντ, καθώς ο αγροτικός κόσμος μέσω αυτού, εξέφρασε την απόρριψη του εκσυγχρονισμού και των προβλημάτων που του έθετε. Επίσης, η περιθωριοποίηση ενός μέρους της μεσαίας τάξης και ορισμένων στοιχείων των πιο φτωχών κοινωνικών ομάδων καθώς και η απόρριψη του πολιτικού συστήματος από τμήμα της νεολαίας, η οποία αισθάνονταν αβεβαιότητα και ανησυχία για το μέλλον, είναι κάποια από τα χαρακτηριστικά του εκλογικού σώματος. Τέλος, πολλοί νεοεγγεγραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους, ήταν ψηφοφόροι του κόμματος του Πουζάντ (στο ίδιο, σ. 124-125). Οι διενέξεις ανάμεσα στο Εθνικό Συμβούλιο του κόμματος και στους εκλεγμένους βουλευτές, η μαζικές παραιτήσεις βασικών στελεχών και η αποτυχία του Πουζάντ σε μια επαναληπτική εκλογή στο Παρίσι, τον Ιανουάριο του 1957, οδήγησαν σταδιακά την *Γαλλική Ενότητα και Αδελφότητα* στην παρακμή (στο ίδιο, σ. 127-128)

⁸¹ Παπαδημητρίου Ι. Δήμητρα, *Από τον λαό των νομιμοφρόνων στο έθνος των εθνικοφρόνων-Η ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 1922-1967*, Σαββάλας, Αθήνα, 2006, σ. 52.

⁸² στο ίδιο, σ. 52.

⁸³ στο ίδιο, σ. 52-53.

⁸⁴ στο ίδιο, σ. 53.

⁸⁵ στο ίδιο, σ. 53.

⁸⁶ στο ίδιο, σ. 54.

⁸⁷ στο ίδιο, σ. 54-55.

από μια δικτατορία, ένα μέσο μαζικής επικοινωνίας, ένα ρητορικό ύφος ή και ένα επιχείρημα.⁸⁸ Η χρήση του ορισμού “λαϊκισμός” και των παραγώγων του για να περιγράψει τόσα πολλά και διαφορετικά πράγματα, δυσχεραίνει τον τελικό ορισμό του.⁸⁹

Όμως, μπορούμε να και πρέπει να επισημαίνουμε τον φορέα του λαϊκισμού και να διακρίνουμε μεταξύ λαϊκισμού, λαϊκιστή και λαϊκιστικού.⁹⁰ Για παράδειγμα, ένας λαϊκιστής ηγέτης, δεν κάνει και το καθεστώς του λαϊκιστικό, ούτε η εφαρμογή μιας λαϊκιστικής πολιτικής – η οποία τις περισσότερες φορές είναι προσωρινή – κάνει τον ηγέτη λαϊκιστή ή το καθεστώς λαϊκιστικό.⁹¹ Οι λαϊκιστές δεν αντιμετωπίζουν τη δημοκρατία ούτε ως “κουλτούρα πολιτικής ευθύνης” και “θεσμική πρακτική” ούτε ως “τρόπο διαβούλευσης” ο οποίος “έχει ανατεθεί σε ορισμένους αντιπροσώπους του λαού”, αλλά την αντιμετωπίζουν ως μια “συναισθηματική σχέση αμοιβαίας ταύτισης”, ανάμεσα σε εξουσιαστές και εξουσιαζόμενους.⁹²

Ακριβώς αυτή η ταύτιση μεταξύ εξουσιαστή και εξουσιαζόμενου, εκφράζεται μέσω μιας συμμαχίας ενάντια στο «κατεστημένο» και την ανεξέλεκτη και χαλίνωτη εξουσία που αυτό ασκεί. Σύμφωνα με την Γεωργιάδου, εφόσον ο λαϊκισμός εκλαμβάνεται ως μια αντίδραση στις δομές κυριαρχίας, είτε με το να στρέφεται εναντίον της αγοράς είτε εναντίον του κράτους, μπορεί να χαρακτηρίζει και πολιτικούς χώρους αριστερής και δεξιάς προέλευσης.⁹³ Για παράδειγμα, στην Ελλάδα, προς το τέλος του 20^{ου} αιώνα, ο λαϊκισμός συνδέθηκε με το *Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα (ΠΑ.ΣΟ.Κ.)* και συγκεκριμένα με τον Ανδρέα Παπανδρέου.⁹⁴ Το *ΠΑ.ΣΟ.Κ.* για να απλοποιήσει τον κοινωνικό χώρο και για να καταργήσει τις επιμέρους διαφορές, χρησιμοποίησε τη λογική της «ισοδυναμίας», προβάλλοντας ως κυρίαρχη την αντίθεση μεταξύ των μη προνομιούχων και των προνομιούχων, με τους πρώτους να αποτελούν μια αρνητική ταυτότητα η οποία γίνονταν εύκολα αποδεκτή από κάθε Έλληνα⁹⁵ Σύμφωνα με τον Λυριτζή “η έγκληση των κοινωνικών υποκειμένων από το *ΠΑ.ΣΟ.Κ.* ως μη προνομιούχων διευκόλυνε την ταύτισή τους με

⁸⁸ στο ίδιο, σ. 55.

⁸⁹ στο ίδιο, σ. 55.

⁹⁰ στο ίδιο, σ. 55.

⁹¹ στο ίδιο, σ. 55.

⁹² στο ίδιο, σ. 55.

⁹³ *Πρόλογος στην Ελληνική Έκδοση, στο Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ–Ιδεολογία–Πολιτική–Κόμματα*, όπ.π., σ. 19.

⁹⁴ *Από τον λαό των νομιμοφρόνων στο έθνος των εθνικοφρόνων–Η ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 1922–1967*, όπ.π., σ. 58.

⁹⁵ Λυριτζής Χρήστος, *Λαϊκισμός: Η Έννοια και οι Πρακτικές*, στο *ΕΚΛΟΓΕΣ ΚΑΙ ΚΟΜΜΑΤΑ ΣΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '80–Εξελίξεις και προοπτικές του πολιτικού συστήματος*, Θεμέλιο, Αθήνα, 1990, σ. 57.

το συλλογικό φορέα που υποστήριζε τα συμφέροντά τους απέναντι στους προνομιούχους και τον συνδεδεμένο με αυτούς καπιταλισμό και ιμπεριαλισμό” και μ’αυτόν τον τρόπο “το ΠΑ.ΣΟ.Κ. ισοπέδωσε τις διαφορές αφενός μεταξύ των κοινωνικών ομάδων που μπορούσαν να αποτελούν την εκλογική του βάση, αφετέρου μέσα στο αντίπαλο στρατόπεδο, το οποίο ταυτίστηκε με τα προνόμια, την ξένη εξάρτηση, τις συντηρητικές δυνάμεις και τη Δεξιά”.⁹⁶ Ακόμα, ο λαϊκισμός, κατά την περίοδο της Μεταπολίτευσης, κλήθηκε να περιγράψει πολλά και διαφορετικά φαινόμενα όπως τον «κιτρινισμό» του Τύπου και την τηλεοπτική δημαγωγία.⁹⁷

Παλαιότερα, κατά την διάρκεια του Μεσοπολέμου εξέφραζε τα λαϊκά στρώματα και τους εργάτες, περισσότερο μάλλον από την αριστερή ιδεολογία.⁹⁸ Την περίοδο του Μεσοπολέμου, ο λαός αποτελούσε μια νέα νομιμότητα η οποία εξέφραζε έναν κόσμο ο οποίος ένιωθε ότι αποκλείονταν από τις σχέσεις εξουσίας, όπως αυτές ήταν διαμορφωμένες μετά το 1922,⁹⁹ όποτε έλαβε τέλος η εκστρατεία στη Σμύρνη. Σύμφωνα με τον Σεραφείμ Μάξιμο, οι εργάτες και οι μικροαστοί στην Ελλάδα αντέταξαν στον λιμπεραλισμό ένα κοινό μέτωπο που δημιούργησαν με τη μοναρχία.¹⁰⁰ Πολλές φιλομοναρχικές εφημερίδες ασχολούνταν τότε με ζητήματα όπως τη μείωση της τιμής του ψωμιού ή την πάταξη της αισχροκέρδειας, ενώ παράλληλα αντιλήψεις μιας προκαπιταλιστικής ηθικής οικονομίας επιβίωναν όχι μόνο στα στρώματα του λαού αλλά και στις ανώτερες τάξεις, όταν οι τελευταίες φοβόντουσαν για την ανατροπή μιας «ηθικής» κοινωνικής τάξης.¹⁰¹

Βλέπουμε έτσι ότι ο λαϊκισμός και η σημασία που μπορεί να πάρει διαφέρει από χρονική περίοδο σε χρονική περίοδο, από κοινωνία σε κοινωνία. Οι περισσότεροι ορισμοί που έχουν δοθεί για τον λαϊκισμό δεν έχουν καταφέρει να καλύψουν όλες τις μορφές που έχει προσλάβει αυτός μέσα στον χώρο και στον χρόνο.¹⁰² Για την Παπαδημητρίου, ακόμα και ένας ευρύς ορισμός του λαϊκισμού όπως η “δημαγωγική διαδικασία άμεσης προσφυγής στο λαό”, δεν παύει να είναι πολύ συγκεκριμένος, όπως και η ερμηνεία του λαϊκισμού ως “αντίδραση στην εκβιομηχάνιση”, αλλά και μια μεγάλη και αναλυτική τυπολογία θα απομάκρυναν “την έννοια από την ιστορία ή

⁹⁶ στο ίδιο, σ. 57.

⁹⁷ *Από τον λαό των νομιμοφρόνων στο έθνος των εθνικοφρόνων–Η ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 1922–1967*, όπ.π., σ. 58.

⁹⁸ στο ίδιο, σ. 58.

⁹⁹ στο ίδιο, σ. 58.

¹⁰⁰ στο ίδιο, σ. 58-59.

¹⁰¹ στο ίδιο, σ. 59.

¹⁰² στο ίδιο, σ. 57.

θα έθεταν την πραγματικότητα έξω από την έννοια¹⁰³. Γενικά, τα λαϊκιστικά κόμματα, κινήματα και καθεστώτα διαφέρουν από τα άλλα καθεστώτα τα οποία ανήκουν σε πρώτο βαθμό σε μια πολιτική και ιδεολογική οικογένεια και μερικές φορές εφαρμόζουν (και) λαϊκιστική πολιτική.¹⁰⁴ Τα καθαρά λαϊκιστικά κόμματα, κινήματα και καθεστώτα δεν έχουν ούτε σταθερές οργανωτικές δομές, ούτε συγκροτημένη ιδεολογία αλλά συγκεντρώνουν ιδεολογικά χαρακτηριστικά από άλλες πολιτικές παραδόσεις.¹⁰⁵

Αλλά, ακριβώς αυτό το συνονθύλευμα αντιφατικών στοιχείων θεωρείται ως ένα χαρακτηριστικό των σύγχρονων - νέων ακροδεξιών κομμάτων. Όσον αφορά την σημερινή ελληνική πολιτική σκηνή, ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το σημερινό ακροδεξιό κόμμα *Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός (ΛΑ.Ο.Σ.)* του Γιώργου Καρατζαφέρη, για το οποίο θα μιλήσουμε αναλυτικά σε επόμενο μέρος της μελέτης μας. Ο Καρατζαφέρης θαυμάζει το δικτατορικό καθεστώς του Ιωάννη Μεταξά, ζητά περιορισμούς της μετανάστευσης – αν όχι μαζική απέλαση των «λαθρομεταναστών» όπως τους αποκαλεί διαρκώς, προφανώς με απαξιωτικό τρόπο, ταυτίζει ελληνισμό και χριστιανισμό, επιτίθεται στο «κατεστημένο», κάνει λόγο για κίνδυνο αλλοίωσης της εθνικής μας ταυτότητας, την ίδια στιγμή που δηλώνει θαυμαστής του Τσε Γκεβάρα, εκτιμά τα επιχειρήματα των προκηρύξεων της οργάνωσης 17 Νοέμβρη και αυτοπροσδιορίζεται ως «γνήσιος» δημοκράτης.

Επίσης, στον λόγο του έρχονται να ανακατευτούν στοιχεία από την άκρα αριστερά, τον σοσιαλισμό, την συντηρητική δεξιά και τον φασισμό. Το συνονθύλευμα αυτό των αντιφατικών ιδεολογικών στοιχείων, σε μια προσπάθεια άντλησης ψήφων από διάφορες δεξαμενές του εκλογικού σώματος και της αυτοπροβολής ενός κόμματος ως πολυσυλλεκτικού, δημοκρατικού και «ανοιχτού» σε όλους ανεξαιρέτως, είναι ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα των σύγχρονων - νέων ακροδεξιών κομμάτων, που από διάφορους μελετητές της σύγχρονης-νέας άκρας δεξιάς καλείται «νεο – λαϊκισμός». Ας δούμε πιο αναλυτικά αυτή τη θεωρία.

Από την σκοπιά του πολιτικού λόγου και του περιεχομένου τους, η σύγχρονη-νέα άκρα δεξιά ανταποκρίνεται στα προαπαιτούμενα της λαϊκιστικής ιδεολογίας και των πολιτικών στοχεύσεων του λαϊκισμού με το να καταγγέλλει τις ελίτ, να υπερασπίζεται τον νόμο και την τάξη, να ζητά περιορισμό των δικαιωμάτων των μεταναστών, να

¹⁰³ στο ίδιο, σ. 57.

¹⁰⁴ στο ίδιο, σ. 55.

¹⁰⁵ στο ίδιο, σ. 55-56.

υπερασπίζεται τη διαφάνεια και την διαδικαστική αμεσότητα στην επιλογή των λύσεων για τα διάφορα προβλήματα.¹⁰⁶ Ο καταγγελτικός λόγος της σύγχρονης νέας άκρας δεξιάς σκοπεύει να αποκαλύψει όλους τους «εχθρούς» του λαού και να στραφεί εναντίον όλων όσοι παρακάμπτουν τις «απλές» λύσεις που υπάρχουν.¹⁰⁷

Όπως υποστηρίζει ο Laclau, στο έργο του *Πολιτική ιδεολογία στη μαρξιστική θεωρία. Καπιταλισμός, φασισμός, λαϊκισμός*, ο λαϊκισμός συνίσταται στην ανασύνθεση των λαϊκών - δημοκρατικών εγκλήσεων ως ένα αντιθετικό πλέγμα προς την ιδεολογία που κυριαρχεί και αρχίζει (ο λαϊκισμός) όταν τα λαϊκά – δημοκρατικά στοιχεία εμφανίζονται ως μια ανταγωνιστική επιλογή που εναντιώνεται στην ιδεολογία του συγκροτήματος που εξουσιάζει.¹⁰⁸ Κατά τον Laclau, στο ίδιο πάντα έργο, ο λαϊκισμός εκδηλώνεται μέσα σε ένα ειδικό ιδεολογικό πεδίο το οποίο δημιουργείται από μια διαλεκτική ένταση μεταξύ του «λαού» και των «τάξεων» άρα ο λαϊκισμός είναι τελικά η ειδική μορφή αυτής της «συνάρθρωσης» του «λαού» στον λόγο μιας «τάξης», ώστε η «τάξη» αυτή να επιβάλλει την ηγεμονία της.¹⁰⁹

Η αντίληψη αυτή αποτελεί και το σημείο συνάντησης των θέσεων περί της νέας άκρας δεξιάς ως ενός ιδεολογικού μορφώματος με δεξιόστροφη και ριζοσπαστική λαϊκιστική απόκλιση και όπως υποστηρίζει η Birsl, σε παρόμοια μορφώματα πραγματώνεται μια ιδιαίτερη διασύνδεση μεταξύ της λαϊκιστικής ρητορείας και της ιδεολογίας της άκρας δεξιάς.¹¹⁰ Κατά τον Betz, η παραπάνω διασύνδεση «φορτίζει συναισθηματικά» όλους όσοι είναι ήδη φίλοι προσκείμενοι στην άκρα δεξιά, δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο ένα «πολιτικό κεφάλαιο» υπέρ της.¹¹¹

Επιπλέον, ο λαϊκισμός, ως εναντίωση στις καθεστηκυίες δομές κυριαρχίας, μας βοηθά να κατανοήσουμε ορισμένες αντιφατικές επιλογές και στάσεις, όπως για παράδειγμα γιατί η νέα άκρα δεξιά άλλες φορές υποστηρίζει την ελεύθερη αγορά και άλλες τον κρατικό παρεμβατισμό.¹¹² Μια τέτοια δομική προσέγγιση του λαϊκισμού μπορεί να μας βοηθήσει να κατανοήσουμε την ανομοιογένεια στην κοινωνική και δημογραφική σύνθεση, καθώς και την ποικιλία στον αξιακό προσανατολισμό του

¹⁰⁶ *Πρόλογος στην Ελληνική Έκδοση, στο Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ–Ιδεολογία–Πολιτική–Κόμματα*, όπ.π., σ. 19-20.

¹⁰⁷ στο ίδιο, σ. 20.

¹⁰⁸ στο ίδιο, σ. 20.

¹⁰⁹ στο ίδιο, σ. 20.

¹¹⁰ στο ίδιο, σ. 21.

¹¹¹ στο ίδιο, σ. 21.

¹¹² στο ίδιο, σ. 21-22.

λαού που εμφανίζεται πολιτικά και εκλογικά διαθέσιμος για την μερικές φορές εξίσου αξιακά επαμφοτερίζουσα νέα άκρα δεξιά.¹¹³

Αν ακολουθήσουμε την Canovan και επικεντρωθούμε στη δομική διάσταση του λαϊκιστικού φαινομένου, τότε ο λαϊκισμός θα αναδειχθεί ως ένα αποτέλεσμα εντάσεων που δεν μπορούν να αποτραπούν, εντάσεις που δημιουργούνται στο εσωτερικό μιας δημοκρατικής κοινωνίας, στην οποία συναντώνται, όπως υποστηρίζει η Canovan, δύο επιπλέον διαστάσεις της σύγχρονης δημοκρατικής αρχής : η «ρεαλιστική» και η «λυτρωτική» διάσταση.¹¹⁴ Η σχέση μεταξύ της ρεαλιστικής διάστασης και της λυτρωτικής διάστασης της δημοκρατίας είναι εγγενής σε κάθε είδους καθεστώς αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας.¹¹⁵

Παράλληλα, η σχέση αυτή παραπέμπει στις δύο αντιλήψεις για τη δημοκρατία, όπως τις εξέφρασε ο Dahl στο *Περί δημοκρατίας*,¹¹⁶ τόσο ως «ιδεώδους» όσο και ως μιας «πραγματικότητας», δύο αντιλήψεις, που σύμφωνα πάντα με τον Dahl, κάνουν τη δημοκρατία ευάλωτη σε μια σύγκυση που παραμονεύει, μία σύγκυση ανάμεσα στο ερώτημα ποια είναι η «ιδεώδης» δημοκρατία και ποιά είναι η «πραγματική».¹¹⁷ Κατά την Canovan, υπάρχει ένα χάσμα μεταξύ της δημοκρατίας ως ιδεώδους και τη δημοκρατίας ως συστήματος διακυβέρνησης με την ευρεία έννοια, χάσμα που όσο μεγαλώνει, όσο οι προσδοκίες του λαού διαψεύδονται από τα αποτελέσματα της δημοκρατικής διακυβέρνησης, τόσο πιθανότερο είναι να εκδηλωθεί το λαϊκιστικό φαινόμενο, όχι μόνο από την άκρα δεξιά, αλλά και από άλλα κόμματα και ιδεολογίες.¹¹⁸

Στηριζόμενοι στα παραπάνω, σύμφωνα με την Γεωργιάδου, η σύγχρονη-νέα άκρα-ριζοσπαστική δεξιά θα μπορούσε να χαρακτηριστεί «νεο-λαϊκιστική» διότι, όχι μόνο ανταποκρίνεται στα προαπαιτούμενα του λαϊκισμού, αλλά μπορεί να προχωρεί στη συγχώνευση αντιφατικών πολιτικών ρευμάτων από τα πολιτικά άκρα και το κέντρο, συναιρεί στον κύριο κορμό της διαφορετικές πολιτικές αντιλήψεις, αποκλίνουσες προσδοκίες και επιμέρους συμφέροντα των «απλών» πολιτών στο όνομα ενός οργανικά ενωμένου «λαού».¹¹⁹ Επίσης, εκφράζει, μια βαθύτερη προσδοκία για ένα πολιτικό κράμα ως μορφή κράτους, το οποίο αποτελείται από τη συνένωση του

¹¹³ στο ίδιο, σ. 22.

¹¹⁴ στο ίδιο, σ. 22.

¹¹⁵ στο ίδιο, σ. 22.

¹¹⁶ στο ίδιο, σ. 22.

¹¹⁷ στο ίδιο, σ. 23.

¹¹⁸ στο ίδιο, σ. 23.

¹¹⁹ στο ίδιο, σ. 23.

ιδεώδους–ουτοπικού και της πραγματικότητας του σύγχρονου δημοκρατικού καθεστώτος, το οποίο ουσιαστικά είναι η προσαρμογή της σημερινής ανεκτικής–πολυπολιτισμικής πραγματικότητας στα πρότυπα ενός επιλεκτικού εθνολαϊκιστικού καθεστώτος των διακρίσεων.¹²⁰

Επιπλέον, όπως υποστηρίζει ο Immerfall, ο νεο-λαϊκισμός περιγράφει πολύ καλά τα κόμματα που χαρακτηρίζονται «ακροδεξιά».¹²¹ Όμως, τόσο ο Betz όσο και ο Immerfall, απορρίπτουν τελικά τον όρο «ακροδεξιός», θεωρώντας ότι ο τελευταίος συμβολίζει μια θεμελιακή άρνηση της δημοκρατίας και μια κατάφαση της βίας.¹²² Έτσι, ο Betz, θεωρεί ότι το θεμελιώδες χαρακτηριστικό των κομμάτων που ονομάζουμε «ακροδεξιά» και ταυτόχρονα το πραγματικό τους όνομα, είναι ο ριζοσπαστισμός και ο νεο-λαϊκισμός, καθώς τα κόμματα αυτά, τηρώντας μια προσεκτική στάση, υποστηρίζουν την αντιπροσωπευτική δημοκρατία και την συνταγματική τάξη.¹²³

2. γ. Το «τρίτο κύμα» ή η άκρα δεξιά του σήμερα.

Κατά τη δεκαετία του 1980 και έπειτα, αναπτύχθηκε μια κουλτούρα δράσης και ωμής βίας από δυσαρεστημένους, άνεργους και αγανακτισμένους νέους, με ομοιομορφία η οποία εκφράζονταν με κοινά μουσικά ακούσματα, ξυρισμένα κεφάλια και ναζιστικά εμβλήματα.¹²⁴ Οι ομάδες αυτές πραγματοποιούσαν δολοφονικές επιθέσεις κατά μεταναστών, κυρίως μουσουλμάνων και Αφρικανών.¹²⁵ Τον Σεπτέμβριο του 1984, 113 ευρωβουλευτές ζήτησαν τη σύσταση εξεταστικής επιτροπής για την διερεύνηση της ανόδου του φασισμού και του ρατσισμού στην Ευρώπη.¹²⁶ Ο πρόεδρος του Κοινοβουλίου δέχτηκε την πρόταση, συγκροτήθηκε δεκαπενταμελής Επιτροπή ώστε να εκπροσωπούνται όλα τα κράτη–μέλη και πρόεδρος της Επιτροπής εκλέχθηκε ο Glyn Ford.¹²⁷ Στη συνεδρίαση της τής 28^{ης} και 29^{ης} Νοεμβρίου, εισηγητής ορίστηκε ο ευρωβουλευτής της *Νέας Δημοκρατίας*, Δημήτρης Ευρυγένης, ο οποίος παρέδωσε την έκθεσή του ύστερα από μήνες.¹²⁸

¹²⁰ στο ίδιο, σ. 24.

¹²¹ *Εισαγωγή: η ακροδεξιά*, στο *Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ–Ιδεολογία–Πολιτική–Κόμματα*, όπ.π., σ. 51.

¹²² στο ίδιο, σ. 51.

¹²³ στο ίδιο, σ. 51.

¹²⁴ *Η Ανατομία του Φασισμού*, όπ.π., σ. 250-251.

¹²⁵ στο ίδιο, σ. 251.

¹²⁶ *Ο Φασισμός και ο Ρατσισμός στη Σημερινή Ευρώπη–Επισημάνσεις, Συμπεράσματα, Συστάσεις της Εκθέσεως του Δημ. Ευρυγένη προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο*, όπ.π., σ. 8.

¹²⁷ στο ίδιο, σ. 8.

¹²⁸ στο ίδιο, σ. 8.

Στην Έκθεση Ευρυγένη, υπάρχει κεφάλαιο που αναφέρεται στα συμπεράσματα που κατέληξε το παραπάνω ερευνητικό έργο.¹²⁹ Διαπιστώθηκε, ότι κατά την δεκαετία του 1980, υπήρχαν ακόμα ομάδες και άτομα που επικαλούνταν ιδεολογίες που προσιδίαζαν στα ναζιστικά και στα φασιστικά καθεστώτα ή σε ορισμένες πτυχές αυτών, ρατσιστικές και αντιδημοκρατικές.¹³⁰ Το μέγεθος αυτών των ομάδων ήταν μικρό αν και κάποια από τα κινήματα τα οποία θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν «ακροδεξιά» είχαν εκλέξει υποψηφίους τους σε τοπικές και εθνικές εκλογές, αλλά δεν θεωρούνται σοβαρός κίνδυνος για την δημοκρατία.¹³¹ Σημειώνεται επίσης ότι ο εξτρεμισμός της δεξιάς έχει υποστεί μεγάλο αντίκτυπο από την πτώση των δικτατοριών σε Ελλάδα, Ισπανία και Πορτογαλία.¹³²

Επίσης, αναφέρθηκε ότι ακροδεξιά κινήματα και άτομα έχουν αναπτύξει βίαιη, ακόμα και δολοφονική δράση, κυρίως στην Ιταλία και στη Γερμανία, δράση που συσχετίζεται με μια υπερβολική ανοχή απέναντι σε φαινόμενα βίας, εξτρεμισμού και υποβάθμισης της συνταγματικής τάξης.¹³³ Ακόμα παρατηρείται η προώθηση ενός «επιστημονικού» ρατσισμού ο οποίος, στηριζόμενος σε γενικεύσεις, μύθους και επινοήσεις, προχωρεί στην σχηματοποίηση και αναγωγή σε απόλυτες αρχές τις διαφορές μεταξύ ατόμων και ομάδων, προσπαθώντας έτσι να υπερασπιστεί τον φυλετικό διαχωρισμό.¹³⁴ Άλλες αντιλήψεις που προβάλλονται διαρκώς είναι η άρνηση της γενοκτονίας που διέπραξε το ναζιστικό καθεστώς, το αναπόφευκτο της πολεμικής σύρραξης μεταξύ των φυλών, οι εθνικοεπαναστατικές θέσεις που

¹²⁹ στο ίδιο, σ. 61.

¹³⁰ στο ίδιο, σ. 61.

¹³¹ στο ίδιο, σ. 61.

¹³² στο ίδιο, σ. 61.

¹³³ στο ίδιο, σ. 62.

¹³⁴ στο ίδιο, σ. 62.

συνδυάζουν τον εθνικοσοσιαλισμό, τον αντισημιτισμό¹³⁵ και την εξύμνηση μια «εξαγνιστικής» – «λυτρωτικής βίας».¹³⁶

Ακόμα, παρατηρήθηκε η συνεργασία και οι επαφές μεταξύ διαφόρων ακροδεξιών ομάδων από διαφορετικά ευρωπαϊκά κράτη, όπως επίσης ανάμεσα σε ευρωπαϊκές ακροδεξιές ομάδες με αντίστοιχες στην αμερικανική ήπειρο και στην Εγγύς Ανατολή.¹³⁷ Επαφές υπήρχαν ακόμα και με ομάδες που πρόσκεινται στην άκρα αριστερά ή κρατικές υπηρεσίες κομμουνιστικών και άλλων δικτατοριών.¹³⁸ Όλες αυτές οι επαφές διευκόλυναν την παροχή υλικής υποστήριξης και τον συγκρητισμό στον πολιτικό λόγο, αλλά, περιορίστηκαν λόγω αντιζηλιών, διαφορών και ασυμβατοτήτων μεταξύ των.¹³⁹

Επιπροσθέτως, ανησυχία προκάλεσε η γενική άνοδος και διάδοση της ξενοφοβίας και η αύξηση της έντασης μεταξύ διαφόρων κοινοτήτων.¹⁴⁰ Ως αποτέλεσμα αυτών των εξελίξεων, στις κοινότητες των μεταναστών εμφανίστηκαν συνεχή δείγματα περιφρόνησης και εχθρότητας, διακρίσεων στην αναζήτηση κατοικίας, εργασίας και στην πρόσβαση στην παροχή υπηρεσιών, δολοφονικές συγκρούσεις, ενώ οι θιγόμενες μειονότητες δεν έδειχναν εμπιστοσύνη στα όργανα στα οποία θα μπορούσαν να απευθυνθούν για την προστασία τους και για υποστήριξη των δικαιωμάτων τους.¹⁴¹ Την περίοδο αυτή, κυριαρχούν, πέρα από την αναμενόμενη επιφυλακτικότητα απέναντι στον ξένο, ο φόβος για το μέλλον, αντανακλαστικά ασφαλείας που οδηγούν τα άτομα στην αυτοαπομόνωση, διάδοση προκαταλήψεων από την παρουσίαση ειδήσεων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.¹⁴² Οι συνθήκες αυτές είναι ουσιαστικά οι

¹³⁵ Ο αντισημιτισμός είναι μια μορφή ρατσισμού κατά την οποία μια θρησκευτική κοινότητα ανάγεται σε φυλή. Κατά τους θεωρητικούς του αντισημιτισμού, οι Εβραίοι ανήκουν στη σημιτική φυλή και γι' αυτό είναι βιολογικά και πνευματικά κατώτεροι από τους Ινδοευρωπαίους ή Αριους, μια φυλή που θεωρείται η ανώτερη (στο *Ο ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ–Εισαγωγή στο φυλετικό μίσος*, ό.π., σ. 190–191). Ο αντισημιτισμός αποτελεί ιστορικά ένα κράμμα οικονομικών, κοινωνικών, πολιτικών, πολιτιστικών, φυλετικών και θρησκευτικών παραγόντων, χωρίς όμως κάποιος από αυτούς να αντιπροσωπεύει μια ξεχωριστή μορφή αντισημιτισμού. Ενδέχεται να έχει τις ρίζες τους στις θρησκευτικές προκαταλήψεις και στα στερεότυπα των Εβραίων της προνεωτερικής περιόδου, αλλά αποτελεί, ως σύγχρονη ιδεολογία, προϊόν της νεωτερικότητας και είναι δεμένος με την εμφάνιση του καπιταλισμού και με τη διαδικασία εκσυγχρονισμού των κοινωνιών της Ευρώπης. Το κοινό γνώρισμα όλων των εκφάνσεων του αντισημιτισμού, σε όλες τις εποχές, είναι η αναφορά στην ιδιαιτερότητά τους, όπως για παράδειγμα το συνηθισμένο στερεότυπο περί οικονομικής και πολιτικής παντοδυναμίας των Εβραίων (στο ίδιο, σ. 240).

¹³⁶ *Ο Φασισμός και ο Ρατσισμός στη Σημερινή Ευρώπη–Επισημάνσεις, Συμπεράσματα, Συστάσεις της Εκθέσεως του Δημ. Ευρυγένη προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο*, ό.π., σ. 62.

¹³⁷ στο ίδιο, σ. 62.

¹³⁸ στο ίδιο, σ. 62.

¹³⁹ στο ίδιο, σ. 63.

¹⁴⁰ στο ίδιο, σ. 63.

¹⁴¹ στο ίδιο, σ. 63.

¹⁴² στο ίδιο, σ. 63.

κοινωνικές συνθήκες των αστικών κέντρων όπου, όπως τονίζεται, οι πολεοδομικές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες παρεμποδίζουν τον διάλογο και την ύπαρξη ανοχής.¹⁴³

Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, μετά την ενοποίηση της Γερμανίας και την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, άρχισε να αυξάνεται η ανησυχία για μια «επιστροφή» του φασισμού.¹⁴⁴ Και αυτό διότι αυξήθηκαν η δραστηριότητες και τα κρούσματα βίας από μικρές νεοφασιστικές και νεοναζιστικές ομάδες κυρίως εναντίον των μεταναστών και των ξένων, αυξήθηκε η εκλογική υποστήριξη προς κόμματα της άκρας δεξιάς και διογκώθηκε ο νεοφασισμός και η άκρα δεξιά σε πρώην κομμουνιστικές χώρες και κυρίως στη Ρωσική Ομοσπονδία.¹⁴⁵ Επιπλέον, με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, η μαρξιστική Αριστερά απώλεσε την αξιοπιστία της ως αποτελεσματικό μέσο έκφρασης διαμαρτυρίας και έτσι, η άκρα δεξιά δεν είχε κανένα σοβαρό αντίπαλο ως μέσο έκφρασης της οργής των χαμένων της μεταβιομηχανικής, παγκοσμιοποιημένης και πολυεθνικής Ευρώπης.¹⁴⁶

Τότε, κατά τη δεκαετία του 1990, εμφανίστηκε το «τρίτο κύμα» ακροδεξιών κομμάτων, στον ιδεολογικό λόγο και στις πρακτικές των οποίων ανακατεύονται αριστερίζοντα κοινωνικά και οικονομικά αιτήματα με υπερσυντηρητικά και δεξιά, πολιτικά και πολιτισμικά πρότυπα.¹⁴⁷ Η άκρα δεξιά του «τρίτου κύματος», του σήμερα, εμφανίζεται να υπερασπίζεται τη διαφάνεια στο δημόσιο βίο, την όσο δυνατόν αμεσότερη συμμετοχή των πολιτών στις αποφάσεις (δημοψηφίσματα), τον κοινωνικό προστατευτισμό, αλλά την ίδια στιγμή ζητά μια επιλεκτική φροντίδα του κοινωνικού κράτους βάσει εθνικών, θρησκευτικών και πολιτισμικών κριτηρίων.¹⁴⁸ Επιπλέον, η σημερινή άκρα δεξιά, ασκεί πιέσεις για ενίσχυση της δημόσιας τάξης και της εθνικής ασφάλειας, τόσο εναντίον «εξωτερικών» εχθρών όσο και «εσωτερικών».¹⁴⁹

Κάποια από τα ακροδεξιά ευρωπαϊκά κόμματα έχουν παρουσιάσει απολυταρχικό και εθνικιστικό πρόγραμμα, για παράδειγμα τα *εβδομήντα σημεία* του βελγικού *Φλαμανδικού Μπλοκ (Vlaams Blok - VB)*¹⁵⁰ και τα *Τριακόσια Μέτρα για τη γαλλική*

¹⁴³ στο ίδιο, σ. 63.

¹⁴⁴ *Η Ιστορία του Φασισμού 1914–1945*, ό.π., σ. 714.

¹⁴⁵ στο ίδιο, σ. 714.

¹⁴⁶ *Η Ανατομία του Φασισμού*, ό.π., σ. 251 - 252.

¹⁴⁷ *Πρόλογος στην Ελληνική Έκδοση*, στο *Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ–Ιδεολογία–Πολιτική–Κόμματα*, ό.π., σ. 10.

¹⁴⁸ στο ίδιο, σ. 10-11.

¹⁴⁹ στο ίδιο, σ. 11.

¹⁵⁰ Το *Φλαμανδικό Μπλοκ (Vlaams Blok - VB)* ιδρύθηκε το 1978 από τον Karel Dillen συγκεντρώνοντας πρώην συνεργάτες των Ναζί και τους διαδόχους τους, μικρές ακροδεξιές ομάδες της

αναβίωση του γαλλικού Εθνικού Μετώπου (*Front National - FN*)¹⁵¹ το 1993, αλλά τα

Αμβέρσας (Swyngedouw Marc, *Βέλγιο: εξηγώντας τη σχέση μεταξύ του Vlaams Blok και της πόλης της Αμβέρσας*, στο *Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ-Ιδεολογία-Πολιτική-Κόμματα*, ό.π., σ. 249-250). Πολλοί από εκείνους που κατηγορήθηκαν ή θεωρήθηκαν ύποπτοι για συνεργασία με τους Ναζί, έφυγαν από την επαρχία και κατέφυγαν στην Φλάνδρα για να αναζητήσουν την ανωνυμία τους. Αυτοί ήταν οι βασικοί υποστηρικτές του *VB* στα πρώτα του βήματα. Το κύριο μέρος του πολιτικού προγράμματος του κόμματος ήταν ο Φλαμανδικός Εθνικισμός. Από το 1988 το κόμμα είχε ανασυγκροτηθεί ιδιαίτερα στην Αμβέρσα, όπου ο Dewinter, ηγετικό στέλχος του κόμματος και από το 1987 μέλος του κοινοβουλίου, έγινε ηγέτης της ομάδας του κόμματος στη δημοτικό συμβούλιο της Αμβέρσας. Ο Dewinter εκπροσωπούσε τη σκληρή αντιμεταναστευτική στάση του κόμματος και οργάνωσε το κόμμα κατά σταλινικό τρόπο, προωθώντας μικρές και δραστήριες πυρηνικές ομάδες σε διάφορες γειτονίες και με εξιδεικευμένα παραρτήματα π.χ. προπαγάνδας. Το κόμμα είχε δύο ειδών μέλη: τους ακτιβιστές και τα αμειβόμενα μέλη. Ο Dewinter έβαλε στην κορυφή των προτεραιοτήτων του την αντιμεταναστευτική πολιτική, ενοχοποιούσε τους μετανάστες για την ανεργία, την εγκληματικότητα κλπ. και κατηγορούσε τα παραδοσιακά κόμματα για διαφθορά. Το κόμμα συγκέντρωνε ψήφους από τα χαμηλότερα κοινωνικά και οικονομικά στρώματα. Μετά το 1988, το κόμμα στράφηκε και προς τους κατοίκους περιοχών που ευημερούσαν στην Αμβέρσα για να αυξήσει την δύναμη του. Στις ευρωεκλογές του 1989, το κόμμα συγκέντρωσε 20,3% στην κεντρική Αμβέρσα. Στις εθνικές εκλογές του 1991 εκτινάχθηκε στο 10,3% συνολικά στη Φλάνδρα και το 1995 στο 12,2%. Παράλληλα στις δημοτικές εκλογές του 1991 έφτασε το 25,5% και σε αυτές του 1994 το 28% και έγινε πρώτη δύναμη. Το *VB* εξακολουθούσε να αντλεί ψήφους από τα κατώτερα και ασθενέστερα στρώματα. Ταυτόχρονα υποστήριζε ότι οι άνθρωποι δεν είναι ίδιοι ή ίσοι, δίνοντας έμφαση στον πολιτισμική και στην εθνική τους προέλευση, χωρίς να μιλά ξεκάθαρα και για φυλετικές διαφορές. Επίσης, το κόμμα προχώρησε σε μια εθνική ιεράρχηση με πρώτους τους Φλαμανδούς, δεύτερους τους Ολλανδούς και αποίκους ολλανδικής καταγωγής, τρίτους τους αφομοιωμένους γαλλόφωνους Φλαμανδούς των Βρυξελλών, της Βαλονίας και της Γαλλικής Φλάνδρας, τέταρτοι οι αλλοδαποί Ευρωπαίοι και τελευταίοι οι μη Ευρωπαίοι ξένοι. Επιπλέον, το *VB*, υποστήριζε την προτεραιότητα της κοινωνίας έναντι του ατόμου, την αλληλεγγύη μεταξύ των τάξεων και την απόρριψη της πάλης των τάξεων, εξέφραζε την αντίθεση του στους μετανάστες, στα παραδοσιακά κόμματα που είναι διεφθαρμένα και ζητούσε ανεξαρτητοποίηση της Φλάνδρας (στο ίδιο, σ. 262-266). Η καλή πορεία του *VB* συνεχίστηκε καθώς στις εκλογές του 1999 για την Ομοσπονδιακή Βουλή έλαβε ποσοστό 9,9% και στις ευρωεκλογές του ίδιου έτους ξεπέρασε το 15% των ψήφων. Το *VB* άντλησε τη δύναμη του αξιοποιώντας τη διαμαρτυρία κατά του συστήματος, είτε προέρχεται από τη συντηρητική δεξιά, διαποτισμένη από εθνικοπολιτιστικό εθνικισμό, είτε προέρχεται από μια λαϊκή πελατεία, μάλλον προσανατολισμένη προς την αριστερά και τα κύρια μελήματα της σχετίζονται με τις συνθήκες ζωής που υφίσταται όπως αστικό περιβάλλον, ανεργία και ανασφάλεια. Τα προπύργια του κόμματος ήταν σε ζώνες όπου οι μετανάστες ήταν πολλοί και όχι επαρκώς ενσωματωμένοι και εκμεταλλεύτηκε προς όφελος του το θέμα της «εισβολής» των ξένων για να προσελκύσει τους λιγότερο διατεθειμένους γι' αυτό φίλους του σε παραδοσιακές θέσεις της άκρας δεξιάς όπως ο αντικοινοβουλευτισμός, η έντονη κριτική του κατεστημένου και του πολιτικού κόσμου, η ξενοφοβία ρατσιστικής απόχρωσης, η εξιδανίκευση των παραδοσιακών ηθικών αξιών, η καταδίκη της «ανεκτικότητας» κ.ά. (στο *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης-η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, ό.π., σ. 573-575).

¹⁵¹ Το 1972 στη Γαλλία ιδρύθηκε το *Εθνικό Μέτωπο (Front National - FN)*, υπό την ηγεσία του Jean-Marie Le Pen, ως εκλογική πρωτοβουλία του επαναστατικού-εθνικιστικού *Νέα Τάξη (Ordre Nouveau)*, παραμένοντας όμως για μια δεκαετία περιθωριοποιημένο και κατακερματισμένο. Συγκέντρωνε αμετανόητους οπαδούς της Γαλλικής Αλγερίας, επαναστάτες εθνικιστές, οπαδούς του καθεστώτος του Βισί, αναθεωρητές του Ολοκαυτώματος, νεοναζί, μοναρχικούς, καθολικούς φονταμενταλιστές, πρώην μέλη ακροδεξιών ομάδων και άλλους. Το *FN* στις τοπικές εκλογές του 1983 και στις ευρωπαϊκές του 1984 κατέλαβε έδρες και έγινε μια υπολογίσιμη δύναμη στην γαλλική πολιτική σκηνή. Μάλιστα, την περίοδο αυτή, συγκέντρωνε ψήφους και από την κεντρική γαλλική δεξιά. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι, το 1985, ο Megret, προερχόμενος από τη νεογαλλική *Rassemblement Pour la République (RPR)*, έγινε γενικός εκπρόσωπος του *FN*. Η αυξημένη δύναμη του, την περίοδο αυτή οφείλονταν και στην ριζοσπαστικοποίηση της δεξιάς, στην λαϊκή δυσανεμία από την κυβέρνηση της αριστεράς, της μεγαλύτερης πρόσβασης του στα MME, στην μεγάλη εργατικότητα του στην τοπική κοινωνία και στην νομιμοποίηση του μέσω δεξιόστροφων συμμαχιών. Η καλή και σταθερή πορεία του *FN* συνεχίστηκε και τη δεκαετία του 1990 : 15% (4,6 εκατομμύρια ψήφοι) στις προεδρικές του 1995, 15% στις κοινοβουλευτικές του 1997 (στο Hainsworth Paul, *Το Εθνικό Μέτωπο: από την άνοδο στον κατακερματισμό της γαλλικής ακροδεξιάς*, στο *Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ-*

περισσότερα κατατάσσονται σε ένα ευρύτερο κίνημα που στόχο έχει να απομακρύνει όλους τους ανεπιθύμητους μετανάστες και να εφαρμόσει μια σκληρή πολιτική για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των τελευταίων.¹⁵² Επίσης απουσιάζει από το πρόγραμμα των ευρωπαϊκών ακροδεξιών κομμάτων, φασιστικά ζητήματα όπως η επίθεση του ιστορικού φασισμού στην ελεύθερη αγορά και στον οικονομικό ατομικισμό, τα οποία θα μπορούσαν να αποκατασταθούν με τον έλεγχο των αγορών και τον κορπορατιβισμό.¹⁵³ Αντιθέτως, η άκρα δεξιά στην Ευρώπη προτείνει τον περιορισμό του κρατικού παρεμβατισμού και την παροχή ελευθερίας στη αγορά να αποφασίσει.¹⁵⁴

Επίσης, τα ακροδεξιά κόμματα, σε αντίθεση με τα προγράμματα του ιστορικού φασισμού, δεν προτείνουν την εγκαθίδρυση μονοκομματικής δικτατορίας και η πιο ακραία πρόταση τους σε αυτό το πεδίο, είναι η ενίσχυση της εκτελεστικής εξουσίας, παροχή μεγαλύτερης ελευθερίας κινήσεων στα σώματα ασφαλείας και

Ιδεολογία–Πολιτική–Κόμματα, όπ.π., σ. 71-73). Κατά την περίοδο 1988–1995, το FN, αντλούσε ψήφους εκμεταλλευόμενο και την ανεργία και την ανασφάλεια: μια ανασφάλεια που σχετιζόταν με την κοινωνική και οικονομική αναδιάρθρωση τόσο της γαλλικής όσο και της παγκόσμιας κοινωνίας καθώς και στην λαϊκή απογοήτευση από την ανικανότητα των άλλων κομμάτων να απαντήσουν με αποτελεσματικότητα στην κρίση. Επιπλέον, κατά τη δεκαετία του 1990, ο Le Pen, εξέφραζε «αριστερές» θέσεις όπως π.χ. για την αύξηση των μισθών ή τις ιδιωτικοποιήσεις, συνεχίζοντας παράλληλα να δίνει έμφαση στον νόμο και στην τάξη και στον περιορισμό της μετανάστευσης. Εργατική τάξη και δυνητικά αριστερό εκλογικό σώμα τον υποστήριζαν, ενώ κατά τα τέλη της δεκαετίας, συγκέντρωνε πολλές ψήφους και από την εργατική τάξη και από τα μεσαία στρώματα, τα οποία έβρισκαν ελκυστικές τις θέσεις του Le Pen κατά της νέας παγκόσμιας τάξης και της Συνθήκης του Μάαστριχτ οι οποίες «υπονόμειναν» την εθνική οντότητα και προωθούσαν την παγκοσμιοποίηση. Τα μεσαία στρώματα είχαν βρεθεί με την πλάτη στον τοίχο λόγω της νεοφιλελεύθερης πολιτικής των γαλλικών κυβερνήσεων και την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, συνθήκες που φαίνεται να ευνοούν το μεγάλο κεφάλαιο και την παγκοσμιοποίηση. Σύμφωνα με τον Perrineau, οι ψηφοφόροι του FN χωρίζονται στις εξής κατηγορίες: α. στους εθνικολαϊκιστές, που είναι νεότεροι, πιο αριστεροί, εργατικής καταγωγής, λιγότερο μορφωμένοι, ξενοφοβικοί, ρατσιστές, αντι-ευρωπαϊστές και αδιάφοροι για την πολιτική, β. οι δεξιόστροφοι που είναι οικονομικά φιλελεύθεροι, ενδιαφέρονται για την πολιτική, είναι εθνικιστές και ξενοφοβικοί, πιο ηλικιωμένοι και περισσότερο αστοί και εχθρικοί προς την Ευρώπη και τις απεργίες, γ. οι αριστερόστροφοι, που είναι νεότεροι, «λαϊκοί», λιγότερο μορφωμένοι, απολιτικοί, περισσότερες γυναίκες, κατά της Ευρώπης, απογοητευμένοι πρώην ψηφοφόροι της Αριστεράς, υπέρ των απεργιών, πεσιμιστές, εναντίον της μετανάστευσης αλλά δυσφορούν με τον ρατσισμό, δ. οι ήπιοι, που είναι νέοι, άνδρες, με καλύτερη μόρφωση, ενδιαφερόμενοι για την πολιτική, οικονομικά φιλελεύθεροι, ελάχιστα ξενοφοβικοί ή αντι-ευρωπαίοι, όχι τόσο πεσιμιστές και πολύ πιθανό αρχικά προερχόμενοι από την δεξιά και ε. οι πολύ δεξιοί, που είναι πιο ηλικιωμένοι, πλουσιώτεροι, περισσότερο μορφωμένοι, ενεργοί Καθολικοί, οικονομικά φιλελεύθεροι, κατά των απεργιών, ξενοφοβικοί και κατά της μετανάστευσης, αλλά περισσότερο Ευρωπαίοι από τις άλλες κατηγορίες. Οι πρώτες δύο ομάδες είναι οι θερμότεροι υποστηρικτές του FN (στο ίδιο, σ. 76-80). Στις προεδρικές εκλογές την περίοδο 1998 – 1999, η σύγκρουση μεταξύ Megret και Le Pen, για τον έλεγχο του κομματικού μηχανισμού, κορυφώθηκε, με αποτέλεσμα το 1999, το FN να διασπαστεί και ο Megret να δημιουργήσει το αντίπαλο κόμμα *Front National – Mouvement* (στο ίδιο, σ. 72). Στις προεδρικές εκλογές του 2002, στον πρώτο γύρο, ο Le Pen ήρθε δεύτερος συγκεντρώνοντας ποσοστό 16,86%, ενώ ο Megret συγκέντρωσε μόλις 2,34% και ήρθε δωδέκατος (στο *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης–η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, όπ.π., σ. 442).

¹⁵² *Η Ανατομία του Φασισμού*, όπ.π., σ. 257.

¹⁵³ στο ίδιο, σ. 258.

¹⁵⁴ στο ίδιο, σ. 258.

αντικατάσταση των ξεπερασμένων παραδοσιακών κομμάτων με ένα νέο, καθαρά εθνικό κίνημα.¹⁵⁵ Επιπλέον, τα επιτυχημένα ακροδεξιά κόμματα αποφεύγουν να συσχετίζονται με εξτρεμιστικές φασιστικές ομάδες και οργανώσεις, αν και ενδέχεται στα κρυφά να επιτρέπουν σε κάποιο βαθμό, μέσα στα πλαίσια φοιτητικών οργανώσεων, τη χρήση συνθημάτων και εκφράσεων υπέρ της βίας.¹⁵⁶ Είναι γεγονός ότι η άκρα δεξιά σημείωσε επιτυχίες στις εκλογές στα κράτη της Δυτικής Ευρώπης όταν διαχώριζε τη θέση της από τον ναζισμό και τον φασισμό.¹⁵⁷

Ακόμα, σε αντίθεση με το φασισμό του Χίτλερ και του Μουσολίνι, κανένα ευρωπαϊκό ακροδεξιό κόμματα της δυτικής Ευρώπης δεν προτείνει τη διεξαγωγή ενός επεκτατικού πολέμου.¹⁵⁸ Μόνο κάποιοι από αυτούς υποστηρίζουν αλλαγή συνόρων, αλλά όχι μέσω επεκτατικού πολέμου αλλά μέσω απόσχισης, όπως για παράδειγμα το βελγικό *Φλαμανδικό Μπλοκ*.¹⁵⁹ Οι σημαντικότερες εξαιρέσεις σε αυτόν τον τομέα είναι εθνικιστικοί πολιτικοί σχηματισμοί στα Βαλκάνια, οι οποίοι οραματίζονται τη δημιουργία της Μεγάλης Σερβίας, της Μεγάλης Αλβανίας, της Μεγάλης Κροατίας,¹⁶⁰ και θα προσθέταμε και της Μεγάλης «Μακεδονίας».

Παρατηρώντας την άκρα δεξιά, είναι εύκολο να διαπιστώσουμε τις πολλές αντιφάσεις της. Έτσι, άλλες φορές παίρνει το μέρος της ελεύθερης αγοράς και στρέφεται εναντίον της κοινωνικής αναδιανομής, ενώ την ίδια στιγμή υπερασπίζεται την εθνοκρατική δύναμη και αντιτίθεται στην πολύπολιτισμικές κοινωνίες, ενώ άλλες φορές, εναντιώνεται στην ελεύθερη αγορά, υπερασπίζεται την αναδιανομή του εισοδήματος και το κοινωνικό κράτος, με εξαίρεση τους αλλοδαπούς οι οποίοι αντιμετωπίζονται ως αθέμιτοι ανταγωνιστές των αυτοχθόνων στην αγορά εργασίας και στη σχέση τους με το κοινωνικό κράτος.¹⁶¹

Επίσης, μπορεί να στρέφεται εναντίον του εκτεταμένου δημόσιου τομέα, είτε αυτός ελέγχεται από κυβέρνηση συνασπισμού κομμάτων που λειτουργούν ως «καρτέλ» είτε από μια αυτοδύναμη κυβέρνηση, μέσα στα πλαίσια του νεοκορπορατισμού.¹⁶² Η εχθρική αυτή στάση, ο «λαϊκίστικος αντικρατισμός» με ακροδεξιό χρώμα, μπορεί να εκδηλώνεται ως μια γενικότερη αποστροφή προς την πολιτική ηγεσία και το πολιτικό

¹⁵⁵ στο ίδιο, σ. 258.

¹⁵⁶ στο ίδιο, σ. 258.

¹⁵⁷ *Εισαγωγή: η ακροδεξιά*, στο *Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ-Ιδεολογία-Πολιτική-Κόμματα*, ό.π., σ. 44.

¹⁵⁸ *Η Ανατομία του Φασισμού*, ό.π., σ. 258.

¹⁵⁹ στο ίδιο, σ. 258.

¹⁶⁰ στο ίδιο, σ. 258.

¹⁶¹ *Πρόλογος στην Ελληνική Έκδοση*, στο *Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ-Ιδεολογία-Πολιτική-Κόμματα*, ό.π., σ. 11.

¹⁶² στο ίδιο, σ. 12.

προσωπικό και συνοδεύεται τόσο από αντιφιλελεύθερα όσο και από αντικομμουνιστικά παραληρήματα και αποδοχή ιδεών και αντιλήψεων της ριζοσπαστικής αριστεράς της δεκαετίας του 1960, όπως η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, η αποδοχή της ομοφυλοφιλίας και της σεξουαλικής αυτοδιάθεσης, τα δημοψηφίσματα κ.ά.¹⁶³

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η άκρα δεξιά άλλοτε εμφανιζόμενη ως δεξιός αυταρχισμός, άλλοτε ως προνοιακός σοβινισμός και άλλοτε ως λαϊκιστικός αντικρατισμός, παρουσιάζεται συνεχώς ως το αποτέλεσμα της συνένωσης τελείως αντιφατικών ή και αντιθετικών κοινωνικών αιτημάτων και πολιτικών ρευμάτων.¹⁶⁴ Ο Hainsworth, χαρακτηρίζοντας την άκρα δεξιά ως «πολύπλοκη αλχημεία», αναδεικνύει ως κυρίαρχο συστατικό της *“τη λειτουργία της σύντηξης και συναίρεσης που, ως δυνατότητα, εντοπίζεται στη μήτρα του φαινομένου της νέας ακροδεξιάς”*.¹⁶⁵ Σύμφωνα με τη Γεωργιάδου, η λειτουργία αυτή είναι απαραίτητη για να *“αρθεί η πολιτική χασμωδία που εμφανίζεται από τη συντάντηση αντιφατικών και αντιθετικών πολιτικο-ιδεολογικών ρευμάτων, αλλά και προκειμένου να μετατραπεί αυτή η χασμωδία σε πολυσυλλεκτικότητα (...) όσον αφορά τη διευσδυτικότητα της νέας άκρας δεξιάς στο εκλογικό σώμα”*.¹⁶⁶

Αυτή η λειτουργία που συναιρεί ή και συντήκει στην ιδεολογία και στον προγραμματικό και πολιτικό λόγο της νέας άκρας δεξιάς αντιλήψεις και ιδέες προερχόμενες από την υπερσυντηρητική δεξιά, μαζί με οικονομικές αντιλήψεις του Κέντρου ή και με ορισμένες ριζοσπαστικές αντιλήψεις της άκρας αριστεράς, *“χρειάζεται ένα ειδικό μέσον, το οποίο θα προσανατολίζει και θα κινητοποιεί προς μια συγκεκριμένη ιδεολογικο-πολιτική κατεύθυνση το μείγμα που προκύπτει”*.¹⁶⁷ Η ακροδεξιά σύντηξη αναδεικνύεται μέσα από την προβολή και την υπεράσπιση οργανικών αντιλήψεων για την κοινωνία και τον λαό, εθνοτικών προσδιορισμών για την εθνική ταυτότητα και το έθνος, που η επικρατούσα παραλλαγή τους είναι ο ρατσισμός και η ξενοφοβία.¹⁶⁸

Ο C. Mudde, εξέτασε συνολικά 26 ορισμούς της άκρας δεξιάς, εντοπίζοντας 58 διαφορετικά χαρακτηριστικά από διάφορους αναλυτές.¹⁶⁹ Κάποια όμως από αυτά τα

¹⁶³ στο ίδιο, σ. 12.

¹⁶⁴ στο ίδιο, σ. 12.

¹⁶⁵ στο ίδιο, σ. 12-13.

¹⁶⁶ στο ίδιο, σ. 13.

¹⁶⁷ στο ίδιο, σ. 13.

¹⁶⁸ στο ίδιο, σ. 13.

¹⁶⁹ *Εισαγωγή: η ακροδεξιά*, στο *Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ–Ιδεολογία–Πολιτική–Κόμματα*, όπ.π., σ. 57.

χαρακτηριστικά εμφανίζονται περισσότερες φορές: εθνικισμός, ρατσισμός, ξενοφοβία, απόρριψη της δημοκρατίας, υποστήριξη του ισχυρού κράτους, σοβινισμός–επιλεκτικότητα της κοινωνικής πρόνοιας, έμφαση στο νόμο, στην τάξη, στην ασφάλεια, στην εθνική ταυτότητα.¹⁷⁰ Επίσης, τα ακροδεξιά κόμματα τηρούν μια απορριπτική στάση απέναντι στα κόμματα και επωφελούνται από τη λαϊκή απογοήτευση από τα κυρίαρχα κόμματα, τη διαφθορά και τις ελίτ.¹⁷¹

Ειδικά η μετανάστευση, είναι ένα από τα κύρια θέματα συζήτησης των σύγχρονων ακροδεξιών κομμάτων – ειδικά της Δυτικής Ευρώπης,¹⁷² ενώ για τον Griffin και τον Prowe, ο πολυπολιτισμός και η μεταναστευτική απειλή, παρά η πάλη των τάξεων είναι οι πιο ισχυρές προτεραιότητες για την ριζοσπαστική–άκρα δεξιά.¹⁷³ Ακόμα και στις μέρες μας, παίζει ρόλο στον ακροδεξιό λόγο και ο αντισημιτισμός, κυρίως εκφραζόμενος ως «αναθεώρηση» του Ολοκαυτώματος καθώς και θεωρίες συνωμοσίας περί «κοσμοπολιτών» Εβραίων, που συνωμοτούν για να κυριαρχήσουν σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης.¹⁷⁴ Η εχθρότητα της άκρας δεξιάς απέναντι στη μετανάστευση και την πολυπολιτισμική κοινωνία εμπνέεται από εθνοκεντρικές, ξενοφοβικές και συχνά έκδηλα φυλετικές αναπραστώσεις του έθνους.¹⁷⁵

Διαδίδονται ιδέες και αντιλήψεις, σύμφωνα με τις οποίες, κάθε είδους αγαθό και επίδομα που παρέχει το κράτος, πρέπει να φυλάττονται για τους αυτόχθονες ή να δίνεται προτεραιότητα στους τελευταίους, βάσει μιας περιοριστικής ιδιότητας του πολίτη, παρά γενικά στον πληθυσμό, στην βάση της αρχής της ισότητας μεταξύ των πολιτών.¹⁷⁶ Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός, ότι η άκρα δεξιά σε Ευρώπη και ΗΠΑ, ονομάζει πρόσφυγες και μετανάστες «προνομιούχους», οι οποίοι ουσιαστικά υποσκελίζουν τους πολίτες του έθνους και επωφελούνται σε δυσανάλογο βαθμό από διάφορα προγράμματα θετικής δράσης.¹⁷⁷

Όσον αφορά την Ελλάδα, στους πρώτους μπορεί να ανήκουν οι ξένες μυστικές υπηρεσίες των ΗΠΑ και της Τουρκίας, οι ξένες ομάδες πίεσης (lobby) των Εβραίων και των Τούρκων, καθώς και τα γειτονικά κράτη (Αλβανία, FYROM, Τουρκία), οι οποίοι μονίμως «επιβουλεύονται την ασφάλεια της πατρίδας», την καταστροφή του

¹⁷⁰ στο ίδιο, σ. 57.

¹⁷¹ στο ίδιο, σ. 57.

¹⁷² στο ίδιο, σ. 58.

¹⁷³ στο ίδιο, σ. 58.

¹⁷⁴ στο ίδιο, σ. 58.

¹⁷⁵ στο ίδιο, σ. 59.

¹⁷⁶ στο ίδιο, σ. 59.

¹⁷⁷ στο ίδιο, σ. 59.

ελληνικού πολιτισμού, την εξάφανιση της ελληνικής γλώσσας και τον θάνατο του ορθόδοξου χριστιανισμού. Στους δεύτερους εντάσσονται οι αναρχικοί-αντιεξουσιαστές-ακροαριστεροί (εναλλακτικά «γνωστοί-άγνωστοι», «διαδηλωτάκηδες», «κουκουλοφόροι» κ.ά.) που εχθρεύονται τη δημοκρατία και «τρομοκρατούν» τους φιλήσυχους και νομοταγείς πολίτες, οι οικονομικοί μετανάστες που ευθύνονται κυρίως για την «θεαματική άνοδο της ανεργίας και της εγκληματικότητας», τις θρησκευτικές και εθνικές μειονότητες που διεργάζονται την εδαφική απόσχιση και την ένωση με γειτονικά κράτη.

Το έθνος, η εθνική ταυτότητα, ο εθνοκεντρισμός είναι κεντρικές αξίες της άκρας δεξιάς: πολυεθνικά και παγκόσμια σχήματα θεωρούνται απειλή για την ταυτότητα και την ακεραιότητα του πολιτισμού του έθνους.¹⁷⁸ Το έθνος και ο εθνικισμός που προβάλλει η άκρα δεξιά, λειτουργεί ως πηγή νοηματοδότησης της ζωής του ατόμου μέσα σε ένα κόσμο που διαρκώς μεταβάλλεται,¹⁷⁹ ενώ η παγκοσμιοποίηση, το Ισλάμ, η μετανάστευση από χώρες του Τρίτου Κόσμου και η πολυπολιτισμικότητα αμφισβητούνται σε έντονο βαθμό.¹⁸⁰ Ακόμα και εναντίον της Ευρωπαϊκής Ένωσης στρέφονται τα κόμματα της άκρας δεξιάς, κάνοντας λόγο για ευρωπαϊκές ελίτ και υπονόμηση της εθνικής κυριαρχίας, όσο προχωρά η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.¹⁸¹

2. δ. Δεξαμενές ψηφοφόρων της σύγχρονης άκρας δεξιάς.

Όλες οι εκδηλώσεις και όλα τα ρεύματα της νέας δεξιάς είναι ακραία, με την προϋπόθεση ότι μπορούν να παρασύρουν προς τις δικές τους θέσεις τις κατεστημένες δυνάμεις του πολιτικού κέντρου, μια μετακίνηση που "έγινε ιδιαίτερα ορατή με επίκεντρο το διακύβευμα «πρόσφυγες και μετανάστες»".¹⁸² Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, αρκετές κυβερνήσεις ευρωπαϊκών κρατών και κόμματα άρχισαν να σχεδιάζουν την τακτική προσαρμογής τους απέναντί της και να υιοθετούν μάλιστα κάποια από τα αιτήματά της όπως για παράδειγμα πιο αυστηρή νομοθεσία και περισσότερους περιορισμούς όσον αφορά την χορήγηση ασύλου σε πρόσφυγες και την παροχή αδειών εγκατάστασης και εργασίας σε οικονομικούς μετανάστες.¹⁸³ Ανάμεσα στα απτά αποτελέσματα της πίεσης των ακροδεξιών σχημάτων ήταν: α. στη Δανία, το 1992, αυστηροποίηση των προϋποθέσεων για την ένωση οικογενειών των

¹⁷⁸ στο ίδιο, σ. 62.

¹⁷⁹ στο ίδιο, σ. 63.

¹⁸⁰ στο ίδιο, σ. 62.

¹⁸¹ στο ίδιο, σ. 64.

¹⁸² *Πρόλογος στην Ελληνική Έκδοση, στο Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ-Ιδεολογία-Πολιτική- Κόμματα*, όπ.π., σ. 26.

¹⁸³ στο ίδιο, σ. 26.

μεταναστών στις χώρες υποδοχής, β. στην Αυστρία, το 1993, η επιβολή ανώτατου επιτρεπόμενου αριθμητικού ορίου στην είσοδο οικονομικών μεταναστών ετησίως, γ. στη Γερμανία, πάλι το 1993, επιβολή περιορισμών στην παροχή ασύλου σε πρόσφυγες.¹⁸⁴

Βέβαια, η μετακίνηση προς τις θέσεις της άκρας δεξιάς από τα κόμματα εξουσίας, δεν γίνεται απαραίτητως μόνο στα ζητήματα της μεταναστευτικής-προσφυγικής πολιτικής και δεν είναι πρόκειται πάντα για μετακίνηση αλλά για συγκυριακή σύμπτωση θέσεων. Για παράδειγμα, στην Ελλάδα, η κυβέρνηση της κεντροδεξιάς *Νέας Δημοκρατίας*, αναγκάστηκε να αποσύρει το βιβλίο της Ιστορίας της Στ' Δημοτικού, έπειτα από κατακραυγή πολιτών, μέσω μαζικής ενημέρωσης (π.χ. εφημερίδα *Πρώτο Θέμα*) και επιστημόνων (π.χ. Ακαδημία Αθηνών), για ιστορικές ανακρίβειες. Την απόσυρση του βιβλίου ζητούσε επιτακτικά εδώ και καιρό το κοινοβουλευτικό ακροδεξιό κόμμα *Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός (ΛΑ.Ο.Σ.)* και όταν αυτή επετεύχθη, το ΛΑ.Ο.Σ. πανηγύριζε επειδή η κυβέρνηση «αναγκάστηκε» να υιοθετήσει «τη θέση του».

Επιπλέον, η πρόσφατη άρνηση της Ελλάδας εισόδου της FYROM στο Βορειοατλαντικό Σύμφωνο (NATO), λόγω της αδιαλλαξίας της γειτονικής χώρας πάνω στο θέμα του ονόματος της Μακεδονίας, το ΛΑ.Ο.Σ. παρουσίασε το γεγονός αυτό ως προϊόν της δικής του πολιτικής και πίεσης. Ασχέτως, αν το βιβλίο της Ιστορίας της Στ' Δημοτικού ήταν όντως απαράδεκτο και έπρεπε να διορθωθεί, ασχέτως αν η αρνησικυρία στην περίπτωση της FYROM ήταν μονόδρομος, το ΛΑ.Ο.Σ. δεν έχασε την ευκαιρία να παρουσιάσει τη συγκυριακή αυτή σύμπτωση θέσεων ως προϊόν της δικής της πιεστικής και αποτελεσματικής πολιτικής, και ίσως πολλοί ψηφοφόροι όντως να πιστέψουν κάτι τέτοιο.

Σύμφωνα με την Γεωργιάδου, οι κυβερνήσεις των ευρωπαϊκών κρατών και τα άλλα κόμματα του πολιτικού κέντρου, υιοθετώντας τακτικές προσαρμογής, αυτό που προσδοκούσαν ήταν η ένταξη-προσαρμογή της νέας άκρας δεξιάς στον κοινοβουλευτισμό, παρακάμπτοντας με αυτόν τον τρόπο τακτικές περιθωριοποίησης και εξοβελισμού της από την πολιτική σκηνή.¹⁸⁵ Αυτό είχε ως αποτέλεσμα κόμματα της δεξιάς να αποδεχτούν την προοπτική κυβερνητικής συνεργασίας με τα ακροδεξιά κόμματα και τελικά να την κάνουν πράξη, όπως για παράδειγμα στην Αυστρία, το 2000, που προέκυψε κυβερνητικός συνασπισμός μεταξύ του *Λαϊκού Κόμματος*

¹⁸⁴ στο ίδιο, σ. 26.

¹⁸⁵ στο ίδιο, σ. 27.

Αυστρίας (ÖVP) του Schüssel και του ακροδεξιού Φιλελεύθερου Κόμματος της Αυστρίας (FPÖ)¹⁸⁶ του Heider.¹⁸⁷ Στην Ελλάδα, την ώρα που γράφονται αυτές οι

¹⁸⁶ Τέλη της δεκαετίας του 1940, δημιουργήθηκε η Ένωση των Ανεξάρτητων (*Verband der Unabhängigen – VdU*), η οποία συσπειρώσε μέλη και εκλογείς τόσο από το παραδοσιακό όσο και από το υπερεθνικιστικό ρεύμα, με σκοπό την άρση των περιοριστικών μέτρων που είχαν επιβληθεί στους Αυστριακούς Ναζί και στους προπαγανδιστές του παγγερμανισμού. Στις βουλευτικές εκλογές έλαβε ποσοστό 12%, καταλαμβάνοντας 16 έδρες στο κοινοβούλιο, ενώ ο υποψήφιος της για τις προεδρικές εκλογές του 1951, έλαβε ποσοστό πάνω από 15% (στο *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης – η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, όπ.π., σ. 95-96). Όμως, το 1955, με την υπογραφή της συνθήκης ειρήνης και με την αποκατάσταση της πλήρους κυριαρχίας της Αυστρίας, ο νόμος υποχρέωσε το VdU να διαλυθεί αλλά ανασυγκροτήθηκε άμεσα ως Φιλελεύθερο Κόμμα Αυστρίας (*Freiheitliche Partei Österreichs – FPÖ*) (στο ίδιο, σ. 264). Έτσι, το 1956, ιδρύθηκε το Φιλελεύθερο Κόμμα Αυστρίας (*Freiheitliche Partei Österreichs – FPÖ*), το οποίο φαίνεται να ακολουθεί τον δρόμο της VdU, φτάνοντας στο ποσοστό 7,7% στις εκλογές του 1959. Μέχρι το 1970, εντός του FPÖ επικρατούσε η εθνικοσοσιαλιστική ιδεολογία, αλλά κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1970, είχε αρχίσει να κερδίζει έδαφος εντός της η φιλελεύθερη τάση, κάτι που βοήθησε το κόμμα αυτό να γίνει δεκτό στη Διεθνή των Φιλελεύθερων και να συμμετάσχει και σε μια κυβέρνηση συνασπισμού. Η περιθωριοποίηση των ριζοσπαστικών του στοιχείων, οδήγησε το FPÖ σε μια πτώση του ποσοστού του σε εκλογικές αναμετρήσεις, που έφτασε το 5% το 1983. Παρ' όλα αυτά το κόμμα του Νόρμπερτ Στέγκερ και του πρώην Ναζί Φρίντριχ Πέτερ κλήθηκε να συμμετάσχει στην κυβέρνηση, καθώς η δύναμη των σοσιαλδημοκρατών είχε μειωθεί και χρειάζονταν ένα σύμμαχο για να διατηρήσουν την εξουσία. Οι εξτρεμιστές και ριζοσπάστες του κόμματος αντέδρασαν μπροστά σ' αυτή την «αστικοποίηση» του και στην «προδοσία» του εθνικογερμανικού ιδεώδους. Έτσι, αφού συγκέντρωσαν ξανά την πλειοψηφία εντός του κόμματος, στο συνέδριο τους, το 1986, ξαναπήραν την ηγεσία, εκλέγοντας τον νεαρό ηγέτη μιας τοπικής οργάνωσης του κόμματος στην Καρινθία, τον Γιουργκ Χάιντερ, γιού μέλους του παλαιού Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος (στο ίδιο, σ. 590-593). Ο Χάιντερ, μαζί με τον Λε Πεν, είναι σύμφωνα με τον Ραχτον, οι «δύο πιο επιτυχημένοι ακροδεξιοί αρχηγοί στη Δυτική Ευρώπη» (στο *Η Ανατομία του Φασισμού*, μόπ.π., σ. 256). Ο νέος ηγέτης του FPÖ ουδέποτε απαρνήθηκε τη ναζιστική οικογενειακή παράδοση του, αγωνιζόταν πάντα για την χορήγηση αμνηστίας στους εγκληματίες πολέμου, υπερασπίζονταν τους συνεργάτες των Ναζί από την εφημερίδα *Kärnter Nachrichten*, της οποίας ήταν εκδότης και συμμετείχε σε συγκεντρώσεις πλαίμαχων της αυστριακής *Waffen – SS* (στο *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης – η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, όπ.π., σ. 593). Μάλιστα, έχει υποστηρίξει την πολιτική πλήρους απασχόλησης των Ναζί, εμφανίστηκε σε ιδιωτικές συγκεντρώσεις πρώην μελών της *Waffen SS*, λέγοντας στους τελευταίους ότι αποτελούν πρότυπο για τους νέους και ότι δεν θα έπρεπε να ντρέπονται για κάτι. (στο *Η Ανατομία του Φασισμού*, όπ.π., σ. 257). Η εκλογή του Χάιντερ συνοδεύτηκε με αντισημιτικά υπονοούμενα ορισμένων συνέδρων και με ναζιστικούς χαιρετισμούς. Ο κυβερνητικός συνασπισμός, όπως ήταν αναμενόμενο, διαλύεται, και προκηρύχθηκαν πρόωρες εκλογές το ίδιο έτος. Σε αυτές, το FPÖ, έλαβε ποσοστό 10%, εκλέγοντας 18 υποψηφίους του, συγκεντρώνοντας εκλογείς από τον χώρο των παλαιών συμπαθούντων του Ναζισμού, υπερσυντηρητικούς απογοητευμένους από τα φιλελεύθερα-δεξιά κόμματα και μια ελάχιστα πολιτικοποιημένη λαϊκή μάζα, που εύκολα επηρεάζονταν από λαϊκιστικές ρητορείες που στιγμάτιζαν την γραφειοκρατία, την βαριά φορολογία, την πολιτική διαφθορά και την εξουσία του «κοσμοπολίτικου» χρηματιστικού κεφαλαίου. Ο Χάιντερ συγκέντρωσε ψηφοφόρους στην Καρινθία και αργότερα και στα υπόλοιπα μέρη της Αυστρίας και λόγω του νεαρού της ηλικίας του, της χαρισματικότητάς του, της ρητορικής του δεινότητας, της ικανότητάς του να πιάνει τον παλμό της κοινής γνώμης και να συνδυάζει στον λόγο του παράδοση και νεωτερικότητα. Μάλιστα, η Καρινθία, μεθοριακή περιοχή εφραπτόμενη με Ιταλία και Σλοβενία, η οποία υπήρξε η αφετηρία του Χάιντερ, ήταν αγροτική και προτεσταντική κοινωνία, προπύργιο της γερμανικότητας και φρούρος εναντίον του μισαλλόδοξου καθολικισμού της Βιέννης και του σλοβένου εχθρού. Το 1992, ο Χάιντερ έδωσε στην δημοσιότητα ένα κείμενο δώδεκα σημείων το οποίο ονόμασε κατά το πρότυπο του Le Pen, *Πρώτα η Αυστρία*. Μέσα από αυτό το κείμενο, ζητούνταν η προσθήκη άρθρου στο Σύνταγμα της Αυστρίας, σύμφωνα με το οποίο η Αυστρία δεν θα ήταν πλέον χώρα υποδοχής μεταναστών. Επιπλέον, απαιτούνταν η απαγόρευση εισόδου των μεταναστών στη χώρα, μέχρι η ανεργία να πέσει στο 5% καθώς και να υποχρεωθούν οι υποψήφιοι προς εγκατάσταση μετανάστες, να έχουν άδεια εργασίας και πιστοποιητικό ασφάλισης. Μέχρι τότε, ποτέ δεν είχε τεθεί ζήτημα μετανάστευσης στον ντόπιο πληθυσμό, όμως, η πτώση του Τείχους του Βερολίνου και του κομμουνισμού, άλλαξε την κατάσταση. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, ο πληθυσμός των μεταναστών αυξάνονταν θεαματικά και το

γραμμές πιθανολογείται η εκλογική συνεργασία του ακροδεξιού ΛΑ.Ο.Σ. με τη κεντροδεξιά *Νέα Δημοκρατία*, καθώς η τελευταία, είναι πολύ πιθανόν, στις επόμενες κοινοβουλευτικές εκλογές να μην δύναται να σχηματίσει αυτοδύναμη κυβέρνηση.

1996, έφτασε τους 750.000, ποσοστό 10% επί του συνολικού πληθυσμού. Το 1990, το 29% των Αυστριακών δήλωναν την εναντίωση τους στην παρουσία ξένων στην χώρα τους και το ποσοστό αυτό, συνεχώς αυξάνονταν, δίνοντας έτσι στον Χάιντερ την ευκαιρία να επενδύσει στην ασφάλεια και στην προστασία της εθνικοπολιτισμικής ταυτότητας. Μάλιστα, ακόμα και η κυβέρνηση της Βιέννης, πήρε τόσο σκληρά μέτρα εναντίον των αλλοδαπών το 1991 και το 1992, ώστε ήρθε αντιμέτωπη με επικρίσεις εκ μέρους της Ύπατης Αρμοστίας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες. (στο *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης – η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, όπ.π., σ. 592-597). Για το FPÖ, η παρουσία των μεταναστών συσχετιζονταν πάντα με την ανεργία, την ανασφάλεια, την εγκληματικότητα, την υπονόμευση της εθνικής και πολιτιστικής ταυτότητας, την παρακμή της χώρας, την πολιτιστική και βιολογική επιμειξία των Αυστριακών, την μόλυνση της οικονομίας της αγοράς η οποία κυριαρχείται από ένα «κοσμοπολίτικο» κεφάλαιο και την αποδυνάμωση του εθνικού καπιταλισμού. Ο Χάιντερ συγκεντρώνει οπαδούς από τον χώρο των παλαιών ναζί και των επιγόνων τους, τους απογοητευμένους ψηφοφόρους της κυβερνητικής δεξιάς, τους δυσαρεστημένους από ένα σύστημα που περιθωριοποιεί το 1/3 του πληθυσμού, τους απλούς εργάτες. Επίσης, όπως και σε άλλα ευρωπαϊκά ακροδεξιά κόμματα, έτσι και εδώ, οι ψηφοφόροι του FPÖ, ήταν κυρίως άνδρες, νεαρής ηλικίας και χαμηλού μορφωτικού επιπέδου (στο ίδιο, σ. 602-604). Το κόμμα του Χάιντερ ενδυναμώνονταν συνεχώς: στις εκλογές του 1994 για το Εθνικό Συμβούλιο συγκέντρωσε ποσοστό 22,5%, 21,89% το 1995 και στις ευρωεκλογές του 1996, ποσοστό 27,53%. Αλλά, ο πραγματικός θρίαμβος ήρθε στις εθνικές εκλογές του Οκτωβρίου του 1999, συγκεντρώνοντας ποσοστό 26,9%, καθιστώντας το κόμμα του Χάιντερ δεύτερη πολιτική δύναμη της Αυστρίας, με διαφορά μικρότερη από 6 μονάδες, από τους προπορευόμενους Σοσιαλδημοκράτες. Ποτέ άλλοτε κάποια ευρωπαϊκή ακροδεξιά οργάνωση δεν πέτυχε στον 20^ο αιώνα ένα τέτοιο αποτέλεσμα σε μια φιλελεύθερη δημοκρατική χώρα, με μόνη εξαίρεση το Ναζιστικό Κόμμα στις αρχές της δεκαετίας του 1930, αλλά υπό συνθήκες μεγάλης οικονομικής κρίσης και τρομοκρατίας εκ μέρους των ενόπλων τμημάτων των Ναζί. (στο ίδιο, σ. 594-595). Το FPÖ, μετά την αποτυχία των διαπραγματεύσεων ανάμεσα σε χριστιανοδημοκράτες και σοσιαλδημοκράτες για την δημιουργία κυβερνητικού συνασπισμού, συγκέντρωσε τα μισά υπουργεία καθώς και τη θέση του αναπληρωτή καγκελάρου (στο ίδιο, σ. 597). Όμως, η συμμετοχή του FPÖ στην κυβέρνηση, αποκάλυψε την ανικανότητα ορισμένων στελεχών του να ανταποκριθούν στα καθήκοντα ενός υπουργείου και, επιπλέον, ο Χάιντερ δεν μπορούσε εύκολα να επιτύχει έναν συμβιβασμό ανάμεσα στις δημαγωγικές υποσχέσεις και στην κουλτούρα της κυβέρνησης. Η συμμετοχή στη διακυβέρνηση οδήγησε πολλούς ψηφοφόρους να διαπιστώσουν την αμφισημία ενός κομματικού προγράμματος το οποίο είναι ταυτόχρονα υπέρ του λαού και υπέρ ενός αχαλίνωτου φιλελευθερισμού (στο ίδιο, σ. 599-601). Παράλληλα, τόσο εντός της Αυστρίας όσο σε άλλες χώρες – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπήρξαν έντονες αντιδράσεις. Μάλιστα, τον Φεβρουάριο του 2000, διαδήλωσαν πάνω από 300.000 άνθρωποι ανάμεσα στους οποίους και πολλές σημαντικές προσωπικότητες από άλλες ευρωπαϊκές χώρες, ενώ και οι κυβερνήσεις των άλλων 14 χωρών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με πρωτοβουλία της πορτογαλικής τότε προεδρίας της Ε.Ε., διέκοψαν τις σχέσεις τους με την κυβέρνηση της Αυστρίας και θα όριζαν την δράση τους ανάλογως με τη στάση της τελευταίας. Τον Σεπτέμβριο του 2000, αποφασίστηκε η άρση των παραπάνω «κυρώσεων», αλλά σε Έκθεση της Ε.Ε. για το θέμα, στιγματίζονταν το κόμμα του Χάιντερ ως δεξιού λαϊκιστικού με εξτρεμιστικά στοιχεία. (στο ίδιο, σ. 597-598). Ακολούθησε μια περίοδος παρακμής για το FPÖ, μέχρι τη στιγμή που ηγεσία του πέρασε στα χέρια του Χάιντς Κρίστιαν Στράχε, γνωστός για την απέχθεια του για τους μετανάστες (υποστήριξε τη σύσταση υπουργείου για απέλαση των μεταναστών), το Ισλαμ (υποστήριξε ότι το Ισλαμ είναι ο φασισμός του 21^{ου} αιώνα), τους ομοφυλόφιλους και τις επαφές του με νεοναζί (φωτογραφήθηκε με στολή παραστρατιωτικής οργάνωσης μαζί με Γερμανούς νεοναζί). Ο Στράχε οδήγησε το FPÖ στις τοπικές εκλογές της Βιεννής το 2005, συγκεντρώνοντας ποσοστό 15%, ενώ στις γενικές εκλογές του Σεπτεμβρίου του 2008, το κόμμα του έλαβε το 18% των ψήφων. Στις ίδιες εκλογές, ο Χάιντερ, που εν τω μεταξύ είχε δημιουργήσει το δικό του ακροδεξιό κόμμα, το *Κίνημα για το Μέλλον της Αυστρίας*, έλαβε ποσοστό 11%. (Traynor Ian, *Χορεύοντας με...τους νεοναζί*, *The Guardian*, αναδημοσίευση στην εφημερίδα *Καθημερινή*, 5 Οκτωβρίου 2008, σ. 19).

¹⁸⁷ *Πρόλογος στην Ελληνική Έκδοση*, στο *Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ-Ιδεολογία-Πολιτική- Κόμματα*, όπ.π., σ. 27.

Επίσης, οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις και τα άλλα κόμματα, επιθυμούσαν να κατευνάσουν την ξενοφοβία του λαού, καθιστώντας συνυπεύθυνα τα ακροδεξιά κόμματα, για την αντιμετώπισή της και τη διαχείριση των αιτίων που τη δημιουργεί.¹⁸⁸ Αλλά με αυτόν τον τρόπο, η ξενοφοβία του λαού προσαρμόζεται στις εθνικές-λαϊκιστικές και ξενοφοβικές προδιαγραφές της νέας άκρας δεξιάς, τα κόμματα του κέντρου δείχνουν να συμερίζονται τους «φόβους» της νέας άκρας δεξιάς και η τελευταία εντάσσεται πλέον πλήρως στο σύστημα διακυβέρνησης, εγκαταλείποντας τον καταγγελτικό της λόγο και παράλληλα χάνοντας για ακριβώς αυτόν τον λόγο κάποιους από τους οπαδούς της.¹⁸⁹

Θεωρώ όμως, ότι, σε αυτήν την περίπτωση, οι οπαδοί που χάνει η νέα άκρα δεξιά, είναι οι περισσότερο «σκληροπυρηνικοί»: εκείνοι που δεν επέλεξαν να ψηφίσουν το ακροδεξιό κόμμα ως μορφή διαμαρτυρίας, αλλά αντιθέτως, ενστερνίζονται πλήρως και συνειδητά τον ρατσιστικό και εθνικιστικό λόγο της νέας άκρας δεξιάς, φαντασιώνονται ότι κάποια στιγμή «θα έρθουν στα πράγματα» και θα «αποκαταστήσουν την τάξη», και αντιμετωπίζουν οποιαδήποτε συμφωνία και συνεργασία με άλλα κόμματα ως προδοσία ή προσπάθεια των τελευταίων να τα «απορροφήσουν». Χαρακτηριστικό παράδειγμα η πολυδιάσπαση της άκρας δεξιάς στην Ελλάδα, στις αρχές του 21^{ου} αιώνα, όπου στις εκλογικές αναμετρήσεις συμμετέχουν η *Πατριωτική Συμμαχία*, το *Ελληνικό Μέτωπο* και το *Α.Α.Ο.Σ.*, με τα κόμματα αυτά να διαγωνίζονται σε «αυθεντικό πατριωτισμό» και να αρνούνται - αρχικά - τη συνεργασία μεταξύ τους.

Από την άλλη πλευρά, όσες φορές τα κόμματα εξουσίας της κεντροαριστεράς υιοθέτησαν θέσεις των ακροδεξιών κομμάτων, ιδίως σε ζητήματα παραχώρησης ασύλου και μετανάστευσης, ήρθαν αντιμέτωπα με την αδιαφορία ή και την αποδοκιμασία του εκλογικού σώματος.¹⁹⁰ Όπως για παράδειγμα το κυβερνών κόμμα των *Σοσιαλδημοκρατών (Socialdemokratiet)* της Δανίας που υιοθέτησε ξενοφοβικές θέσεις του *Λαϊκού Κόμματος Δανίας (Dansk Folkeparti)* και ήρθε αντιμέτωπο με την δυσαρέσκεια των ψηφοφόρων, που θεώρησαν αυτή την στάση καιροσκοπική και ασύμβατη με την ιδεολογία του κυβερνώντος κόμματος.¹⁹¹ Αντιθέτως, το *Φιλελεύθερο Κόμμα (Venstre)*, αύξησε τη δύναμή του υιοθετώντας τις ίδιες θέσεις

¹⁸⁸ στο ίδιο, σ. 27.

¹⁸⁹ στο ίδιο, σ. 27-28.

¹⁹⁰ στο ίδιο, σ. 29.

¹⁹¹ στο ίδιο, σ. 29.

από το *Λαϊκό Κόμμα Δανίας*, καθώς «γειτονεύει» περισσότερο μαζί του, σε σχέση με τους *Σοσιαλδημοκράτες*.¹⁹²

Πώς όμως εισήλθαν τα ακροδεξιά κόμματα στο κοινοβούλιο; Πώς έφτασαν στο σημείο να παίζουν σημαντικό ρόλο στην λήψη σημαντικών αποφάσεων μιας χώρας; Ποιοι και γιατί ψηφίζουν ένα ακροδεξιό κόμμα; Κατά τον Betz, η νέα άκρα δεξιά αντλεί ψήφους από τους ειδικευόμενους και ανειδίκευτους χειρωνακτες, από τους αγρότες, τους χαμηλόμισθους, του χαμηλοσυνταξιούχους και γενικότερα κυρίως από τον ανδρικό πληθυσμό και μάλιστα αυτόν με χαμηλό μορφωτικό και εκπαιδευτικό επίπεδο.¹⁹³ Ο Hainsworth, αναφέρει και αυτός ότι η άκρα δεξιά, μαζεύει ψήφους από τους άνεργους και τους χειρωνακτες εργάτες, αλλά προσθέτει και τους νέους ψηφοφόρους και εκείνους που απέχουν συστηματικά, τους υπαλλήλους γραφείων, τους κατοίκους των πόλεων και των προαστίων.¹⁹⁴

Επιπλέον, οι ψηφοφόροι των δεξιών και αριστερών κομμάτων, όπως φαίνεται από δημογραφικές έρευνες των δεκαετιών του 1980 και του 1990, καθώς διακρίνονται από την υπεράσπιση κλειστών εικόνων του κόσμου, την υιοθέτηση στάσεων διαμαρτυρίας απέναντι στους πολιτικούς, τα κόμματα και γενικά στην πολιτική και δεν ταυτίζονται ιδιαίτερα με κάποιο κόμμα ή θρησκεία, είναι πολύ πιθανό κάποια στιγμή στο μέλλον να υποστηρίξουν κόμματα που προέρχονται από την άκρα δεξιά.¹⁹⁵ Ακόμα, όσο πιο «λαϊκή» γίνεται η εκλογική βάση της νέας άκρας δεξιάς, τόσο περισσότερο χάνει από τον πληθυσμό των ελεύθερων μικροεπαγγελματιών – με εξαίρεση τους αυτοπασχολούμενους – και παρά το ότι η νέα άκρα δεξιά να έχει ικανοποιητική πρόσβαση στα μεσαία κοινωνικά στρώματα, δεν καταφέρνει να διεισδύσει στα ανερχόμενα μεσαία κοινωνικά στρώματα και στη νέα μεσαία τάξη.¹⁹⁶

Επίσης, όσον αφορά τον άνεργο πληθυσμό, η περιπλάνηση μεταξύ των δύο κομματικών άκρων αυξάνεται.¹⁹⁷ Η περιπλάνηση αυτή ενδέχεται, σύμφωνα με την Γεωργιάδου, να συμβάλλει στη δημιουργία ενός πλαισίου υποστήριξης για τα νεο – λαϊκιστικά κόμματα των άκρων, αν τα τελευταία γίνονται χώροι έκφρασης διαμαρτυρίας και επίπληξης των κυριάρχων κομμάτων.¹⁹⁸ Βέβαια, επισημαίνει η ίδια,

¹⁹² στο ίδιο, σ. 29-30.

¹⁹³ στο ίδιο, σ. 31.

¹⁹⁴ *Εισαγωγή: η ακροδεξιά*, στο *Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ-Ιδεολογία-Πολιτική-Κόμματα*, όπ.π., σ. 64.

¹⁹⁵ *Πρόλογος στην Ελληνική Έκδοση*, στο *Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ-Ιδεολογία-Πολιτική-Κόμματα*, όπ.π., σ. 32.

¹⁹⁶ στο ίδιο, σ. 31-32.

¹⁹⁷ στο ίδιο, σ. 33.

¹⁹⁸ στο ίδιο, σ. 33.

η παραπάνω «περιπλάνηση» δεν αφορά μόνο τα κόμματα των άκρων.¹⁹⁹ Η «περιπλάνηση» των ψηφοφόρων, βοηθά στην ρευστοποίηση του κομματικού τοπίου και ενισχύει επιλογές του τύπου ότι όλοι οι υποψήφιοι και τα κόμματα είναι επιλέξιμα.²⁰⁰ Αυτό ενδέχεται να σημαίνει ότι η ενίσχυση ενός κόμματος της άκρας δεξιάς πλήττει όχι μόνο τα κόμματα της δεξιάς αλλά, αναλόγως τις κοινωνικές περιστάσεις, και τα υπόλοιπα κόμματα.²⁰¹

Αλλά, για τον Hainsworth, η ψήφος διαμαρτυρίας είναι κυρίως παροδική, δηλαδή αντίθετα με ό,τι συμβαίνει στην πραγματικότητα: κόμματα της άκρας δεξιάς εκλέγονται σταθερά σε πολλές χώρες, εδώ και πολλά χρόνια.²⁰² Συγκεκριμένα, ο ψηφοφόρος της άκρας δεξιάς ενδέχεται να είναι απαισιόδοξος, δυσαρεστημένος και αλλοτριωμένος, αλλά διάφοροι μελετητές, όπως ο P. Perrineau και ο S. Immerfall, επισημαίνουν ότι δεν είναι απαραίτητο η ψήφος σε ένα ακροδεξιό κόμμα να είναι και ψήφος διαμαρτυρίας.²⁰³ Αν και η ψήφος στην άκρα δεξιά έχει αντικομματικά και αντιελιτιστικά χαρακτηριστικά, από την άλλη πλευρά, η ψήφος στην άκρα δεξιά είναι και μια ψήφος τόσο υπέρ του έθνους, της ταυτότητας, της ηγεσίας και μια οπτικής όσο και κατά.²⁰⁴ Τέλος, οι ψήφοι διαμαρτυρίας είναι παροδικές και συνδέονται με «κόμματα–πομφόλυγες» (flash party), ενώ τα πιο επιτυχημένα ακροδεξιά κόμματα επιδεικνύουν εντυπωσιακή συγκράτηση των ψήφων.²⁰⁵

3. Επίλογος.

Είναι αναμενόμενο, καθώς εξελίσσεται η κοινωνία και προχωρεί η ιστορία, η πολιτική και η ιδεολογία να μεταλλάσσονται. Έτσι και η άκρα δεξιά, από προκλητική νοσταλγός των φασιστικών καθεστώτων του Μεσοπολέμου κατά τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια, αυτοπροβάλλεται σήμερα ως αυθεντική δημοκρατική και γνήσια πατριωτική πολιτική οικογένεια. Όμως, όσο και αν θέλει, η άκρα δεξιά δεν μπορεί να κρύψει το πραγματικό της πρόσωπο και να πετάξει από πάνω τον τίτλο της απογόνου του Μεσοπολεμικού φασισμού.

Η άκρα δεξιά ποτέ δεν παραδέχεται ότι είναι τέτοια, ούτε επιθυμεί να την ταυτίζουν με φασιστικά καθεστώτα, οργανώσεις και προσωπικότητες. Οι οπαδοί της

¹⁹⁹ στο ίδιο, σ. 33.

²⁰⁰ στο ίδιο, σ. 33.

²⁰¹ στο ίδιο, σ. 33.

²⁰² *Εισαγωγή: η ακροδεξιά*, στο *Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ–Ιδεολογία–Πολιτική–Κόμματα*, ό.π., σ. 62.

²⁰³ στο ίδιο, σ. 61.

²⁰⁴ στο ίδιο, σ. 61–62.

²⁰⁵ στο ίδιο, σ. 62.

αυτοπροβάλλονται ως οι μόνοι γνήσιοι και «άδολοι» πατριώτες, δημοκράτες, υπέρνω κομμάτων και ιδεολογιών οι οποίες το μόνο που κάνουν είναι να διχάζουν και να εξαπατούν τους πολίτες, γνήσιοι οπαδοί της άμεσης-δημοψηφισματικής δημοκρατίας, προστάτες των φτωχών και των αδυνάτων, ένθερμοι υποστηρικτές του νόμου, της τάξης και της εσωτερικής ασφάλειας, υπερασπιστές του έθνους και της εθνικής ταυτότητας από κάθε κίνδυνο και κάθε εχθρό, εσωτερικό ή εξωτερικό, ορκισμένοι εχθροί της ισοπεδωτικής και πολτοποιητικής παγκοσμιοποίησης, φανατικοί πολέμιοι του κατεστημένου το οποίο αποτελείται από πολιτικές οικογένειες και κάθε είδους μεγαλοεπιχειρηματίες που εκμεταλλεύονται, εξαπατούν και καταδυναστεύουν τον λαό.

Αλλά, με μια πιο προσεκτική ματιά, παρατηρούμε ότι η εικόνα αρχίζει και θαμπώνει. Ισχυρίζονται ότι δεν είναι ακροδεξιοί αλλά δεν έχουν αντίρρηση να είναι μέλη στα κόμματά τους ή υποψήφιοι στα ψηφοδέλτια τους νεοναζί, εγκληματίες πολέμου, πρώην συνεργάτες κατοχικών κυβερνήσεων και πρώην στρατιωτικοί η κρατικοί αξιωματούχοι των φασιστικών καθεστώτων του Μεσοπολέμου ή κατοπινών δικτατοριών. Ισχυρίζονται ότι είναι δημοκράτες και πατριώτες, αλλά όπως αντιλαμβάνονται εκείνοι την δημοκρατία και τον πατριωτισμό. Αποθεώνουν την καταστολή, αντιμετωπίζουν άλλες εθνότητες ως «παρείσακτες» ή «κατώτερες», βλέπουν τις άλλες χώρες ως εν δυνάμει φανατικούς εχθρούς της πατρίδας και διεθνείς συνωμοσίες να πλέκονται συνέχεια εις βάρος του έθνους, κατηγορούν όποιον διαφωνεί μαζί τους ως «προδότη», «εθνικό μειοδότη» και «ξένο πράκτορα».

Παράλληλα, κρύβουν τις εθνικιστικές-ρατσιστικές τους αντιλήψεις, αν τις κρύβουν, και εκμεταλλεύομενοι τις ανεπάρκειες και τις αδυναμίες του κρατικού μηχανισμού και του κοινωνικού κράτους, την προβληματική -αν όχι απύσασ- οργανωμένη πολιτική κοινωνικής ένταξης, απασχόλησης, περίθαλψης και εκπαίδευσης για όλους ανεξαιρέτως τους πολίτες, ξεσπούν σε ξενοφοβικά-συνωμοσιολογικά παραληρήματα, μαζεύοντας ψήφους από τους αδαείς, τους φασίστες και κυρίως τους τρομαγμένους και ήδη αποκλεισμένους αυτόχθονες πολίτες, που αναζητούν τον αποδιοπομπαίο τράγο για να του φορτώσουν τα προβλήματά του.

Στη σύγχρονη εποχή τον ρόλο του αποδιοπομπαίου τράγου παίζουν κυρίως οι ανυπεράσπιστοι οικονομικοί μετανάστες, οι οποίοι ούτε λίγο ούτε πολύ κατηγορούνται για την φτώχεια, την ανεργία, την εγκληματικότητα, τις μεταδοτικές ασθένειες, την αλλοίωση της εθνικής ταυτότητας, την απώλεια της θρησκείας. Ο οικονομικός μετανάστης, με τον φόβο και την ανασφάλειά του για το μέλλον, με την

προβληματική επικοινωνία με το ντόπιο στοιχείο, με το πιθανόν διαφορετικό θρήσκευμα και χρώμα του δέρματος του από τους «ιθαγενείς» και τη διαφορετική κουλτούρα, ήδη όντας τόσο «ξένος», έρχεται αντιμέτωπος με την προβληματική -αν όχι ανύπαρκτη- πολιτική ένταξης στις «ανεπτυγμένες» και «δημοκρατικές» πολιτείες, όπου καταφεύγει αναζητώντας ένα καλύτερο αύριο.

Αυτός ο άνθρωπος, ο ήδη αποκλεισμένος από την στιγμή που ξεκίνησε την περιπλάνησή του, είναι το πιο εύκολο εξιλαστήριο θύμα, είναι το αγαπημένο θέμα των ακροδεξιών, είναι η πιο εύπεπτη δικαιολογία για το κράτος και τους πολίτες. Ο αποκλεισμένος δυτικός άνθρωπος, που ανησυχεί για την επόμενη μέρα, με τα χαμένα εργασιακά και ασφαλιστικά δικαιώματά του, τον χαμηλό μισθό ή την ανεργία να τον ταλανίζει, την ανυπαρξία ή την ανισότητα ευκαιριών για καλή και αξιοπρεπή περίθαλψη, εκπαίδευση και ασφάλιση, στρέφεται προς τους ακροδεξιούς, που έχουν λύσεις για όλα, που ξέρουν «ποιος φταίει» και όντας νεολαϊκιστές, υπόσχονται τα πάντα στους πάντες και καθόλου δεν προβληματίζονται για τις συνεχείς αντιφάσεις τους.

Παρακάτω θα εξετάσουμε την πορεία των ακροδεξιών οργανώσεων και κομμάτων στη χώρα μας, από την πτώση της δικτατορίας μέχρι σήμερα, την πρώτη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα, εξετάζοντας την ιστορία τους, τις θέσεις τους και φυσικά ποιούς στοχοποιούν και γιατί, ξεκινώντας από το άμεσο παρελθόν, την δικτατορία των συνταγματαρχών, καθώς είναι η ιδεολογική αφετηρία και αναφορά πολλών κομμάτων και οργανώσεων της ελληνικής άκρας δεξιάς, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

1^ο Μέρος

Η δικτατορία των συνταγματαρχών (1967-1974): Ένα καθεστώς τρόμου και καταπάτησης δικαιωμάτων

Στις 21 Απριλίου του 1967 ο νεοφασισμός²⁰⁶ έγινε κράτος και ορκίστηκε από τον βασιλιά Κωνσταντίνο κυβέρνηση με τη συμμετοχή του εισαγγελέα του Αρείου Πάγου Κ. Κόλλια, του Αρχηγού του Γενικού Επιτελείου Στρατού Γ. Σπαντιδάκη, των συνταγματαρχών Γ. Παπαδόπουλου και Ν. Μακαρέζου, και τέλος του ταξίαρχου Σ. Παττακού. Οι συνταγματάρχες απέβλεπαν στην κατάργηση της δημοκρατίας, επικαλούμενοι την απειλή της επανάστασης που προέρχονταν από τα αριστερά και μετριοπαθή κόμματα, κάνοντας έτσι οι ίδιοι μια αντεπανάσταση²⁰⁷ και, επίσης, επικαλέστηκαν την άθλια οικονομική κατάσταση της χώρας.²⁰⁸ Για την επιτυχή έκβαση της αποστολής τους στηριχθηκαν ενεργά στις αμερικανικές μυστικές υπηρεσίες (CIA),²⁰⁹ ενώ κατά τη διάρκεια της δικτατορίας, ήταν οι ΗΠΑ²¹⁰, οι ξένες

²⁰⁶ Σύμφωνα με τον Gaddi, πολλοί δημοκρατικοί μελετητές, όταν αναφέρονται στην δικτατορία των συνταγματαρχών, δεν χρησιμοποιούν τον όρο «φασισμός» ή «νεοφασισμός», αλλά τον όρο «στρατιωτική δικτατορία». Αν με τους όρους «φασισμός» και «νεοφασισμός» εκφράζουν τα μεταπολεμικά παράγωγα του φασισμού της Ιταλίας και του ναζισμού της Γερμανίας, τότε οι όροι δεν ταιριάζουν στην περίπτωση της Ελλάδας. Όμως, αν όταν μιλώντας για «νεοφασισμό», εννοούμε "όλο το πλέγμα των μηχανισμών που μεταπολεμικά τροφοδοτούν την πολιτική της έντασης και του ψυχρού πολέμου, την ψύχωση του αντικομμουνισμού και την ευκταία ή πραγματική κατάλυση των δημοκρατικών καθεστώτων", τότε ο όρος αυτός ταιριάζει στη μεταπολεμική Ελλάδα. Ο νεοφασισμός στη χώρα μας ξεκινούσε πάντα από κάποια ξένη επέμβαση και βασίζονταν εσωτερικά στην καθυστέρηση στον πολιτικό και οικονομικό τομέα, στον υπερβολικά μεγάλο στρατό ο οποίος είχε αποκοπεί από τα εθνικά κέντρα, καθώς και στα δυσανάλογα, με τον πληθυσμό της Ελλάδας, πολλά και μεγάλα σώματα ασφαλείας. Για την Βακαλοπούλου, ακριβώς επειδή η ξένη επέμβαση συνέβαλε στην εγκαθίδρυση ενός φασιστικού πλέγματος στη μεγακλίμακα, δεν ασχολήθηκε ιδιαίτερα "με την καλλιέργεια του νεοφασισμού στη μικροκλίμακα". Γι' αυτό τον λόγο μάλλον, σύμφωνα με την Βακαλοπούλου, μέχρι και την πτώση της χούντας, οι νεοφασιστικές ομάδες είχαν μικρή δυναμικότητα. (στο Βακαλοπούλου Μπέττυ, *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα*, στο Gaddi Giuseppe, *Ο Νεοφασισμός στην Ευρώπη*, μετάφρ. Βακαλοπούλου-Γζουλιάνο Μπέττυ, Νέα Σύνορα, Αθήνα, 1975, σ. 277-278).

²⁰⁷ *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης-η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, όπ.π., σ. 515-516.

²⁰⁸ Καραμπελιάς Γεράσιμος, *Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΙΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ-Συγκριτική ανάλυση των μεταπολεμικών στρατιωτικών επεμβάσεων, 1945-1980*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2001, σ. 413.

²⁰⁹ Σύμφωνα με παλαιότερη έκθεση του πρώην διευθυντή της ΚΥΠ, στρατηγού Νάτσινα, η ΚΥΠ είχε 30.000 ακριβοπληρωμένους πράκτορες και χρηματοδοτούνταν από το ελληνικό κράτος. Αλλά, σύμφωνα τον Τ. Βαρικόπουλο, ανώτερο υπαλλήλο της ΚΥΠ, παραμονές της δικτατορίας, η ΚΥΠ είχε 40.000 πράκτορες και λάμβανε μεγάλα κονδύλια από τις ΗΠΑ. Πριν την επιβολή της δικτατορίας, επικεφαλής της ΚΥΠ ήταν ο στρατηγός Παπαγεωργόπουλος, που είχε ιδιαίτερα γραμματέα του, την κόρη του Παττακού. Σύμφωνα με τον Άγγλο δημοσιογράφο της ιταλικής εφημερίδας *Αβάντι*, Λέσλυ Γάινερ και τον πρώην συνεργάτη της ΚΥΠ, δημοσιογράφο Κ. Διακογιάννη, κεντρικό ρόλο στην ΚΥΠ έπαιζαν τότε ο συνταγματάρχης Παπαδόπουλος με άμεσο όργανό του τον αρχιβασανιστή και κουμπάρο του Β. Τσάκα, ο Μακαρέζος, ο Παττακός, ο διευθυντής του Γραφείου του πρώην δικτάτορα, Γιάννης Παλαιολόγος, οι πρώην υπουργοί Πιπινέλης και Τοτόμης, ο εκδότης της εφημερίδας *Ελεύθερος Κόσμος*, Σ. Κωνσταντόπουλος, ο καθοδηγητής της φασιστικής ομάδας *4^η Αυγούστου* Πλεύρης, και άλλοι οι οποίοι ήταν και πράκτορες της αμερικανικής CIA (στο Ζορμπαλάς Σταύρος, *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1978, σ. 43-44). Στυλοβάτης της δικτατορίας ήταν και ο πρώην βουλευτής της *EPE*, Ν. Φαρμάκης, ο οποίος διατηρούσε επαφές με τον

εταιρείες κολοσσοί,²¹¹ οι Έλληνες μεγαλοεπιχειρηματίες²¹² και οι Έλληνες εφοπλιστές,²¹³ που στήριζαν τους πραξικοπηματίες.

διεθνή νεοφασισμό, ενώ σύμφωνα με αμερικανικό περιοδικό ήταν ο βασικός σύνδεσμος μεταξύ των δικτατόρων και της CIA. Σε ταξίδι του στις ΗΠΑ το 1963, ο Φαρμάκης εισηγήθηκε την επιβολή δικτατορίας και σε συνεργασία με ξένους παράγοντες του νεοφασισμού επιχείρησε να συνενώσει νεοφασιστικές ομάδες της χώρας σε μια ενιαία οργάνωση. Την νύχτα της 21^{ης} Απριλίου του 1967, ο Φαρμάκης βρέθηκε ένοπλος στο υπουργείο Προεδρίας και χρίστηκε μέλος της Επαναστατικής Επιτροπής επί του Τύπου (στο ίδιο, σ. 135).

²¹⁰ Οι δικτάτορες για να ευχαριστούν τις ΗΠΑ προχώρησαν σε μια σειρά από ενέργειες όπως η απόσυρση της ελληνικής μεραρχίας από την Κύπρο, την οποία είχε στείλει ο Γεώργιος Παπανδρέου και η παροχή κάθε δυνατής βοήθειας κατά την διάρκεια του Αραβο – ισραηλινού πολέμου το 1967 (στο *Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΙΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ–Συγκριτική ανάλυση των μεταπολεμικών στρατιωτικών επεμβάσεων, 1945–1980*, ό.π., σ. 443). Το 1968, ο πρεσβευτής των ΗΠΑ στην Αθήνα Τάλμποτ, ανακοίνωσε ότι οι διπλωματικές σχέσεις μεταξύ ΗΠΑ και Ελλάδας συνεχίζονται (στο *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα*, ό.π., σ. 323). Την ίδια χρονιά, ο υπουργός Αμυνας των ΗΠΑ, Κλαρκ Κλίφορντ, υποστήριξε στην αμερικανική Γερουσία ότι η αμερικανική κυβέρνηση θα βοηθήσει το νέο καθεστώς επειδή οι υποχρεώσεις των ΗΠΑ ως μέλους του NATO, είναι πολύ σοβαρότερες από τον χαρακτήρα του ελληνικού καθεστώτος. Την ίδια περίοδο, ο Αμερικανός υπουργός Εξωτερικών Ρασκ, τόνισε ότι άσχετα αν το ελληνικό καθεστώς είναι ή δεν είναι αρεστό, αυτό ενισχύεται διότι είναι προς το συμφέρον της αμερικανικής πολιτικής, καθώς οι ΗΠΑ είχαν, κατά τα λεγόμενα του Ρασκ, μεγάλες τοποθετήσεις στην Ελλάδα όπως και συμφέροντα στην ασφάλεια της και μόνιμο συμφέρον στην συνέχιση της αμυντικής της δύναμης ως μέλος του NATO. Ο Αμερικανός υφυπουργός Εξωτερικών Ντέιβιντ και εκπρόσωποι του Αμερικανικού Πενταγώνου και του NATO, υποστήριζαν ότι το δικτατορικό καθεστώς της Ελλάδας συνέβαλε στην ενίσχυση της νοτιοανατολικής πτέρυγας του NATO, η χώρα μας ήταν η μόνη στην οποία ο αμερικανικός στόλος κατέπλεε με ασφάλεια και ταυτόχρονα παραχωρούσε νέες αμυντικές διευκλύνσεις στις ΗΠΑ και στο NATO γενικότερα. Το 1969, οι ΗΠΑ έδωσαν στους δικτάτορες στρατιωτική βοήθεια 158.000.000 δολλαρίων, ποσό διπλάσιο από το 1966. Το διάστημα 1968-1970, οι ΗΠΑ χορήγησαν στους δικτάτορες στρατιωτική βοήθεια 326.900.000 δολλαρίων (στο *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, ό.π., σ. 64-66). Το 1971, ο Πρόεδρος των ΗΠΑ, Νίξον, συνεχάρη τον Παπαδόπουλο για την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, και το ίδιο έτος, ο Αντιπρόεδρος των ΗΠΑ, Άγκνιου, επισκέφθηκε την Ελλάδα (στο *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα*, ό.π., σ. 330-331). Αρχές του 1973, οι δικτάτορες διακήρυξαν ότι δεν θα ξαναδεχτούν αμερικανική βοήθεια, αλλά σύμφωνα με την αμερικανική εφημερίδα *New York Times*, το ίδιο έτος, το καθεστώς έλαβε από τις ΗΠΑ δωρεά 15.000.000 δολλαρίων και 58.000.000 με τη μορφή πιστώσεων (στο *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, ό.π., σ. 66). Την ίδια περίοδο, υπογράφηκε τεχνική συμφωνία ανάμεσα σε ΗΠΑ και Ελλάδα για παραχώρηση λιμενικών διευκολύνσεων προς τον 6^ο Αμερικανικό στόλο (στο *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα*, ό.π., σ. 335). Οι δικτάτορες έκαναν και άλλες παραχωρήσεις προς τις ΗΠΑ: συμφώνησαν να χρησιμοποιηθούν ελληνικά εδάφη ως προγεφύρωμα των αμερικανικών ενόπλων δυνάμεων σε περίπτωση επίθεσης των ΗΠΑ στην Ιορδανία, παραχωρήθηκαν στις ΗΠΑ και άλλες ειδικές πολεμικές βάσεις, μετατράπηκε το Κέντρο Εκπαίδευσης της Κρήτης στη μεγαλύτερη πυραυλική βάση του NATO στην Ανατολική Μεσόγειο και επετράπη στις ΗΠΑ να τοποθετήσουν πυραυλικά συστήματα κοντά στην Αθήνα (στο *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, ό.π., σ. 255).

²¹¹ Με το Σύνταγμα της Χούντας του 1968, επικυρώθηκαν όλοι οι προηγούμενοι νόμοι υποστήριξης των ξένων κεφαλαίων και τονίστηκε η αναγκαιότητα διατήρησης της ισχύος αυτών των νόμων, προς το συμφέρον των κεφαλαίουχων (στο ίδιο, σ. 163). Με την παραχώρηση πλήθους προνομίων από την δικτατορία, ξένες εταιρείες και επιχειρήσεις απέκτησαν νέες πηγές κέρδους και αύξησαν τις δυνατότητες εκμετάλλευσης του εθνικού πλούτου. Η Ελλάδα προσέλκυσε πολλές επενδύσεις, με εξευτελιστικούς όρους, κυρίως από τις ΗΠΑ, την Δυτική Γερμανία, την Γαλλία και την Μεγάλη Βρετανία, οι επιχειρηματίες και οι κυβερνήσεις των οποίων, δεν ενδιαφέρονταν για την καταπίεση του ελληνικού λαού και για την καταπάτηση της δημοκρατίας, αλλά μόνο για γρήγορο και εύκολο κέρδος (στο ίδιο, σ. 165-166). Μέχρι τον Μάιο του 1972, εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα 471 ξένες ναυτιλιακές εταιρείες και 127 εμποροβιομηχανικές, διεθνείς τραπεζικοί οργανισμοί χορήγησαν στο καθεστώς δάνεια πάνω από 500.000.000 δολλάρια μέχρι το 1973, τον Ιούλιο του 1973 διεθνείς τραπεζικές ομάδες στις οποίες περιλαμβάνονταν αμερικανικές, βρετανικές, γαλλικές, ιαπωνικές και καναδέζικες τράπεζες χορήγησαν στο καθεστώς δάνειο 200.000.000 δολλαρίων (στο ίδιο, σ. 156-157).

Ο βασιλιάς φάνηκε τόσο απροετοίμαστος όσο και ανίκανος να αντιδράσει στις ενέργειες των πραξικοπηματιών, ενώ ακόμα και ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, ο οποίος βρίσκονταν στη Γαλλία, δεν καταδίκασε απερίφραστα το πραξικόπημα αλλά ισχυρίστηκε ότι οι πραξικοπηματίες απέτυχαν μετά την ενέργειά τους να παραδώσουν την πολιτική εξουσία στους «κατάλληλους» ανθρώπους.²¹⁴ Οι ενέργειες αυτές συνέβαλαν στη νομιμοποίηση του πραξικοπήματος της 21^{ης} Απριλίου, τόσο στα μάτια των αξιωματικών όσο και σε αυτά της διεθνούς κοινότητας, ενώ παράλληλα επέδρασαν θετικά στα μελλοντικά σχέδια των πραξικοπηματιών, καθώς τους πρόσφεραν πολύτιμο χρόνο για την εδραίωση της εξουσίας τους στις ένοπλες δυνάμεις, στην κρατική μηχανή αλλά και στην κοινωνία.²¹⁵

1. Η εσωτερική πολιτική του Απριλιανού καθεστώτος: φυσική εξοντώση, τρομοκρατία και κοινωνικός αποκλεισμός.

Μετά το αποτυχημένο αντιπραξικόπημα που επιχείρησε ο βασιλιάς τον Δεκέμβριο του 1967, ξεκίνησαν εκκαθαρίσεις στο στράτευμα αλλά ο Παπαδόπουλος και οι συνεργάτες του απολάμβαναν και της στήριξης της πλειονότητας των επιχειρηματιών και των βιομηχάνων, ορισμένων στρωμάτων των αγροτών και της μικροαστικής τάξης.²¹⁶ Πρόκειται για μια συμμαχία των ισχυρών με τα μεσαία στρώματα,

²¹² Ο υφυπουργός Οικονομικών της δικτατορικής κυβέρνησης, Σιώρης, δήλωσε ότι το καθεστώς "έβγαλε τον επιχειρηματία απ'το εδώλιο του κατηγορουμένου", απαλλάσσοντάς τον "απ'την κατακραυγή του πεζοδρομίου" του "πρόσφερε ό,τι μπορούσε". Προωθήθηκαν φορολογικές απαλλαγές, κρατικές πιστώσεις με ευνοϊκούς όρους για την επέκταση των επιχειρήσεών τους και αντεργατικά μέτρα (στο ίδιο, σ. 162). Σύμφωνα με την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία και τον Συνδέσμο Ελλήνων Βιομηχάνων, οι 826 βιομηχανικές επιχειρήσεις με τη μορφή Ανώνυμης Εταιρείας ή Εταιρείας Περιορισμένης Ευθύνης του 1967 έγιναν 1.123 το 1971, ενώ την ίδια περίοδο τα καθαρά κέρδη των βιομηχάνων σχεδόν τατραπλασιάστηκαν και τεράστια ήταν και τα κέρδη των τραπεζών (στο ίδιο, σ. 168).

²¹³ Οι Έλληνες εφοπλιστές, λόγω των προνομίων που τους παραχωρήσε το καθεστώς, ύψωσαν την ελληνική σημαία σε πολλά περισσότερα πλοία τους απ'ότι κατά το παρελθόν, μετέφεραν τα γραφεία τους σε Αθήνα και Πειραιά καθώς και κεφάλαια σε ελληνικές τράπεζες, βοηθώντας τους δικτάτορες να παρουσιάζουν κάποιου είδους ανάπτυξη (στο ίδιο, σ. 154-155). Το καθεστώς, για να ανταμείψει τους Έλληνες εφοπλιστές για την υποστήριξή τους και για να ενδυναμώσει ακόμα περισσότερο τις σχέσεις μαζί τους, επέβαλε αναγκαστικούς νόμους με τους οποίους οι εφοπλιστές απαλλάσσονταν από φόρους, εξασφάλιζαν συνθήκες ανεξέλεγκτης επέκτασης και σε άλλους τομείς, τους παραχωρούνταν πολλές πιστώσεις και διευκολύνσεις στην ναυπήγηση νέων πλοίων, εξαιρέθηκαν από ποινικές διώξεις για φοροδιαφυγή κ.ά., με τελικό αποτέλεσμα η συνεισφορά των ζάπλουτων Ελλήνων εφοπλιστών στα ταμεία της χώρας να μειωθεί δραματικά. Επίσης, απαγορεύτηκαν οι απεργίες, πάγωσαν οι μισθοί και αυξήθηκαν οι εργατοώρες (στο ίδιο, σ. 160-161).

²¹⁴ *Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΝΟΠΙΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ*—Συγκριτική ανάλυση των μεταπολεμικών στρατιωτικών επεμβάσεων, 1945–1980, ό.π., σ. 346-347.

²¹⁵ στο ίδιο, σ. 347.

²¹⁶ *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης – η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, ό.π., σ. 513 - 514.

χαρακτηριστικό του φασιστικού καθεστώτος.²¹⁷ Ο Παπαδόπουλος για να τους ικανοποιήσει όλους έδωσε έμφαση στην οικονομική ανάπτυξη, διατηρώντας στη θέση της τμήμα της ομάδας προγραμματισμού που είχε διορίσει ο Γεώργιος Παπανδρέου, και απομάκρυνε μερικώς το κατεστημένο προς όφελος των μικροαγροτών και των μεσαίων στρωμάτων των πόλεων.²¹⁸

Όμως, στην συντριπτική τους πλειοψηφία, οι εργάτες, οι υπάλληλοι, οι διανοούμενοι, οι αγρότες και οι μικροεπαγγελματίες θα παραμείνουν μακριά από το καθεστώς.²¹⁹ Το 1968, οι δικτάτορες προχώρησαν σε διαγραφή όλων των χρεών των αγροτών προς το δημόσιο, ενώ επιθυμούσαν και την επιβολή των θρησκευτικών και ηθικών αξιών της αγροτικής Ελλάδας σε όλα τα στρώματα της ελληνικής κοινωνίας.²²⁰ Η οικονομική πολιτική των δικτατόρων ανακούφισε σε σημαντικό βαθμό τους αγρότες κάτι που οδήγησε στην απόκτηση οπαδών του καθεστώτος από τον αγροτικό κόσμο.²²¹ Βέβαια, σε μια προσεκτικότερη μελέτη της δικτατορίας, διαπιστώνεται ότι οι δικτάτορες, αν και διακήρυτταν τους δεσμούς τους με τους αγρότες, δεν προσέγγισαν ουσιαστικά τον αγροτικό κόσμο, καθώς ούτε εκπρόσωποι της αγροτικής τάξης ούτε εκπρόσωποι της εργατικής τάξης ενσωματώθηκαν στον μηχανισμό του καθεστώτος.²²²

Κατά τον Ζορμπαλά, τα μέτρα προστασίας για τους αγρότες ήταν δώρο άδωρο, καθώς κάτω από την συμπίεση του κράτους και των μονοπωλίων, οι αγρότες απέκτησαν νέα χρέη, ενώ παράλληλα οι υποσχέσεις για υποστήριξη προς τους μικροεμπόρους και τους μικροεπαγγελματίες έμειναν αναπατηλές.²²³ Όσον αφορά τους εργάτες, τα συνδικάτα τους διαλύθηκαν και τα μέλη της δικαστικής εξουσίας που αρνήθηκαν να υποκύψουν στους πραξικοπηματίες, οδηγήθηκαν σε παραίτηση.²²⁴ Οι δικτάτορες δεν κατόρθωσαν να πάρουν με το μέρος τους τον λαό και η απομόνωση τους αυτή φαίνεται από τις μαζικές απολύσεις εργατών και υπαλλήλων μετά την εκδήλωση του πραξικοπήματος, τις μαζικές εκκαθαρίσεις στην αυτοδιοίκηση, την

²¹⁷ στο ίδιο, σ. 514.

²¹⁸ στο ίδιο, σ. 514.

²¹⁹ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, όπ.π., σ. 181.

²²⁰ *Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ – Συγκριτική ανάλυση των μεταπολεμικών στρατιωτικών επεμβάσεων, 1945 – 1980*, όπ.π., σ. 368.

²²¹ στο ίδιο, σ. 368.

²²² στο ίδιο, σ. 369.

²²³ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, όπ.π., σ. 178.

²²⁴ *Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ – Συγκριτική ανάλυση των μεταπολεμικών στρατιωτικών επεμβάσεων, 1945 – 1980*, όπ.π., σ. 348.

διάλυση των επαγγελματικών οργανώσεων ή την αντικατάσταση των ηγεσιών τους από εγκάθετους του καθεστώτος, το μαζικό μπουκοτάρισμα του δημοψηφίσματος του Σεπτεμβρίου του 1968 για το φασιστικό Σύνταγμα, την αδυναμία δημιουργίας κόμματος από τους δικτάτορες.²²⁵

Αμέσως μετά το πραξικοπήμα, το νεκροτομείο της Αθήνας, άρχισε να δέχεται πτώματα ανθρώπων που πέθαναν κάτω από μυστηριώδεις συνθήκες.²²⁶ Ανάμεσα τους ο αξιωματικός της Χωροφυλακής Πέτρος Σωτηρόπουλος, προσωπικός φίλος του Γεώργιου Παπανδρέου, διάφοροι στρατιώτες και χαμηλόβαθμοι αξιωματικοί που βρέθηκαν νεκροί σε διάφορα μέρη της Ελλάδας, πολίτες, ενώ πολλοί άλλοι εξαφανίστηκαν²²⁷ και αγωνιστές της δημοκρατίας εκδιώχθηκαν ή σκοτώθηκαν κάτω από μυστηριώδεις συνθήκες.²²⁸ Επιπλέον, από τις πρώτες κιόλας μέρες της δικτατορίας, πραγματοποιήθηκαν ομαδικές συλλήψεις πολιτικών και πολιτών αριστερών φρονημάτων, ο πρόεδρος της *ΕΔΑ*, Ηλίας Ηλιού ξυλοκοπείται, κομμουνιστές και αριστεροί εξορίζονται σε ξερονήσια, κεντροδεξιόι πολιτικοί και στρατιωτικοί εξορίζονται σε ορεινά χωριά.²²⁹

Ειδικά για τα ξερονήσια, τα εκεί στρατόπεδα συγκέντρωσης του καθεστώτος, εύκολα μπορούν να συγκριθούν με αυτά των Ναζί, καθώς η ποικιλία και η έκταση των βασανιστηρίων είναι τρομακτικά μεγάλη, ενώ παράλληλα, άθλιες είναι και οι υπόλοιπες συνθήκες διαβίωσης.²³⁰ Περίπου 100.000 πολίτες οδηγήθηκαν σε στρατοδικεία, φυλακές και κρατητήρια, ενώ οι χώροι κράτησης μετατράπηκαν σε χώρους απάνθρωπων βασανιστηρίων, όπου πολλοί άνθρωποι έχασαν την ζωή τους ή έμειναν ψυχικά και σωματικά ανάπηροι.²³¹ Επίσης, πολλοί σκοτώθηκαν ή πεθάναν σε ξερονήσια και σε κρατητήρια από τις κακουχίες.²³²

Τόσο η Στρατιωτική Αστυνομία (ΕΑΤ/ΕΣΑ) όσο και η Στρατιωτική Ακαδημία είχαν ως στόχο την ενότητα και τη διατήρηση του καθεστώτος των

²²⁵ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, όπ.π., σ. 177.

²²⁶ Κάρης Α. Γιάννης, *Η Γέννηση του Νεοφασισμού – (Ελλάδα 1960 – 1974)*, Παπαζήσης, 1974, σ. 267.

²²⁷ στο ίδιο, σ. 267 - 268.

²²⁸ Αμέσως μετά την επιβολή της δικτατορίας, συνελλήφθησαν οι μάρτυρες κατηγορίας στην Υπόθεση Λαμπράκη, απολύθηκαν ο εισαγγελέας Δελαπόρτας και ο ανακριτής Σαρτζετάκης, ενώ δολοφονήθηκε και ο παλιός βουλευτής της *ΕΔΑ*, Γ. Τσαρούχας, ο οποίος στη συγκέντρωση της Θεσσαλονίκης όπου παρακρατικοί σκότωσαν τον Λαμπράκη, κινδύνευσε να δολοφονηθεί και αυτός από τους ακροδεξιούς. Επιπλέον, και ο συνήγορος υπεράσπισης στην υπόθεση *ΑΣΠΙΔΑ*, Ν. Μανδηλαράς, δολοφονήθηκε επί δικτατορίας (στο Meynaud Jean, *Οι Πολιτικές Δυνάμεις στην Ελλάδα-Βασιλική Εκτροπή και Στρατιωτική Δικτατορία*, Τόμος Β', μετάφρ. Μερλόπουλος Π., Σαββάλας, Αθήνα, 2002, σ. 181-182).

²²⁹ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα*, όπ.π., σ. 347.

²³⁰ στο ίδιο, σ. 357.

²³¹ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, όπ.π., σ. 201-202.

²³² στο ίδιο, σ. 202.

συνταγματαρχών.²³³ Στην Αθήνα, η Ασφάλεια και η ΕΣΑ, στην Θεσσαλονίκη η Χωροφύλακη, βασανίζουν, τρομοκρατούν και εξευτελίζουν ανυπεράσπιστους πολίτες.²³⁴ Ο Στρατιωτικός Κανονισμός της ΕΣΑ, που υπογράφηκε το 1968 από τον Παπαδόπουλο, ύστερα από εισήγηση του Ιωαννίδη, τονίζονταν ο διακριτός και υπεύθυνος ρόλος της εντός του στρατεύματος και το άκρατο μιλιταριστικό και αντικομμουνιστικό πνεύμα που θα έπρεπε να διέπει τις δραστηριότητες της.²³⁵ Βάσει του Κανονισμού, τα μέλη της ΕΣΑ, απαλλάσσονταν από βοηθητικές υπηρεσίες (σκοπιές κλπ.), είχαν δικαίωμα να ελέγχουν κάθε στρατιωτικό, είχαν πρόσβαση σε υπηρεσίες και μπορούσαν να συγκροτούν σε κάθε μονάδα ομάδες δίωξης για καταδοτικούς και τρομοκρατικούς σκοπούς.²³⁶ Τέλος, στον Κανονισμό της ΕΣΑ περιλαμβάνονταν τρόποι σύλληψης και βασανιστηρίων των αντιδρώντων καθώς και μέθοδοι για την κάμψη του δημοκρατικού φρονήματος πολιτών και στρατιωτών.²³⁷

Για την νομοθετική κατοχύρωση της πλήρους στρατικοποίησης της οικονομικής, πολιτικής και κοινωνικής ζωής της Ελλάδας, η δικτατορία, το 1968, θέσπισε ειδικό διάταγμα για τη Διοίκηση των Ενόπλων Δυνάμεων σύμφωνα με το οποίο, στη δικαιοδοσία του Συμβουλίου Εθνικής Αμύνης (δηλαδή των δικτατόρων και του αρχηγού των Ενόπλων Δυνάμεων), εκτός από τις Ένοπλες Δυνάμεις, μπήκαν επίσης και όσα υπουργεία, υπηρεσίες, επιχειρήσεις και οργανισμοί που συνέβαλαν έστω και εμμέσως στην εθνική άμυνα της χώρας.²³⁸ Έτσι, το Συμβούλιο Εθνικής Άμυνας απέκτησε και νομικά το δικαίωμα να ασκεί έλεγχο στις Υπηρεσίες Ασφαλείας, στην ΚΥΠ, στο Λιμενικό Σώμα, στη Διεύθυνση Πολιτικής Άμυνας, στην Πυροσβεστική Υπηρεσία και στην Πολιτική Αεροπορία.²³⁹ Προϊστάμενος ανακηρύχτηκε ο Γ. Παπαδόπουλος και υφιστάμενός του ο αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων Ο. Αγγελής.²⁴⁰

Οι δικτάτορες, αναζήτησαν εκτελεστικά όργανα και πράγματι τα βρήκαν στις ακροδεξιές οργανώσεις *Μαύρη Χειρ* και *Καρφίτσα*, με στελέχη νεοναζί και παλαιούς

²³³ *Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ – Συγκριτική ανάλυση των μεταπολεμικών στρατιωτικών επεμβάσεων, 1945 – 1980*, όπ.π., σ. 350.

²³⁴ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα*, όπ.π., σ. 349.

²³⁵ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, όπ.π., σ. 195.

²³⁶ στο ίδιο, σ. 195.

²³⁷ στο ίδιο, σ. 195.

²³⁸ στο ίδιο, σ. 190.

²³⁹ στο ίδιο, σ. 190.

²⁴⁰ στο ίδιο, σ. 190-191.

συνεργάτες των Γερμανών.²⁴¹ Στη συνέχεια, όταν πλέον δεν αρκούσε ο εκφοβισμός και η τρομοκρατία, οι συνταγματάρχες στράφηκαν στο ακραίο κομμάτι του στρατού.²⁴² Παράλληλα, μέλη του παρακράτους της δεξιάς θα αποκατασταθούν πλήρως ή θα προαχθούν.²⁴³

Όσον αφορά τις εκκαθαρίσεις στο στράτευμα, η δικτατορία τις ξεκίνησε για να εξαλείψει κάθε αντιδικτατορική δράση εντός του στρατεύματος και για να εξασφαλίσει την απρόσκοπτη υποστήριξη της από τις ένοπλες δυνάμεις, ξεκινώντας πρώτα από το πολεμικό ναυτικό²⁴⁴ και την πολεμική αεροπορία, καθώς στα σώματα

²⁴¹ *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης-η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, όπ.π., σ. 516.

²⁴² στο ίδιο, σ. 516.

²⁴³ Επί δικτατορίας συνταγματάρχων, ο στρατηγός Μήτσου και οι συνταγματάρχες Διαμαντόπουλος, Σέττας και Παπατριανταφύλλου της Χωροφυλακής, οι οποίοι κατηγορούνταν ότι είχαν ευθύνες για τη δολοφονία Λαμπράκη, αποκαταστάθηκαν πλήρως και προσκλήθηκαν για επανένταξη στο Σώμα. Επίσης, ο πρόεδρος του στρατοδικείου που εκδίκασε την υπόθεση *ΑΣΠΔΑ*, Καμπέρης, προήχθη σε πρόεδρο του Αρείου Πάγου, μετά την αυθαίρετη απομάκρυνση του Σ. Μαυρομιχάλη (στο *Οι Πολιτικές Δυνάμεις στην Ελλάδα-Βασιλική Εκτροπή και Στρατιωτική Δικτατορία*, όπ.π., σ. 180-182). Στενοί συνεργάτες της χούντας ήταν και οι σεσημασμένοι διώκτες και βασανιστές δημοκρατικών πολιτών κατά την περίοδο του μεταξικού καθεστώτος, Ι. Καραγάλιος, Ι. Χολέβας, Κ. Παπασπυρόπουλος καθώς και οι συνεργάτες των Ναζί και δολοφόνοι του Λαμπράκη Γκοτζαμάνης, Γιοσμάς και Μήτσου (στο *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, όπ.π., σ. 136-137). Ο Παπαδόπουλος, τίμησε και το παρελθόν του ως μέλος των Ταγμάτων Αφαλείας, καθώς με διάταγμα της Χούντας τα Τάγματα Ασφαλείας αναγνωρίστηκαν ως «εθνική αντίσταση» και τα μέλη τους συνταξιοδοτήθηκαν (στο *Η Γέννηση του Νεοφασισμού-Ελλάδα 1960-1974*, όπ.π., σ. 304). Οι δικτάτορες άλλαξαν και τον επικεφαλής της Ελλαδικής Εκκλησίας, ορίζοντας νέο Αρχιεπίσκοπο τον Ιερώνυμο Κοτσώνη και αυτό διότι, αν και η θρησκευτική οργάνωση *Ζωή* ήταν άντρο παρακρατικών, δεν συνέβαινε το ίδιο με την ιεραρχία της Ελλαδικής Εκκλησίας και γι' αυτό έπρεπε να γίνουν αλλαγές (στο *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα*, σ. 320). Ο Κοτσώνης ήταν πνευματικός των Ανακτόρων και μέλος της Χούντας - που δρούσε εντός του στρατού πριν από το πραξικόπημα της 21^{ης} Απριλίου - πολλές συνεδριάσεις της οποίας, πραγματοποιούνταν στο σπίτι του βουλευτή της *ΕΡΕ* και πρώην υπουργού του μεταξικού καθεστώτος, Κ. Μανιαδάκη (στο *Η Γέννηση του Νεοφασισμού - (Ελλάδα 1960 - 1974)*, όπ.π., σ. 238). Επίσης, στέλεχη της ακροδεξιάς φοιτητικής οργάνωσης *Εθνική Κοινωνική Οργάνωση Φοιτητών (ΕΚΟΦ)* κατέλαβαν επί δικτατορίες σημαντικές θέσεις: ο πρόεδρος της *ΕΚΟΦ* Π. Μανωλόπουλος, νομάρχης Θεσπρωτίας και υπουργός Εργασίας στην κυβέρνηση Παπαδόπουλου, ο αντιπρόεδρος της *ΕΚΟΦ* Λουκάς Παπαγγελής υπουργός Παρά των Πρωθυπουργών, ο γενικός γραμματέας της *ΕΚΟΦ* Πανουράκης θα γίνει ειδικός σύμβουλος για θέματα νεότητας και φοιτητών, ο πρόεδρος της *ΕΚΟΦ* Θεσσαλονίκης Λάκης Ιωαννίδης θα γίνει ακόλουθος τύπου της Ελληνικής Πρεσβείας στο Παρίσι (στο *Λεντάκης Ανδρέας, Παρακρατικές Οργανώσεις και 21^η Απριλίου*, Καστανιώτης, Αθήνα, 1975, σ. 203). Επιπλέον, ο Γιώργος Γεωργιάδης, καθηγητής και φροντιστής της *ΕΚΟΦ*, ένας εκ των συντελεστών των εκλογών βίας και νοθείας του 1961, ορίστηκε υφυπουργός Παρά των Πρωθυπουργών και υφυπουργός-Περιφερειακός Διοικητής Κρήτης σε κυβερνήσεις Παπαδόπουλου, ο Σπ. Ζαχογιώργος, μέλος της *ΕΚΟΦ* διορίστηκε δήμαρχος Νέας Ιωνίας Βόλου, ο Δημ. Καρακώστας, μέλος της *ΕΚΟΦ*, διορίστηκε υφυπουργός Παρά των Πρωθυπουργών στην κυβέρνηση Ιωαννίδη Ανδρουτσόπουλου, ο Παν. Λεοντιάδης, στέλεχος της *ΕΚΟΦ* διορίστηκε δήμαρχος Κερατσινίου κλπ. (στο ίδιο, Παράρτημα με Φωτογραφίες). Τέλος, και ο μεγαλοβιομήχανος Χ. Μίχαλος, αντιπρόεδρος της παρακρατικής οργάνωσης *Οργάνωση Εθνικής Νεολαίας* - με το αυτοτελές τμήμα της *Σώμα Ελπιδοφόρων Νέων* - επί δικτατορίας θα γίνει υφυπουργός Βιομηχανίας και υφυπουργός Παρά των Πρωθυπουργών (στο *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, όπ.π., σ. 136).

²⁴⁴ Σε αναθεωρητικό στρατοδικείο, στις αρχές του 1973, σύμφωνα με αποκαλύψεις του ανθυποπλοίαρχου Α. Κακαρά και σύμφωνα με στοιχεία του κυβερνήτη του αντιτορπλικού «Βέλος», Ν. Παπά σε επιστολή προς το ΝΑΤΟ, η δικτατορία, εκτός από την αποστράτευση όσων αξιωματικών δεν εμπιστεύονταν, για να τρομοκρατήσει τους εναπομείναντες αξιωματικούς, πέρασε πολλούς από τους απολυμένους από στρατοδικείο, του βασάνισε στα ανακριτήρια της ΕΣΑ και δημιούργησε ειδικά

αυτά είχε εκδηλωθεί η πιο έντονη έχθρα για το νέο καθεστώς.²⁴⁵ Πολλές εκατοντάδες αξιωματικών αποστρατεύτηκαν ή φυλακίστηκαν, ενώ για να πάρει με το μέρος της τους εναπομείναντες αξιωματικούς, οι δικτάτορες, μεταξύ άλλων, αύξησαν τους μισθούς τους, τους έδωσαν οικοδομικά δάνεια και διευκόλυναν την εισαγωγή των παιδιών τους στα πανεπιστήμια.²⁴⁶

Επίσης, τοποθετήθηκαν σε θέσεις-κλειδιά τους εντός του στρατού, οι πιο πιστοί οπαδοί της και υποβαθμίστηκαν οι «αμφίβολοι».²⁴⁷ Επιπλέον, στρατιωτικοί προωθήθηκαν σε σημαντικές θέσεις σε πανεπιστήμια, σε νομαρχίες και περιφέρειες ακόμα και σε θέσεις ελέγχου του Τύπου, του θεάτρου και του κινηματογράφου.²⁴⁸ Τα πανεπιστήμια ήταν υποχρεωμένα πλέον να έχουν έναν υπερπρύτανη ο οποίος έπρεπε να είναι στρατηγός εν ενεργεία ή εν αποστρατεία.²⁴⁹ Έτσι, στον πολιτιστικό τομέα, απαγορεύτηκε με διάταγμα η κυκλοφορία εκατοντάδων έργων ελλήνων και ξένων συγγραφέων, ανάμεσα τους αρχαίοι έλληνες φιλόσοφοι και δραματουργοί, σύγχρονοι ευρωπαίοι φιλόσοφοι και πεζογράφοι.²⁵⁰ Στον κινηματογράφο επιτρέπονταν η προβολή συγκεκριμένων ταινιών, συνήθως μελό και πατριωτικών και ποινικοποιήθηκε το άκουσμα της μουσικής του Μίκη Θεοδωράκη, με οποιονδήποτε τρόπο.²⁵¹

Ακόμα, η δικτατορία, αφού απέλυσε δεκάδες δημοκρατικούς πανεπιστημιακούς καθηγητές και φυλάκισε εκατοντάδες δικηγόρους, δασκάλους, συγγραφείς και επιστήμονες, διέλυσε την Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών, την Ένωση Συντακτών Αθηναϊκού Τύπου και άλλες επιστημονικές και καλλιτεχνικές οργανώσεις και έκλεισε εφημερίδες και περιοδικά αριστερών τάσεων, με αποτέλεσμα γύρω στους 250 δημοσιογράφους να χάσουν την δουλειά τους, ενώ δεκάδες από αυτούς φυλακίστηκαν ή εξορίστηκαν.²⁵² Με τον άμεσο βοηθό του Παπαδόπουλου, σύμβολο επί της λογοκρίσιας, τον Διάκο, η δικτατορία επέβαλε πλήθος περιορισμών στον Τύπο, υποχρεώνοντας τις εφημερίδες να σιωπήσουν για τον αραβοϊσραηλινό πόλεμο

κελιά για τους στρατιωτικούς στο παροπλισμένο πολεμικό πλοίο «Ελλη» και αλλού (στο *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, όπ.π., σ. 191).

²⁴⁵ στο ίδιο, σ. 188.

²⁴⁶ στο ίδιο, σ. 189.

²⁴⁷ στο ίδιο, σ. 189-190.

²⁴⁸ στο ίδιο, σ. 190.

²⁴⁹ *Η Γέννηση του Νεοφασισμού – (Ελλάδα 1960 – 1974)*, όπ.π., σ. 324.

²⁵⁰ στο ίδιο, σ. 325.

²⁵¹ στο ίδιο, σ. 325.

²⁵² *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, όπ.π., σ. 203.

και τον πόλεμο του Βιετνάμ, και αναφέρουν οτιδήποτε που θα έθιγε το κύρος των ΗΠΑ ή του δικτατορικού καθεστώτος.²⁵³

Μετά την ανάληψη της εξουσίας από τον Ιωαννίδη, γεγονός για το οποίο θα μιλήσουμε παρακάτω, η ΕΣΑ πήρε στα χέρια της την λογοκρισία, κλείνοντας τις εφημερίδες *Χριστιανική* και *Βραδυνή* επειδή επιχειρήσαν να αποκαλύψουν σκάνδαλα της κυβέρνησης Παπαδόπουλου ή να εκφράσουν αμφιβολίες για το έργο της δικτατορίας, ενώ παράλληλα δημιούργησαν πρόσθετους μαύρους καταλόγους βιβλίων, στους οποίους περιλαμβάνονταν ακόμα και τα απομνημονεύματα του Κολοκοτρώνη.²⁵⁴ Τα μέτρα αυτά, η δικτατορία επιχείρησε να τα κατοχυρώσει με νομοθετήματα, τα οποία ήταν συμπληρώματα των ψηφισμάτων του μεταξικού καθεστώτος και των έκτακτων μέτρων του Εμφυλίου ή πιστή αντιγραφή νομοθετημάτων του Χίτλερ και του Φράνκο.²⁵⁵

Με τις Συντακτικές Πράξεις Α' και Β', υπό το πρόσχημα της σωτηρίας της πατρίδας, έγινε η αναστολή βασικών άρθρων του Συντάγματος, τα οποία εγγυώνταν τις δημοκρατικές ελευθερίες, κηρύχτηκε η χώρα σε κατάσταση πολιορκίας και καθορίστηκε διαδικασία για δημιουργία νέου Συντάγματος.²⁵⁶ Με τη Συντακτική Πράξη Δ', απαγορεύτηκε σε κάθε πολίτη και νομικό πρόσωπο να προσφεύγει στο Συμβούλιο της Επικρατείας για παρανομίες της δικτατορίας,²⁵⁷ με τη Συντακτική Πράξη Η' αφαιρούνταν η ιθαγένεια και η περιουσία όσων παρέβαιναν τα πρώτα δύο άρθρα του Ν509 του Εμφυλίου και ανέπτυσαν δράση εναντίον του καθεστώτος στο εξωτερικό.²⁵⁸

Επίσης, με τη Συντακτική Πράξη Θ' διώκονταν οι δημόσιοι υπάλληλοι και κάθε πολίτης που παραβίαζε το Ν375 του μεταξικού καθεστώτος που "εμφορείτο από αντεθνικές (...) ιδέες και στρέφονταν κατά του κρατούντος καθεστώτος", με τους Αναγκαστικούς Νόμους 4,6,10 κλπ. νομιμοποιούνταν όλες οι απολύσεις των μελών των αιρετών οργάνων της αυτοδιοίκησης, η απομάκρυνση των ηγεσιών των οργανισμών και των προοδευτικών συλλόγων και η αντικατάστασή τους με ανθρώπους της δικτατορίας, με τον Αναγκαστικό Νόμο 99, οι επιχειρήσεις μπορούσαν πλέον να απολύουν ανεξέλεγκτα τους εργαζόμενους, με τη Συντακτική Πράξη ΚΔ' τερματίστηκε η δικαστική ισοβιότητα και ξεκίνησαν οι εκκαθαρίσεις στο

²⁵³ στο ίδιο, σ. 203.

²⁵⁴ στο ίδιο, σ. 204.

²⁵⁵ στο ίδιο, σ. 204.

²⁵⁶ στο ίδιο, σ. 204.

²⁵⁷ στο ίδιο, σ. 204-205.

²⁵⁸ στο ίδιο, σ. 205.

δικαστικό σώμα²⁵⁹ και με τη Συντακτική Πράξη Ε΄ νομιμοποιήθηκαν οι απολύσεις των δημοκρατικών πανεπιστημιακών και άνοιξε ο δρόμος για τη δίωξη κάθε καθηγητή της Ανώτατης Εκπαίδευσης, ο οποίος με τη διαγωγή του έδειχνε ότι “δεν εμφορούνταν από το αρμόζον προς το νέο καθεστώς πνεύμα”.²⁶⁰

Επιπλέον, με τον Καταστατικό Χάρτη για τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, καθιερώθηκε ο θεσμός του ατομικού φακέλου για κάθε φοιτητή και απαγορεύτηκε στους φοιτητές να συζητούν ομαδικά τα ζητήματα τους χωρίς να έχουν λάβει άδεια του Πρύτανη και επίσης να ανδείχουν στα συνδικαλιστικά τους όργανα, συναδέλφους τους οι οποίοι εξαιτίας διώξεων “έχασαν ένα έτος σπουδών”.²⁶¹

Το 1968 προωθήθηκε το νέο Σύνταγμα με το οποίο καταργήθηκαν ουσιαστικά όλα τα δημοκρατικά δικαιώματα που έχουν αναγνωριστεί από διεθνείς συμβάσεις και οργανισμούς και χωρίστηκαν οι πολίτες σε «ελεύθερους» και σε «παρίες». ²⁶² Με το Σύνταγμα αυτό οι Ένοπλες Δυνάμεις έγιναν και προστάτες του “κρατούντος πολιτεύματος” και του “κοινωνικού καθεστώτος κατέναντι των εξωτερικών και εσωτερικών εχθρών” και βασικός φρουρός των “συνταγματικών αρχών”.²⁶³ Η χώρα παραδόθηκε βορά σε ξένα επιχειρηματικά συμφέροντα και θεσπίστηκε η δημιουργία μιας «βουλής» η οποία δεν είχε κανένα δικαίωμα άσκησης κριτικής στην κυβέρνηση ή αντικατάσταση της ενώ καταργήθηκε ακόμα και ο ατελής έλεγχος της δικαιοσύνης από τον λαό.²⁶⁴ Το Σύνταγμα της δικτατορίας, με την απόφαση 2467 του Συμβουλίου της Ευρώπης χαρακτηρίστηκε ως «φασιστικό και τερατώδες δημιούργημα”.²⁶⁵

Τον Μάιο του 1971, εγκρίθηκε ο νόμος για τις εργατικές συνδικαλιστικές οργανώσεις, σύμφωνα με τον οποίο απαγορεύονταν στα επαγγελματικά σωματεία να έχουν σχέσεις με τα πολιτικά κόμματα και να επιδιώκουν πολιτικούς σκοπούς, απαγορεύονταν οι απεργίες και οι διαφορές εργοδοτών και εργαζομένων παραπέμπονταν σε διαιτησία, καταργούνταν το δικαίωμα του εργάτη να αναδείχνει του εκπροσώπους του στην ηγεσία των σωματείων και εκμηδενίζονταν κάθε αποφαση και κάθε συνδικαλιστική δράση των εργατικών οργανώσεων.²⁶⁶ Παράλληλα οι δικτάτορες διέλυσαν περίπου 279 συνδικαλιστικές και άλλες

²⁵⁹ στο ίδιο, σ. 205.

²⁶⁰ στο ίδιο, σ. 205-206.

²⁶¹ στο ίδιο, σ. 206.

²⁶² στο ίδιο, σ. 208.

²⁶³ στο ίδιο, σ. 209.

²⁶⁴ στο ίδιο, σ. 209.

²⁶⁵ στο ίδιο, σ. 209.

²⁶⁶ στο ίδιο, σ. 206.

οργανώσεις και απαγόρευσαν κάθε συνδικαλιστική δραστηριότητα²⁶⁷ καθώς και τη δράση όλων των παλαιών πολιτικών κομμάτων.²⁶⁸

Συγκεκριμένα, με την άνοδο της χούντας, με δημοσίευματα του *Ελεύθερου Κόσμου*, γνωστοποιήθηκε η διάλυση 279 συλλόγων και οργανώσεων, με προκήρυξη του αρχηγού του ΓΕΣ, αντιστράτηγου Οδυσσεας Αγγελή, ανάμεσα στις οποίες ήταν η *Νεολαία του Κέντρου (ΕΔΗΝ)* η *Νεολαία Λαμπράκη*, η *Ελληνική Επιτροπή διά την Διεθνή Υφεισιν και Ειρήνην*, το *Δημοκρατικόν Συνδικαλιστικόν Κίνημα*, η *Πανελλήνιος Ένωσις Γυναικών*, διάφορες άλλες οργανώσεις και γενικά όλοι τοπικοί, φοιτητικοί και σχολικοί σύλλογοι, ενώ ακόμα και η *Νεολαία της ΕΡΕ* δεν γλίτωσε την διάλυση.²⁶⁹ Όπως ήταν αναμενόμενο διαλύθηκαν η *Πανελλήνιος Ένωσις Θυμάτων Γερμανικής Κατοχής* και η *Πανελλήνιος Ένωσις Αγωνιστών Εθνικής Αντιστάσεως*.²⁷⁰

Ακόμη, φυλακίστηκαν όλοι οι εκλεγμένοι διοικητές των συνδικαλιστικών, συνεταιριστικών και άλλων οργανώσεων και αντικαταστάθηκαν με όργανα του Απριλιανού καθεστώτος, αποστολή των οποίων ήταν η ματαίωση ή ο ευνουχισμός κάθε αγωνιστικής εκδήλωσης των εργαζομένων και η εξύμνηση του νέου καθεστώτος.²⁷¹ Χιλιάδες εκλεγμένοι δήμαρχοι, κοινοτάρχες και κοινοτικοί σύμβουλοι απολύθηκαν και αντικαταστάθηκαν από στρατιωτικούς και ανθρώπους του καθεστώτος, ενδυναμώνοντας τις τάσεις πελατειακών σχέσεων, κατάδοσης και φασιστικής δημαγωγίας στον χώρο της τοπικής αυτοδιοίκησης.²⁷²

Οι δικτάτορες επιχείρησαν να πάρουν με το μέρος τους και τη νεολαία αλλά και πάλι, απέτυχαν οικτρά.²⁷³ Με το επιχείρημα της μη ανάμιξης των νέων στην πολιτική, οι δικτάτορες προσπάθησαν να αποπολιτικοποιήσουν τη νεολαία και να την τραβήξουν κοντά τους.²⁷⁴ Διαπιστώνοντας ότι δεν δύνανται να απομονώσουν τους νέους εργάτες, υπαλλήλους, τους φοιτητές και τους μαθητές από τα προβλήματα της χώρας και του κόσμου, ξεκίνησαν μια εκστρατεία φασισιστικής ιδεολογικής επεξεργασίας της νεολαίας και την οργάνωση της σε φασιστικά σχήματα, με διακηρύξεις όπως ότι η νεολαία πρέπει να γίνει "η δεύτερη μετά το στρατό κινητήρια δύναμη του νέου καθεστώτος".²⁷⁵

²⁶⁷ στο ίδιο, σ. 200.

²⁶⁸ στο ίδιο, σ. 200-201.

²⁶⁹ *Παρακρατικές Οργανώσεις και 21^η Απριλίου*, όπ.π., σ. 354.

²⁷⁰ στο ίδιο, σ. 354.

²⁷¹ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, όπ.π., σ. 201.

²⁷² στο ίδιο, σ. 201.

²⁷³ στο ίδιο, σ. 181.

²⁷⁴ στο ίδιο, σ. 181.

²⁷⁵ στο ίδιο, όπ.π., σ. 181.

Όπως ήταν αναμενόμενο, αρχικά η ακροδεξιά φοιτητική οργάνωση *Εθνική Κοινωνική Οργάνωση Φοιτητών (ΕΚΟΦ)*²⁷⁶ έμεινε ανέπαφη, αν και ουσιαστικά δεν

²⁷⁶ Η κυβέρνηση της *ΕΡΕ*, θέλοντας να ασκήσει αποτελεσματικότερο έλεγχο επί των σπουδαστικών συλλόγων και να αποφύγει τις κατηγορίες για την ανάμιξη της σε απαράδεκτες επεμβάσεις της αστυνομίας, διοργάνωσε από μέσα μια κίνηση, που με τη δική της συνεχή βοήθεια, θα πετύχαινε τους στόχους της και η κινήση αυτή δεν ήταν άλλη από την *Εθνική Κοινωνική Οργάνωση Φοιτητών (ΕΚΟΦ)*. Η *ΕΚΟΦ* Αθηνών εμφανίστηκε με διακήρυξη της, τον Δεκέμβριο του 1959 και τον Ιανουάριο του 1960, υπέβαλλε το καταστατικό της στο Πρωτοδικείο, που αναγνωρίστηκε με την απόφαση 17306 του 1960. Σύμφωνα με το 2^ο άρθρο του καταστατικού της *ΕΚΟΦ* Αθηνών, σκοποί της οργάνωσης ήταν η παροχή "παντοειδούς βοήθειας εις τους φοιτητάς-σπουδαστάς", η "δι'επιστημονικών μεθόδων ανάπτυξιν των ελληνικών κοινωνικών και οικονομικών θεσμών και προβλημάτων" και η μέριμνα "διά την προώθησιν και επίλυσιν των διαφόρων φοιτητικών και εθνικών ζητημάτων". Η *ΕΚΟΦ* στελεχώθηκε από μέλη της Νεολαίας της *ΕΡΕ*, γνωστά για τη συνεργασία τους με την ασφάλεια και την αντιφοιτητική τους δράση και φανατικούς δεξιούς. Ταυτόχρονα δημιουργήθηκε και η *ΕΚΟΦ* Θεσσαλονίκης, με σκοπό την εκεί υποταγή των φοιτητών στην *ΕΡΕ* και τη συνεργασία με την *ΕΚΟΦ* Αθηνών. Η *ΕΚΟΦ* Θεσσαλονίκης υπέβαλλε παρόμοιο καταστατικό με αυτό της *ΕΚΟΦ* Αθηνών, τον Μάρτιο του 1961 και αναγνωρίστηκε με την απόφαση 1233 του 1961. Εντύπωση προκαλεί το γεγονός η στάση της *ΕΚΟΦ* Θεσσαλονίκης απέναντι στην *ΕΚΟΦ* Αθηνών, καθώς δήλωνε ότι δεν είχε καμία σχέση μαζί της, αν και είχαν την ίδια ονομασία, πανομοιότυπο καταστατικό και την ίδια σφραγίδα. Η *ΕΚΟΦ*, προβάλλοντας ως μια ανανεωτική και υπερκομματική κίνηση που θα άνοιγε νέους δρόμους για την επίλυση των προβλημάτων των φοιτητών, αλλά ταυτόχρονα, ξεκίνησε αντικομμουνιστική εκστρατεία, συνεργάζονταν στενά με την αστυνομία, δημιουργώντας κλίμα τρομοκρατίας και διχασμού, ασκώντας ωμή βία κατά μεμονωμένων ή ομάδων φοιτητών, η διάδοση ψευμάτων, η κατάδοση, η αδρανοποίηση και η διάσπαση των συλλόγων. Για πρώτη φορά, έστω από το 1950 και μετά, ξεκίνησαν ανοιχτές τρομοκρατικές επιθέσεις και βιαιοπραγίες κατά δημοκρατικών φοιτητών με την αρωγή της αστυνομίας, η οποία μάλιστα έφτανε στο σημείο να συλλαμβάνει τα θύματα και να τα παρουσιάζει ως θύτες. Εκτός από τις επιθέσεις κατά μεμονωμένων ή ομάδων φοιτητών, η *ΕΚΟΦ*, θα επιτίθεται κατά Συμβουλίων με σκοπό την διάλυση των συνεδριάσεων τους, κατά συγκεντρώσεων, κατά βουλευτών, κατά δημοκρατικών εφημερίδων ακόμα και συμμετοχή στη δολοφονία Λαμπράκη, μαζί με μέλη της *ΕΚΟΦ* Θεσσαλονίκης, όπως ο Β. Κασσελάς (στο *Παρακρατικές Οργανώσεις και 21^η Απριλίου*, ό.π., σ. 158-161). Ενδεικτικά παραδείγματα της σύνδεσης *ΕΚΟΦ* Αθηνών και *ΕΚΟΦ* Θεσσαλονίκης με το κράτος και την *ΕΡΕ*, είναι τα εξής: όπως αποκαλύφθηκε τον Ιούλιο του 1963 από την εφημερίδα *Το Βήμα*, η *ΕΚΟΦ* Θεσσαλονίκης στηρίζονταν οικονομικά από την ΚΥΠ, γεγονός που η κυβέρνηση της *ΕΡΕ* όχι μόνο δεν θα διαψεύσει αλλά μάλιστα θα το επιβεβαιώσει σε συζήτηση στη βουλή τον Αύγουστο του 1963 και επίσης, η *Φοιτητική Ένωση Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (ΦΕΑΠΘ)* που εξέδιδε την εφημερίδα *Φοιτητής*, με παρέμβαση της ΚΥΠ, του Υπουργείου Βορείου Ελλάδος και της Ασφάλειας Θεσσαλονίκης, θα υποταχθεί στην *ΕΚΟΦ* Θεσσαλονίκης και ο *Φοιτητής* θα αρχίσει να εκδίδεται πιο τακτικά και πιο εμπλουτισμένος. Όσον αφορά την *ΕΚΟΦ* Αθηνών, το έντυπο της *Ηχώ των Σπουδαστών*, τυπώνονταν στο στρατιωτικό τυπογραφείο μέχρι το 1961, χωρίς να αναγράφεται καν ο τόπος εκτύπωσης, που είναι παράνομη πράξη, όλες οι εκδόσεις της (ανακοινώσεις, ειδικές εκδόσεις διαφωτιστικού χαρακτήρα, διαφημιστικά φυλλάδια κλπ.) χρηματοδοτούνταν από την κυβέρνηση της *ΕΡΕ* (στο ίδιο, σ. 183-185). Συχνά μέλη της *ΕΚΟΦ*, με χρήματα του κράτους, συμμετείχαν σε διάφορες φοιτητικές και άλλες συνδιασκέψεις του εξωτερικού, περιόδευσαν στην Ελλάδα με στρατιωτικά οχήματα που τους παραχωρούνταν (στο ίδιο, σ. 187-189). Κάθε χρόνο στις εξομήσεις τους αυτές εκθείαζαν το έργο του Καραμανλή. Σύμφωνα με καταγγελία της *Πανσπουδαστικής* τον Μάρτιο του 1961, η *ΕΚΟΦ* είναι η συνέχεια της διαλυμένης νεοφασιστικής οργάνωσης *Εθνική Φάλαγξ*, η οποία πραγματοποιούσε όπως και η *ΕΚΟΦ* περιόδους στην Ελλάδα, διακήρυσε ότι ήταν ένα "Εθνικοπολιτικόν κίνημα" με στόχο τη δημιουργία του τρίτου Ελληνικού Πολιτισμού κατά τα μεταξικά πρότυπα, ενώ ο γενικός γραμματέας της Α. Μπρατάκος, μετά τη διάλυση της, έγινε αντιπρόεδρος της *ΕΚΟΦ*. Η *ΕΚΟΦ* συνεργάζονταν ακόμα και με την *Οργάνωση Εθνικής Νεολαίας (ΟΕΝ)*, τους γνωστούς *Ελπιδοφόρους Νέους*, στον ιδεολογικό και προπαγανδιστικό τομέα των εντύπων τους. Επίσης η *Ηχώ των Σπουδαστών*, παρουσίασε ως επίλεκτο συνεργάτη της τον Τάκη Σαλιά, δοσίλογο και συνεργάτη των Ναζί. Όσον αφορά την *ΕΚΟΦ* Θεσσαλονίκης, αυτή είχε επαφές με την οργάνωση *Εθνικοφρόνων Ελαστών*. Τέλος, η *ΕΚΟΦ* συνεργάζονταν με διάφορα εγκληματικά στοιχεία και ανθρώπους της νύχτας τους οποίους χρησιμοποιούσαν ως ενίσχυση για τις τρομοκρατικές επιθέσεις της καθώς και τον γνωστό μας Ρίζα ή «Πεθαμένο». Γενικά, σύσσωμος ο φιλοκυβερνητικός

είχε πλέον αντικείμενο και σκοπό και έτσι με την απόφαση 2820 του 1968 του Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης διαλύθηκε και αυτή.²⁷⁷ Την ίδια χρονιά που διαλύθηκε η ΕΚΟΦ, η δικτάτορες δημιούργησαν την Διεύθυνση Νεότητας, ένα ειδικό τμήμα υπό τον «πρωθυπουργό» Παπαδόπουλο, με σκοπό την παρακολούθηση της νεολαίας και την χάραξη ειδικής πολιτικής, ειδικά για τους φοιτητές και τους συλλόγους τους.²⁷⁸ Η δικτατορία μέσω αυτού του τμήματος επιχείρησε να αποπροσανατολίσει, να αδρανοποιήσει και τελικά να προσεταιριστεί τους νέους, μελετώντας, καθοδηγώντας, οργανώνοντας και συντονίζοντας ολόκληρη την κυβερνητική πολιτική προς τους νέους, τις οργανώσεις τους και τα έντυπα τους.²⁷⁹ Για τους σκοπούς αυτούς θα διατεθούν τεράστια ποσά, ενώ θα κληθούν ακόμα και Γερμανοί ψυχολόγοι, ειδικοί σε θέματα νεολαίας, για να προτείνουν μια πολιτική προσέγγισης των νέων βάσει των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους, των προβλημάτων τους, των ενδιαφερόντων τους και της ψυχολογίας τους.²⁸⁰

Κάτω από την παρακολούθηση της Διεύθυνσης Νεότητας μπήκαν η ΧΑΝ, η ΧΕΝ, το Σώμα Ελλήνων Αλκιμών (ΣΕΑ),²⁸¹ οι Πρόσκοποι και οι Οδηγοί.²⁸² Η δικτατορία αποφάσισε να χρηματοδοτήσει τη ΧΑΝ²⁸³ και όσον αφορά τους Προσκόπους, δεν τους διέλυσε όπως είχε κάνει ο Μεταξάς, αλλά επιχείρησε να τους διαβρώσει και να τους μετατρέψει σε φασιστική νεολαία της.²⁸⁴ Γι' αυτό το σκοπό επέλεξε το ΣΕΑ.²⁸⁵ Ο Κωνσταντίνος Πλεύρης ανέλαβε επί δικτατορίας την οργάνωση του ΣΕΑ και την μετατροπή του σε φασιστική νεολαία και χάρη στα μεγάλα κονδύλια, οι Αλκιμοί

τύπος και οι ραδιοφωνικοί σταθμοί συγκάλυπταν την δράση της ΕΚΟΦ, είτε σιωπώντας είτε διαστρεβλώνοντας την αλήθεια και παράλληλα πρόβαλαν ψευδείς ανακοινώσεις της καθώς και των μελών της, ως ηγετών των φοιτητών (στο ίδιο, σ. 197-201).

²⁷⁷ στο ίδιο, σ. 355.

²⁷⁸ στο ίδιο, σ. 355.

²⁷⁹ στο ίδιο, σ. 355.

²⁸⁰ στο ίδιο, σ. 356.

²⁸¹ Το 1948 οι δικαστικές αρχές αναγνώρισαν την οργάνωση Σώμα Ελλήνων Αλκιμών (ΣΕΑ), σκοπός της οποίας, μεταξύ άλλων είναι η "στρατιωτική προπαίδευση των νέων". Το Διοικητικό Συμβούλιο του ΣΕΑ αποτελούνταν από απόστρατους αξιωματικούς, δημόσιους και τραπεζικούς υπαλλήλους. Από το 1956, το ΣΕΑ, αρχίσε να διαβρώνεται και να φασιστικοποιείται από διάφορες φασιστικές οργανώσεις. Ο αρχηγός του ΣΕΑ, υποστρατηγός ε.ά. Κ. Κωστόπουλος, σε ομιλία του στον Βύρωνα, εκθείαζε τον Μουσσολίνι, ενώ ο αρχηγός της τοπικής οργάνωσης του ΣΕΑ Βύρωνα, Ν. Ντασκουρέλος, την ίδια μέρα ομολόγησε ότι το ΣΕΑ συνεργάζονταν στενά με την Εθνική Κοινωνική Δράση, μια νεοφασιστική οργάνωση που δρούσε στο Βύρωνα υπό την ηγεσία του οπαδού του μεταξικού καθεστώτος Μέμο Κολοκυθά. Παράλληλα, στο ΣΕΑ Ελευσίνας είχαν στολές πανομοιότυπες με αυτές της ΕΟΝ του Μεταξά, συμμετείχαν σε αντικομμουνιστικές ενέργειες και είχαν επαφές με την Εθνική Κοινωνική Εξόρμηση, μια νεοφασιστική οργάνωση υπό την ηγεσία του Μπούγαλη, παλαιού συνεργάτη των Ναζί κατακτητών. Επίσης, ασκούσαν αχαλίνωτη εθνικιστική προπαγάνδα, ενδεδυμένη με αρχαίο σπαρτιατικό ένδυμα (στο ίδιο, σ. 353).

²⁸² στο ίδιο, σ. 356.

²⁸³ στο ίδιο, σ. 356.

²⁸⁴ στο ίδιο, σ. 357.

²⁸⁵ στο ίδιο, σ. 357.

απέκτησαν δεκάδες χιλιάδες μέλη.²⁸⁶ Είναι ενδεικτικό το γεγονός ότι η δικτατορία διέθεσε για το ΣΕΑ περί τα 35.000.000 δρχ. από τα ταμεία της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού.²⁸⁷ Τα μέλη του ΣΕΑ επί δικτατορίας, διέθεταν στρατιωτικές στολές, όπλα, περιβραχιόνια «Αλκιμονομίας» ίδια με αυτά της ΕΣΑ και κλομπς.²⁸⁸

Επίσης, τα παλιά στελέχη της ΕΚΟΦ και των άλλων νεοφασιστικών πανεπιστημιακών οργανώσεων, ανέβαιναν στην ιεραρχία της Χούντας, ενώ, το «νέο αίμα», στελέχωνε τα διορισμένα φοιτητικά συμβούλια, όταν απαγορεύτηκαν οι εκλογές στα φοιτητικά κλαδικά όργανα.²⁸⁹ Το φθινόπωρο του 1972, κάτω από την πίεση του φοιτητικού κινήματος, έγιναν εκλογές στα φοιτητικά όργανα και τότε αποκαλύφθηκε η γύμνια των πανεπιστημιακών νεοφασιστών.²⁹⁰ Εμφανίστηκαν ξανά το 1973 για να πολεμήσουν τους αντιδρώντες συμφοιτητές τους στο πλευρό των πρακτόρων και των ανδρών της ΕΣΑ και στη συνέχεια εξαφανίστηκαν οριστικά.²⁹¹

2. Η ιδεολογία του Απριλιανού καθεστώτος: η «νομιμοποίηση» των εξοντώσεων και της κοινωνικής περιθωριοποίησης των «εχθρών» του καθεστώτος.

Όπως είδαμε παραπάνω, οι δικτάτορες, όπως ήταν αναμενόμενο για ένα στρατιωτικό-αντιδημοκρατικό καθεστώς, κατέλυσαν το δημοκρατικό πολίτευμα, κατάργησαν ατομικές ελευθερίες και θεμελιώδη δικαιώματα. Επιπλέον, υιοθέτησαν και εφάρμοσαν πρακτικές ολοκληρωτικού αποκλεισμού των «διαφωνούντων» και των «αντιδρώντων» με το νέο καθεστώς, δηλαδή όχι μόνο των πολιτών που ανοιχτά ξεκίνησαν αντιδικτατορική δράση αλλά και όλων εκείνων που αρνήθηκαν να συνεργαστούν με τη δικτατορία ή θεωρούνταν «ύποπτοι» για ενέργειες κατά του νέου καθεστώτος. Οι πρακτικές ολοκληρωτικού κοινωνικού αποκλεισμού και περιθωριοποίησης περιελάμβαναν συλλήψη, φυλακίση, εξορία, βασανιστήρια και κάποτε έφταναν στην φυσική εξόντωση είτε με δολοφονίες και εκτελέσεις είτε λόγω των κακουχιών.

Μπορεί οι δικτάτορες να μην ανέπτυξαν συστηματικά μια συγκεκριμένη κοσμοθεωρία και ιδεολογία, μέσα όμως από την πολιτική τους, τους λόγους και τα γραφόμενα κάποιων από αυτών, αναδύονται κάποια βασικά στοιχεία που συγκροτούν μια ιδεολογία. Όπως θα δούμε στις σελίδες που ακολουθούν, μέσα στον ιδεολογικό-

²⁸⁶ στο ίδιο, σ. 359.

²⁸⁷ στο ίδιο, σ. 361.

²⁸⁸ στο ίδιο, σ. 360.

²⁸⁹ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα*, ό.π., σ. 307-308.

²⁹⁰ στο ίδιο, σ. 308.

²⁹¹ στο ίδιο, σ. 308.

νοηματικό λόγο του Απριλιανού καθεστώτος, διακρίνονται έντονα ρατσιστικά και εθνικιστικά στοιχεία. Οι δικτάτορες δεν εφάρμοσαν κάποια οργανωμένη και συστηματική ρατσιστική πολιτική ή ρατσιστική θεωρία, όπως για παράδειγμα οι Ναζί, αλλά εντός του ιδεολογικού τους λόγου υπήρχαν έντονα τέτοιου είδους στοιχεία όπως η εξύμνηση της «ελληνική φυλή» και της «ανωτερότητα» του Έλληνα έναντι των άλλων λαών.

Δεν αποκλείεται αν η χώρα μας είχε τότε έναν αξιοσημείωτα μεγάλο πληθυσμό οικονομικών μεταναστών όπως σήμερα, η Ελλάδα να αποκτούσε τα δικά της Άουσβιτς και Νταχάου, όπου όλοι οι «κατώτεροι» συνάνθρωποι μας να ερχόντουσαν αντιμέτωποι με τα βασανιστήρια και τον θάνατο λόγω της εθνικής τους ταυτότητας ή/και της φυλής τους. Επιπλέον, στον ιδεολογικό λόγο του Απριλιανού καθεστώτος, διακρίνεται μια έντονη αποστροφή προς τους διανοούμενους και τους αστούς, ενώ η βασική στοχευμένη κοινωνική ομάδα ήταν οι κομμουνιστές στους οποίους συμπεριλαμβάνονταν όχι μόνο τα στελέχη και οι ψηφοφόροι του *ΚΚΕ*, αλλά και όλοι οι πολίτες αριστερών και δημοκρατικών φρονημάτων. Ο «κομμουνιστής» ήταν για τους δικτάτορες το κόκκινο πανί: ο «προδότης», ο «ανθέλληνας», ο «άθεος», ο «πράκτορας ξένων συμφερόντων», το «όργανο της Μόσχας», ο «κίνδυνος για την επιβίωση του έθνους και την ανεξαρτησία και εδαφική ακεραιότητα της χώρας». Γι' αυτό νομιμοποιείται πλήρως όχι μόνο η πλήρης κοινωνική του περιθωριοποίηση αλλά ακόμα και η εξολόθρευση του.

Σύμφωνα με τον Πέιν, η δικτατορία των συνταγματαρχών κατατάσσεται στα "συντηρητικά ή πραιτοριανά γραφειοκρατικά-εθνικά καθεστώτα που ήταν ημιπλουραλιστικά και δεν κατέβαλλαν ιδιαίτερες προσπάθειες κινητοποίησης των μαζών".²⁹² Παρόμοια θέση για τις στρατιωτικές δικτατορίες εκφράζει ο Paxton, σύμφωνα με τον οποίο, "οι περισσότεροι στρατιωτικοί δικτάτορες έχουν συμπεριφερθεί απλώς ως τύραννοι, χωρίς να τολμήσουν να ενθαρρύνουν την έκφραση του φασιστικού λαϊκού ενθουσιασμού".²⁹³ Όμως, στην θέση αυτή στηρίζεται ο Paxton και για να υποστηρίξει ότι αν και "όλα τα φασιστικά κινήματα είναι πάντοτε μιλιταριστικά, οι στρατιωτικές δικτατορίες δεν είναι πάντοτε

²⁹² *Η Ιστορία του Φασισμού 1914 – 1945*, ό.π., σ. 649.

²⁹³ *Η Ανατομία του Φασισμού*, ό.π., σ. 299.

φασιστικές”,²⁹⁴ ενώ ο Πέιν θεωρεί τις στρατιωτικές δικτατορίες ως ένα από τα είδη των φασιστικών καθεστώτων.²⁹⁵

Σύμφωνα με τον Milza, σκοπός του φασισμού είναι να ενσωματώσει τις μάζες, ενώ και ο ίδιος προέρχεται από ένα μαζικό κίνημα,²⁹⁶ ενώ για τον Paxton “οι φασίστες, σε αντίθεση με τους συντηρητικούς και τους επιφυλακτικούς φιλελεύθερους, δεν θέλησαν ποτέ να εμποδίσουν τη συμμετοχή το λαϊκών μαζών στην πολιτική”, καθώς αυτό που ήθελαν ήταν “να τις προσεταιριστούν, να τις διαπαιδαγωγήσουν και να τις κινητοποιήσουν”.²⁹⁷ Αντιθέτως, οι συνταγματάρχες επιβλήθηκαν με στρατιωτικό πραξικόπημα και ανύπαρκτη λαϊκή συμμετοχή.²⁹⁸ Όμως, σε αντίθεση με τα καθεστώτα αυτά, οι Έλληνες δικτάτορες, δεν στηρίχθηκαν στο λαό, δεν εξέφραζαν κάποιο μαζικό κίνημα και ούτε είχαν δημιουργήσει ούτε προέρχονταν από κάποιο κόμμα. Επιπλέον, οι δικτάτορες, δεν εφάρμοσαν κάποια οργανωμένη συστηματική ρατσιστική πολιτική, όπως οι Ναζί. Οι στρατιωτικοί θα καταλάβουν δια της βίας την εξουσία, υπό - τουλάχιστον - την ανοχή των ΗΠΑ, εκμεταλλευόμενοι το κλίμα υστερίας του αντικομμουνισμού και την διαρκή κρίση του πολιτικού μας συστήματος και της πολιτικής μας ζωής.

Βέβαια η δικτατορία των συνταγματάρχων υιοθέτησε πρακτικές του «κλασικού» ιστορικού φασισμού του Χίτλερ και του Μουσολίνι, όπως για παράδειγμα η φυλάκιση και τα βασανιστήρια αντιφρονούντων, η άρση βασικών ατομικών ελευθεριών, το εκτεταμένο σύστημα παρακολούθησης των πολιτών και ο έλεγχος των ΜΜΕ. Για να ελεγχθεί ο πληθυσμός χρησιμοποιήθηκαν όλες οι «παραδοσιακές» μέθοδοι: στρατόπεδα συγκέντρωσης, εκκαθαρίσεις στο στράτευμα και στις δημόσιες υπηρεσίες, χειραγώγηση της Εκκλησίας, πανταχού παρούσα αστυνομία, έλεγχος των ηθών, προσπάθεια διαπαιδαγώγησης της νεολαίας.²⁹⁹ Όμως, για τον Milza, αν και η καταστολή ήταν στυγνή και απάνθρωπη όπως και σε άλλα καθεστώτα στην Πορτογαλία, στη Βραζιλία, στην Αργεντινή και στη Χιλή, ο ολοκληρωτισμός δεν υπήρξε τόσο πολύ προωθημένος στη χώρα μας, καθώς ούτε υπήρχε ένα μοναδικό παντοδύναμο κόμμα, ούτε ένα συντεχνιακό σύστημα και συνεχής κινητοποίηση της κοινής γνώμης με συνθήματα προετοιμασίας για ένοπλη σύγκρουση, ούτε υπήρξε

²⁹⁴ στο ίδιο, σ. 299.

²⁹⁵ *Η Ιστορία του Φασισμού 1914 – 1945*, όπ.π., σ. 648 - 649.

²⁹⁶ *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης – η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, όπ.π., σ. 515.

²⁹⁷ *Η Ανατομία του Φασισμού*, όπ.π., σ. 66.

²⁹⁸ *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης – η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, όπ.π., σ. 515.

²⁹⁹ στο ίδιο, σ. 514.

κάποιου είδους «πολιτιστική επανάσταση» με σκοπό την ανάδυση ενός «νέου» ανθρώπου.³⁰⁰

Εντούτοις, μέσα από τα λεγόμενα και τα έργα των δικτατόρων μπορούμε να σκιαγραφήσουμε τον συγκεκριμένο ιδεολογικό χαρακτήρα του δικτατορικού καθεστώτος. Μετά την ανατροπή της δημοκρατίας τον Απρίλιο του 1967, η ιδεολογία της εθνικοφροσύνης νοθεύτηκε από τον επίσημο λόγο του νέου καθεστώτος καθώς ανακάτεψε στοιχεία της εθνικοφροσύνης με ένα κήρυγμα περί αγάπης και ενότητας, υπέρβασης των διαχωριστικών γραμμών μεταξύ Δεξιάς, Κέντρου και Αριστεράς και ρίχνοντας την ευθύνη για την πτώση της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας στον παλαιοκομματισμό και στη διαφθορά.³⁰¹ Η εθνικοφροσύνη κατά την περίοδο της επταετίας, θα ταυτιστεί «με την ανάγκη παύσης των πολιτικών διαιρέσεων ή για να εκφράσει την άποψη περί του καθήκοντος του εθνικόφρονος κόσμου να συνδράμει το έργο της στρατιωτικής κυβέρνησης».³⁰²

Αναλυτικότερα, σύμφωνα με την Παπαδημητρίου, η ιδεολογία της Δεξιάς διατηρήθηκε «ως συγκεκριμένη χρονικότητα επί της δικτατορίας των Συνταγματαρχών», καθώς η «επανάσταση» των πραξικοπηματιών, η επέμβαση του στρατού νομιμοποιείται στη συνείδηση των Δεξιών, επειδή δήθεν προστάτεψε την χώρα από μια κομμουνιστική επανάσταση η οποία θα πραγματοποιούνταν ακριβώς επειδή είχε επικρατήσει αναρχία και διχασμός στη ζωή της χώρας.³⁰³ Οι εθνικόφρονες αναγνώρισαν αδυναμίες στην αστική δημοκρατία και στο δημόσιο βίο, ο οποίος επιβαρύνονταν από την δήθεν ανεύθυνη πολιτική του Κέντρου.³⁰⁴ Επιπλέον θεωρούσαν την περίοδο κρίσιμη για την επέκταση και την ενίσχυση του κομμουνισμού σε διεθνές επίπεδο, επικαλούμενοι και τον πόλεμο του Βιετνάμ, την κατάσταση στην Ανατολική Ευρώπη και ότι οι Αμερικανοί πολεμούν για την απελευθέρωση του Νοτίου Βιετνάμ ενώ η Τσεχοσλοβακία υπέφερε από τη σοβιετική επιβουλή, όπως και η Ουγγαρία λίγο παλαιότερα.³⁰⁵

Σύμφωνα με τον Ζορμπαλά, συστατικό της ιδεολογίας των δικτατόρων ήταν ο αντικομμουνισμός.³⁰⁶ Οι επιθέσεις στη μαρξιστική θεωρία ήταν συνεχείς.

³⁰⁰ στο ίδιο, σ. 514. - 515

³⁰¹ *Από τον λαό των νομιμοφρόνων στο έθνος των εθνικοφρόνων – Η ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 1922 – 1967*, όπ.π., σ. 285.

³⁰² στο ίδιο, σ. 293.

³⁰³ στο ίδιο, σ. 286.

³⁰⁴ στο ίδιο, σ. 286.

³⁰⁵ στο ίδιο, σ. 286.

³⁰⁶ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, όπ.π., σ. 273.

Συγκεκριμένα, θεωρούνταν “ξεπερασμένη και αντιεπιστημονική” κατά τα λεγόμενα του Θ. Παπακωνσταντίνου, ότι δεν έχει καμία σχέση με την εξάλειψη της ατομικής ιδιοκτησίας και τους αγώνες μιας συγκεκριμένης τάξης, ότι δεν έχει στόχο την πρόοδο της κοινωνίας, ότι ευθύνεται για πλήθος προβλημάτων όπως ανεργία, πληθωρισμό, ακρίβεια και διαφθορά.³⁰⁷ Επίσης, ο Γ. Γεωργαλάς,³⁰⁸ στο βιβλίο του *Ο κομμουνισμός-θεωρία-κριτική-πρακτική-ιστορία-κριτική*, θα καταγγείλει τον μαρξισμό ως “αντιεπιστημονικό” επειδή μελετά “τα οικονομικά προβλήματα σε απόσπαση από τα κοινωνικά”, ενώ παράλληλα οι δρόμοι που υπέδειξε ο Μαρξ για την μετάβαση από τον καπιταλισμό στον σοσιαλισμό “ήδη πραγματοποιήθηκαν στον καπιταλιστικό κόσμο” ή “πάλιωσαν”.³⁰⁹

Μέσα στα πλαίσια της αντικομμουνιστικής φρενίτιδας, οι δικτάτορες τάχθηκαν φανατικά υπέρ της ελεύθερης αγοράς, της διαφύλαξης του καπιταλισμού ενώ υποστήριξαν ότι ο καπιταλισμός ξεπέρασε τις όποιες δυσκολίες του και έφτασε σταδιακά στην καταναλωτική κοινωνία η οποία είναι η ανώτερη και πιο τέλεια μορφή της.³¹⁰ Χωρίς όμως να μπορούν να αρνηθούν ολοκληρωτικά την ύπαρξη προβλημάτων, οι δικτάτορες, διαμέσω του Γεωργαλά, υποστήριξαν ότι τα όποια προβλήματα δεν έχουν σχέσεις με τα όσα προείδε η μαρξιστική θεωρία, ότι η υπάρχουσα κρίση θα ξεπεραστεί και ότι για τα όποια προβλήματα ευθύνεται ο άνθρωπος ο οποίος είναι “πάντα αχάριστος, ασταθής, δειλός και άπληστος” και “έγινε στον αιώνα μας βάρβαρος, άψυχος, σκληρός (...) και χωρίς μεταφυσικές αγωνίες”.³¹¹

Για να λυθούν τα όποια προβλήματα και να ξεπεραστεί η κρίση, σύμφωνα με τον Γεωργαλά, έπρεπε να περιοριστεί η καταναλωτική μανία των μαζών, να αποκεντρωθούν οι πόλεις, να αναζωογονηθεί η εκκλησία και η θρησκεία, που “πρέπει να αγκαλιάσει όλη την ανθρώπινη δραστηριότητα, μια και ο χριστιανισμός αποβλέπει στην πραγματοποίηση της βασιλείας του Θεού”, να προωθηθούν νέα συνθήματα που θα δίνουν “παρηγοριά” στους “άπληστους ανθρώπους και να τους εμπνεύσουν τη

³⁰⁷ στο ίδιο, σ. 275-276.

³⁰⁸ Ο Γιώργος Γεωργαλάς ήταν καθηγητής και φροντιστής της *ΕΚΟΦ*, ένας εκ των συντελεστών των εκλογών βίας και νοθείας του 1961 και ορίστηκε υφυπουργός Παρά των Πρωθυπουργών και υφυπουργός-Περιφερειακός Διοικητής Κρήτης σε δικτατορικές κυβερνήσεις του Παπαδόπουλου (στο *Παρακρατικές Οργανώσεις και 21^η Απριλίου*, όπ.π., Παράρτημα με Φωτογραφίες). Την στήριξη του Γεωργαλά στην *ΕΚΟΦ*, την αντικομμουνιστική του δράση, τον διορισμό του σε δικτατορική κυβέρνηση Παπαδόπουλου και σε Γενικό Γραμματέα Κρήτης επιβεβαιώνει και η εγκυκλοπαίδεια *Υδρία-Cambridge-Ηλιος* (στο Γενική Εγκυκλοπαίδεια Σύγχρονων Γνώσεων *Υδρία-Cambridge-Ηλιος*, Τόμος 3, Τέσσερα Έπιλον, Αθήνα, 1992, σ. 1001)

³⁰⁹ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, όπ.π., σ. 276-277.

³¹⁰ στο ίδιο, σ. 281.

³¹¹ στο ίδιο, σ. 281.

σκέψη πως η ιδεώδης κοινωνία είναι μια ουτοπία που ποτέ δεν θα υπάρξει στη Γη³¹² και τέλος, να δημιουργηθεί παντού, κατά το πρότυπο της δικτατορίας ένα κοινωνικό σύστημα, που θα διαθέτει τον απαραίτητο αστυνομικό μηχανισμό, ικανό "να πληροφορεί εγκαίρως για τις αδυναμίες" έτσι ώστε να γίνεται τη σωστή στιγμή η προσαρμογή και να αποφεύγεται η "ολική κατεδάφιση" του οικοδομήματος του καπιταλισμού.³¹²

Οι δικτάτορες υποστήριζαν ότι ο κομμουνισμός είναι καθεστώς που εγκαθιδρύεται από συνωμότες, ενώ το *ΚΚΕ* αντιμετωπιζόταν ως "όργανο του διεθνούς κομμουνισμού και της Μόσχας", ενώ θα χαρακτηρίζουν τους κομμουνιστές ως "ύπουλους σατανάδες", οι οποίοι αποτελούν "μεγαλύτερο κίνδυνο και από αυτή την ατομική βόμβα", ως "εγκληματίες" οι οποίοι πρέπει "ν' αφήσουν τα κόκαλά τους στα ξερονήσια και στις φυλακές".³¹³ Έτσι, μια ακόμα διάσταση του αντικομμουνισμού των δικτατόρων ήταν ο έντονος αντισοβιετισμός.³¹⁴ Οι δικτάτορες κατήγγειλαν την επιθετικότητα του κομμουνισμού, τον ιμπεριαλισμό των σοβιετικών, ενώ, όπως και στην προδικτατορική εποχή, θα κυριαρχήσουν αντιλήψεις περί «σοβιετικής απειλής» και του «από βορράν κινδύνου».³¹⁵ Αργότερα ζήτησαν και συσπείρωση των Ευρωπαϊκών κρατών ενάντια στον «υπ' αριθ. 1 εχθρό της Ευρώπης» που δεν ήταν άλλος από την Σοβιετική Ένωση και τις άλλες κομμουνιστικές χώρες.³¹⁶

Τα αντιμαρξιστικά δόγματα, οι δικτάτορες θα τα ενώσουν με μυστικιστικά, εθνικιστικά και μεσαιωνικά συνθήματα, συνοδευόμενα με άγριο μίσος για την γνώση και τη δημιουργική έρευνα.³¹⁷ Οι δικτάτορες πήραν στοιχεία όπως η τυφλή πίστη στο Θεό, η υποταγή στη μοίρα, η προσμονή μιας καλύτερης μεταθανάτιας ζωής, αντιπαρέθεσαν στον επιστημονικό υλισμό μια ιδεαλιστική και μυστικιστική αρχή των "ανώτερων χριστιανικών ιδεωδών", προβάλλοντας παράλληλα τον εαυτό τους ως φορέα των ιδεωδών αυτών.³¹⁸ Τα στοιχεία αυτά, κατά τον Ζορμπαλά, συμπυκνώνονται στο σύνθημα «Ελλάς Ελλήνων Χριστιανών» στο οποίο εκφράζονται ταυτόχρονα ένας μεσαιωνικός σκοταδισμός, ένας ακραίος μυστικισμός μαζί με

³¹² στο ίδιο, σ. 281-282.

³¹³ στο ίδιο, σ. 283.

³¹⁴ στο ίδιο, σ. 283.

³¹⁵ στο ίδιο, σ. 284.

³¹⁶ στο ίδιο, σ. 285.

³¹⁷ στο ίδιο, σ. 277-278.

³¹⁸ στο ίδιο, σ. 278.

αρχαιολατρεία και αντιδραστικό εθνικισμό, που κρύβονταν πίσω από την ασάφεια και κάποια “σοφιστική επιγραμματικότητα”.³¹⁹

Στην προσπάθεια τους να μεταδώσουν στη νεολαία τη δυσπιστία τους για την επιστημονική αλήθεια, μέσα στα πλαίσια της επίθεσης τους εναντίον της επιστημονικής θεωρίας του διαλεκτικού και ιστορικού υλισμού, οι δικτάτορες θα γίνουν οι φανατικότεροι εχθροί της λογικής, της επιστήμης και ένθερμοι οπαδοί του μυστικισμού.³²⁰ Είναι ενδεικτικό ότι ο Παπαδόπουλος, σε ομιλία του σε φοιτητές στη Θεσσαλονίκη διακήρυξε ότι δεν είναι αναγκαίες “οι πολλές γνώσεις”, ενώ ο Παττακός, επίλεκτο μέλος μασονικής στοάς, πρόβαλε στη νεολαία το σύνθημα “Άλτ ή πυροβολώ” και υπερασπιζόμενος τη θρησκοληψία και τη μεσαιωνική φοβία, διακήρυξε ότι “το υπέρτατο δίδαγμα του χριστιανισμού είναι ο φόβος”.³²¹ Παράλληλα ο Γεωργαλάς, σε άρθρο του στον *Ελεύθερο Κόσμο*, διακήρυξε ότι “Η διάνοια όσο κι αν είναι ανωτέρα από τις αισθήσεις δεν μπορεί να μας δώσει την ουσιαστική, την απόλυτη γνώσιν της πραγματικότητας. Γι’ αυτό όσο και να πιστεύουμε βαθύτερα στη Λογική δεν είναι δυνατό ν’ αρνηθούμε το ένστικτο, το Συναίσθημα, τη Διαισθήση, την ενόραση (...) Αλλά και η άρνησις της Αποκαλύψεως θα ήταν μωρία αφού άλλωστε σ’ αυτήν οφείλουμε τη Θρησκεία και την Ηθική”.³²²

Ο *Ελεύθερος Κόσμος*, το φερέφωνο αυτό του δικτατορικού καθεστώτος, προέβαλε συνέχεια έναν εθνικιστικό και συντηρητικό λόγο γύρω από θέματα που είναι προσφιλή και στη σύγχρονη άκρα δεξιά, όπως το «αυτόχθονον της ελληνικής φυλής», η διαμόρφωση του εθνικού χαρακτήρα των Ελλήνων από την εποχή του Χαλκού καθώς και η δημογραφική κάμψη του ελληνικού πληθυσμού.³²³ Κατά την περίοδο της δικτατορίας, η θεωρία του ελληνοχριστιανικού πολιτισμού που αναπτύχθηκε τότε περισσότερο από ποτέ, περιελάμβανε χριστιανικές αξίες όπως η θεοσέβεια, η φιλοπατρία, ο σεβασμός προς τις παραδόσεις, η χριστιανική αγάπη, η ταπεινοφροσύνη, η κοινωνική δικαιοσύνη και η υπεροχή του πνεύματος έναντι της ύλης.³²⁴ Η έννοια αυτή που ήταν κεντρική στον ιδεολογικό λόγο των δικτατόρων “εξέφραζε την εσωστρέφεια ενός ελληνοχριστιανικού εθνικισμού ο οποίος δεν χαρακτήριζε την εθνοφροσύνη, στις σημαντικότερες τουλάχιστον εκδηλώσεις

³¹⁹ στο ίδιο, σ. 278.

³²⁰ στο ίδιο, σ. 279.

³²¹ στο ίδιο, σ. 279.

³²² στο ίδιο, σ. 280.

³²³ *Από τον λαό των νομιμοφρόνων στο έθνος των εθνοφρόνων – Η ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 1922 – 1967*, όπ.π., σ. 289.

³²⁴ στο ίδιο, σ. 289.

της”.³²⁵ Επιπλέον, σύμφωνα με την Παπαδημητρίου, ο ελληνοχριστιανικός πολιτισμός, ως πολιτικό αντίθετο του κομμουνισμού και ειδικά του φανατισμού και του μίσους τα οποία χαρακτήριζαν τους κομμουνιστές, “υπηρετούσε το προφίλ της υπερκομματικής, «εθνοκρατικής» και «δικαιοκρατικής» «Νέας Πολιτείας» και “οι ελληνικές αξίες και η χριστιανική διδασκαλία δίδασκαν έτσι τον ανθρωπισμό, την ομόνοια και την αλληλεγγύη”.³²⁶

Για απροκάλυπτο εθνικισμό αλλά και φυλετισμό του Απριλιανού καθεστώτος κάνει λόγο ο Ζορμπαλάς.³²⁷ Όσον αφορά τον εθνικισμό του Απριλιανού καθεστώτος, σύμφωνα με τον Ζορμπαλά, οι δικτάτορες αυτοπροβάλλονταν ως οι μόνοι “υπερασπιστές του έθνους από τους εξωτερικούς και τους εσωτερικού εχθρού-τους κομμουνιστές”.³²⁸ Η βίαιη κατάληψη της εξουσίας είχε, σύμφωνα με τους δικτάτορες, ανιδιοτελή, εθνοσωτήρια και πατριωτικά κίνητρα.³²⁹ Ο εθνικισμός επιχειρήθηκε να τοποθετηθεί πάνω από όλες τις ιδεολογίες και πάνω από όλες τις τάξεις.³³⁰

Ο Α. Παπαθεοδώρου με το βιβλίο του *Τα Προτερήματα του Ελληνικού λαού υπό το Πρίσμα της Αγωγής και των Καιρών μας*, ισχυρίστηκε ότι η αγάπη προς την πατρίδα προϋποθέτει “την άρνηση όλων των ιδεολογιών που αντιστρατεύονται στις αρχές του ελληνο-χριστιανικού πολιτισμού”, ο συνταγματάρχης Βρυώνης με το βιβλίο του *Ιδεολογικά και Κοσμοθεωρητικά Θέσεις της Επαναστάσεως και της Νέας Δημοκρατίας*, υποστήριξε ότι “ο εθνικισμός είναι κάτι που επεκτείνεται πέρα από τον πατριωτισμό και την αγάπη προς την γενέθλιαν γην” και ο Γεωργαλάς με τη μπροσούρα του *Η ιδεολογία της Επαναστάσεως*, υποστήριξε ότι όλες οι κοσμοθεωρίες είναι “ξένα ιδεολογικά κατασκευάσματα, τα οποία εμφανίζονται και ξεπερνούνται απ’το χρόνο, ενώ η εθνικιστική ιδεολογία παραμένει αιώνια”.³³¹

Παράλληλα, το καθεστώς θυμήθηκε ξανά την Μεγάλη Ιδέα και καλούσαν άπαντες να αγωνιστούν για την «Μεγάλη Ελλάδα».³³² Η Ελλάδα αυτή, η Ελλάδα της δικτατορίας, προορίζονταν να γίνει, όπως και κατά την αρχαιότητα, το πνευματικό και πολιτικό πρότυπο για όλους τους λαούς, ενώ η τότε Ελλάδα, ως “γνήσιος εκπρόσωπος του ελληνοχριστιανικού πολιτισμού” προορίζονταν να “ηγηθεί της

³²⁵ στο ίδιο, σ. 289.

³²⁶ στο ίδιο, σ. 289.

³²⁷ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, όπ.π., σ. 286.

³²⁸ στο ίδιο, σ. 287.

³²⁹ στο ίδιο, σ. 288.

³³⁰ στο ίδιο, σ. 289.

³³¹ στο ίδιο, σ. 289.

³³² στο ίδιο, σ. 290.

πνευματικής ανθρωπότητας” και να αποτελέσει το “κέντρον του παγκοσμίου πολιτισμού, τον φάρον της ανθρώπινης κοινωνίας”.³³³

Επίσης, οι δικτάτορες θα επιχειρήσουν να ενώσουν τα συνθήματα της υπεροχής της εθνικιστικής ιδεολογίας πάνω στις άλλες ιδεολογίες, της «Μεγάλης Ελλάδας του ελληνοχριστιανικού πολιτισμού» με τον έννοια της «Ενωμένης Ευρώπης»,³³⁴ δηλαδή της νεοφασιστικής αντίληψης περί αναγκής ένωσης σε όλα τα επίπεδα της Ευρώπης για την συντριβή των σοσιαλιστικών χωρών και αποκατάσταση της πολιτικής και ηθικής υπεροχής των δυτικοευρωπαίων έναντι των άλλων λαών.³³⁵ Βέβαια, οι δικτάτορες αντιλαμβάνονταν την Ενωμένη Ευρώπη ως μια ευρωπαϊκή ένωση, μέσα στα πλαίσια του ΝΑΤΟ υπό την αιγίδα των ΗΠΑ.³³⁶

Όμως, κατά αυτόν τον τρόπο έπεφταν μέσα σε μια σοβαρή αντίφαση: από τη μια πλευρά εμφορούνταν από έναν άκρατο εθνικισμό και την αντίληψη περί παγκόσμιας υπεροχής της Ελλάδας και από την άλλη υποταγή όλων των δυτικών χωρών, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας, στις ΗΠΑ.³³⁷ Μια άλλη αντίφαση, ήταν η επίκληση προς τους νέους να αφήσουν πίσω τους το παρελθόν και από την άλλη ο εθνικισμός έρχονταν να στηριχτεί σε παραληρήματα για την αρχαιοελληνική κληρονομία και να διαστρεβλωθεί η ιστορική αλήθεια και ηρωικά κατορθώματα της Ελλάδας, όπως η Εθνική Αντίσταση.³³⁸

Όσον αφορά τον φυλετισμό του Απριλιανού καθεστώτος, οι δικτάτορες επιχείρησαν να συνταιριάζουν τις εθνικιστικές τους ιδέες με τις ρατσιστικές.³³⁹ Το Απριλιανό καθεστώς δεν μίλησε ανοιχτά για φυλετική υπεροχή ούτε έκανε χρήση του αντισημιτισμού, αλλά μέσω της «Ελλάδας των Ελλήνων Χριστιανών» υπερτονίστηκε η πολιτιστική και ηθική υπεροχή των Ελλήνων, που υποτίθεται ότι τους δίνει το δικαίωμα να έχουν ηγετικό ρόλο στην πολιτιστική και στην πολιτική αναγέννηση της ανθρωπότητας.³⁴⁰ Έτσι, ο Θ. Παπακωνσταντίνου στην *Πολιτική Αγωγή* διακηρύξε ότι “χωρίς την ελληνική φυλή δεν θα υπήρχε σύγχρονος πολιτισμός”, ο Γεωργαλάς σε άρθρο του στον *Ελεύθερο Κόσμο* ισχυρίστηκε πως “μόνο με την αφομοίωση του ελληνο-χριστιανικού πολιτισμού μπορούν οι λαοί να εκπολιτιστούν πραγματικά”, ο

³³³ στο ίδιο, σ. 290.

³³⁴ στο ίδιο, σ. 292.

³³⁵ στο ίδιο, σ. 291.

³³⁶ στο ίδιο, σ. 292.

³³⁷ στο ίδιο, σ. 292-293.

³³⁸ στο ίδιο, σ. 293.

³³⁹ στο ίδιο, σ. 294.

³⁴⁰ στο ίδιο, σ. 294.

Ν. Ζήρας στη *Νέα Πολιτική Αγωγή*, ισχυριστεί ότι “η ελληνική φυλή διαθέτει ανωτέραν ζωτικότητα”, ο συνταγματάρχης Λαδάς στη Διακήρυξη του προς τη νεολαία, η οποία δημοσιεύτηκε στην φασιστική εφημερίδα *4^η Αυγούστου* του Πλεύρη, θα υποστηρίξει ότι “μόνο οι Έλληνες στοχάζονται” και, τέλος, ο Κ. Αντωνόπουλος, στο βιβλίο του *Ελληνισμός και Δημοκρατία*, υποστήριξε ότι “οι Έλληνες είναι θεόπεμπτοι και θεόφραστοι”, ότι τα ιδανικά τους έχουν “θείαν προέλευσιν” και γι’ αυτό πρέπει να υιοθετηθεί κανά το αρχαίο σύνθημα «Πας μη Έλλην βάρβαρος». ³⁴¹

Άλλες φυλετικές ιδέες που διαδόθηκαν από καθεστωτικούς ήταν και αυτές του Κουτσογιαννόπουλου που στο έργο του *Συμβολή εις το σύστημα της ελληνικής φιλοσοφίας*, ισχυρίστηκε ότι “με την εμφάνισιν των Αρίων (...) εισβάλλει εις την εξέλιξιν του ανθρωπίνου πνεύματος νέα αντίληψις περί της ζωής και νέα ερμηνεία του κόσμου” και ότι “στην Ελλάδα η εξέλιξις της αρίας θεωρήσεως έσχε μίαν όλως νέαν εξέλιξιν”. ³⁴² Επίσης, ο Γεωργιάδης, στο βιβλίο του *Ο Κομμουνισμός*, επιχείρησε να αποδείξει “τον ζωτικό ρόλο των φυλετικών στοιχείων” για την ανάπτυξη της κοινωνίας και ότι σε κάποια μέρη του πλανήτη μας ο διαχωρισμός “με βάση το χρώμα του δέρματος έχει ασύγκριτα πιά μεγάλη σημασία απ’ ό,τι ο διαχωρισμός με βάση τη θέση στην παραγωγή”. ³⁴³

Επίσης, πέρα από τις εθνικιστικές και ρατσιστικές αντιλήψεις, στον ιδεολογικό λόγο των πραξικοπηματιών διακρίνεται, σύμφωνα με την Παπαδημητρίου, μια έχθρα για τους αστούς και για την «ατομοκρατία», καθώς και έναν πληβειακό και επαρχιωτικό μικροαστισμό. ³⁴⁴ Τα στοιχεία αυτά, διακριβώνονται “από την εσωστρέφεια και τον αντικοσμοπολιτισμό που εκφράζεται έμμεσα, την καταγγελία αφενός των αστών ως μολυσμένων-κατά φυσικό τρόπο από την ατμόσφαιρα της πόλης αλλά και ηθικά-, αφετέρου της οικονομικής ολιγαρχίας που προκαλεί την πενία ομοίως, τον καθορισμό, ως στόχου, της δημιουργίας μιας ασφαλούς Ελλάδας στα πλαίσια της οποίας θα μπορούσε ο καθένας να αναπτύξει την οικονομική του δραστηριότητα, την περιουσία και την οικογένεια του”. ³⁴⁵

Σύμφωνα με τον Καραμπελιά, η ισχυρή αντιπάθεια των δικτατόρων για τους πολιτικούς ηγέτες, όποιοι και αν ήταν αυτοί, καθώς και για τις αξίες της «υψηλής

³⁴¹ στο ίδιο, σ. 294-295.

³⁴² στο ίδιο, σ. 297.

³⁴³ στο ίδιο, σ. 297.

³⁴⁴ *Από τον λαό των νομιμοφόρων στο έθνος των εθνικοφόρων – Η ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 1922 – 1967*, ό.π., σ. 292.

³⁴⁵ στο ίδιο, σ. 292.

κοινωνίας», προέρχονταν από την ταπεινή καταγωγή τους.³⁴⁶ Οι δικτάτορες ήταν άνθρωποι μικροαστικής καταγωγής, εχθροί της αριστοκρατικής μοναρχικής κάστας (απ' όπου προέρχονταν οι ανώτατοι αξιωματικοί του στρατού), όργανα του ακραίου συντηρητικού τμήματος της αστικής τάξης το οποίο επιθυμούσε να διατηρήσει τη δύναμη του, ανακόπτοντας την άνοδο των φιλελεύθερων και δημοκρατικών δυνάμεων, δυνάμεις που η δεξιά είχε κατηγορήσει ως «φιλοκομμουνιστικές».³⁴⁷ Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι από παλιά τα μέλη του *ΙΔΕΑ*³⁴⁸ και της *ΕΕΝΑ*,³⁴⁹

³⁴⁶ *Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ – Συγκριτική ανάλυση των μεταπολεμικών στρατιωτικών επεμβάσεων, 1945 – 1980*, ό.π., σ. 368.

³⁴⁷ *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης – η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, ό.π., σ. 515.

³⁴⁸ Κατά την περίοδο της Κατοχής, στη Μέση Ανατολή δημιουργήθηκε, ως αντίβαρο στις δημοκρατικές στάσεις πολλών Ελλήνων στρατιωτικών, ο *Σύνδεσμος Αξιωματικών Νέων (ΣΑΝ)*, με αντικομμουνιστική και φιλοβασιλική κατεύθυνση. Η οργάνωση αυτή διευρύνθηκε και μετονομάστηκε σε *Ιερό Δεσμό Ελλήνων Αξιωματικών (ΙΔΕΑ)* με απώτερο σκοπό την επιβολή δικτατορίας, καλυπτόμενη πίσω από αντικομμουνιστικά συνθήματα και προστασία των «εθνικών ιδεωδών». Τα μέλη του *ΙΔΕΑ* έπρεπε να είναι φιλοβασιλικοί και αντικομμουνιστές, ενώ καλλιεργούνταν από τον *ΙΔΕΑ* στους κατώτερους αξιωματικούς η αντίληψη ότι αν εγγράφονταν στην οργάνωση, θα γίνονταν μέλη μιας ομάδας «εκλεκτών» και έτσι θα ανέβαιναν γρήγορα στην στρατιωτική ιεραρχία (στο *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, ό.π., σ. 37). Στον *ΙΔΕΑ* αργότερα βρέθηκαν πολλά πρώην μέλη της *Χ*, των *Ταγμάτων Ασφαλείας* και πολλοί από τους μελλοντικούς πραξικοπηματίες του Απριλίου του 1967. Ο *ΙΔΕΑ* βρέθηκε πίσω από σκηνοθετημένα σαμποτάζ στο πολεμικό ναυτικό και στην πολεμική αεροπορία, τα οποία έστειλαν, κατά την περίοδο του εμφυλίου πολέμου, στο απόσπασμα πολλούς δημοκρατικούς και αριστερούς αξιωματικούς (στο *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα*, ό.π., σ. 309). Ο *ΙΔΕΑ* καταγγέλθηκε επίσημα, μόλις τον Απρίλιο του 1964, από την κυβέρνηση του Γεωργίου Παπανδρέου, καθώς μέχρι τότε δρούσε ανενόχλητος, δημιουργώντας πυρήνες της σε όλους τους τομείς της διοίκησης, χρησιμοποιώντας βία, απειλώντας, για να επιτύχει τους στόχους του (στο *Meunaud Jean – Μερλόπουλος Π. – Νοταράς Γ., Οι Πολιτικές Δυνάμεις στην Ελλάδα 1946 – 1965*, Τόμος Α', μετάφρ. Μερλόπουλος Π., Σαββάλας, Αθήνα, 2002, σ. 407). Η πρώτη πραξικοπηματική ενέργεια του *ΙΔΕΑ* εκδηλώθηκε τον Μάιο του 1951, υπό το πρόσχημα της δυσaráσκειας από την παραίτηση Παπάγου από τον στρατό (στο *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, ό.π., σ. 38). Συγκεκριμένα, ηγετικά στελέχη του *ΙΔΕΑ* προχώρησαν σε πραξικόπημα, καταλαμβάνοντας τα γραφεία του ΓΕΣ, του ΓΕΕΘΑ και του Ραδιοφωνικού Σταθμού Αθηνών. Κυβέρνηση και ηγεσία του στρατού, μη δυνάμενοι να καταστείλουν το κίνημα, κατέφυγαν στον Παπάγο, ο οποίος, σε μια επίδειξη δύναμης, μετέβη στα γραφεία του ΓΕΣ και έπεισε τους πραξικοπηματίες να υποχωρήσουν. Με το πραξικόπημα αυτό φάνηκε ότι ο στρατός αναγνώριζε και εμπιστευόταν μόνο τον Παπάγο και αμφισβητούσε τη δυνατότητα άσκησης ελέγχου επί του στρατού τόσο από την κυβέρνηση όσο και από τα Ανάκτορα (στο *Νικολακόπουλος Ηλίας, Η καχεκτική δημοκρατία – κόμματα και εκλογές, 1946 – 1967*, Αθήνα, Πατάκης, 2001, σ. 130-31). Στον *ΙΔΕΑ*, από τα μέσα της δεκαετίας του 1950 και μετά δραστηροποιήθηκαν οι μελλοντικοί παράγοντες της δικτατορίας, Κ. Παπαδόπουλος, Καρδαμάκης, Μακαρέζος, Νάτσινας, Γωγούσης, Βέλιος, Χατζηπέτρος και Μέξης (στο *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, ό.π., σ. 38). Το 1961, εκδηλώθηκε το σχέδιο *Περικλής*, πίσω από το οποίο βρίσκονταν ο *ΙΔΕΑ*. Πρόκειται για τις εκλογές νόθευσης του εκλογικού αποτελέσματος και τρομοκράτησης των ψηφοφόρων της *ΕΔΑ*, ώστε να έρθει στην εξουσία η Δεξιά. Πρωτεργάτης ήταν ο αντισυνταγματάρχης Παπαδόπουλος, ο μετέπειτα δικτάτορας (στο *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα*, ό.π., σ. 309). Ζητήθηκε η αρωγή του στρατεύματος, της χωροφυλακής, της εκκλησίας και παρακρατικών οργανώσεων ώστε το αποτέλεσμα των εκλογών να είναι το προσδοκώμενο, χρησιμοποιώντας, μεταξύ άλλων, έντονη αντικομμουνιστική προπαγάνδα (στο *Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ – Συγκριτική ανάλυση των μεταπολεμικών στρατιωτικών επεμβάσεων, 1945 – 1980*, ό.π., σ. 338). Το 1964, η κυβέρνηση Παπανδρέου αποφάσισε να τιμήσει την επέτειο της ανατίναξης της γέφυρας του Γοργοποτάμου με επίσημη τελετή στην οποία θα συμμετείχαν οι τοπικές στρατιωτικές και πολιτικές αρχές (στο *Οι Πολιτικές Δυνάμεις στην Ελλάδα – Βασιλική Εκτροπή και Στρατιωτική Δικτατορία*, ό.π., σ. 27). Τότε, κατά τη διάρκεια της γιορτής, χάρη

δεν δεχόντουσαν στις τάξεις τους υψηλόβαθμους αξιωματικούς, καθώς, όπως υποστήριξε ο Σμοκοβίτης, οι μεγάλες διαφορές της κοινωνικής και της οικονομικής προέλευσης μεταξύ των υψηλόβαθμων και χαμηλόβαθμων αξιωματικών, αύξανε σημαντικά την μεταξύ τους απόσταση.³⁵⁰

Ένα χαρακτηριστικό στοιχείο των φασιστικών καθεστώτων που υιοθέτησε το Απριλιανό καθεστώς ήταν και η παραχάραξη της ιστορίας.³⁵¹ Για να ασκήσουν μεγαλύτερη επιρροή στον λαό, αναίρεσαν τις δημοκρατικές παραδόσεις του έθνους, αποκατέστησαν στα μάτια τους τον φασισμό και του εγκληματίες πολέμου και επιχείρησαν να κλονίσουν τον θαυμασμό του λαού για την Εθνική Αντίσταση.³⁵² Για παράδειγμα, ο Κ. Στεργιόπουλος, σε άρθρο του στον *Ελεύθερο Κόσμο* υποστήριξε ότι η Αθήνα του Περικλή είχε "απολυταρχικό καθεστώς" και ο υπουργός Παιδείας της δικτατορικής κυβέρνησης, Δ. Τσάκωνας, ισχυρίστηκε ότι αντί να επαναστήσουν οι Έλληνες κατά του Οθωμανικού ζυγού, θα έπρεπε καλύτερα "να ακολουθήσουν την πολιτική των φαναριωτών (...) που ζητούσαν δυαδικήν ελληνο-οθωμανικήν αυτοκρατορίαν".³⁵³

Επιπλέον, οι δικτάτορες ήταν ένθερμοι υποστηρικτές του μεταξικού καθεστώτος και επιχείρησαν να αποκαταστήσουν ιστορικά και ηθικά τις σκοτεινές δραστηριότητες και τους ηγέτες αυτού του καθεστώτος.³⁵⁴ Ενδεικτικά, αναφέρουμε ότι ο υπουργός Εξωτερικών της δικτατορίας, Π. Πιπινέλλης, στο βιβλίο του *Ιστορία της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδος στα 1923-1941*, εξήρε τον Ιωάννη Μεταξά.³⁵⁵ Οι δικτάτορες αποφάσισαν να στήσουν ανδριάντα του Μεταξά στην Αθήνα και του

σε ενέργειες του *ΙΔΕΑ*, εξερράγη νάρκη, με αποτέλεσμα νεκρούς και τραυματίες, οι οποίοι μάλιστα όντας τραυματίες οδηγήθηκαν στο δικαστήριο. Τον Μάιο του 1965, ο μετέπειτα δικτάτορας Γεώργιος Παπαδόπουλος, επανεμφανίστηκε πάντα σε συνεργασία με τον *ΙΔΕΑ*, αυτή την φορά για μια δήθεν δολιοφθορά σε μονάδα του Πυροβολικού στον Έβρο. Την δολιοφθορά την προκάλεσε ο ίδιος ο Παπαδόπουλος για να ισχυριστεί μετά ότι πρόκειται για κομμουνιστική συνωμοσία, ενώ ο ίδιος βασάνισε δύο οπλίτες ώστε να τους αποσπάσει την «ομολογία», σύμφωνα με την οποία πίσω από την δολιοφθορά, κρύβονταν το *ΚΚΕ* (στο *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα*, ό.π., σ. 309-310).

³⁴⁹ Το 1956 ιδρύθηκε από χαμηλόβαθμους αξιωματικούς, η *Εθνική Ένωση Νέων Αξιωματικών (ΕΕΝΑ)*, η οποία ιδεολογικά πλησιάζε τον *ΙΔΕΑ*. Τα μέλη της εμφανίζοντας ως "μια μη μοναρχική δεξιά ομάδα". Ο Καραμανλής, αν και δεν είναι γνωστό αν ήξερε τους στόχους και της πράξεις των μελών της *ΕΕΝΑ*, όχι μόνο δεν την διέλυσε, αλλά η δύναμη της αυξήθηκε, καθώς αξιωματικοί οι οποίοι ήταν φιλικά διακείμενοι προς αυτήν την οργάνωση, προήχθησαν σε υψηλόβαθμες θέσεις. Η *ΕΕΝΑ*, υποστήριξε τον Καραμανλή και στις δραματικές εκλογές του 1961 (στο *Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΙΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ – Συγκριτική ανάλυση των μεταπολεμικών στρατιωτικών επεμβάσεων, 1945 – 1980*, ό.π., σ. 341-342).

³⁵⁰ στο ίδιο, σ. 368-369.

³⁵¹ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, ό.π., σ. 312.

³⁵² στο ίδιο, σ. 312.

³⁵³ στο ίδιο, σ. 314.

³⁵⁴ στο ίδιο, σ. 137.

³⁵⁵ στο ίδιο, σ. 137.

υπουργού του Μανιαδάκη στην Κόρινθο.³⁵⁶ Παράλληλα, ο Ι. Λαδάς, ενώ ήταν διοικητής της Θεσσαλίας, εξέδωσε εγκύκλιο προς τους Δήμους και τις Κοινότητες, συνιστώντας να δοθεί το όνομα του Μεταξά σε δρόμους και πλατείες.³⁵⁷

Επίσης, επιχειρήθηκε να απαλλαχθεί η Γερμανία από τις ευθύνες της για τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η εγκαθίδρυση φασισμού σε Ιταλία και Γερμανία θα αντιμετωπιστεί ως προϊόν και μόνο της αρχομανίας του Μουσολίνι και της σχιζοφρένειας του Χίτλερ και όχι των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών, ενώ εξυψώθηκε το έργο του φασιστικού καθεστώτος του Μεταξά, ως έργου «εθνικού», χωρίς φασιστικό χαρακτήρα ενώ παράλληλα άρχισαν να διαδίδονται έντονα τα απομνημονεύματα του Μεταξά ως πηγή «διδασμάτων» για τον ελληνικό λαό.³⁵⁸ Επιπλέον, αμαυρώθηκε η Εθνική Αντίσταση ως «αντεθνική» και «προδοτική» και καταγγιάστηκαν οι συνεργάτες των Ναζί ως «αληθινοί πατριώτες».³⁵⁹

Ο υπουργός της δικτατορικής κυβέρνησης, Ι Κούλης, σε βιβλίο του έπλεκε το εγκώμιο του ναζιστικού καθεστώτος, και ο Πλεύρης, ιδιαίτερος γραμματέας του συνταγματάρχη Ι. Λαδά (όταν ο τελευταίος ήταν υπουργός), στο βιβλίο του *Αντιδημοκράτης*, στράφηκε ανοιχτά εναντίον του κοινοβουλευτισμού και της δημοκρατίας και υποστήριξε θερμα τον εθνικοσοσιαλισμό και τον φασισμό.³⁶⁰ Ο Πλεύρης διόριστηκε επι δικτατορίας και καθηγητής στη Σχολή Γενικής Μορφώσεως του Στρατού, στη Σχολή Ευελπίδων και στη Σχολή της Αστυνομίας Πόλεων και Χωροφυλακής, ενώ παράλληλα ανέλαβε και την οργάνωση και καθοδήγηση των *Αλκίμων*.³⁶¹

Κατά τον Ζορμπαλά, οι θέσεις των ιδεολόγων του Απριλιανού καθεστώτος ταυτίζονταν με τις προγραμματικές διακηρύξεις των φασιστών του Μεσοπολέμου και των τότε ιδεολόγων "της μονοπωλιακής αντίδρασης", αλλά την ίδια στιγμή οι θέσεις τους διέφεραν σημαντικά σε πολλά σημεία από τις ιδέες του ιστορικού φασισμού και από "τις αρχές της συντηρητικής ή της φιλελεύθερης μπεριαλιστικής αντίδρασης".³⁶² Οι Έλληνες νεοφασίστες, όπως και οι ομοϊδεάτες τους στη Δύση, επιχείρησαν σε ιδεολογικό επίπεδο να αυτοπροβληθούν ως νέοι και καταλλήλως συγχρονισμένοι, αν

³⁵⁶ στο ίδιο, σ. 137.

³⁵⁷ στο ίδιο, σ. 137-138.

³⁵⁸ στο ίδιο, σ. 314.

³⁵⁹ στο ίδιο, σ. 315.

³⁶⁰ στο ίδιο, σ. 135.

³⁶¹ στο ίδιο, σ. 135.

³⁶² στο ίδιο, σ. 272.

και τελικά ταυτίζονταν σε πολλά με τους συνεχιστές του Μουσσολίνι και του Χίτλερ στον δυτικό κόσμο.³⁶³

Ο υπουργός Παιδείας της δικτατορίας Θ. Παπακωνσταντίνου με το βιβλίο του *Πολιτική Αγωγή*, ο Γεωργαλάς με τα *Η ιδεολογία της Επανάστασεως και Ο κομμουνισμός-θεωρία-πρακτική-ιστορία*, ο Δ. Κουτσογιαννόπουλος, που έγινε καθηγητής πανεπιστημίου και υφυπουργός Παιδείας επί δικτατορίας, με το βιβλίο του *Συμβολή εις το σύστημα της ελληνικής φιλοσοφίας*, οι Σ. Κωνσταντόπουλος, Φ. Φράγκος, Σ. Αρτεμάκης και Κ. Στεργιόπουλος με την αρθρογραφία τους στον *Ελεύθερο Κόσμο*, προσπάθησαν να δικαιολογήσουν την επιβολή δικτατορίας στη χώρα μας και με ένα δήθεν επιστημονικό τρόπο, να προωθήσουν τις ιδέες του νεοφασισμού στην Ελλάδα.³⁶⁴ Πηγές της νεοφασιστικής αυτής ιδεολογίας, σύμφωνα με τα λεγόμενα των απολογητών της δικτατορίας θα μπορούσε να είναι όχι μόνο η φιλοσοφία των αρχαίων Ελλήνων και το ρωμαϊκό δίκαιο αλλά και ο φασισμός και ο εθνικοσοσιαλισμός.³⁶⁵

Ένα άλλο βασικό συστατικό της ιδεολογίας του δικτατορικού καθεστώτος ήταν, σύμφωνα με τον Ζορμπαλά, "η διαστρέβλωση των εννοιών της ελευθερίας, της δημοκρατίας και του κράτους".³⁶⁶ Όσον αφορά την πάλη των τάξεων, ο Παπαδόπουλος, σε εκδήλωση της ΓΣΕΕ υποστήριξε ότι "εξαλείφθηκε η εκμετάλλευσις ανθρώπου από άνθρωπο" και ότι "το κράτος εκφράζει τα συμφέροντα όχι μιας, της κυρίαρχης τάξεως, αλλά όλων των πολιτών, όλου του έθνους" και επομένως "οι εργαζόμενοι της Ελλάδος οφείλουν να συνεργάζονται με τη στρατιωτική εξουσία, να θέσουν τέρμα εις την ταξικήν πάλην".³⁶⁷

Για να στηρίξουν τις παραπάνω θέσεις, ο Κ. Στεργιόπουλος σε άρθρο του στον *Ελεύθερο Κόσμο*, υποστήριξε ότι χαρακτηριστικό της αρχαίας εποχής "δεν είναι η πάλη ανάμεσα στις τάξεις, αλλά ανάμεσα στις φυλές" και ότι η ταξική πάλη όταν υπήρχε "δεν έπαιξε βασικό ρόλο στην κοινωνική ανέλιξη".³⁶⁸ Παράλληλα, ο Γεωργαλάς, στο έργο του *Ο Κομμουνισμός*, υποστήριξε ότι "οι κοινωνικές τάξεις, όπως τις αντιλαμβάνεται ο μαρξισμός δεν υπήρχαν ποτέ", ότι η πάλη των τάξεων ήταν "επινόηση του μαρξισμού" και ότι το "μέλλον του κόσμου δεν εξαρτιέται

³⁶³ στο ίδιο, σ. 272.

³⁶⁴ στο ίδιο, σ. 271.

³⁶⁵ στο ίδιο, σ. 272.

³⁶⁶ στο ίδιο, σ. 297.

³⁶⁷ στο ίδιο, σ. 298-299.

³⁶⁸ στο ίδιο, σ. 299.

απ'τους εργάτες, αλλά απ'τους τεχνοκράτες³⁶⁹ Επιπλέον, ο Κουτσογιαννόπουλος στο βιβλίο του *Συμβολή εις το σύστημα της Ελληνικής Φιλοσοφίας*, χαρακτήρισε το πρόβλημα της πάλης των τάξεων ως κίνημα "αναρχούμενων όχλων" οι οποίοι "φθονούν" όσους έχουν πλούτο και γι'αυτό καταφεύγουν στο "έγκλημα".³⁷⁰ Με τα παραπάνω επιχειρήματα περί εξάλειψης των τάξεων και της ταξικής πάλης, το καθεστώς επιχείρησε να κρύψει τον χαρακτήρα υπεράσπισης των μεγάλων κεφαλαίων και των ξένων δυνάμεων που είχε, καθώς και να μειώσει την σημασία του μαρξισμού.³⁷¹

Παράλληλα, οι δικτάτορες αυτοπροσδιορίζονταν ως επαναστάτες, όμως εδώ ο όρος «επανάσταση», σύμφωνα με άρθρο του *Ελεύθερου Κοσμού*, "είναι περισσότερο νοοτροπία και ηθική στάσις, ψυχική μάλλον παρά υλική εκδήλωσις".³⁷² Βέβαια για τους νεοφασίστες δεν είναι αναγκαίο "να εξηγήσουν ποιές αντιλήψεις έχουν υπόψη τους και τί είδους νοοτροπία εκφράζει η επανάσταση" και αυτό, διότι, σύμφωνα με τον Ζορμπαλά, "απ'το ένα μέρος έχουν επανειλημμένα διακηρύξει πώς απ'όλες τις θεωρίες και τις αντιλήψεις προτιμούν τις φασιστικές ιδέες προσαρμοσμένες στο πνεύμα της εποχής μας και απ'το άλλο γιατί έτσι θα αποκάλυπταν τις πραγματικές προθέσεις τους για διαστρέβλωση της έννοιας της επανάστασης".³⁷³

Μπορούμε όμως να καταλάβουμε την πραγματική σημασία της επανάστασης για τους Έλληνες δικτάτορες όταν εκείνοι πάνω στην δήθεν «νόμιμη επανάσταση» του Χίτλερ, πρόσθεσαν την «εθνική επανάσταση», η οποία υποτίθεται ότι ήταν υπεράνω κομμάτων και τάξεων και εξυπηρετούσε τα συμφέροντα ολόκληρου του λαού, όταν μέσω της *Πολιτικής Αγωγής* του Παπακωνσταντίνου χαρακτηρίζαν τη Οκτωβριανή Επανάσταση ως «πραξικόπημα», όταν την βίαιη πραξικοπηματική ανατροπή της δημοκρατίας της 21^{ης} Απριλίου 1967 την χαρακτηρίζαν «επανάσταση».³⁷⁴ Βάσει των πεπραγμένων τους καταλαβαίνουμε ότι για τους δικτάτορες η επανάσταση ήταν ένα καθεστώς φασιστικής βίας, που κατήργησε τις αστικές δημοκρατικές αρχές, που εξάλειψε τον αστικό κοινοβουλευτισμό, που απαγόρευσε ή περιόρισε τη δράση των πολιτικών κομμάτων και κάθε πολιτική και επαγγελματική δραστηριότητα των εργαζομένων, που με όλα τα μέσα υπερασπίστηκε τα συμφέροντα των κεφαλαιούχων

³⁶⁹ στο ίδιο, σ. 299-300.

³⁷⁰ στο ίδιο, σ. 300.

³⁷¹ στο ίδιο, σ. 300.

³⁷² στο ίδιο, σ. 302.

³⁷³ στο ίδιο, σ. 302.

³⁷⁴ στο ίδιο, σ. 302.

και των ξένων δυνάμεων, δημιουργώντας ένα σύστημα εκμετάλλευσης και κοινωνικής αδικίας.³⁷⁵

Ακόμα, οι δικτάτορες συνέχισαν τη διαστρέβλωση της σημασίας των όρων «ελευθερία» και «δημοκρατία».³⁷⁶ Οι δικτάτορες θα στηριχτούν πάνω στην ιδέα της «πειθαρχημένης ελευθερίας», δηλαδή ότι το κράτος παρέχει τόσες ελευθερίες στους πολίτες του, όσες είναι αναγκαίες για τη διατήρηση και τη συνέχιση με ασφάλεια του υπάρχοντος καθεστώτος.³⁷⁷ Τέτοιου είδους αντιλήψεις είχαν παλαιότερα στηρίξει και την πολιτική της Δεξιάς, πριν την περίοδο της δικτατορίας και τώρα στήριζαν και τους υπερασπιστές της δικτατορίας.³⁷⁸

Σύμφωνα με το *Η κρίσις της καταναλωτικής κοινωνίας* του Γεωργαλά, η καταναλωτική κοινωνία "είναι η κοινωνία της υπερβολικής ανεκτικότητας που οδηγεί στο χάος (...) Ο άνθρωπος της καταναλωτικής κοινωνίας εξαιτίας της υπερβολικής ελευθερίας έπαθε ίλιγγο και έδειξε πώς δεν είναι ακόμα έτοιμος για πλατύτερες ελευθερίες".³⁷⁹ Έτερος, υποστηρικτής της δικτατορίας, ο Κουτσογιαννόπουλος, ισχυρίστηκε ότι για τους όποιους περιορισμούς της ελευθερίας, δεν έχουν την ευθύνη οι δικτάτορες αλλά οι εργαζόμενοι με τις υπερβολικές απαιτήσεις τους, όσοι διεκδικούν δικαιώματα καινούριους κι' άλλη ελευθερία.³⁸⁰

Όσον αφορά τη δημοκρατία, οι δικτάτορες έκρυψαν την έχθρα τους γι' αυτήν πίσω από μια μάσκα δήθεν «υπεράσπιση της».³⁸¹ Παρουσίασαν τη δημοκρατία ως ένα αφηρημένο σύστημα «πνευματικών αξιών και ηθικών αρχών» και έτσι, υποστήριξαν ότι δεν απαιτείται η νομική κατοχύρωση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών του πολίτη, καθώς τα δικαιώματα αυτά μπορούν να καθορίζονται και να προστατεύονται από τις αρχές του κράτους, δηλαδή του ίδιους τους δικτάτορες.³⁸² Μάλιστα για να αφαιρεθεί κάθε κοινωνικό περιεχόμενο από την ελευθερία και τη δημοκρατία, απολογητές της δικτατορίας, όπως ο Γ. Χουρμουζιάδης υποστήριξαν στον *Ελεύθερο Κόσμο* ότι η ελευθερία σημαίνει "μόνο ελευθερία του πνεύματος" η οποία "δεν έχει καμιά σχέση με τις κοινωνικές και πολιτικές ανάγκες".³⁸³

³⁷⁵ στο ίδιο, σ. 303.

³⁷⁶ στο ίδιο, σ. 303.

³⁷⁷ στο ίδιο, σ. 303.

³⁷⁸ στο ίδιο, σ. 304.

³⁷⁹ στο ίδιο, σ. 304.

³⁸⁰ στο ίδιο, σ. 304.

³⁸¹ στο ίδιο, σ. 305.

³⁸² στο ίδιο, σ. 305.

³⁸³ στο ίδιο, σ. 305-306.

Ταυτόχρονα συκοφαντήθηκε και ο λαός, ο οποίος κατά τον Γεωργαλά στο βιβλίο του *Η κρίσις της καταναλωτικής κοινωνίας*, είναι μια “φθονερή”, “αμαθής” και “ανίκανη να αυτοδιοικηθεί μάζα” η οποία πρέπει να υποτάσσεται στην πολιτική ή τότε στον στρατό.³⁸⁴ Ο Παπακωνσταντίνου στην *Πολιτική Αγωγή* του, ισχυρίστηκε ότι “αν η δημοκρατία πέσει κάτω από την κυριαρχία του αμαθούς όχλου τότε εκφυλίζεται”.³⁸⁵ Επίσης, οι δικτάτορες προσπάθησαν να εμπλουτίσουν και να στηρίξουν την επιχειρηματολογία τους, στηριζόμενοι και στο δόγμα του ολοκληρωτισμού.³⁸⁶ Εδώ έχει να κάνει με την αντίληψη σύμφωνα με την οποία ο ολοκληρωτισμός υπήρχε μόνο στην Σοβιετική Ένωση και στις σοσιαλιστικές χώρες και ποτέ και πουθενά αλλού.³⁸⁷ Οι δικτάτορες, παρά την αντιφατική πολιτική τους, εμφανίζονταν και ως υπερασπιστές της νομιμότητας και του Συντάγματος, κατηγορώντας το πλαιό κοινοβουλευτικό σύστημα ως χρεοκοπημένο.³⁸⁸

Με τα παιχνίδια τους γύρω από την σημασία των όρων «ελευθερία» και «δημοκρατία», οι δικτάτορες, σύμφωνα με τον Ζορμπαλά, θέλησαν “πρώτο – να μεταφέρουν το πορόβλημα για τα κριτήρια της δημοκρατίας απ’τον οικονομικό και κοινωνικο-πολιτικό τομέα στη σφαίρα της συνείδησης ή της αφηρημένης ψυχοδιανοητικής λειτουργίας του ανθρώπου, δεύτερο – προσπάθησαν να δικαιολογήσουν ή να κρύψουν την πραγματική εχθρότητά τους προς τη δημοκρατία και τρίτο – όπως και οι σύγχρονοι ομοϊδεάτες τους επεδίωξαν να παρουσιάσουν τον περιορισμό ή την κατάλυση των λαϊκών δικαιωμάτων και την ενίσχυση της εκτελεστικής εξουσίας σαν αναπόφευκτο και ουσιαστικό στοιχείο της «αληθούς δημοκρατίας», που κατά τη γνώμη του έβρισκε την έκφραση της στην «εθνική δικτατορία»”.³⁸⁹

Όσον αφορά τις ιδέες του «δυνατού κράτους» και της «ισχυρής εξουσίας», αυτές τις σύνδεσαν οι δικτάτορες με τη θεωρία τους περί ελευθερίας και δημοκρατίας.³⁹⁰ Οι δικτάτορες αντέγραψαν πιστά το φασιστικό δόγμα της εξιδανίκευσης του κράτους και τη θέση για την ανάγκη περιορισμού ή εξάλειψης της ατομικής ελευθερίας για χάρη του κράτους.³⁹¹ Επίσης, παρουσίασαν το κράτος ως το «κράτος-πρόνοια», το

³⁸⁴ στο ίδιο, σ. 306.

³⁸⁵ στο ίδιο, σ. 306.

³⁸⁶ στο ίδιο, σ. 306-307.

³⁸⁷ στο ίδιο, σ. 307.

³⁸⁸ στο ίδιο, σ. 307.

³⁸⁹ στο ίδιο, σ. 308.

³⁹⁰ στο ίδιο, σ. 309.

³⁹¹ στο ίδιο, σ. 310.

«κράτος-κηδεμόνας» που με μια σειρά μέτρων φροντίζει όλους ανεξαιρέτως τους πολίτες, πλούσιους και φτωχούς και διαστρέβλωσαν σκοπίμως το νόημα της αρχαίας ελληνικής δημοκρατίας υποστηρίζοντας ότι σε αυτή, η ελευθερία των πολιτών "δεν ήταν η ελευθερία απέναντι στο κράτος, αλλά η ίδια η ελευθερία του κράτους".³⁹²

Σύμφωνα με τον Ζορμπαλά, η εξύμνηση του κράτους και η θέση περί «κράτους-κηδεμόνα», δημιουργίας «σύγχρονης δημοκρατικής στιβαρής οντότητας» στο δικτατορικό καθεστώς, ήταν αναγκαίο για τους "ιδεολόγους του ελληνικού νεοφασισμού για τρεις λόγους: Πρώτο για να σκεπάσουν τα αποικιακά προνόμια που έδωσαν στους ντόπιους και ξένους κηδεμόνες τους (...) δεύτερο για να δικαιώσουν την εξάλειψη των δημοκρατικών υπολειμμάτων απ'το καθεστώς της 21^{ης} Απριλίου ξαι τρίτο για να θεμελιώσουν τον τόσο αναγκαίο για τη χρηματιστική ολιγαρχία και επόμενα και για τους δικτάτορες σύνθημα της «ταξικής ειρήνης»".³⁹³ Το σύνθημα της «ταξικής ειρήνης» διατυπώθηκε με σαφήνεια από τον Γεωργαλά στο *Η κρίσις της καταναλωτικής κοινωνίας*, υποστηρίζοντας ότι "όσοι προβάλλουν αξιώσεις από το κράτος, όσοι διεκδικούν περισσότερα δικαιώματα προκαλούν την κρίση της καταναλωτικής κοινωνίας, γιατί ενώ παίρνουν όλα απ'το κράτος κηδεμόνα δεν δέχονται να καταβάλουν το απαραίτητο αντίτιμο (...) αρνούνται να θυσιάσουν μέρος της ελευθερίας των".³⁹⁴ Οι ιδεολόγοι του νεοφασισμού, παρουσίαζαν το κράτος ως έναν «αυτοτελή» θεσμό που βρίσκεται έξω από τις εκάστοτε κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες.³⁹⁵

Γενικά, σύμφωνα με τον Ζορμπαλά, "τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ελληνικής χούντας, όπως και κάθε φασιστικής ιδεολογίας ήταν η έλλειψη πρωτοτυπίας και η αντιεπιστημονικότητα, η υποκρισία και η αντιφατικότητα" και "για τους Έλληνες νεοφασίστες, που χαρακτήριζαν τις μάζες «αμαθή όγλο» όσο πιο αντιφατική και παράλογη, όσο δημαγωγική και υποκριτική ήταν η ιδεολογία τους τόσο πιο αποτελεσματική θεωρούνταν".³⁹⁶ Γι'αυτό το λόγο "στήριζαν την προπαγάνδα τους, όπως ακριβώς και οι δάσκαλοι τους, χιτλερικοί, βασικά στη θρησκοληψία και την εθνικιστική δημαγωγία, στην υποδαύλιση και στο φούντωμα τέτοιων ποταπών αισθημάτων, όπως το μίσος προς τον κομμουνισμό, προς την πρόοδο και τον άνθρωπο γενικότερα, το μίσος που εμποδίζει τη νηφάλια επιστημονική έρευνα και

³⁹² στο ίδιο, σ. 310.

³⁹³ στο ίδιο, σ. 310-311.

³⁹⁴ στο ίδιο, σ. 311.

³⁹⁵ στο ίδιο, σ. 311.

³⁹⁶ στο ίδιο, σ. 318.

γνώση και δεν επιτρέπει στις πλατύτερες μάζες να διακρίνουν καθαρά τους πραγματικούς εχθρούς τους – τους ανοιχτούς κήρυκες του σκοταδισμού ή τους καμουφλαρισμένους κράχτες της ιμπεριαλιστικής αντίδρασης.³⁹⁷

3. Το Απριλιανό καθεστώς αναζητεί υποστήριξη σε ξένες ακροδεξιές δυνάμεις και σε φασιστικά-ρατσιστικά καθεστώτα.

Ένας από τους στυλοβάτες της δικτατορίας, ο πρώην βουλευτής της *Εθνικής Ριζοσπαστικής Ένωσης (ΕΡΕ)*, Ν. Φαρμάκης, διατηρούσε επαφές με τον διεθνή νεοφασισμό, ενώ σύμφωνα με αμερικανικό περιοδικό ήταν ο βασικός σύνδεσμος μεταξύ των δικτατόρων και της CIA.³⁹⁸ Σε ταξίδι του στις ΗΠΑ το 1963, τέσσερα χρόνια πριν από την επιβολή δικτατορίας στη χώρα μας, ο Φαρμάκης εισηγήθηκε την επιβολή της και σε συνεργασία με ξένους παράγοντες του νεοφασισμού θα επιχειρήσει να συνενώσει νεοφασιστικές ομάδες της χώρας σε μια ενιαία οργάνωση.³⁹⁹ Την νύχτα της 21^{ης} Απριλίου του 1967, ο Φαρμάκης βρέθηκε ένοπλος στο υπουργείο Προεδρίας και θα χρισθεί μέλος της Επαναστατικής Επιτροπής επί του Τύπου.⁴⁰⁰

Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας, σύμφωνα με τον δυτικό Τύπο, οι δικτάτορες συναντήθηκαν πολλές φορές με ξένους παράγοντες του νεοφασισμού, φιλοξένησαν ξένους νεοφασίστες και οργάνωσαν μυστικά σεμινάρια ευρωπαίων εκπροσώπων της *Μαύρης Διεθνούς*⁴⁰¹ στην Κέρκυρα και σε άλλα μέρη της Ελλάδας.⁴⁰² Από τους

³⁹⁷ στο ίδιο, σ. 318.

³⁹⁸ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, όπ.π., σ. 135.

³⁹⁹ στο ίδιο, σ. 135.

⁴⁰⁰ στο ίδιο, σ. 135.

⁴⁰¹ Ο Μωρίς Μπαρντές και ο Ρενέ Μπινέ ήταν εκείνοι που έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην προσπάθεια οργάνωσης του νεοφασιστικού ρεύματος σε διεθνή έκταση (στο *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης – η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, όπ.π., σ. 83). Ο Μωρίς Μπαρντές ήταν κύριος θεωρητικός του γαλλικού νεοφασισμού που καταδικάστηκε για εκθροισμό εγκληματίων πολέμου μέσω των βιβλίων του *Επιστολή στον Φρανσουά Μωριάκ και Νυρεμβέργη ή η γη της επαγγελίας* (στο *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης – η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, όπ.π., σ. 70 – 71) και ο Ρενέ Μπινέ ήταν φασίστας, πρώην μέλος της Κομμουνιστικής Νεολαίας της Χάβρης και των SS, δημιουργού του περιοδικού *Ευρωπαίος Μαχητής*, γύρω από το οποίο, κατά την περίοδο 1946 και το 1950, δημιουργήθηκαν οι πιο φανατικές παράνομες νεοφασιστικές οργανώσεις, ιδρυτού του *Ρεπουμπλικανικού Κόμματος Λαϊκής Ενότητας (Parti Republicain d'Union Populaire - PRUP)*, με μέλη δεκάδες αντικομμουνιστές και, τέλος, δημιουργού του *Σοσιαλιστικού Κινήματος Γαλλικής Ενότητας (Mouvement Socialiste d'Unité Française - MSUF)*, το οποίο διαλύθηκε το 1949 κατηγορούμενο για παρακίνηση σε ρατσιστική βία (στο ίδιο, όπ.π., σ. 74-76). Αυτό που ένωσε όσους υποστήριζαν ή συνεργάστηκαν με τον ναζισμό και τον φασισμό, ήταν η εχθρότητα απέναντι στον κομμουνισμό. Η διεθνοποίηση της *Waffen SS* βοήθησε, σύμφωνα με τον Milza, να αναπτυχθεί ένα είδος «ευρωπαϊκού πατριωτισμού», σκοπός του οποίου ήταν η αντικατάσταση των παραδοσιακών αξιών του εθνικισμού. Κατά τον Milza, η ιδέα για μια σταυροφορία κατά του «φυλετικού εκφυλισμού» και της «ερυθής

πρώτους που συνέβαλαν στη δημιουργία σχέσεων των νεοφασιστών της *Μαύρης Διεθνούς* με τους Έλληνες δικτάτορες, ήταν ο Πίνο Ράουτι, πρώην στρατιώτης της

βαρβαρότητας» που απειλούν τη Δύση, οδήγησε στην υπέρβαση του έθνους και στην επέκταση του νεοφασιστικού και νεοναζιστικού προτάγματος σε ολόκληρη την Ευρώπη. Ο ίδιος επισημαίνει ότι πρόκειται για ένα σημαντικό σημείο στην ιστορική πορεία της άκρας δεξιάς, διότι από αυτή τη χρονική στιγμή, η παραπάνω νέα πανευρωπαϊκή θρησκεία θα ασκεί την επιρροή της στα ακροδεξιά κόμματα. Και πράγματι βλέπουμε σήμερα την Ευρώπη, συναντήσεις ακροδεξιών και εθνικιστικών ομάδων από ολόκληρη την Ευρώπη, που κάνουν λόγο για κοινό αγώνα ενάντια στους μετανάστες, στους μουσουλμάνους. Οι επιζώντες της «νέας χιτλερικής τάξης», θέλησαν να θέσουν τις βάσεις μια οργάνωσης με διεθνή απήχηση, με αφετηρία τα παράνομα δίκτυα του Σκόρτσενου που είχαν ήδη στηθεί για να εξασφαλιστεί η φυγάδευση των πρώην μελών των SS και οι ομάδες των πρώην συνεργατών όπως η *Μαύρη Αλληλοβοήθεια* και το *Διεθνές Μαύρο Μέτωπο*. Όμως, τα διάφορα σχέδια συσπείρωσης σε διεθνή κλίμακα προσέκρουσαν στην αντίδραση του MSI και του *Γερμανικού Κόμματος του Ράιχ*, τα οποία επιθυμούσαν να παρουσιάζουν μια εικόνα αξιολογική και ήπια, προσελκύνοντας ένα μέρος των ψηφοφόρων της δεξιάς. Οι αρχηγοί των δύο αυτών κομμάτων ήταν βέβαιοι υπέρ της δημιουργίας ενός συνδετικού οργάνου ανάμεσα στα διάφορα τμήματα του νεοφασισμού, αλλά φοβόντουσαν τις αντιδράσεις που θα προκαλούνταν από μια συνδιάσκεψη "υπό τη σημαία του αγκυλωτού σταυρού". Παρ' όλα αυτά, θα στείλουν αντιπροσώπους στις πανευρωπαϊκές συναντήσεις των φασιστών. Έτσι, τον Μάρτιο του 1950, έγινε στη Ρώμη η πρώτη μεγάλη συνάντηση του ευρωπαϊκού φασισμού, υπό την αιγίδα του *Γερμανικού Κόμματος του Ράιχ (Deutsch Reich Partei)* και του *Ιταλικού Κοινωνικού Κινήματος (Movimento Sociale Italiano)*, χωρίς όμως να παρθεί κάποια σημαντική απόφαση. Τον Μαΐο του 1951, πραγματοποιήθηκε η δεύτερη συνάντηση στο Μάλμο της Σουηδίας, όπου συγκεντρώθηκαν αντιπρόσωποι των κυριότερων ευρωπαϊκών νεοφασιστικών οργανώσεων. Αυτή η δεύτερη συνάντηση, ονομάστηκε *Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Κίνημα* και το πρόγραμμα της επικεντρώνονταν στον πόλεμο ενάντια στον κομμουνισμό και στη δημιουργία μιας «τρίτης ευρωπαϊκής δύναμης», ανεξάρτητη και από το μαρξιστικό μοντέλο και από τον υλισμό της Αμερικής. Επίσης, προβλεπόταν η δημιουργία μιας «Ευρωπαϊκής Αυτοκρατορίας», η οποία θα ήταν αναβίωση των παλαιών μεγάλων αυτοκρατοριών που είχαν εμφανιστεί στην Ευρώπη. Τέλος, αναφέρονταν η εκλογή των αρχηγών των κυβερνήσεων με δημοψήφισμα, ρύθμιση της οικονομίας και γενικότερα της κοινωνίας από τα όργανα του συντεχνιακού κράτους, πνευματική αναγέννηση ολόκληρης της κοινωνίας και των μελών της μέσω διάπλασης «δυνατών» ανδρών και γυναικών. Βέβαιοι, το πρόγραμμα δεν ήταν ανοιχτά ολοκληρωτικό, αλλά σέβονταν έστω κάποιους δημοκρατικούς κανόνες. Δεν ήταν όμως καθόλου εύκολη υπόθεση η μετωπική σύγκρουση με την φιλελεύθερη δημοκρατία, καθώς τόσο οι οδυνηρές αναμνήσεις του φασισμού όσο και η απειλή του κομμουνισμού, είχαν ευαισθητοποιήσει και κινητοποιήσει τους πολίτες και γι' αυτό, οι νεοφασίστες, αποσιώπησαν θέματα που θα ενεργοποιούσαν στους πολίτες αντιφασιστικά αντανακλαστικά. Έτσι, οι αντιπρόσωποι των σχετικά «μετριοπαθών» νεοφασιστικών οργανώσεων, επέβαλαν σύνεση στους πιο «σκληροπυρηνικούς», ειδικά όσον αφορά θέματα αντισημιτισμού και γενικότερα ρατσισμού. Όμως, η άρνηση των «μετριοπαθών» να περιλάβουν στα κείμενα της δεύτερης συνάντησης των φασιστών, αναφορές στον αντισημιτισμό, είχε ως αποτέλεσμα την σύγκρουση τους με τους «σκληροπυρηνικούς». Το Σεπτέμβριο του 1951 ιδρύθηκε μια άλλη διεθνής, η *Ευρωπαϊκή Νέα Τάξη (Nouvel Ordre Europeen)*, ενώ το *Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Κίνημα*, υπό την ηγεσία του Σουηδού Περ Ένγκνταλ, με πολλές δυσκολίες, συντόνισε τη δράση περίπου 40 νεοφασιστικών οργανώσεων, προερχόμενες από δώδεκα ευρωπαϊκές χώρες. Η *Ευρωπαϊκή Νέα Τάξη*, είχε κύριους ηγέτες τον Ελβετό Γκαστόν Αρμάν Αμωντρούζ και τον Γάλλο Ρενέ Μπινέ, ο οποίος υποστήριζε συνεχώς ανέκδοτα ακραίες και έτσι, υπό την καθοδήγηση του, η νέα διεθνής των νεοφασιστών υιοθέτησε αντισημιτική και γενικότερα ρατσιστική γραμμή. Το πρόγραμμα της περιελάμβανε την «ανάγκη υπεράσπισης της ευρωπαϊκής φυλής», την αντίθεση «στον εβραίοαμερικανικό καπιταλισμό», την διακήρυξη ενός αντιαποικιοκρατισμού ο οποίος συνοδεύονταν από μια «αυστηρή διάκριση ανάμεσα στις φυλές», καθώς και την «επάνοδο των εθνικών ομάδων στα παραδοσιακά τους εδάφη». Τέλος, υποστηρίζονταν η συγκρότηση μιας «τρίτης ευρωπαϊκής δύναμης» που θα έπαιρνε τη μορφή συνομοσπονδίας και θα έφτανε σε δύναμη τις Η.Π.Α και την τότε Σοβιετική Ένωση, καθώς και η αλλαγή των συνόρων και η απελευθέρωση των χωρών που έγιναν δορυφόροι της Σοβιετικής Ένωσης (στο ίδιο, σ. 83-87).

⁴⁰² Ο *Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, όπ.π., σ. 140.

Εθνοφρουράς του Μουσολίνι στη Δημοκρατία του Σαλό,⁴⁰³ δημιουργού της *Μαύρης Λεγεώνας* και αρχηγού *Νέας Τάξης*,⁴⁰⁴ μιας ιταλικής φασιστικής οργάνωσης.⁴⁰⁵

Ο Ράουτι, όπως ανέφερε ο ίδιος αργότερα, έκανε πολλά ταξίδια στην Αθήνα την περίοδο της δικτατορίας, δήθεν ως ανταποκριτής εφημερίδας και μέσω του *Συνδέσμου Ελλήνων Φοιτητών Ιταλίας*, δημιούργησε επαφές με τον Κ. Πλεύρη και στη συνέχεια με τον Παττακό, με τον οποίο συζητούσε διάφορα προβλήματα συντονισμού της δράσης και μελέτης της αντίστοιχης πείρας Ελλήνων και Ιταλών νεοφασιστών.⁴⁰⁶ Μετά από αυτές τις επαφές, ο Ράουτι οργάνωσε «εκπαιδευτικές» αποστολές στην Ελλάδα για την μελέτη της ελληνικής νεοφασιστικής πείρας.⁴⁰⁷ Μια

⁴⁰³ Όταν η Ιταλία εισήλθε στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο στο πλευρό του Χίτλερ και άρχισε να γίνεται σαφές ότι η συμμετοχή αυτή θα απέβαινε καταστροφική για την χώρα, τότε ανώτατοι αξιωματικοί, διαφωνούντες φασίστες και σύμβουλοι του Βασιλιά Βιτόριο Εμμανουέλε Γ', αποφάσισαν να απομακρύνουν τον Μουσολίνι και να υπογράψουν ειρήνη με τους Συμμάχους. Τον Ιούλιο του 1943, δυνάμεις των Συμμάχων αποβιβάστηκαν στη Σικελία και το Μεγάλο Φασιστικό Συμβούλιο ενέκρινε ψήφισμα με το οποίο ο βασιλιάς αποκτούσε πλήρεις εξουσίες. Ο βασιλιάς θα απομακρύνει τον Μουσολίνι και θα διατάξει τη σύλληψη του. Μετά τη σύλληψη του Μπενίτο Μουσολίνι, οι δρόμοι της Ρώμης πλημμυρίζουν από πολίτες που καταστρέφουν τα φασιστικά εμβλήματα και τους μιμούνται και σε άλλες πόλεις, χωρίς όμως να υπάρχει οργανωμένη καταδίωξη των κομματικών υπευθύνων. Αλλά τον Σεπτέμβριο, ο αξιωματικός των SS, Ότο Σκόρτσενι, μαζί με την ομάδα του, θα τον απελευθερώσει και στη συνέχεια ο Χίτλερ θα τον αποκαταστήσει ως δικτάτορα ενός νέου φασιστικού κράτους, με πρωτεύουσα το Σαλό, στη λίμνη Γκάρντα. Εκεί, ο Μουσολίνι θα ενισχυθεί από φιλοναζιστές αξιωματικούς και εναπομείναντες φανατικούς του κόμματος και το Νοέμβριο του 1943 παρουσιάστηκε το νέο πρόγραμμα του Φασιστικού Δημοκρατικού Κόμματος. Προϋποθέτονταν ο «σοσιαλιστικός μετασχηματισμός» σε τομείς της οικονομίας όπως ενέργεια και πρώτες ύλες για την αυτάρκεια τους, απόδοση στην ιδιωτική πρωτοβουλία μόνο της ιδιοκτησία που προέρχονταν από προσωπική προσπάθεια απόκτησης χρηματικών πόρων, διοίκηση του δημοσίου τομέα από επιτροπές στις οποίες θα συμμετείχαν και εργάτες, απόδοση ακαλλιέργητων ή μη παραγωγικών εκτάσεων σε εκείνους που τα καλλιεργούν, αναγνώριση του ρωμαιοκαθολικισμού ως επίσημη θρησκεία του κράτους και άσκηση της εξουσίας μέσω μιας συνέλευσης η οποία θα επιλέγονταν από τα συνδικάτα, τον στρατό και τις επαγγελματικές ομάδες. Στη συνέχεια, το καθεστώς αυτό συγκέντρωσε ένοπλες δυνάμεις οι οποίες συνεχίσαν τον πόλεμο κατά των Συμμάχων, συγκρούστηκαν με τους αντιστασιακούς Ιταλούς, συνέλαβαν Εβραίους τους οποίους φυλάκισαν σε στρατόπεδα, διευκολύνοντας τους Ναζί και εξόντωσαν τους προδότες φασίστες. Τον Απρίλιο του 1945, οι Συμμαχοί και οι αντάρτες τους πλησίασαν και ο Μουσολίνι προσπάθησε να διαφύγει μεταμφιεσμένος σε Γερμανό στρατιώτη. Οι Ιταλοί αντάρτες τον σκότωσαν μαζί με την ερωμένη του και επιφανείς φασίστες και στη συνέχεια κρέμασαν τα πτώματα τους σε μια πλατεία στο Μιλάνο. (στο *Η Ανατομία του Φασισμού*, όπ.π., σ. 233–235).

⁴⁰⁴ Από το ακροδεξιό κόμμα *Ιταλικό Κοινωνικό Κίνημα (Movimento Sociale Italiano - MSI)*, ξεπηδήσαν πολλοί από τους ακροδεξιούς τρομοκράτες των οργάνωσεων *Νέα Τάξη (Ordine Nuovo)* και *Μαύρη Τάξη (Ordine Nero)*, οι οποίοι ευθύνονται για πλήθος πολύνεκρων τρομοκρατικών ενεργειών (στο *Ο ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ – Εισαγωγή στο φυλετικό μίσος*, όπ.π., σ. 321). Το *Κέντρο μελετών Νέα Τάξη (Centro studi Ordine Nuovo)*, ιδρύθηκε το 1956 και συγκέντρωνε οπαδούς, μεταξύ άλλων, του Τρίτου Ράιχ, του ρατσισμού και του αντισημιτισμού, διατηρώντας παράλληλα στενές σχέσεις με νεοναζιστικές οργανώσεις και από άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Επίσης, εξέδιδε έντυπα και εκπαίδευε τα μέλη του με σεμινάρια ιδεολογικής κατάρτισης, σεμινάρια αντατροπολέμου και σε θερινές κατασκηνώσεις με τη συμμετοχή πρώην, αλλά και ενεργών, στρατιωτικών, με απώτερο στόχο την προετοιμασία για την τελική αναμέτρηση με τους κομμουνιστές και τους δημοκράτες, μέσω της αποκατάσταση στενών δεσμών με το στράτευμα (στο *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης – η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, όπ.π., σ. 168).

⁴⁰⁵ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, όπ.π., σ. 140.

⁴⁰⁶ στο ίδιο, σ. 140-141.

⁴⁰⁷ στο ίδιο, σ. 141.

από αυτές θα πραγματοποιηθεί τον Απρίλιο του 1968, με τη συμμετοχή πολλών ιταλικών νεοφασιστικών οργανώσεων υπό την ηγεσία του Τζούλιο Ματσερατίνι, άμεσου βοηθού του Ράουτι στη *Νέα Τάξη*.⁴⁰⁸

Όπως ανέφερε αργότερα ο Ματσερατίνι, επισκέφθηκαν ελληνικά πανεπιστήμια και άλλους χώρους, ενώ φιλοξενήθηκαν σε καλά φυλαγμένους στρατώνες όπου δέχτηκαν επίσκεψη του Παττακού και άκουσαν διαλέξεις για το πείραμα του ελληνικού νεοφασισμού, ενώ για την ίδια αποστολή στην Ελλάδα, μίλησε και ο Ιταλός νεοφασίστας Μάριο Μερλίνιο.⁴⁰⁹ Επιπλέον, σύμφωνα με άλλα δημοσιευμάτα του δυτικού Τύπου, τον Σεπτέμβριο του 1972, οργανώθηκε στη Θεσσαλονίκη νέα μυστική συνάντηση Ελλήνων και Ιταλών νεοφασιστών στην οποία συμμετείχε και ο Μπορκέζε, αρχηγός του *Ιταλικού Εθνικού Μετώπου*.⁴¹⁰

Τον Μάιο του 1969, όταν η κατάσταση στην Ιταλία οξύνθηκε, οι εδώ δικτάτορες θεώρησαν ότι ήταν η κατάλληλη στιγμή για να βοηθήσουν τους Ιταλούς νεοφασίστες φίλους τους, για να επαναληφθεί το ελληνικό πείραμα στην Ιταλία.⁴¹¹ Λίγες μέρες πριν εκραγούν βόμβες των Ιταλών νεοφασιστών σε Μιλάνο και Ρώμη, την άνοιξη του 1969, σκοτώνοντας αθώους πολίτες, οι βρετανικές εφημερίδες *Guardian* και *Observer*, έφεραν στο φως της δημοσιότητας αντίγραφα απόρρητων εγγράφων τα οποία αποκάλυπταν τη στενή σχέση μεταξύ των Ελλήνων δικτατόρων και των Ιταλών νεοφασιστών,⁴¹² έγγραφα την γνησιότητα των οποίων αναγνώρισε η αγγλική κατασκοπεία.⁴¹³ Ένα από αυτά τα έγγραφα, που υπογράφονταν από τον ανώτερο υπάλληλο του υπουργείου Εξωτερικών Κωτάκη, είχε σταλεί την ελληνική πρεσβεία στη Ρώμη μαζί με κείμενο έκθεσης Έλληνα μυστικού πράκτορα στην Ιταλία προς τον Γ. Παπαδόπουλο.⁴¹⁴ Στο έγγραφο επιβεβαιώνονταν οι σχέσεις μεταξύ δικτατόρων και Ιταλών νεοφασιστών, εκφράζονταν η χαρά για την καρποφόρηση των προσπαθειών των χουντικών στην Ιταλία και ζητούνταν η υιοθέτηση μέτρων μεγάλης προσοχής ώστε να μην αποκαλυφθούν οι σχέσεις μεταξύ των Ιταλών και των Ελλήνων νεοφασιστών.⁴¹⁵

⁴⁰⁸ στο ίδιο, σ. 141.

⁴⁰⁹ στο ίδιο, σ. 141.

⁴¹⁰ στο ίδιο, σ. 141.

⁴¹¹ στο ίδιο, σ. 142.

⁴¹² στο ίδιο, σ. 142-143.

⁴¹³ στο ίδιο, σ. 144.

⁴¹⁴ στο ίδιο, σ. 143.

⁴¹⁵ στο ίδιο, σ. 143.

Επιπλέον, στην έκθεση του Έλληνα πράκτορα στη Ιταλία προς τους δικτάτορες αναφέρονταν επαφές του με κάποιον «Π», που όπως αποκαλύφθηκε ήταν ο Ράουτι, το σχέδιο για πραξικόπημα στην Ιταλία, την εκτίμηση των Ιταλών στρατιωτικών προς το ελληνικό πείραμα, οι οποίοι ύστερα από το ταξίδι του Ιταλού υπουργού Αμύνης, Ροντόλφο Παγκάρτι, και τις συζητήσεις του με τον υπουργό Εξωτερικών Πιπινέλλη, συμφώνησαν για την ομοιομορφία της κατάστασης σε Ελλάδα και Ιταλία, αναγνώρισαν την αποτελεσματικότητα των μεθόδων των Ελλήνων στρατιωτικών και δήλωσαν ότι θα μπορούσαν να πάρουν τις μεθόδους αυτές ως βάση της δράσης τους στην Ιταλία.⁴¹⁶ Στο τέλος της έκθεσης, ο Έλληνας πράκτορας, ζητά από τους δικτάτορες να παρέχουν ακόμα περισσότερη υλική και ηθική βοήθεια στους Ιταλούς νεοφασίστες.⁴¹⁷

Η δικτατορία έστειλε πολλούς πράκτορες της στην Ιταλία η οποίοι μαζί με τους ιταλούς νεοφασίστες ανέπτυξαν προπαγανδιστική δραστηριότητα υπέρ της δικτατορίας και συντόνισαν την τρομοκρατική δράση τους.⁴¹⁸ Οι πράκτορες καλήφθηκαν πίσω από τον εθνικό *Σύνδεσμο Ελλήνων Φοιτητών* στην Ιταλία, ο οποίος ενώ υπάγονταν στο υπουργείο Κοινωνικών Υπηρεσιών, με διαταγή του Παπαδόπουλου τον Ιούλιο του 1967, θα περάσει στην άμεση δικαιοδοσία της ΚΥΠ.⁴¹⁹ Έτσι, ενώ ο χαρακτήρας του *Συνδέσμου* ήταν πολιτιστικός, στη συνέχεια έλαβε χαρακτήρα νεοφασιστικής οργάνωσης με σκοπό την παρακολούθηση των Ελλήνων αντιφασιστών στο εξωτερικό, τη συλλογή πληροφοριών για την ΚΥΠ και την CIA, τις προβοκατόρικες ενέργειες και τη στενότερη συνεργασία με δυτικοευρωπαίους νεοφασίστες.⁴²⁰

Την καθοδήγηση του *Συνδέσμου* ανέλαβαν έμπειροι φασίστες φοιτητές και αξιωματικοί της ΚΥΠ, ενώ ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα των στενών επαφών του *Συνδέσμου* με δυτικοευρωπαίους νεοφασίστες, ήταν το ταξίδι του Πίνο Ράουτι στην Ελλάδα και τη σύνδεση του με τον Πλεύρη.⁴²¹ Με την βοήθεια Ιταλών νεοφασιστών και αστυνομικών οργάνων της Ιταλίας, ο *Σύνδεσμος* δημιούργησε παραρτήματα σε Ρώμη, Πίζα, Φερράρα και αλλού και ανέπτυξε επαφές με Ιταλούς τρομοκράτες.⁴²² Οπαδοί της ιταλικής *Νέας Τάξης* και νεοφασίστες της Δυτικής Γερμανίας,

⁴¹⁶ στο ίδιο, σ. 143.

⁴¹⁷ στο ίδιο, σ. 143.

⁴¹⁸ στο ίδιο, σ. 144.

⁴¹⁹ στο ίδιο, σ. 144.

⁴²⁰ στο ίδιο, σ. 144-145.

⁴²¹ στο ίδιο, σ. 145.

⁴²² στο ίδιο, σ. 145.

κυκλοφόρησαν προκηρύξεις στις οποίες εξέφραζαν την υποστήριξη τους στο Απριλιανό καθεστώς.⁴²³

Το Απριλιανό καθεστώς επιχείρησε να δημιουργήσει σχέσεις και με τους Γερμανούς ομοϊδεάτες τους.⁴²⁴ Όμως, μετά την αποτυχία του νεοναζιστικού κόμματος στις βουλευτικές εκλογές του 1969, οι νεοναζί άλλαξαν τακτική και αποτραβήχτηκαν εντός των αντιδραστικότερων πολιτικών δυνάμεων της χώρας.⁴²⁵ Έτσι, οι Έλληνες δικτάτορες δημιούργησαν επαφές με τους ρεβανσιστικούς και ψυχροπολεμικούς κύκλους της Γερμανίας, οι οποίοι ήταν επικεφαλής του *Συνδικάτου της Δεξιάς*.⁴²⁶ Σύμφωνα με τον δυτικό Τύπο, ο επικεφαλής αυτού του *Συνδικάτου* στο οποίο περιλαμβάνονταν και ναζιστές, Φρανς Στράους, τέλη Οκτωβρίου του 1971, επισκέφθηκε την Αθήνα και είχε μυστικές συνομιλίες με τους δικτάτορες, οι οποίες απέβλεπαν στην στερέωση των πολιτικών σχέσεων μεταξύ ελληνικής δικτατορίας και δυτικογερμανών νεοναζί καθώς και στην εξυπηρέτηση οικονομικών συμφερόντων των πολεμικών μονοπωλίων της Βαυαρίας που αντιπροσωπεύονταν στην γερμανική πολιτική σκηνή από τον Στράους.⁴²⁷

Όσον αφορά τις σχέσεις με το Φρανκικό καθεστώς, οι δικτάτορες υποδέχτηκαν με μεγάλες τιμές τον δήμαρχο Μαδρίτης, Ναβάρρο και «αδελφοποίησαν» Μαδρίτη και Αθήνα.⁴²⁸ Στη συνέχεια, ο αντιπρόεδρος της δικτατορικής κυβέρνησης, Ν. Μακαρέζος, επισκέφθηκε επισήμως την Ισπανία τον Δεκέμβριο του 1972, όπου και εκφράστηκαν τα αμοιβαία και φιλικά αισθήματα μεταξύ των δύο καθεστώτων προωθήθηκαν οι «αδελφικές σχέσεις».⁴²⁹ Ο δικτάτορας Φράνκο μάλιστα κάλεσε του Έλληνες δικτάτορες και όλους τους ομοϊδεάτες τους να ενωθούν και να διευρύνουν το μέτωπό τους, ενώ ο διάδοχος, Ναύαρχος Μπλάνκο, τόνισε τις κοινές ιδέες μεταξύ των δύο καθεστώτων και τη δυνατότητα δημιουργίας βάσης κοινής στρατηγικής.⁴³⁰

Τέλος, οι Έλληνες δικτάτορες επιδίωξαν να δημιουργήσουν σχέσεις με το ρατσιστικό καθεστώς της Νότιας Αφρικής, συγκροτώντας στα πλαίσια του Ελληνο-Νοτιοαφρικανικού Συνδέσμου, μια ειδική ομάδα συμβολής στην «ανάπτυξη των εμπορικών σχέσεων μεταξύ της Ελλάδος και της Νότιας Αφρικής».⁴³¹ Επίσης, οι

⁴²³ στο ίδιο, σ. 145.

⁴²⁴ στο ίδιο, σ. 141-142.

⁴²⁵ στο ίδιο, σ. 142.

⁴²⁶ στο ίδιο, σ. 142.

⁴²⁷ στο ίδιο, σ. 142.

⁴²⁸ στο ίδιο, σ. 146.

⁴²⁹ στο ίδιο, σ. 146.

⁴³⁰ στο ίδιο, σ. 146.

⁴³¹ στο ίδιο, σ. 147.

δικτάτορες, διαμέσου του απεσταλμένου τους, Απ. Δασκαλάκη, εξέφρασαν την αμέριστη συμπαράσταση τους προς τον αγώνα του Νότιου Βιετνάμ εναντίον των κομμουνιστών βορειοβιετναμέζων, γεγονός που χαροποίησε την ηγεσία των νοτιοβιετναμέζων.⁴³²

4. Η πτώση του Απριλιανού καθεστώτος.

Οι δικτάτορες, προφανώς σκεπτόμενοι το μέλλον τους και τον προσωρινό χαρακτήρα του καθεστώτος τους, ετοιμάζονταν για την επόμενη μέρα, επιχειρώντας να δημιουργήσουν δικό τους κόμμα. Έτσι, με την θερμή υποστήριξη του φιλοκαθεστωτικού Τύπου, εμφανίστηκε ο οργανισμός *Ελληνικό Πολιτιστικό Κίνημα (ΕΠΟΚ)*, σκοπός του οποίου ήταν η “μελέτη των σύγχρονων ελληνικών ζητημάτων” που υποτίθεται ότι δεν είχε πολιτικό χαρακτήρα ούτε σχέση με το καθεστώς.⁴³³ Σταδιακά, τα ιδρυτικά μέλη του *ΕΠΟΚ* και τα άλλα φερέφωνα του καθεστώτος, αποκάλυψαν ότι ο οργανισμός αυτός είχε ουσιαστικά πολιτικό χαρακτήρα και πρόθεσή του ήταν να συμβάλει στις δήθεν δημοκρατικές διαδικασίες του καθεστώτος.⁴³⁴ Ουσιαστικά επρόκειτο για προσπάθεια δημιουργίας κόμματος εκ μέρους των δικτατόρων κατά τα πρότυπα του ιταλικού ακροδεξιού-φασιστικού κόμματος *Ιταλικό Κοινωνικό Κίνημα (Movimento Sociale Italiano-MSI)*,⁴³⁵ που θα

⁴³² στο ίδιο, σ. 147.

⁴³³ στο ίδιο, σ. 210.

⁴³⁴ στο ίδιο, σ. 210-211.

⁴³⁵ Κατά τα πρώτα χρόνια μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, εμφανίστηκε στην Ιταλία το *Ιταλικό Κοινωνικό Κίνημα (Movimento Sociale Italiano - MSI)*, με πρώην μέλη του φασιστικού κόμματος και των οργάνων του, αξιωματούχοι του παλαιού καθεστώτος, νεαρά μέλη των *FAR*, πρώην στρατιωτικούς. Οι ψηφοφόροι που συγκέντρωσε προέρχονταν από τα μεσαία στρώματα του Βορρά και μη προνομιούχους του Νότου, που φοβόντουσαν τον κομμουνισμό και ήταν ήδη πολύ κοντά στις αρχές των *Χριστιανοδημοκρατών* (στο *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης – η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, όπ.π., σ. 64- 66). Πρώτος πρόεδρος εκλέχθηκε ο εγκληματίας πολέμου, Βαλέριο Μποργκέζε και πρώτος γραμματέας ο Αλμιράντε. (Gaddi Giuseppe, *Ο Νεοφασισμός στην Ευρώπη*, μετάφρ. Βακαλοπούλου – Τζουλιάνο Μπέττυ, Νέα Σύνορα, Αθήνα, 1975, σ. 28 – 29). Στις εθνικές εκλογές του Απριλίου του 1948 κατάφερε να εκλέξει έξι βουλευτές, όλους στη Νότια Ιταλία. Στην πορεία τα στελέχη του *MSI* χωρίστηκαν σε εκείνους που ήταν πιστοί στον παλιό φασισμό και σε εκείνους που είχαν παραδεχτεί την ήττα και επιθυμούσαν να ενσωματωθούν στο εθνικό πολιτικό παιχνίδι. Μέχρι το 1951 επικράτησε η σκληρή τάση και έτσι, ομάδες κρούσης του *MSI*, επιτίθονταν συνεχώς στα γραφεία και στα μέλη του *Κομμουνιστικού Κόμματος* υπό τη σχετική ανοχή της κυβερνώσας δεξιάς, (στο *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης – η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, όπ.π., σ. 66- 67) καθώς και του Βατικανού, που είχε πανικοβληθεί από την ισχυρή παρουσία των σοσιαλιστών – κομμουνιστών και την ήττα της μοναρχίας (στο *Ο Νεοφασισμός στην Ευρώπη*, όπ.π., σ. 29). Το 1951, ο γενικός γραμματέας του *MSI*, Αλμιράντε, τέθηκε υπό κατ’οίκον περιορισμό και τον διαδέχτηκε ο Αουγκούστο Ντε Μαρσάνικ, πρώην υπουργός Επικοινωνιών της φασιστικής κυβέρνησης. Ο Μαρσάνικ, εκπροσωπούσε μια πιο ήπια στάση που ήταν υπέρ της ενσωμάτωσης του

κόμματος στην πολιτική ζωή. Για να επιτευχθεί όμως αυτή η ενσωμάτωση προσέγγισαν τους Χριστιανοδημοκράτες, προβάλλοντας όχι ό,τι τους χώριζε, αλλά ό,τι τους ένωνε: η αντίθεση στον κομμουνισμό, η προσήλωση στην εκκλησία και στον ρωμαιοκαθολικισμό, ο σεβασμός της ιδιοκτησίας, της ηθικής και της οικογένειας. Στις περιφερειακές εκλογές του 1951 και στις δημοτικές εκλογές του 1952, το *MSI*, συμάχησε με τους μοναρχικούς, κερδίζοντας πολλές μεγάλες πόλεις του Νότου και το 1952, υποστηριζόμενος εμμέσως από την καθολική Εκκλησία ο Μαρσάνικ συγκάλεσε το πρώτο εθνικό συνέδριο του κόμματός του (στο *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης – η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, όπ.π., σ. 149 – 153). Κυριάρχησαν οι μετριοπαθείς ως τα τέλη της δεκαετίας του 1960, μια μετριοπάθεια που μεταφράστηκε στην σχετική εκλογική επιτυχία του κόμματος στις εθνικές εκλογές του 1953 (στο ίδιο, σ. 156). Το 1954, ο Μαρσάνικ παραιτήθηκε εξαντλημένος από τον πόλεμο με την ακτιβιστική και αριστερίζουσα τάση του κόμματος του, και αντικαθίσταται από τον Μικελίνι, ο οποίος συμφωνούσε με τον Μαρσάνικ όσον αφορά την εξωτερική πολιτική και τη στρατηγική του κόμματος. Οι συγκρούσεις μεταξύ μετριοπαθών και σκληροπυρηνικών συνεχίστηκαν εντός του *MSI*, αλλά, από το 1957, αυξάνονταν οι επαφές με τους Χριστιανοδημοκράτες, κάτι που είχε ως αποτέλεσμα ακόμα και να αναλάβει πρωθυπουργός ο Φερνάντο Ταμπρόνι, το 1960, στηριζόμενος στη βοήθεια των νεοφασιστών βουλευτών του *MSI*. Μέχρι τότε, ποτέ το κόμμα των νεοφασιστών δεν είχε φτάσει τόσο κοντά στην εξουσία, κάτι που θορύβησε τα κόμματα και τα συνδικάτα της αριστεράς. Συγκρούσεις ξέσπασαν μεταξύ νεοφασιστών και ακροαριστών, με αποτέλεσμα να χαθούν ανθρώπινες ζωές, να εξαναγκαστεί ο Ταμπρόνι να απογορεύσει τη σύγκληση νεοφασιστικού συνεδρίου στη Γένοβα, κάτι που οδήγησε στο να διαλυθεί η άγραφη συμμαχία μεταξύ νεοφασιστών και χριστιανοδημοκρατών και να πέσει η κυβέρνηση του (στο ίδιο, σ. 158 – 160). Στις αρχές της δεκαετίας του 1960, το *MSI*, παρέμενε το πρώτο νεοφασιστικό κόμμα της Ευρώπης, το οποίο μάλιστα αποτελούσε πρότυπο για τους ακροδεξιούς των άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Οι συνταγματάρχες που εγκαθίδρυσαν δικτατορία στην χώρα μας το 1967, είχαν εμπνευστεί από την ανατρεπτική δράση και τις μεθόδους του νεοφασισμού της Ιταλίας και στη συνέχεια έγιναν και αυτοί πρότυπο, μετά το 1967, για την εγκαθίδρυση μιας ισχυρής εξουσία στην Ιταλία. Στις βουλευτικές εκλογές του 1968, το *MSI*, έχασε έδρες, κάτι που όξυνε τα πνεύματα εντός του. Ο Μικελίνι πέθανε τον Ιούνιο του 1969 και εύκολα η ηγεσία πέρασε ξανά στον Αλμιράντε, ο οποίος επέβαλε μια γραμμή περισσότερο εναρμονιζόμενη με την ακτιβιστική και την σοσιαλίζουσα φύση του αρχικού φασισμού. Η αλλαγή ηγεσίας συνέπεσε με ευνοϊκές κοινωνικές συνθήκες για τους Ιταλούς νεοφασίστες όπως άσχημη οικονομική κατάσταση, κρίση της κεντροαριστεράς, φτώχεια στο Νότο, μετακίνηση φτωχών του αγροτικού Νότου προς τις βιομηχανίες του Βορρά με αποτέλεσμα την αποδιοργάνωση της ιταλικής κοινωνίας. Ήταν οι ίδιοι οι παράγοντες που οδήγησαν στην επιτυχία του Μουσσολίνι, που λειτούργησαν ξανά για να δώσουν νέα ώθηση στους νεοφασίστες του Αλμιράντε. Ήταν η κυβερνητική αστάθεια, αδράνεια της αριστεράς και της άκρας αριστεράς, η ενσωμάτωση των συνδικάτων στο σύστημα που πρόσφεραν ένα εύφορο έδαφος για να εμφανιστεί ένα εξτρεμιστικό ρεύμα αμφισβήτησης (στο ίδιο, σ. 172 – 173). Στις βουλευτικές εκλογές του 1972, το *MSI*, πήγε αρκετά καλά, αλλά στις εκλογές του 1976, συγκέντρωσε ποσοστό μόλις 6%. Αν και τότε ήταν μια κρίσιμη περίοδος της Ιταλίας, η μείωση της εκλογικής επιρροής του *MSI*, μπορεί να οφείλεται στην ανάμνηση των συνεπειών του λόγου των δημαγωγών καθώς και στις τρομοκρατικές επιθέσεις των νεοφασιστών κατά το διάστημα 1969 – 1974. Η σημαντική μείωση του ποσοστού του *MSI*, στις εκλογές του 1976 οδήγησε σε διάσπαση: η μετριοπαθής πτέρυγα του κόμματος, υπό τον Ερνέστο Ντι Μάρτζιο, η οποία απέρριπτε τον ολοκληρωτισμό και υιοθετούσε τους κανόνες της δημοκρατίας και του πλουραλισμού, δημιούργησε την *Εθνική Δημοκρατία (Democrazia Nazionale)*, στερόντας ένα σημαντικό τμήμα των εκλεγμένων αντιπροσώπων του. Όμως στις εκλογές του 1979, η *Εθνική Δημοκρατία* έλαβε ποσοστό μόλις 0,6%, ενώ το *MSI*, ποσοστό 5,3%, καθώς διατήρησε του σκληροπυρηνικά μέλη του, που δεν ήταν διατεθειμένα να υποστηρίξουν τις πλουραλιστικές θέσεις της *Εθνικής Δημοκρατίας*. Η αποχώρηση του Ντι Μάρτζιο από το προσκήνιο, άφησε ελεύθερο χώρο στην αριστερίζουσα τάση του *MSI*, υπό την ηγεσία του Πίνο Ράουτι. Την περίοδο εκείνη, στην Ιταλία, γίνονταν συζήτηση για έναν «ιστορικό συμβιβασμό» ανάμεσα στο Κομμουνιστικό Κόμμα και τους Χριστιανοδημοκράτες, καθώς το πρώτο, έβλεπε ότι ο ρόλος του ως υπερασπιστής των πληβείων αμφισβητούνταν μετά την προσχώρηση του στο σύστημα, αφήνοντας έτσι το *MSI*, να διεκδικήσει τον χώρο που άφηναν (οι Κομμουνιστές) από τις αριστεριστικές οργανώσεις και τους υπερασπιστές των πολιτικών δικαιωμάτων. Για τον Ράουτι, το *MSI*, όφειλε να υιοθετήσει επαναστατικές θέσεις, να απορρίψει κάθε συνεργασία με το καθεστώς, να εκφράσει τις νέες κοινωνικές απαιτήσεις, ειδικά των νέων, των φοιτητών, του υποπρολεταριάτου του Νότου, της «νέας εργατικής τάξης» του Βορρά, των καταφρονητών της καταναλωτικής κοινωνίας και πολλών άλλων. Το *MSI*, δεν θα ήταν ούτε δεξιό, ούτε αριστερό, αλλά ο «τρίτος δρόμος», αυτό που υποστήριζαν κάποτε οι φασίστες. Έτσι, τέλη της δεκαετίας του 1970, το *MSI*, υιοθέτησε πιο ριζοσπαστική πολιτική ευνοώντας παράλληλα την άνοδο

στους κόλπους του, διαφόρων πολιτιστικών πρωτοβουλιών που στόχευαν στην ιδεολογική ανανέωση του κινήματος όπως τις οργανώσεις (1977 και 1978) *Χόμπιτ*, ένα είδος θερινών σεμιναρίων για νεαρά μέλη του κινήματος, τα οποία εκπαιδεύονταν στο χειρισμό ιδεών και όχι – πλέον – όπλων, με σημαντική επίδραση της γαλλικής ακροδεξιάς που αναδύονταν την ίδια εποχή. Όμως, κατά το διάστημα 1977–1982 θα ξεσπάσει και άλλο κύμα τρομοκρατίας, με πλήθος επιθέσεων και νεκρών, όπου κατηγορήθηκαν μέλη ακροδεξιών οργανώσεων, τα οποία στη συνέχεια αθωώθηκαν λόγω έλλειψης αποδείξεων. Το *MSI*, επισήμως δεν ενθάρρυνε την τρομοκρατία αλλά υπολόγιζε να επωφεληθεί από τη στρατηγική της έντασης που συντηρούσαν οι τρομοκρατικές ομάδες, υποστηριζόμενες από κρατικούς αξιωματούχους, ξένες μυστικές υπηρεσίες και τη μαφία. Την περίοδο αυτή, το *MSI*, δέσμιος του αμαρτωλού παρελθόντος του, θα περιθωριοποιηθεί, αλλά θα επανέλθει σε μια δεκαετία χάρη σε εξελίξεις στο εσωτερικό της Ιταλίας αλλά και σε διεθνές επίπεδο. Παρέμεινε κυρίαρχο στον ιταλικό ακροδεξιό χώρο, χάρη στην οργανωτική του δύναμη και σε πολύ καλύτερα εκλογικά αποτελέσματα από αυτά άλλων, ιδεολογικά συγγενικών, ευρωπαϊκών οργανώσεων και κομμάτων, παραμένοντας έτσι, το πρότυπο πολλών εξτρεμιστικών οργανώσεων της Ευρώπης (στο ίδιο, σ. 181-187). Ρόλο θα παίξει και η ιστοριοποίηση του φασισμού, η οποία είχε ξεκινήσει αρκετό καιρό πριν και στην αυγή της δεκαετίας του 1980 άρχισε να δίνει καρπούς, χωρίς βέβαια, να αποκατασταθεί πλήρως η επιλογή του Μουσολίνι να συνταχθεί με τη Ναζιστική Γερμανία. Επιπλέον, οι τρομοκρατικές ενέργειες από ακροδεξιές εξτρεμιστικές οργανώσεις μειώθηκαν αισθητά κατά τα έτη 1982–1983, λόγω της κόπωσης των πρωταγωνιστών και των δύο πλευρών αλλά και λόγω της αποτελεσματικής αντιμετώπισης των ενεργειών αυτών από τον κατασταλτικό μηχανισμό (στο ίδιο, σ. 446). Το 1983, ανήλθαν στην εξουσία οι σοσιαλιστές υπό τον Μπετίνο Κράζι, ο οποίος, θέλοντας να αποδυναμώσει τον κύριο πολιτικό του αντίπαλο, τους Χριστιανοδημοκράτες, φρόντισε για την ενίσχυση του *MSI*, εις βάρος πάντα των Χριστιανοδημοκρατών, ενώ στις προγραμματικές δηλώσεις της κυβέρνησής του, νομιμοποίησε το *MSI*, δηλώνοντας ότι δεν είναι αντισυνταγματικό κόμμα και ότι δεν πρέπει να αποκλειστεί από τον διάλογο με τις άλλες πολιτικές δυνάμεις. Στο 14^ο Συνέδριο του *MSI*, τέλη του 1984, συνεχίστηκε ο στιγματισμός της κομματικής ολιγαρχίας, απορρίφθηκε κάθε συνεργασία με τα κόμματα εξουσίας και επαναδιακηρύχθηκαν οι αξίες του φασισμού. Έτσι, το *MSI*, θα συνεχίσει να πορεύεται για χρόνια ανάμεσα σε μια εξιδανικευμένη και όχι σαφώς προσδιορισμένη φασιστική ταυτότητα και σε μικρά ανοίγματα προς την αριστερά. Το 1987, το ποσοστό του *MSI* στις βουλευτικές εκλογές, έπεσε στο 5,9% και ένα χρόνο αργότερα, ο Αλμιράντε πέθανε και τον αντικατέστησε ο Τζιανφράνκο Φίνι, ο οποίος βάδισε στα χνάρια του προκατόχου του (στο ίδιο, σ. 448-450). Επί δύο χρόνια, ο Φίνι συγκρούονταν με την αριστερή πτέρυγα του κόμματος, υπό τον Πίνο Ράουτι. Για τον Ράουτι, το φασιστικό κίνημα ήταν αντίπαλο του συντηρητισμού, επομένως δεν έπρεπε να συνεργαστεί με τη δεξιά, αλλά, να επιδιώξει την συνεργασία με αριστερές οργανώσεις ή να πάρει ένα μέρος των ψηφοφόρων του Ιταλικού Κομμουνιστικού Κόμματος, τοποθετούμενο το ίδιο σε αυτό το πεδίο. Σε έναν κόσμο όπου ο υπαρκτός σοσιαλισμός καταποντίζονταν και ο βορειοαμερικανικός καπιταλισμός ενισχόνταν, για τον Ράουτι, ήταν το πρόβλημα της μετανάστευσης που θα έπρεπε να απσχολεί μια φασιστική οργάνωση. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980, στην Ιταλία υπήρχαν 300.000 μετανάστες, κυρίως από την Τυνησία και την Τουρκία, οι οποίοι καταλάμβαναν θέσεις εργασίας που είχαν αφήσει οι αυτόχθονες στην Σικελία και στις βόρειες επαρχίες. Μετά από μια δεκαετία, ο αριθμός τους τριπλασιάστηκε και έτσι, η Ιταλία, έγινε χώρα υποδοχής μεταναστών, προκαλώντας ανησυχία στην ιταλική κοινωνία, που παρατηρούσε τι συνέβαινε την ίδια εποχή σε Γερμανία και Γαλλία. Ο Φίνι, βλέποντας ότι ο ηγέτης του γαλλικού, ιδεολογικά συγγενικού *Εθνικού Μετώπου (Front National – FN)*, Ζαν – Μαρί Λε Πεν, συγκέντρωνε μεγάλα ποσοστά σε εκλογικές αναμετρήσεις, «επενδύοντας» στην ανασφάλεια και στην απειλή απώλειας της εθνικής ταυτότητας, άρχισε να τον μιμείται. Όμως, η πτέρυγα του Ράουτι αντέδρασε, διότι γι' αυτούς η μετανάστευση ήταν το σύμπτωμα μιας ασθένειας, της οποίας τα αίτια εντοπίζονταν στην εκμετάλλευση των χωρών του Τρίτου Κόσμου τον καπιταλισμό, κυρίως των ΗΠΑ. Επίσης, στιγματίζαν τις αρνητικές αξίες του δυτικού κόσμου που αναπαρήγαγε το αμερικανικό πρότυπο και τα ελαττώματα του όπως ο αχαλίνωτος ατομικισμός, ο υλισμός, ο καταναλωτισμός, η βασιλεία του χρήματος, η περιφρόνηση για το περιβάλλον κ.ά. Αντι όμως να καταλήξουν σε μια εθνοκεντρική και ρατσιστική αντίληψη, πρόβαλλαν τον σεβασμό των διαφορών και την ανοχή ενάντι του μεταναστευτικού πληθυσμού. Το *MSI* διχάστηκε στο ζήτημα της μετανάστευσης και ο Φίνι, καθώς για τους συντρόφους ήταν άπειρος, χωρίς κύρος και ταλαντεύονταν ανάμεσα στην αδράνεια και στη ριζοσπαστικοποίηση όπως στη Γαλλία, άρχισε να χάνει τη δύναμη του. Στις ευρωεκλογές του 1989, το κόμμα του έχασε δύναμη και το 1990, η ηγεσία του *MSI* πέρασε στα χέρια του Ράουτι, στο πρόσωπο του οποίου έβλεπαν ένα ιστορικό στέλεχος που ήταν η τελευταία ελπίδα για ανάκτηση και τερματισμό των διχασμών. Αλλά τα ποσοστά του *MSI* στις εκλογικές αναμετρήσεις που ακολούθησαν, συνέχιζαν να πέφτουν, ενώ παράλληλα, ανάμεσα στα μεσαία στελέχη του κόμματος, η ανοχή έναντι των μεταναστών δεν γίνονταν αποδεκτή. Επίσης, τα στελέχη του

κόμματος εξακολουθούσαν να εκφράζουν παραδοσιακές ακροδεξιές-φασιστικές θέσεις όπως η κυριαρχία των ανδρών, η φυλάκιση των ναρκομανών, η πειθαρχία ως μεγάλη αρετή, η απόρριψη του συστήματος, η συμπάθεια προς τις βίαιες διαδηλώσεις. Έτσι, ο Φίνι αναλαμβάνει ξανά την ηγεσία του *MSI*, εφαρμόζοντας αντίθετη πολιτική με αυτή του Ράουτι: εγκρίνει μέτρα για τον περιορισμό της μετανάστευσης, εξετάζει το ενδεχόμενο συνεργασίας με τα κόμματα εξουσίας, αποκαθιστά τους δεσμούς με ένα τμήμα των καθολικών, τάσσεται υπέρ της συμμετοχής της Ιταλίας στον Πόλεμο του Κόλπου και προσπαθεί να εκμεταλλευθεί την διαφαινόμενη διάλυση των Χριστιανοδημοκρατών, από την επικείμενη δικαστική έρευνα του Μιλάνου για την πολιτική διαφθορά. Ακολούθησαν οι βουλευτικές εκλογές του 1992, όπου το *MSI*, διατήρησε τις δυνάμεις του, συγκεντρώνοντας ποσοστό 5,4%, την ίδια στιγμή που μεγάλα ιστορικά κόμματα είδαν τα ποσοστά τους να πέφτουν θεαματικά. Αρκετά καλά πήγε και στις δημοτικές και επαρχιακές εκλογές του 1992. Μάλιστα στη Ρώμη που ήταν υποψήφιος ο ίδιος ο Φίνι, συγκέντρωσε ποσοστό 47% και στη Νάπολη, όπου ήταν υποψήφια η εγγονή του Μουσολίνι, η Αλεσάντρα Μουσολίνι, συγκέντρωσε ποσοστό 44,4%. Στο δρόμο προς τις βουλευτικές και γερουσιαστικές εκλογές του 1994, το *MSI*, ψάχνοντας για συμμάχους, υιοθέτησε την ονομασία *Ιταλικό Κοινωνικό Κίνημα-Εθνική Συμμαχία (MSI-Alleanza Nazionale)* (στο ίδιο, σ. 452-462). Ήταν μια ταραγμένη εποχή καθώς το μεταπολεμικό ιταλικό κομματικό σύστημα κετέρρε εξαιτίας της ευρύτατης διαφθοράς και την παραπομπή στη δικαιοσύνη εκατοντάδων προσωπικοτήτων της οικονομίας και της πολιτικής (στο *Η Ιστορία του Φασισμού 1914 – 1945*, ό.π., σ. 701). Επίσης, το *MSI*, είχε μεγαλύτερη απήχηση στο Νότο εξαιτίας και των θετικών αναμνήσεων των δημοσίων έργων που κατασκευάστηκαν από το φασιστικό καθεστώς και την μη εμπλοκή του εκεί πληθυσμού στον εμφύλιο πόλεμο στα μέσα της δεκαετίας του 1940 (στο *Η Ανατομία του Φασισμού*, ό.π., σ. 246). Την περίοδο εκείνη, το κίνημα *Φόρτσα Ιτάλια (Forza Italia)* που συγκρότησε γρήγορα ο επιχειρηματίας Σίλβιο Μπερλουσκόνι, συγκρότησε δύο ξεχωριστούς συνδυασμούς: τον *Πόλο της Ελευθερίας (Pollo della Libertà)* στον Βορρά, με υποψήφιους της *Φόρτσα Ιτάλια* και της *Λέγκας του Βορρά* του Μπόσσι και, στο Νότο, την *Χρηστή Διακυβέρνηση (Buon Governo)* σε συνεργασία με το *MSI-Alleanza Nazionale*. Ο *Πόλος της Ελευθερίας* συγκέντρωσε 46,4%, καταλαμβάνοντας την πλειοψηφία στη βουλή και χάνοντας για λίγες έδρες την Γερουσία και το *MSI-Alleanza Nazionale*, συγκέντρωσε ποσοστό 13,5%, τριπλασιάζοντας έτσι τον αριθμό των εκπροσώπων του στη βουλή. Στις ευρωεκλογές του Ιουνίου του 1994 που ακολούθησαν, το *MSI*, συγκέντρωσε ποσοστό 12,5%, συνεχίζοντας έτσι την θριαμβευτική του πορεία. Ο Φίνι παρουσίαζε τότε τον εαυτό του ως ικανό και μετριοπαθή ηγέτη, ο οποίος σέβονταν την δημοκρατία, δεν δίστασε όμως και να παρερευθεί στην επέτειο της Πορείας στη Ρώμη και να εξυμνεί διαρκώς τον Μουσολίνι. Μέχρι τις επόμενες βουλευτικές εκλογές, αυτές του Απριλίου του 1996, το *MSI*, μετατράπηκε σε ένα συντηρητικό κόμμα που αποδέχονταν και επίσημα τους θεσμούς και τις αξίες της δημοκρατίας, χωρίς όμως να διακόψει και οριστικά τις σχέσεις του με τον φασισμό. Πλέον, το *MSI*, υιοθέτησε οριστικά το όνομα *Εθνική Συμμαχία (Alleanza Nazionale)*, άλλαξε το σύμβολο του και τα στελέχη του ενέκριναν κείμενα όπου καταδικάζονταν κάθε μορφή ρατσισμού (στο *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης – η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, ό.π., σ. 463-466). Αν και ο Φίνι έδειχνε τον σεβασμό του προς τον Μουσολίνι, διακήρυσσε ότι δεν μπορεί να ξαναέρθει στο προσκήνιο ο φασισμός. Η *Εθνική Συμμαχία*, αυτοπροσδιοριζόμενη ως ένα κοινοβουλευτικό και εθνικιστικό κόμμα της δεξιάς, θα ζητήσει μια ισχυρή κεντρική κυβέρνηση, τον εξορθολογισμό της γραφειοκρατίας, ανάκτηση εδαφών από την τότε Γιουγκοσλαβία, ένταξη στο ΝΑΤΟ κρατών της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης, τον έλεγχο της μετανάστευσης, την επιβολή σκληρών νόμων για να χτυπηθεί το οργανωμένο έγκλημα και παροχή βοήθειας σε χώρες της Μέσης Ανατολής και της βόρειας Αφρικής με σκοπό όμως, να περιορίσουν τη μετανάστευση καθώς και μια κορπορατιστική μεταρρύθμιση ενός μέρους των αντιπροσωπευτικών θεσμών της χώρας, κυρίως στον τομέα της οικονομίας και της πολιτικής (στο *Η Ιστορία του Φασισμού 1914 – 1945*, ό.π., σ. 701-702). Αρχές του 21^{ου} αιώνα, η *Εθνική Συμμαχία*, αποδεχόμενη το πολιτικό σύστημα, προσπαθώντας να τοποθετηθεί στον χώρο της κεντροδεξιάς, απορρίπτοντας κάθε μορφή ολοκληρωτισμού και ρατσισμού και παίρνοντας θέσεις υπέρ της κοινοτικής Ευρώπης, δεν μπορεί πλέον να καταταχθεί στον χώρο της άκρας δεξιάς. Το κόμμα του Φίνι, επενδύοντας στον συντηρητισμό και αποσκοπώντας να αντλήσει ψήφους από τους Χριστιανοδημοκράτες, σημείωσε μεγάλες εκλογικές επιτυχίες: 15,7% στις βουλευτικές εκλογές του 1996 και πάνω από 12% στις βουλευτικές του 2001, γεγονός που επέτρεψε στον Φίνι να γίνει αντιπρόεδρος του Υπουργικού Συμβουλίου σε κυβέρνηση του Μπερλουσκόνι (στο *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης – η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, ό.π., σ. 468).

μπορούσε να διεκδικήσει «κοινοβουλευτικά» την εξουσία.⁴³⁶ Παράλληλα, το καθεστώς, προβάλλοντας ένα δήθεν εκδημοκρατισμό, κατήργησε τη μοναρχία και ανακήρυξε προεδρική δημοκρατία.⁴³⁷

Επίσης, απομακρύνθηκαν πολλοί στρατιωτικοί από την κυβέρνηση, προωθήθηκε ένα νέο Σύνταγμα το οποίο δεν διαφοροποιούνταν από το παλιό και προκηρύσσονταν δήθεν αδιάβλητες εκλογές.⁴³⁸ Ήταν εμφανής η προσπάθεια των δικτατόρων να προσεγγίσουν τον λαό, να παρασύρουν τα κόμματα σε πολιτικές διαδικασίες τις οποίες οι ίδιοι ρύθμιζαν, να χτυπήσουν την ενότητα μεταξύ των οπαδών των διαφόρων κομμάτων εναντίον του καθεστώτος, ενώ καταργώντας τη μοναρχία, θέλησαν να δείξουν ότι ο ισχυρός παράγων είναι ο στρατός και ταυτόχρονα να εμποδίσουν τη συσπείρωση δυσαρεστημένων αξιωματικών γύρω από τον βασιλιά.⁴³⁹ Επίσης, οι δικτάτορες θέλησαν να μειώσουν τις έντονες κριτικές που δεχόντουσαν από αστικούς πολιτικούς κύκλους εντός και εκτός της χώρας.⁴⁴⁰

Όμως ο λαός δεν ξεγελάστηκε καθώς κατάλαβε ότι η ουσία του καθεστώτος παρέμενε φασιστική, ότι μπορεί να είχε καταργηθεί προσωρινά ο στρατιωτικός νόμος αλλά οι περιοριστικοί νόμοι ήταν σε ισχύ, ότι καταργήθηκε η μοναρχία αλλά ο πρόεδρος της δημοκρατίας θα αποκτούσε υπερεξουσίες και θα ήταν ανεξέλεγκτος, ότι ο στρατός θα μπορούσε ακόμα να επέμβει ανά πάσα στιγμή για να καταλύσει τη δημοκρατία, ότι τα κόμματα παρέμεναν περιορισμένα και στηρίζονταν στις διαθέσεις του Συνταγματικού Δικαστηρίου, ότι μιλούσαν οι δικτάτορες για ελεύθερες εκλογές αλλά η ελευθεροτυπία και η ελευθερία της έκφρασης απαγορεύονταν ακόμα, ότι τα σωματεία και οι σύλλογοι διοικούνταν από ανθρώπους του καθεστώτος, ότι οι διαδηλώσεις αντιμετωπίζονταν με χρήση όπλων.⁴⁴¹

Τα αποτελέσματα για την δικτατορία δεν ήταν τα αναμενόμενα και τα επιθυμητά, καθώς λόγω των παραπάνω αντιφάσεων, της συνέχισης της οικονομικής κρίσης, την καταπιεστική πολιτική της δικτατορίας, η εχθρότητα του λαού για το καθεστώς έγινε ακόμα μεγαλύτερη και η εκφράστηκε με μαχητικές εκδηλώσεις της νεολαίας και των εργαζομένων σε διάφορες πόλεις της χώρας.⁴⁴²

⁴³⁶ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, ό.π., σ. 211.

⁴³⁷ στο ίδιο, σ. 211.

⁴³⁸ στο ίδιο, σ. 212.

⁴³⁹ στο ίδιο, σ. 212.

⁴⁴⁰ στο ίδιο, σ. 212.

⁴⁴¹ στο ίδιο, σ. 213-214.

⁴⁴² στο ίδιο, σ. 214.

Όμως και ο αξιωματικοί του στρατού με δυναμικές κινήσεις έδειξαν τον αποτροπιασμό τους για το Απριλιανό καθεστώς. Έτσι, τον Μάιο του 1973, το αντιτορπιλικό πλοίο *Βέλος*, αποχωρεί από ασκήσεις του ΝΑΤΟ και ο κυβερνήτης του, μαζί με 10 μέλη του πληρώματος, ζητούν άσυλο στην Ιταλία.⁴⁴³ Στόχος τους ήταν η ανατροπή της δικτατορίας.⁴⁴⁴ Την ίδια πάλι περίοδο, αξιωματικοί του Ναυτικού σκόπευαν, κατά τη διάρκεια μια νατοϊκής άσκησης, να καταλάβουν τη Σύρο, με απώτερο στόχο την ανατροπή της δικτατορίας.⁴⁴⁵ Συγκέντρωσαν πολλούς υψηλόβαθμους αξιωματικούς και ζήτησαν την βοήθεια πολιτικών ηγετών, τόσο εντός εκείνων που παρέμεναν στην Ελλάδα όσο και εκείνων που είχαν καταφύγει στο εξωτερικό, αλλά η απροθυμία τους να βοηθήσουν, οδήγησε σε κατάρρευση του σχεδίου των αξιωματικών.⁴⁴⁶

Λίγο αργότερα, οι δικτάτορες θα επιχειρήσουν να εξομαλύνουν την κατάσταση και να βελτιώσουν το κλίμα στις σχέσεις τους με το λαό, εφαρμόζοντας κάποια μέτρα ειρήνευσης. Τον Αύγουστο, με «προεδρικό» διάταγμα – καθώς ο Γεώργιος Παπαδόπουλος κατείχε το αξίωμα του Προέδρου της Δημοκρατίας - χορηγήθηκε γενική αμνηστία στους πολιτικούς κρατούμενους και αναγνωρίστηκαν τυπικά οι συνταγματικές εγγυήσεις των ατομικών ελευθεριών.⁴⁴⁷ Αλλά, ότι και αν έκαναν οι δικτάτορες, η ανοχή του λαού είχε εξαντηθεί προ πολλού.

Στα μέσα του Νοεμβρίου, το Πολυτεχνείο στην Αθήνα καταλήφθηκε από τους φοιτητές και ακολούθησαν σοβαρά επεισόδια.⁴⁴⁸ Στις 18 Νοεμβρίου, μετά από απόπειρα λαϊκής συγκέντρωσης στην πλατεία Ομονοίας, σύμφωνα με επίσημες ανακοινώσεις, οι νεκροί των προηγούμενων ημερών ανέρχονται σε 9 και οι τραυματίες σε 100 έως 110.⁴⁴⁹ Στις 19 Νοεμβρίου, πραγματοποιούνται νέες απόπειρες συγκεντρώσεων στο κέντρο των Αθηνών και οι επίσημες ανακοινώσεις κάνουν λόγο για συλλήψεις 866 ατόμων και 11 νεκρούς.⁴⁵⁰ Στις 20 του ίδιου μήνα, ανακοινώνεται ο θάνατος ενός τραυματία, οπότε οι νεκροί φτάνουν τους 12.⁴⁵¹

⁴⁴³ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα*, στο *Ο Νεοφασισμός στην Ευρώπη*, ό.π., σ. 337.

⁴⁴⁴ *Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΙΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ–Συγκριτική ανάλυση των μεταπολεμικών στρατιωτικών επεμβάσεων, 1945–1980*, ό.π., σ. 353.

⁴⁴⁵ στο ίδιο, σ. 353.

⁴⁴⁶ στο ίδιο, σ. 354.

⁴⁴⁷ Αναστασιάδης Γιώργος, *Σύγχρονη Ελληνική Πολιτική και Συνταγματική Ιστορία (1940 – 1986)*, Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 1998, σ. 122.

⁴⁴⁸ *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης–η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, ό.π., σ. 516.

⁴⁴⁹ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα*, ό.π., σ. 340.

⁴⁵⁰ στο ίδιο, σ. 340.

⁴⁵¹ στο ίδιο, σ. 341.

Μετά την καταστολή, ο ίδιος ο Παπαδόπουλος ανατράπηκε από τους συνεργάτες του, καθώς θεωρήθηκε ανίκανος να διαφυλάξει την τάξη.⁴⁵² Συγκεκριμένα, τέλη Νοεμβρίου, ο Παπαδόπουλος ανατράπηκε από μια ομάδα αξιωματικών με επικεφαλής τον Δημήτρη Ιωαννίδη,⁴⁵³ με την αρωγή της CIA, η οποία, σύμφωνα με τον αμερικανικό Τύπο, είχε ενημερώσει την αμερικανική κυβέρνηση για την όξυνση της κοινωνικής κατάστασης στην Ελλάδα, διαβεβαίωσε ότι οι αντικαταστάτες του Παπαδόπουλου θα μείνουν πιστοί στις ΗΠΑ και έτσι βοήθησε στην αντικατάσταση της κυβέρνησης.⁴⁵⁴

Πρόεδρος της Δημοκρατίας ορκίζεται ο στρατηγός Γκιζίκης και πρόεδρος της κυβέρνησης ο Α. Ανδρουσόπουλος.⁴⁵⁵ Η νέα κυβέρνηση θα καταργήσει το Σύνταγμα και θα αφαιρέσει αρμοδιότητες από τον πρόεδρο της δημοκρατίας, επανεργοποιείται όμως ο στρατιωτικός νόμος, επαναλειτουργούν τα στρατοδικεία και τα στατόπεδα συγκέντρωσης, αυξάνονται οι πολιτικοί κρατούμενοι, ξεκινούν πάλι τα βασανιστήρια και η ΕΣΑ, ως υπερκυβέρνηση πλέον, αρχίζει να ασκεί ωμή και ανεξέλεγκτη βία.⁴⁵⁶ Ο Γκιζίκης θα υποσχεθεί και αυτός δημοκρατικοποίηση, ενώ ο Ανδρουτσόπουλος μιλά για διατήρηση του πνεύματος της 21^{ης} Απριλίου και ο Ιωαννίδης υποστηρίζει ότι δεν θα επιτρέψει επάνοδο στην προδικτατορική κατάσταση.⁴⁵⁷

Ο Ιωαννίδης και οι συνεργάτες του, ανίκανοι να κάνουν κάτι για τα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα που ταλάνιζαν τον λαό, προσπάθησαν να μετατοπίσουν την προσοχή του σε εξωτερικά ζητήματα.⁴⁵⁸ Σε συνεργασία με ανθρώπους τους στην Κύπρο, επιχείρησαν να ανατρέψουν την εκεί κυβέρνηση του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου και να εγκαθιδρύσουν αρεστή στην δικτατορία κυπριακή κυβέρνηση.⁴⁵⁹ Συγκεκριμένα, τον Ιούλιο του '74, οι νέοι εξουσιαστές, σε συνεργασία με Έλληνες αξιωματικούς της κυπριακής εθνοφρουράς, προσπάθησαν να ανατρέψουν⁴⁶⁰ τον Αρχιεπίσκοπό Μακάριο στην Κύπρο, δίνοντας την πολυπόθητη αφορμή στην

⁴⁵² *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης-η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, όπ.π., σ. 516.

⁴⁵³ *Σύγχρονη Ελληνική Πολιτική και Συνταγματική Ιστορία (1940-1986)*, όπ.π., σ. 122.

⁴⁵⁴ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, όπ.π., σ. 215.

⁴⁵⁵ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα*, όπ.π., σ. 341.

⁴⁵⁶ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, όπ.π., σ. 216.

⁴⁵⁷ στο ίδιο, σ. 216-217.

⁴⁵⁸ *Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΙΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ-Συγκριτική ανάλυση των μεταπολεμικών στρατιωτικών επεμβάσεων, 1945-1980*, όπ.π., σ. 355.

⁴⁵⁹ στο ίδιο, σ. 355.

⁴⁶⁰ Είχε ήδη προηγηθεί απόπειρα δολοφονίας του Αρχιεπισκόπου και Προέδρου της Κύπρου Μακαρίου, τον Μάρτιο του 1970, πίσω από την οποία βρίσκονταν η CIA, η Χούντα, η ΕΟΚΑ Β' και κοινοί εγκληματίες (στο *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα*, όπ.π., σ. 328).

Τουρκία να εισβάλλει στην Κύπρο,⁴⁶¹ δήθεν για να προστατέψει τους Τουρκοκύπριους.

Η Χούντα φοβάται να οπλίσει τον δυσαρεστημένο, με αυτήν, λαό και την γενιά του Πολυτεχνείου και, έτσι, ο ελληνικός στρατός, παρουσιάζεται στη σύγκρουση με την Τουρκία ανοργάνωτος και άοπλος.⁴⁶² Η επιστράτευση για τον πόλεμο στην Κύπρο, οδήγησε στην στελέχωση του στρατού με χιλιάδες πολίτες, εχθρούς του καθεστώτος και αυτός ήταν και ο λόγος για τον ελάχιστο και ανεπαρκή εξοπλισμό τους.⁴⁶³ Οι ΗΠΑ, στις κρίσιμες ώρες αυτές για την Κύπρο, θα αρκεστούν να παίζουν τον ρόλο του ουδέτερου παρατηρητή ενώ και ο τότε Γενικός Γραμματέας του NATO Κούνς, αρνήθηκε να συγκαλέσει εκτάκτως το Συμβούλιο της Ατλαντικής Συμμαχίας, υποστηρίζοντας ότι το NATO δεν "μπορεί να αναμιχθεί στις φιλονικίες δύο χωρών-μελών του" και δεν μπορεί να επέμβει επειδή "η Κύπρος δεν ήταν μέλος του Ατλαντικού Συμφώνου".⁴⁶⁴

Τέλη Ιουλίου του '74, Ελλάδα και Τουρκία συμφωνούν για κατάπαυση του πυρός, αλλά οι Τούρκοι συνεχώς παραβιάζουν την εκεχειρία.⁴⁶⁵ Η Τουρκία είχε αρχίσει εδώ και καιρό να εκμεταλλεύεται την χαώδη κατάσταση στην Ελλάδα και προβάλε εδαφικές και άλλες αξιώσεις.⁴⁶⁶ Οι αξιώσεις αυτές συνεχίζονται μέχρι σήμερα και αποτελούν ένα από τα αγαπημένα θέματα των ακροδεξιών οργανώσεων και κομμάτων στην Ελλάδα, οι οποίες με ρατσιστικά και εθνικιστικά παραληρήματα, εκμεταλλευόμενα και την υποχωρητική πολιτική των κομμάτων εξουσίας, βρίσκουν ερείσματα στην κοινή γνώμη και στο εκλογικό σώμα.

Η δικτατορία, απομονωμένη τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, κατέρρευσε και ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, επέστρεψε από το εξωτερικό για να αναλάβει τη διακυβέρνηση της χώρας.⁴⁶⁷ Ρόλο έπαιξε και η ανησυχία και η αγανάκτηση για την κατάσταση της χώρας που εξέφρασε η τάξη των κατώτερων

⁴⁶¹ *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης-η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, όπ.π., σ. 517.

⁴⁶² *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα*, σ. 346.

⁴⁶³ *Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΙΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ-Συγκριτική ανάλυση των μεταπολεμικών στρατιωτικών επεμβάσεων, 1945-1980*, όπ.π., σ. 357.

⁴⁶⁴ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, όπ.π., σ. 264.

⁴⁶⁵ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα*, όπ.π., σ. 344.

⁴⁶⁶ Ενδεικτικά αναφέρουμε, ότι λίγο πριν από την εισβολή των Τούρκων στην Κύπρο, τον Φεβρουάριο του 1974, δημοσιεύονται πληροφορίες σύμφωνα με τις οποίες η Τουρκία διατυπώνει διεκδικήσεις επί της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου και τον Μάρτιο του ίδιου έτους, οι Τουρκικές εφημερίδες δημοσιεύουν πληροφορίες κατά τις οποίες το Αιγαίο, είναι για την Τουρκία, μια ελληνοτουρκική θάλασσα. Τον Ιούνιο, η Τουρκία ανακοινώνει επίσημα ότι απέπλευσε ένα τουρκικό υδρογραφικό σκάφος προς αναζήτηση πετρελαίου στην υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου (στο ίδιο, σ. 342-343).

⁴⁶⁷ *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης-η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, όπ.π., σ. 517.

αξιωματικών του στρατού.⁴⁶⁸ Επιπλέον, στελέχη της κυβέρνησης των ΗΠΑ, ήδη είχαν δυσαρεστηθεί με την πολιτική του Ιωαννίδη,⁴⁶⁹ αν και κατά τη διάρκεια της δικτατορίας απολάμβαναν της πλήρους υποταγής του καθεστώτος.

5. Επίλογος.

Σύμφωνα με τον Τσουκαλά, όσον αφορά “τις ιδεολογικές και πολιτισμικές του συνέπειες, ο ελληνικός εμφύλιος πόλεμος έληξε μόνο το 1974” καθώς “όπως όλοι οι εμφύλιοι πόλεμοι, έτσι και αυτός αναπόφευκτα δημιούργησε πρωτοφανή σχίσματα ανάμεσα στους νικητές και τους ηττημένους, εξαφάνισε κάθε ανεκτικότητα και οδήγησε σε εκτεταμένη καταπίεση”.⁴⁷⁰ Επιπλέον, “όπως όλες οι εμφύλιες συγκρούσεις, θεσμοποίησε την ιδεολογική και πολιτική πόλωση, που οριοθέτησε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής”.⁴⁷¹ Σε αντίθεση όμως με παρόμοιες συγκρούσεις, τουλάχιστον κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα, “οι θεσμοί του ελληνικού εμφυλίου γεννήθηκαν και λειτούργησαν στα πλαίσια ενός κράτους που, τουλάχιστον επίσημα, ήταν δημοκρατικό”, μια πρωτοτυπία που “επηρέασε και τα συγκεκριμένα πρότυπα που κυριάρχησαν στη μεταπολεμική σκέψη και συνέβαλε στη μακροβιότητα και ανθεκτικότητά τους, παρά τις ραγδαίες και σημαντικές μεταβολές των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών”.⁴⁷²

Πράγματι, με την πτώση της δικτατορίας τα προβλήματα της ελληνικής κοινωνίας δεν εξανεμίστηκαν ξαφνικά. Εκτός από τις μεγάλες οικονομικές δυσχέρειες, η Ελλάδα είχε να αντιμετωπίσει την έντονη καχυποψία – αν όχι εχθρότητα – του λαού απέναντι στις δυνάμεις καταστολής, στα Σώματα Ασφαλείας και στις Ένοπλες Δυνάμεις, που από τον Εμφύλιο και ιδίως κατά την περίοδο της επταετίας έκαναν ανοιχτές επεμβάσεις στην πολιτική ζωή του τόπου και, επιπλέον, βασάνιζαν και εξόντωναν πολίτες. Παράλληλα, με το δόγμα-σύνθημα «Ελλάς Ελλήνων Χριστιανών» της δικτατορίας και τα αποτελέσματα της ιδεολογίας του Απριλιανού καθεστώτος, ο πατριωτισμός, αυτή η αγνή και άδολη αγάπη προς τη μητέρα πατρίδα με τον συνακόλουθο σεβασμό της πατρίδας του «άλλου», ταυτίστηκε στη συνείδηση

⁴⁶⁸ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ–Συγκριτική ανάλυση των μεταπολεμικών στρατιωτικών επεμβάσεων, 1945–1980, όπ.π., σ. 358.

⁴⁶⁹ στο ίδιο, σ. 357.

⁴⁷⁰ Τσουκαλάς Κωνσταντίνος, *Κράτος, Κοινωνία, Εργασία στη Μεταπολεμική Ελλάδα*, Θεμέλιο, Αθήνα, 1999, σ. 17.

⁴⁷¹ στο ίδιο, σ. 17.

⁴⁷² στο ίδιο, σ. 17.

του λαού με τον φανατικό, ρατσιστικό και επιθετικό εθνικισμό. Η δε συνύπαρξη στη συνείδηση ενός ατόμου της αγάπης για τη μητέρα πατρίδα και της πίστης στον Χριστό από ένα άτομο, αμέσως ταύτιζε το άτομο αυτό με τον φιλοδικτατορικό-φασιστικό χώρο.

Επιπλέον, μπορεί ο διαχωρισμός των πολιτών σε «εθνικόφρονες» και «μη εθνικόφρονες» να έλαβε τέλος με την πτώση των δικτατόρων, με τη νομιμοποίηση του ΚΚΕ, την άρση των Εμφυλιακών Ψηφισμάτων και Διαταγμάτων και τη διεξαγωγή ελεύθερων δημοκρατικών εκλογών, αλλά η αντιπαράθεση μεταξύ δεξιάς και αντιδεξιάς, που πρωτοεμφανίστηκε μετά τις εκλογές «βίας και νοθείας» του 1961, θα επανεμφανιστεί με άλλο πρόσωπο.⁴⁷³ Για τον Καραμπελιά, η νομιμοποίηση του

⁴⁷³ Κατά τη δεκαετία του 1980, στην πολιτική ζωή της χώρας θα κυριαρχήσει ο τρικομματισμός και ένας "ιδιότυπος συνδυασμός του με μια διπολική μορφή πολιτικού ανταγωνισμού μεταξύ «Δεξιάς» και «Αντιδεξιάς». Οι ρίζες τους εντοπίζονται στον τρικομματισμό λίγα χρόνια πριν την επιβολή της δικτατορίας, όταν η παραταξιακή διαίρεση του εκλογικού σώματος σε Αριστερά, Κέντρο και Δεξιά προσέλαβε μια συγκεκριμένη έκφραση και για τους τρεις επιμέρους πολιτικούς χώρους, με τη συγκρότηση της *Ένωσης Κέντρου*. Από την πτώση της δικτατορίας και μετά, η πολιτική σημασία και η συμβολική φόρτιση που αποκτούσαν οι αναφορές στον διπολικό ανταγωνισμό Δεξιάς και Αντιδεξιάς, όπως αυτός μορφοποιήθηκε λίγο καιρό πριν την επιβολή της δικτατορίας, μεγάλωνε και λόγω της χρονικής απομάκρυνσης από τις διαιρετικές τομές του Εθνικού Διχασμού και του Εμφυλίου Πολέμου και της πολιτικής αποδυνάμωσης τους από την ίδια τη διαδικασία της μεταπολίτευσης με την κατάργηση της μοναρχίας, τη νομιμοποίηση του ΚΚΕ κλπ. Έτσι, για να λειτουργήσει αποτελεσματικά η χρήση της ιστορίας ως σταθεροποιητικού παράγοντα των κομματικών και παραταξιακών ταυτίσεων μετά τη δικτατορία (...) δεν μπορούσε να έχει πλέον ως άμεσα σημεία αναφοράς τις ίδιες τις ιστορικές καταβολές κάθε πολιτικής παράταξης". Θα χρειαστεί "να συμπυκνωθεί, μέσω της επιλεκτικής και διαφορούμενης συγχώνευσης των διαιρέσεων των παρελθόντος, σε ένα απλοποιημένο σχήμα, όπως η διαίρεση «Δεξιά-Αντιδεξιά», το οποίο να μπορεί να χρησιμεύσει ως οδηγός και κριτήριο για μια, κατά το δυνατόν απλουστευμένη, εκλογική επιλογή". Η διαδικασία αυτή είχε μεγάλη σημασία ειδικά για το ΠΑ.ΣΟ.Κ., επειδή ήταν το μόνο μεγάλο κόμμα το οποίο καλούνταν "να ενοποιήσει μια εξαιρετικά ανομοιογενή, ως προς την ιστορική και πολιτική της προέλευση, εκλογική βάση". Γι' αυτό η σταθεροποίηση του τρικομματισμού μετά τη δικτατορία θα συνδυαστεί αρκετά συχνά με συνεχείς αναφορές στα γεγονότα της δεκαετίας του 1960, αναφορές που έδιναν μια έντονα παρελθοντολογική όψη στον ανταγωνισμό μεταξύ των κομμάτων (στο Νικολακόπουλος Ηλίας, *Η Εκλογική Επιρροή των Πολιτικών Δυνάμεων*, στο *ΕΚΛΟΓΕΣ ΚΑΙ ΚΟΜΜΑΤΑ ΣΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '80-Εξελίξεις και προοπτικές του πολιτικού συστήματος*, Θεμέλιο, Αθήνα, 1990, σ. 203-206). Κατά τη μεταπολίτευση, "ο μη δεξιός πολιτικός χώρος συγκροτείται ως «αντιδεξιός» από τη στιγμή που οι επιμέρους συνιστώσες του αναγνωρίζουν την ύπαρξή του, **χρησιμοποιούν δηλαδή το αντιδεξιό επιχείρημα ως εργαλείο πολιτικής οριοθέτησης και αντιπαράθεσης τόσο μεταξύ τους όσο και απέναντι στη ΝΔ.**" Έτσι, το ΠΑ.ΣΟ.Κ. χρησιμοποίησε το αντιδεξιό επιχείρημα και την κινητοποίηση κατά της Δεξιάς για να κυριαρχήσει απέναντι τόσο στις μη δεξιές πολιτικές δυνάμεις όσο και απέναντι στη συντηρητική παράταξη. Τόσο η «ορθόδοξη» όσο και η «ευρωκομμουνιστική» εκδοχή της κομμουνιστικής αριστεράς, θα χρησιμοποιήσει την αντιδεξιά επιχειρηματολογία ανεστραμμένη, δηλαδή εναντίον του ΠΑ.ΣΟ.Κ. ή ως εργαλείο επιβολής στην διαμάχη εντός της παράταξης της (στο Μοσχονάς Γεράσιμος, *Η Διαιρετική Τομή Δεξιάς-Αντιδεξιάς στη Μεταπολίτευση (1974-1990)–Περιεχόμενο της Τομής και όψεις της Στρατηγικής των Κομμάτων του «Αντιδεξιού Υποσυστήματος»*, στο *Η Ελληνική Πολιτική Κουλούρα Σήμερα*, εισαγ.-επιμ. Δεμερτζής Νίκος, Οδυσσέας, Αθήνα, 1995, σ. 187-188). Κατά τη δεκαετία του 1970, η διαίρεση δεξιάς και αντιδεξιάς "υποδεικνύει, πέρα των άλλων, την αντίθεση επί του εύρους του πολιτικού και θεσμικού εκσυγχρονισμού, αντίθεση που με ιδιότυπο τρόπο αποτελεί συνέχεια της αντιπαράθεσης της δεκαετίας του '60 και συνδέεται με τα «όρια» του εκσυγχρονιστικού διαβήματος της ΝΔ." Αλλά, "η ρύθμιση από την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ προβλημάτων θεσμικού, πολιτικού ή πολιτισμικού «εκσυγχρονισμού» (...) και η όξυνση, ήδη πριν από την άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία, της οικονομικής κρίσης, έφεραν την άσκηση οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής στο

ΚΚΕ, σε μια προσπάθεια να δοθεί τέλος στην μετεμφυλιακή διαίρεση της ελληνικής κοινωνίας και η απόρριψη της μοναρχίας από τον ελληνικό λαό σε δημοψήφισμα που

επίκεντρο του πολιτικού ανταγωνισμού”. Τόσο στο προεκλογικό όσο και στο κυβερνητικό πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ κατά την περίοδο 1981-1985, θα κυριαρχήσουν θέματα οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής, μαζί με ζητήματα «δημοκρατικού εκσυγχρονισμού», προερχόμενα από το «δημοκρατικό έλλειμμα» που συνοδεύει την πορεία της *Νέας Δημοκρατίας*. Επίσης, θα μειωθεί σταδιακά η σπουδαιότητα της εξωτερικής πολιτικής, με την υιοθέτηση εκ μέρους του ΠΑΣΟΚ του πυρήνα της πολιτικής των προκατόχων του, χωρίς όμως να εξαλειφθεί η αντιπαράθεση για τα εθνικά θέματα. Έτσι, η σύγκρουση δεξιάς και αντιδεξιάς, ιδιαίτερα μετά το 1985, θα προσλάβει ένα κατεξοχήν οικονομικό και κοινωνικό περιεχόμενο (στο ίδιο, σ. 191-193). Μια άλλη διάσταση της σύγκρουσης δεξιάς/αντιδεξιάς κατά την μεταπολίτευση ήταν ο τερματισμός του μονοπωλίου του πατριωτισμού από τη Δεξιά. Συγκεκριμένα, μετά την πτώση της δικτατορίας, “ο καταποντισμός (...) της αντικομμουνιστικής ιδεολογίας της εθνοφοροσύνης, που συνδέθηκε στο συλλογικό φαντασιακό με την Ελλάδα των Ελλήνων Χριστιανών και την «προδοσία της Κύπρου», επέφερε τη μεγάλη αντιστροφή: οι εθνικόφρονες δυνάμεις του παρελθόντος στη μεταπολίτευση γίνονται υπόλογες «ατλαντισμού και μειοδοσίας», ενώ οι προδικτατορικές «αντεθνικές δυνάμεις» και οι «συνοδοιοπόροι» τους εμφανίζονται ως προασπιστές της «πατρίδας» και της ανεξαρτησίας», ως τιμητές του εθνικού φρονήματος των άλλοτε εθνοφρόνων”. Κατά τα πρώτα χρόνια της μεταπολίτευσης, η διαίρεση δεξιάς και αντιδεξιάς υποδεικνύει και την αντίθεση μεταξύ της δυτικόφιλης, «μειοδοτικής» και «ατλαντικής» κλίσης της Δεξιάς και των αντιδεξιών «πατριωτικών και «αντιμπεριαλιστικών» δυνάμεων (στο ίδιο, σ.195). Παράλληλα, η σύγκρουση δεξιάς και αντιδεξιάς, κατά τη μεταπολίτευση θα προσλάβει και μια ακόμα μορφή σύγκρουσης, αυτή τη φορά για τον έλεγχο του κρατικού μηχανισμού-πάτρωνα (στο ίδιο, σ. 197). Η άνοδος του ΠΑ.ΣΟ.Κ. στην εξουσία δεν συνοδεύτηκε από το τέλος της ευνοιοκρατίας, καθώς την περίοδο αυτή θα αρθεί και ο αποκλεισμός των κομμουνιστών από τη δημόσια διοίκηση, γεγονός που θα ενισχύσει “την αποδοτικότητα της «αντιδεξιάς» στρατηγικής του ενδιάμεσου πόλου”. Έτσι, το προσωπικό των ήδη διογκωμένων και μη παραγωγικών διοικητικών υπηρεσιών θα μεγεθυνθεί ακόμα περισσότερο, όχι για να επεκταθεί η λειτουργία του κράτους αλλά για να ικανοποιηθούν οι πελατειακές σχέσεις, γεγονός που θα οδηγήσει σε σύγκρουση *Νέα Δημοκρατία* και ΠΑ.ΣΟ.Κ. “και εμμέσως (στο μέτρο που από την πολιτική του δεύτερου ευνοείται όχι μόνον η δική του εκλογική βάση αλλά και ένα τμήμα της βάσης της κομμουνιστικής αριστεράς), μεταξύ δεξιάς και αντιδεξιών πολιτικών δυνάμεων”. Τέλος, η σύγκρουση δεξιάς και αντιδεξιάς θα συνεχίσει να υπάρχει ακριβώς λόγω του γεγονότος ότι η ίδια είναι εύπλαστη, δηλαδή μπορεί “να απορροφά πολλές από τις μεγάλες συγκρούσεις που αναφέρονται στο ελληνικό πολιτικό σύστημα, να τις νοηματοδοτεί, με το να τις εντάσσει στη δική της διχοτομική λογική, αλλά και να προσλαμβάνει η ίδια-μέσω αυτών-νέο νόημα”. Η διαίρεση δεξιάς και αντιδεξιάς “διατηρεί εν μέρει τη ζωτικότητα της ακριβώς γιατί κατορθώνει να ενσωματώσει στο εσωτερικό της, όπως υποδεικνύει η κεντρικότητα της αντιπαράθεσης επί του κοινωνικού ζητήματος, τη σύγκρουση δεξιάς/αριστεράς” και “υπ’ αυτήν την έννοια ο σχηματισμός μιας «φυσιολογικής» αντίθεσης δεξιάς/αριστεράς όχι μόνο δεν προϋποθέτει τον ενταφιασμό αλλά τείνει να περιβληθεί τη μορφή της αντίθεσης δεξιάς/αντιδεξιάς”. Στη χώρα μας, κατά τη δεκαετία του 1980 και του 1990, περισσότερο απ’ ό,τι την δεκαετία του 1960, “η τομή δεξιάς αντιδεξιάς δεν σημαίνει απουσία της γνωστής κλασικής αντίθεσης δεξιάς/αριστεράς αλλά, σ’ ένα βαθμό, διευκρίνιση της ιστορικότητάς της, προσδιορισμό της ειδικής εθνικής μορφής της”. Βέβαια, συνεχίζει ο Μοσχονάς, “εάν η διαίρεση δεξιάς/αντιδεξιάς εμπεριέχει την τομή δεξιάς/αριστεράς δεν ταυτίζεται ωστόσο με αυτήν” καθώς “η σύγκρουση επί του «εθνικού» και επί του «πελατειακού», καθώς και η ισχυρή παρουσία του ιστορικού στοιχείου, που δεν χρησιμεύει απλώς στο να ντυθεί με χθεσινό ένδυμα σημερινές αντιπαλότητες, διαφοροποιεί σημαντικά τη διαίρεση δεξιάς/αντιδεξιάς από μία κλασικού τύπου αντιπαράθεση προόδου/συντήρησης, σοσιαλισμού/καπιταλισμού”. Μέσα από αυτό το πρίσμα η σύγκρουση μεταξύ δεξιάς και αντιδεξιάς έχει ομοιότητες αλλά και διαφορές, πλησιάζει αλλά και απομακρύνεται από την σύγκρουση μεταξύ δεξιάς και αριστεράς. Κατά τον Μοσχονά ούτε έχει και ούτε θα αποκτήσει “ποτέ, τη συμβολική, νοηματική και στρατηγική δύναμη και επιρροή αυτής της τελευταίας, διαίρεσης μεγάλης πυκνότητας, ανθεκτικότητας αλλά και πολυσημίας, που έδωσε μορφή και περιεχόμενο στο ευρωπαϊκό πολιτικό στερέωμα καθ’ όλο τον εικοστό αιώνα” (στο ίδιο, σ. 199-201).

διεξήχθη το 1975, συνέβαλαν στην ισχυροποίηση του κοινοβουλευτισμού καθώς και της θέσης των πολιτικών έναντι των αξιωματικών του στρατού.⁴⁷⁴

Όμως, όπως θα δούμε παρακάτω, κατά τη Μεταπολίτευση, καθώς ολόκληρος ο κρατικός μηχανισμός, τα Σώματα Ασφαλείας και οι Ένοπλες Δυνάμεις είχαν αλωθεί από τη δικτατορία των συνταγματαρχών, καθώς το αντικομμουνιστικό μένος, η τρομοκρατία και η καχυποψία βασίλευαν επί χρόνια στην κοινωνική και πολιτική ζωή του τόπου, οι οπαδοί του Απριλιανού καθεστώτος στις Ένοπλες Δυνάμεις, θα επιχειρήσουν να το νεκραναστήσουν, ευτυχώς χωρίς επιτυχία. Παράλληλα, θα εμφανιστούν ακροδεξιά κόμματα και οργανώσεις, αποτελούμενα από νοσταλγούς της δικτατορίας. Αλλά, οι εξαιρετικά οδυνηρές αναμνήσεις του ελληνικού λαού από την δικτατορική περίοδο, θα οδηγήσουν σταδιακά τα όποια ακροδεξιά-φασιστικά μορφώματα στην εξαφάνιση. Η πορεία των κομμάτων και των οργανώσεων αυτών κατά τη Μεταπολίτευση είναι το θέμα αυτού του μέρους της μελέτης μας.

⁴⁷⁴ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ–Συγκριτική ανάλυση των μεταπολεμικών στρατιωτικών επεμβάσεων, 1945–1980, όπ.π., σ. 362.

2^ο Μέρος

Πρώτη Περίοδος 1975 – 1990: Οι Νοσταλγοί της Δικτατορίας.

1. Πρώτα βήματα της δημοκρατίας, προσπάθειες «ανάστασης» της δικτατορίας και κόμματα και οργανώσεις της μεταπολιτευτικής άκρας δεξιάς.

Διάφορες φήμες ότι το Γ΄ Σώμα Στρατού με τον στρατηγό Ι. Νταβό, έστειλε δυνάμεις στην Αθήνα για να ρίξει τους δικτάτορες και ότι ανάλογες κινήσεις πραγματοποιούνταν και σε άλλες στρατιωτικές μονάδες της χώρας δεν έπαυσαν να διαδέχονται η μία την άλλη την 23^η του Ιουλίου του 1974.⁴⁷⁵ Πιο αναλυτικά, το Γ΄ Σώμα Στρατού, ο διοικητής του Νταβός και η υπόλοιπη ηγεσία ήθελαν την επιστροφή του βασιλιά και την ανάληψη της πρωθυπουργίας από τον Κωνσταντίνο Καραμανλή.⁴⁷⁶ Στην Αθήνα την ίδια θέση εξέφραζε και ο διοικητής της ΑΔΕΝ, στρατηγός Α. Γκράτσιος.⁴⁷⁷ Αυτό όμως που άσκησε έντονη πίεση στο Επιτελείο ήταν η επαναστατική διακήρυξη 250 αξιωματικών του Γ΄ Σώματος Στρατού, η οποία μεταδόθηκε στις 22 Ιουλίου από τον γερμανικό ραδιοσταθμό της Κολωνίας *Deutsche Welle*.⁴⁷⁸

Σύμφωνα με αυτήν τη διακήρυξη, η γνησιότητα της οποίας δεν έχει αποδειχθεί, οι αξιωματικοί απαιτούσαν το σχηματισμό συμβουλίου *Εθνικής Σωτηρίας* με τη συμμετοχή πολιτών και στρατιωτικών και με την εντολή εκλογής του Καραμανλή ως προέδρου του.⁴⁷⁹ Οι στόχοι ήταν η αποκατάσταση της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, η απαλλαγή του ελληνικού κράτους από την κληρονομιά της δικτατορίας και η αντιμετώπιση της κρίσης στην Κύπρο.⁴⁸⁰ Τότε, ο αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Ναυτικού, αντιναύαρχος Πέτρος Αραπάκης, πρότεινε στους άλλους αρχηγούς των τριών σωμάτων την μετάβαση σε πολιτική ηγεσία η οποία και έγινε δεκτή.⁴⁸¹

Στις 23 Ιουλίου, ο αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων, Γρ. Μπονάκος, ενημέρωσε τον στρατηγό Γκιζίκη ο οποίος ζήτησε να ακούσει ο ίδιος τους αρχηγούς.⁴⁸² Έτσι, οι αρχηγοί των ενόπλων δυνάμεων, έπεισαν την ίδια μέρα τον στρατηγό Γκιζίκη να

⁴⁷⁵ Αναστασόπουλος Ν. Γεώργιος, *Όταν η Δικτατορία Κατέρρευε και η Δημοκρατία Ξαναγεννιόταν*, στο ΧΟΥΝΤΑ-«ΑΤΤΙΛΑΣ»-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-Το Θερμό καλοκαίρι του 1974, Ε Ιστορικά, Χ. Κ. Τεγόπουλος, χ.χ., σ. 164.

⁴⁷⁶ Σαμπατακάκης Θεόδωρος, *Η Πτώση της Δικτατορίας*, στο ΧΟΥΝΤΑ-«ΑΤΤΙΛΑΣ»-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-Το Θερμό καλοκαίρι του 1974, ό.π., σ. 119.

⁴⁷⁷ στο ίδιο, σ. 119.

⁴⁷⁸ στο ίδιο, σ. 119.

⁴⁷⁹ στο ίδιο, σ. 119-121.

⁴⁸⁰ στο ίδιο, σ. 121.

⁴⁸¹ στο ίδιο, σ. 121.

⁴⁸² στο ίδιο, σ. 121.

συγκαλέσει σύσκεψη πολιτικών,⁴⁸³ για να τους παραδοθεί η διακυβέρνηση της χώρας.⁴⁸⁴ Ο Γκιζίκης είχε ήδη ανακοινώσει τις αποφάσεις του στον Δ. Ιωαννίδη.⁴⁸⁵ Έπειτα από δυναμική παρέμβαση⁴⁸⁶ του Ευάγγελου Αβέρωφ, έπεισε τους στρατηγούς για την αναγκαιότητα να σχηματιστεί κυβέρνηση υπό τον Κωνσταντίνο Καραμανλή.⁴⁸⁷ Ο Καραμανλής επέστρεψε από τη Γαλλία τα ξημερώματα της 24^{ης} Ιουλίου και ορκίστηκε πρωθυπουργός της Ελλάδας.⁴⁸⁸

Όμως, καθώς ο λαός είχε κατακλύσει το κέντρο της Αθήνας και το αεροδρόμιο του Ελληνικού, πανηγυρίζοντας για την πτώση της δικτατορίας και την επιστροφή του Καραμανλή από το εξωτερικό, ύποπτα άτομα συγκεντρώθηκαν στην πλατεία Συντάγματος και γύρω από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, εκτοξεύοντας αρχικά ύβρεις και απειλές κατά νεολαίων της αριστεράς και στη συνέχεια εμφάνισαν πολεμοχαρείς και αντιτουρκικές επιγραφές, φωνάζοντας ότι οι Αθηναίοι δεν έχουν το δικαίωμα να πανηγυρίζουν την ώρα που υποφέρει η Κύπρος από τους Τούρκους.⁴⁸⁹

Αλλά ο Καραμανλής κινήθηκε με αποφασιστικότητα και μεγάλη ταχύτητα και το απόγευμα της ίδιας μέρας, μετά την άφιξή του, ορκίστηκε το πρώτο κλιμάκιο της κυβέρνησης⁴⁹⁰ Εθνικής Ενότητας που σχημάτισε.⁴⁹¹ Το ίδιο βράδυ, ο υφυπουργός

⁴⁸³ Οι πολιτικοί αυτοί ήταν οι Παν. Κανελλόπουλος, Γ. Μαύρος, Στ. Στεφανόπουλος, Σπ. Μαρκεζίνης, Γ. Αθανασιάδης-Νόβας, Ξεν. Ζολώτας και Π. Γαρουφαλιάς (στο *Όταν η Δικτατορία Κατέρρευε και η Δημοκρατία Ξαναγεννιόταν*, στο *ΧΟΥΝΤΑ-«ΑΤΤΙΛΑΣ»-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-Το Θερμό καλοκαίρι του 1974*, ό.π., σ. 164). Επίσης είχε κληθεί και ο Χ. Ξανθόπουλος-Παλαμάς από την Κέρκυρα αλλά δεν μπόρεσε να μεταβεί στην Αθήνα επειδή δεν υπήρχε αεροπορικό μέσο (στο *Η Πτώση της Δικτατορίας*, στο *ΧΟΥΝΤΑ-«ΑΤΤΙΛΑΣ»-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-Το Θερμό καλοκαίρι του 1974*, ό.π., σ. 121).

⁴⁸⁴ *Όταν η Δικτατορία Κατέρρευε και η Δημοκρατία Ξαναγεννιόταν*, στο *ΧΟΥΝΤΑ-«ΑΤΤΙΛΑΣ» - ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-Το Θερμό καλοκαίρι του 1974*, ό.π., σ. 164.

⁴⁸⁵ *Η Πτώση της Δικτατορίας*, στο *ΧΟΥΝΤΑ-«ΑΤΤΙΛΑΣ»-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-Το Θερμό καλοκαίρι του 1974*, ό.π., σ. 121.

⁴⁸⁶ Αρχικά αποφασίστηκε να ανατεθεί η πρωθυπουργία στον Παναγιώτη Κανελλόπουλο, ο οποίος μέχρι τις 20:00 θα έπρεπε να ανακοινώσει τη σύνθεση του υπουργικού συμβουλίου. Εν τω μεταξύ ο Αβέρωφ επικοινωνήσε με τον Καραμανλή και τον ενημέρωσε για την απόφαση της ηγεσίας του στρατεύματος, ζητώντας του να έρθει την ίδια μέρα πίσω στην Ελλάδα. Μετά μίλησαν με τον Καραμανλή και οι άλλοι αρχηγοί των επιτελείων. Όταν ο Καραμανλής δέχτηκε να επιστρέψει αμέσως, ο Αβέρωφ, μετά από υπόδειξη του Γκιζίκη τηλεφώνησε στον Κανελλόπουλο και τον ενημέρωσε για την άρση της εντολής σχηματισμού κυβέρνησης που είχε λάβει (στο ίδιο, σ. 121-122).

⁴⁸⁷ στο *Όταν η Δικτατορία Κατέρρευε και η Δημοκρατία Ξαναγεννιόταν*, στο *ΧΟΥΝΤΑ-«ΑΤΤΙΛΑΣ»-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-Το Θερμό καλοκαίρι του 1974*, ό.π., σ. 164.

⁴⁸⁸ *Η Πτώση της Δικτατορίας*, στο *ΧΟΥΝΤΑ-«ΑΤΤΙΛΑΣ»-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-Το Θερμό καλοκαίρι του 1974*, ό.π., σ. 122.

⁴⁸⁹ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα*, στο *Ο Νεοφασισμός στην Ευρώπη*, ό.π., σ. 360.

⁴⁹⁰ Τα μέλη της κυβέρνησης ήταν: Αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης και υπουργός Εσωτερικών ο Γ. Μαύρος, υπουργός Συντονισμού ο Ξεν. Ζολώτας, υπουργός Εθνικής Άμυνας ο Ευάγ. Αβέρωφ, υπουργός Εσωτερικών ο Γεωρ. Ράλλης, υπουργός Δικαιοσύνης ο Κωνστ. Παπακωνσταντίνου και υπουργός Δημόσιας Τάξης ο ε.ά. στρατηγός Σόλων Γκίκας. Στις 26 Ιουλίου η κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας συμπληρώθηκε με τη συμμετοχή εκπροσώπων όλων των τάσεων, του Ι. Πεσμαζόγλου, του Δημ. Παπασπύρου, του Αθαν. Κανελλόπουλου, του Γ.-Α. Μαγκάκη, του Γ. Μυλωνά και άλλων προσώπων που είχαν διωχθεί από την δικτατορία (στο *Όταν η Δικτατορία Κατέρρευε και η Δημοκρατία*

Παρά το Πρωθυπουργό, Παναγιώτης Λαμπρίας ανακοίνωσε: "Αμνηστεύονται όλα τα πολιτικά αδικήματα που έχουν τελεσθή μετά τον Αύγουστο του 1973, περιλαμβανομένων και εκείνων που είχαν εξαιρεθή κατά την αμνηστία του 1973, εκείνων δηλαδή των ειδικών αδικημάτων που εξαιρούσε η αμνηστία του Αυγούστου 1973, ως ειδικά αδικήματα τελεσθέντα πριν από την 21^η Απριλίου 1967. Δηλαδή διά να μην εμπλέκομεν εις τους νομικούς τύπους, οποιοδήποτε αδίκημα είναι πολιτικό αμνηστεύεται".⁴⁹² Ταυτόχρονα καταργήθηκε το στρατόπεδο της Γυάρου, απελευθερώθηκαν όλοι οι πολιτικοί κρατούμενοι και αποδόθηκε η ελληνική ιθαγένεια και διαβατήρια σε όσους πολίτες τους είχαν αφαιρεθεί.⁴⁹³

Έτσι, επιτεύχθηκε η επιστροφή στην Ελλάδα των πολιτικών εξόριστων που είχαν καταφύγει στη Δυτική Ευρώπη και σταδιακά άρχισαν να επιστρέφουν και οι πολιτικοί πρόσφυγες του Εμφυλίου Πολέμου.⁴⁹⁴ Όσον αφορά τους τελευταίους, σύμφωνα με εκτιμήσεις της *Κεντρικής Επιτροπής Πολιτικών Προσφύγων της Ελλάδας*, ανέχρονταν, μέχρι την έναρξη επιστροφής τους στην Ελλάδα, σε 53.500 άτομα.⁴⁹⁵ Βέβαια, οι μαζικοί επαναπατρισμοί ξεκίνησαν κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1970 και μέχρι τα τέλη του 1990, επέστρεψαν 34.000 άνθρωποι.⁴⁹⁶ Η γενίκευση των επαναπατρισμών διευκολύνθηκε από διακρατικές συμφωνίες μεταξύ Ελλάδας, Σοβιετικής Ένωσης, Βουλγαρίας, Ουγγαρίας, Τσεχοσλοβακίας, Πολωνίας και Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας.⁴⁹⁷

Εκτός από τα παραπάνω, η κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας υιοθέτησε αμέσως μέτρα διασφάλισης της τάξης και της γαλήνης και παράλληλα αποδόμηση του δικτατορικού πλέγματος εξουσίας: στις 29 Ιουλίου απολύει όλους τους γενικούς γραμματείς όλων των υπουργείων και επαναφέρει τους άρχοντες της τοπικής αυτοδιοίκησης που είχαν εκλεγεί στις τελευταίες δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές του 1964, ανακοινώνει πρόγραμμα για την κατάργηση της χουντικής νομοθεσίας στον εργασιακό και στον

Ξαναγεννιόταν, στο ΧΟΥΝΤΑ-«ΑΤΤΙΛΑΣ»-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-Το Θερμό καλοκαίρι του 1974, ό.π., σ. 165-166).

⁴⁹¹ στο ίδιο, σ. 165.

⁴⁹² Σαμπατακάκης Θεόδωρος, *Η Νομιμοποίηση του ΚΚΕ*, στο ΧΟΥΝΤΑ-«ΑΤΤΙΛΑΣ»-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-Το Θερμό καλοκαίρι του 1974, ό.π., σ. 177-178.

⁴⁹³ στο ίδιο, σ. 178.

⁴⁹⁴ στο ίδιο, σ. 178.

⁴⁹⁵ στο ίδιο, σ. 178-179.

⁴⁹⁶ στο ίδιο, σ. 179.

⁴⁹⁷ στο ίδιο, σ. 179.

συνδικαλιστικό τομέα και αλλάζει τους διορισμένους διοικητές των συνδικαλιστικών οργανώσεων.⁴⁹⁸

Την 1^η Αυγούστου δημοσιεύτηκε Συντακτική Πράξη με την οποία επανατέθηκε σε ισχύ το Σύνταγμα του 1952, εξαιρουμένων των άρθρων σχετικών με το πολίτευμα και έτσι ήρθε στην κυβέρνηση και η διοίκηση των Ενόπλων Δυνάμεων της χώρας.⁴⁹⁹ Η παραπάνω βασική συνταγματική παρέμβαση συμπληρώθηκε στις 7 Αυγούστου με νέα Συντακτική Πράξη, με την οποία επιβεβαιώνονταν η ισχύς των ατομικών δικαιωμάτων και η κατοχύρωση της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης.⁵⁰⁰ Παράλληλα αντικαταστάθηκαν οι διορισμένες διοικήσεις των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου, των δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών καθώς και των κρατικών τραπεζών.⁵⁰¹

Για την αποκατάσταση του πολιτικού ελέγχου επί του στρατεύματος, ανέλαβε υπουργός Εθνικής Άμυνας ο Ευάγγελος Αβέρωφ και στο έργο του συνέδραμε αποφασιστικά ο υπουργός Δημοσίας Τάξης, Σόλων Γκίκας, πρώην αρχηγός του ΓΕΣ, σημαντικός στρατιωτικός της προδικτατορικής περιόδου με μεγάλη επιρροή στο στράτευμα.⁵⁰² Επίσης, στις 8 Αυγούστου με νομοθετικό διάταγμα καθορίστηκαν εκ νέου οι αρμοδιότητες του υπουργού Εθνικής Άμυνας, ενώ επανασυστάθηκε το Ανώτατο Συμβούλιο Εθνικής Άμυνας και ορίστηκε ότι οι αρχηγοί των τριών σωμάτων του στρατού θα επιλέγονταν μετά από πρόταση του υπουργού.⁵⁰³ Την επομένη, επαναφέρθηκαν στην ενεργό υπηρεσία οι αξιωματικοί και οι υπαξιωματικοί του Ναυτικού οι οποίοι είχαν συμμετάσχει στο κίνημα του Ναυτικού τον Μάιο του 1973.⁵⁰⁴

Τα παραπάνω μέτρα προκάλεσαν την άμεση αντίδραση των οπαδών της δικτατορίας που έβλεπαν να χάνουν τον έλεγχο του στρατεύματος από τα χέρια τους.⁵⁰⁵ Έτσι, διοικητές στρατιωτικών μονάδων που πρόσκεινταν στον Ιωαννίδη, προετοίμασαν πραξικόπημα κατά της κυβέρνησης και εξόντωση του Καραμανλή.⁵⁰⁶ Στις 11 Αυγούστου, ο Καραμανλής συγκάλεσε σύσκεψη με τους ηγέτες του στρατού

⁴⁹⁸ Χατζηβασιλείου Ευάνθης, *Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας*, στο *ΧΟΥΝΤΑ-«ΑΤΤΙΛΑΣ»-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-Το Θερμό καλοκαίρι του 1974*, όπ.π., σ. 150-151.

⁴⁹⁹ στο ίδιο, σ. 151.

⁵⁰⁰ στο ίδιο, σ. 151.

⁵⁰¹ στο ίδιο, σ. 151.

⁵⁰² στο ίδιο, σ. 153.

⁵⁰³ στο ίδιο, σ. 153.

⁵⁰⁴ στο ίδιο, σ. 153-154.

⁵⁰⁵ στο ίδιο, σ. 154.

⁵⁰⁶ στο ίδιο, σ. 154.

και τόνισε ότι δεν ήταν διατεθειμένος να ασκήσει τα καθήκοντά του υπό καθεστώς ομηρίας, ζήτησε την απομάκρυνση ύποπτων στρατιωτικών μονάδων από την Αττική, ενώ, σε αντίθετη περίπτωση, απείλησε ότι θα καλέσει το λαό σε συλλαλητήριο στην πλατεία Συντάγματος.⁵⁰⁷ Η παρέμβαση Καραμανλή ήταν επιτυχής.⁵⁰⁸

Αμέσως μετά, η Τουρκία πραγματοποιεί δεύτερη μεγάλη εισβολή στην Κύπρο και ο Καραμανλής ανακοινώνει ότι η χώρα αποχωρεί από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ, μη δυνάμενη να αντιδράσει στρατιωτικά στην Κύπρο.⁵⁰⁹ Η ένοπλη αντιμετώπιση των Τούρκων εισβολέων ήταν αδύνατη και λόγω της απόστασης και λόγω των τετελεσμένων γεγονότων.⁵¹⁰ Ο Καραμανλής διέταξε την αποχώρηση του ελληνικού στρατού από το στρατιωτικό σκέλος αιτιολογώντας ότι η ενέργεια αυτή είναι αναγκαία "κατόπιν της αποδειχθείσης ανικανότητας της Ατλαντικής Συμμαχίας να αναχαιτίσει την Τουρκία από του να δημιουργήσει κατάστασιν συρράξεως μεταξύ δύο συμμάχων" και πρόσθεσε στο μήνυμά του προς τον ελληνικό λαό ότι "Εθέσαμεν τας Μεγάλας Δυνάμεις ενώπιον των ευθυνών των".⁵¹¹

Καθώς ο λαός πανηγύριζε για την απόφαση εξόδου της χώρας μας από το ΝΑΤΟ έξω από το ξενοδοχείο *Μεγάλη Βρετανία* όπου είχε εγκατασταθεί η προσωρινή κυβέρνηση, διάφορα ύποπτα στοιχεία επανήλθαν με προκλητικά συνθήματα.⁵¹² Κάποιοι από το συγκεντρωμένο πλήθος, αναγνώρισαν στο πρόσωπο αυτών των στοιχείων, πράκτορες της ασφάλειας και βασανιστές της ΕΣΑ.⁵¹³ Ακολούθησαν στασιακές κινήσεις στην επαρχία και διάδοση μιας φήμης περί απόπειρας δολοφονίας του Καραμανλή, η οποία θα επικυρωθεί από τον ίδιο αργότερα.⁵¹⁴

Στις 22 Αυγούστου η Ελλάδα ζήτησε την επανενεργοποίηση της Συνθήκης Σύνδεσης με την ΕΟΚ.⁵¹⁵ Αλλά η δικτατορία παρέμενε ακόμα ζωντανή καθώς ο Ιωαννίδης, εισβάλλει με θρασύτητα, την ίδια μέρα, στο γραφείο του Αβέρωφ, ο οποίος δύο μέρες μετά τον αποστρατεύει.⁵¹⁶ Στη συνέχεια, τέλη του μήνα, νέα απόπειρα πραξικοπήματος αποκαλύφθηκε από τον Γκίκα, κατά τη διάρκεια της

⁵⁰⁷ στο ίδιο, σ. 154.

⁵⁰⁸ στο ίδιο, σ. 154.

⁵⁰⁹ στο ίδιο, σ. 154.

⁵¹⁰ *Όταν η Δικτατορία Κατέρρευε και η Δημοκρατία Ξαναγεννιόταν*, στο ΧΟΥΝΤΑ-«ΑΤΤΙΛΑΣ»-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-Το Θερμό καλοκαίρι του 1974, όπ.π., σ. 159.

⁵¹¹ στο ίδιο, σ. 159-160.

⁵¹² *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα*, όπ.π., σ. 361.

⁵¹³ στο ίδιο, σ. 361.

⁵¹⁴ στο ίδιο, σ. 361.

⁵¹⁵ *Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας*, στο ΧΟΥΝΤΑ-«ΑΤΤΙΛΑΣ»-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-Το Θερμό καλοκαίρι του 1974, όπ.π., σ. 156.

⁵¹⁶ στο ίδιο, σ. 155.

επίσκεψης του Καραμανλή στη Θεσσαλονίκη.⁵¹⁷ Παρά τους έντονους φόβους για την ασφάλεια του Καραμανλή, ο τελευταίος μίλησε σε ογκώδη λαϊκή συγκέντρωση στην Θεσσαλονίκη.⁵¹⁸ Τις επόμενες μέρες θα ακολουθήσουν και άλλες προσπάθειες φιλοδικτατόρων αξιωματικών να παρέμβουν στην πολιτική, αλλά η κυβέρνηση είχε είδη αποδείξει τη δυναμική της.⁵¹⁹

Στις 3 Σεπτεμβρίου, με νέα Συντακτική Πράξη επανέρχονταν στο Πανεπιστήμιο όσοι είχαν απολυθεί λόγω των πολιτικών φρονημάτων τους και στις 5 του ίδιου μήνα έγινε το ίδιο και για τους δικαστικούς λειτουργούς.⁵²⁰ Ακολούθησαν μια σειρά από νομοθετικά διατάγματα σχετικά με τις συνδικαλιστικές ελευθερίες, την επανεξέταση των περιπτώσεων όσων είχαν χάσει την ελληνική ιθαγένεια, την αποκατάσταση των εκλεγμένων διοικήσεων των δικηγορικών συλλόγων και των γεωργικών συνεταιρισμών, την επαναφορά των διωγμένων δημοσίων υπαλλήλων και την κύρωση της Σύμβασης της Ρώμης για τα ανθρώπινα δικαιώματα.⁵²¹

Επιπλέον, προετοιμάστηκε η διεξαγωγή των πρώτων ελεύθερων εκλογών: στις 19 Σεπτεμβρίου αποφασίστηκε το εκλογικό σύστημα⁵²² και στις 23 του ίδιου μήνα καταργούνταν ο περιβόητος νόμος 509 και έτσι, αυτομάτως, νομιμοποιούνταν και το ΚΚΕ.⁵²³ Στις 27 Σεπτεμβρίου η Ελλάδα κατέθεσε και αίτημα επανόδου στο Συμβούλιο της Ευρώπης.⁵²⁴ Στις 29 Σεπτεμβρίου, ο Γεώργιος Μαύρος εκλέγεται αρχηγός της Ένωσης Κέντρου, στις 8 Οκτωβρίου συγκροτείται η *Ενωμένη Αριστερά*,⁵²⁵ στις 4 Οκτωβρίου, ο Καραμανλής, ιδρύει το κόμμα *Νέα Δημοκρατία*,⁵²⁶ που, για τον Διαμαντόπουλο, ουσιαστικά πρόκειται για μια απλή ανανέωση της ΕΡΕ

⁵¹⁷ στο ίδιο, σ. 155.

⁵¹⁸ στο ίδιο, σ. 155.

⁵¹⁹ στο ίδιο, σ. 155.

⁵²⁰ στο ίδιο, σ. 155-156.

⁵²¹ στο ίδιο, σ. 156.

⁵²² Το σύστημα που επιλέχθηκε ήταν η ενισχυμένη αναλογική (στο *Όταν η Δικτατορία Κατέρρευε και η Δημοκρατία Ξαναγεννιόταν*, στο ΧΟΥΝΤΑ-«ΑΤΤΙΛΑΣ»-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-Το Θερμό καλοκαίρι του 1974, όπ.π., σ. 166).

⁵²³ *Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας*, στο ΧΟΥΝΤΑ-«ΑΤΤΙΛΑΣ»-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-Το Θερμό καλοκαίρι του 1974, όπ.π., σ. 156.

⁵²⁴ στο ίδιο, σ. 156.

⁵²⁵ στο ίδιο, σ. 156.

⁵²⁶ Σύμφωνα με τον Διαμαντόπουλο, η *Νέα Δημοκρατία* των πρώτων χρόνων της Μεταπολίτευσης, όπως άλλοτε ο *Ελληνικός Συναγερμός* και η *ΕΡΕ*, εντάσσονταν στον χώρο του αυταρχικού συντηρητισμού δηλαδή στην συνύπαρξη εθνικισμού, μια αδιαμεσολάβητης σχέσης λαού και ηγέτη, του πολιτικού ελέγχου του κόμματος επί του κρατικού μηχανισμού, μιας σχετικής δυσπιστίας προς την άναρχη αγορά, στην άνωθεν επιβαλλόμενη κοινωνική συνοχή, της αποδοχής του κράτους ως εργαλείου καπιταλιστικής ολοκλήρωσης και ανάπτυξης (στο Διαμαντόπουλος Θανάσης, *Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΗ ΠΑΡΑΤΑΞΗ: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ*-Από το Κόμμα των Εθνικοφρόνων του Γούναρη στη Ν.Δ. του Έμπερτ, Παπαζήσης, Αθήνα, 1994, σ. 40-41).

και, το Νοέμβριο του ίδιου έτους γίνονται οι εκλογές στις οποίες η *Νέα Δημοκρατία* θριαμβεύει με ποσοστό 54,4%.⁵²⁷

Αυτό οφείλεται στο ότι ο Καραμανλής εκμεταλλεύεται την γενική ευφορία από την επάνοδο στη δημοκρατία, την παροχή εγγυήσεων ότι η Ελλάδα δεν θα πάει σε πόλεμο με την Τουρκία ούτε θα παρεκτραπεί ξανά από τη δημοκρατία και παράλληλα χειρίζεται επιδέξια τα τρία κύρια ζητήματα της προεκλογικής διαμάχης: την εθνική ακεραιότητα και ανεξαρτησία (σχέσεις με ΝΑΤΟ και Τουρκία), την κάθαρση των ενόπλων Δυνάμεων από δικτατορικά στοιχεία και τον βασιλικό θεσμό.⁵²⁸ Όσον αφορά τον τελευταίο, ο λαός με δημοψήφισμα που διεξήχθη το 1975 τον απέρριψε.⁵²⁹ Γεγονός όμως είναι ότι, η *Νέα Δημοκρατία*, τήρησε ουδέτερη στάση στο δημοψήφισμα και ότι ένας βασιλόφρονας βουλευτής της, ο Σ. Θεοτόκης παραιτήθηκε εξαιτίας της στάσης αυτής του κόμματος.⁵³⁰ Σύμφωνα μάλιστα με σφυγμομετρήσεις, σχεδόν οι μισοί ψηφοφόροι της *Νέας Δημοκρατίας* ήταν βασιλόφρονες.⁵³¹

Στην εκλογή Καραμανλή ρόλο ίσως και να έπαιξε η ταχύτατη διεξαγωγή των εκλογών. Συγκεκριμένα, η επίσπευση των εκλογών που προκάλεσε την αντίδραση των άλλων κομμάτων, ευνοούσε τη *Νέα Δημοκρατία* διότι κανένα κόμμα δεν είχε προλάβει να συγκροτηθεί και να ετοιμαστεί για την μάχη των εκλογών.⁵³² Επιπλέον, ο Καραμανλής και οι συνεργάτες του είχαν στα χέρια τους τους εξουσιαστικούς μηχανισμούς και μια προνομιακή χρήση της τηλεόρασης και του ραδιοφώνου.⁵³³ Από την άλλη πλευρά στόχος της επίσπευσης των εκλογών ήταν και η ταχύτερη αποκατάσταση της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας και η εκλογική νομιμοποίηση των εξουσιαστικών φορέων.⁵³⁴ Η διεξαγωγή των εκλογών στις 17 Νοεμβρίου, ακριβώς ένα χρόνο μετά το Πολυτεχνείο, σύμφωνα με τον Χατζηβασιλείου "επικύρωσε τη διαδικασία της ομαλής επιστροφής στο ελεύθερο πολίτευμα."⁵³⁵

⁵²⁷ στο ίδιο, σ. 26.

⁵²⁸ Αναστασιάδης Γιώργος, *Η Μεταπολίτευση και ο Κ. Καραμανλής*, στο ΧΟΥΝΤΑ-«ΑΤΤΙΛΑΣ» - ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-Το Θερμό καλοκαίρι του 1974, ό.π., σ. 168.

⁵²⁹ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ-Συγκριτική ανάλυση των μεταπολεμικών στρατιωτικών επεμβάσεων, 1945-1980, ό.π., σ. 362.

⁵³⁰ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΗ ΠΑΡΑΤΑΞΗ: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ-Από το Κόμμα των Εθνικοφρόνων του Γούναρη στη Ν.Δ. του Έβερτ, ό.π., σ. 26.

⁵³¹ στο ίδιο, σ. 34-35.

⁵³² στο *Η Μεταπολίτευση και ο Κ. Καραμανλής*, στο ΧΟΥΝΤΑ-«ΑΤΤΙΛΑΣ»-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-Το Θερμό καλοκαίρι του 1974, ό.π., σ. 167.

⁵³³ στο ίδιο, σ. 167.

⁵³⁴ στο ίδιο, σ. 167.

⁵³⁵ *Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας*, στο ΧΟΥΝΤΑ-«ΑΤΤΙΛΑΣ»-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-Το Θερμό καλοκαίρι του 1974, ό.π., σ. 156.

Στις εκλογές αυτές εμφανίστηκε και ένας από τα πρώτα ακροδεξιά κόμματα μετά την πτώση της δικτατορίας, η *Εθνική Δημοκρατική Αναγέννηση (ΕΔΕ)*, συγκεντρώνοντας οπαδούς της άκρας δεξιάς, βασιλόφρονες, χουντικούς κλπ., υπό την ηγεσία του Π. Γαρουφαλιά, λαμβάνοντας 54.162 ψήφους και μένοντας έτσι εκτός βουλής.⁵³⁶ Όμως την άκρα δεξιά δεν τη σταματούσε τίποτα και συνέχιζε την προσπάθειά της να επανακτήσει δυνάμεις. Το 1974, σύμφωνα με την Έκθεση του ευρωβουλευτή της *Νέας Δημοκρατίας*, Δημήτρη Ευρυγένη, προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Εξεταστική επιτροπή για την άνοδο του φασισμού και του ρατσισμού στην Ευρώπη (1984 - 1985), επανιδρύθηκε υπό τον Κωνσταντίνο Πλεύρη, το *Κόμμα της 4^{ης} Αυγούστου (Κ4Α)*, που αναφέρεται στην δικτατορία του Ιωάννη Μεταξά της 4^{ης} Αυγούστου 1936.⁵³⁷ Ας δούμε όμως ποιός είναι ο Πλεύρης και ποια η ιστορία αυτού και του κόμματος του.

Ο Πλεύρης ξεκίνησε την «σταδιοδρομία» του στον φασιστικό-ακροδεξιό χώρο το 1960, οπότε ίδρυσε την οργάνωση *4^η Αυγούστου* και άρχισε να εκδίδει την ομώνυμη εφημερίδα με καθαρά δικτατορική κατεύθυνση, αλλά παρά το φασιστικό χαρακτήρα της εφημερίδας του και της οργάνωσής του, ουδείς ποτέ τον ενόχλησε.⁵³⁸ Το 1966 και ειδικά στις αρχές του 1967, ο Πλεύρης δημιούργησε μικρές ομάδες στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης σε συνεργασία με την φοιτητική ακροδεξιά παρακρατική οργάνωση *ΕΚΟΦ*, και όλοι μαζί, επιχείρησαν διά της βίας να καταλάβουν τα φοιτητικά σωματεία και παράλληλα δημιούργησαν επεισόδια σε συγκεντρώσεις φοιτητών υπό την κάλυψη της αστυνομίας.⁵³⁹

Επί δικτατορίας, ο Πλεύρης διορίστηκε καθηγητής στη Σχολή Γενικής Μορφώσεως του Αρχηγείου Στρατού, τακτικός καθηγητής στη Σχολή Ευελπίδων όπου δίδασκε κοινωνιολογία και αντικομμουνισμό και καθηγητής στις Σχολές Αστυνομίας Πόλεων και Χωροφυλακής, όπου δίδασκε από δικά του βιβλία, εθνικιστικού-φασιστικού περιεχομένου.⁵⁴⁰ Επίσης, ο Πλεύρης γίνονταν δεκτός στο γραφείο του δικτάτορα Παπαδόπουλου, ήταν σύμβουλος και συνεργάτης του Ι. Λαδά (διορίστηκε Διευθυντής του ιδιαίτερου γραφείου του Λαδά, όταν ο Λαδάς έγινε υφυπουργός), ενώ ο

⁵³⁶ *Η Μεταπολίτευση και ο Κ. Καραμανλής*, στο *ΧΟΥΝΤΑ-«ΑΤΤΙΛΑΣ»-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-Το Θερμό καλοκαίρι του 1974*, ό.π., σ. 171.

⁵³⁷ *Ο Φασισμός και ο Ρατσισμός στη Σημερινή Ευρώπη-Επισημάνσεις, Συμπεράσματα, Συστάσεις της Εκθέσεως του Δημ. Ευρυγένη προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο*, ό.π., σ. 32.

⁵³⁸ *Παρακρατικές Οργανώσεις και 21^η Απριλίου*, ό.π., σ. 358.

⁵³⁹ στο ίδιο, σ. 358.

⁵⁴⁰ στο ίδιο, σ. 358.

τελευταίος ήταν και κουμπάρος στους γάμους του Πλεύρη.⁵⁴¹ Επιπλέον, όπως αναφέραμε σε προηγούμενο τμήμα της μελέτης μας, ο Πλεύρης, επί δικτατορίας, διατηρούσε επαφές με Ιταλούς νεοφασίστες και είχε αναλάβει την αναδιοργάνωση του *Σώματος Ελλήνων Αλκίμων* και την μετατροπή του σε φασιστική νεολαία και χάρη στα μεγάλα κονδύλια, η φασιστική αυτή οργάνωση απέκτησε δεκάδες χιλιάδες μέλη.⁵⁴²

Τα παραπάνω επιβεβαιώνει και εμπλουτίζει με επιπρόσθετα στοιχεία η απόφαση 6207/2004 του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών (από τους δικαστικούς Αθ. Γεροστάθη, Σ. Λιγνού, Κ. Βένιου), που εκδόθηκε στις 4 Νοεμβρίου 2004, έπειτα από συνεδρίαση στις 18 Δεκεμβρίου του 2003, την οποία μπορεί να διαβάσει κανείς ολόκληρη στην ηλεκτρονική έκδοση της στήλης *Ιός* της εφημερίδας *Ελευθεροτυπία*.⁵⁴³ Η απόφαση αυτή αφορούσε μήνυση⁵⁴⁴ που είχε καταθέσει ο Κωνσταντίνος Πλεύρης εναντίον του συγγραφέα Νίκου Κλειτσίνα και του εκδότη του.⁵⁴⁵

Συγκεκριμένα, στην απόφαση του Πρωτοδικείου επιβεβαιώνεται η ίδρυση του *K4A* από τον Πλεύρη, ο διορισμός του σε θέσεις καθηγητών σε στρατιωτικές και αστυνομικές σχολές επί δικτατορίας, η συνεργασία του με τον Λαδά καθώς και η συγγραφή πλήθους μονογραφιών και βιβλίων, στα οποία ο Πλεύρης υποστηρίζει τον εθνικισμό.⁵⁴⁶ Αλλά, η χαριστική βολή για τον Πλεύρη έρχεται, σύμφωνα πάντα με την απόφαση του Πρωτοδικείου 6207/2004 της 4ης Νοεμβρίου 2004, με την αποκάλυψη της συνεργασίας του με την CIA.⁵⁴⁷ Συγκεκριμένα, ο Πλεύρης, ως έμπιστος των δικτατόρων, συνεργάτης της ΚΥΠ, με διασυνδέσεις με τις ιταλικές μυστικές υπηρεσίες και ιταλικές φασιστικές οργανώσεις, πρόσφερε σημαντικές υπηρεσίες στα σχέδια της CIA στην Ελλάδα και στην Ιταλία, και ουσιαστικά, σύμφωνα πάντα με

⁵⁴¹ στο ίδιο, σ. 358-359.

⁵⁴² στο ίδιο, σ. 359.

⁵⁴³ Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, *Ο ΠΛΕΥΡΗΣ ΚΑΙΕΙ ΤΟΝ ΚΑΡΑΤΖΑΦΕΡΗ-Ολίγον ακροδεξιοί*, 16 Ιανουαρίου 2005, *Ελευθεροτυπία*, <http://www.iospress.gr/ios2005/ios20050116a.htm> τελευταία είσοδος 23 Μαΐου 2008.

⁵⁴⁴ Ο Πλεύρης μήνυσε το 2001, τον συγγραφέα και τον εκδότη του βιβλίου *Το ελληνικό φοιτητικό κίνημα και ο αντιδικτατορικός αγώνας στην Ιταλία* (Εκδόσεις Προσκήνιο Άγγελος Σιδεράτος, Αθήνα, 2000), επειδή σ' αυτό αναφέρονταν ότι ο Πλεύρης συμμετείχε σε προβοκατόρικες ενέργειες, ιδίως στην Αθήνα, με σκοπό την δημιουργία του κατάλληλου κλίματος, ώστε να διευκολυνθεί η εγκαθίδρυση της δικτατορίας των συνταγματαρχών. Το δικαστήριο δέχτηκε ότι η πληροφορία αυτή προέρχονταν από το *Φυλλάδιο Αποχοντοποίησης* που εκδόθηκε από τον Σύλλογο Ελλήνων Σπουδαστών Νάπολης Ιταλίας, το 1976, χωρίς επιπρόσθετες αποδείξεις, με αποτέλεσμα να επιδικαστεί αποζημίωση 15.000 ευρώ στον Πλεύρη (στο ίδιο).

⁵⁴⁵ στο ίδιο.

⁵⁴⁶ στο ίδιο.

⁵⁴⁷ στο ίδιο.

την απόφαση του Πρωτοδικείου, ενήργησε ως πράκτορας της CIA, ασχέτως αν δεν αποδεικνύεται η στρατολόγησή του.⁵⁴⁸

Επίσης, η Χούντα σε συνεργασία με την CIA που ανησυχούσε για την αυξημένη επιρροή του ιταλικού κομμουνιστικού κόμματος, παρείχε σε συνεργασία με την ΚΥΠ, στις ιταλικές μυστικές υπηρεσίες και στις ιταλικές νεοφασιστικές οργανώσεις, κάθε είδους βοήθεια, προκειμένου να υπονομευτεί η δημοκρατία και να εγκαθιδρυθεί δικτατορία.⁵⁴⁹ Ακόμα, γνωστοποιείται και η ενασχόληση του Πλεύρη, μέσα στα πλαίσια της συνεργασίας του με την ΚΥΠ, με Έλληνες μετανάστες της Δυτικής Ευρώπης, για να διαπιστωθεί η αντιδικτατορική δράση των τελευταίων.⁵⁵⁰ Στην απόφαση του Πρωτοδικείου γίνεται αναφορά και σε μια συνέντευξη του Πλεύρη στο ιταλικό εβδομαδιαίο περιοδικό *L'Europeo* (1976), όπου ο Πλεύρης μιλά για προσωπικές επαφές του με Ιταλούς φασίστες κατά τα ταξίδια του στην Ιταλία το 1969 και το 1973, για την αλληλογραφία του με τον *Almirante*, τον ηγέτη του *MSI*, και για την εκτίμησή του προς τις φασιστικές οργανώσεις *Ordine Nuovo* και *Avanguardia Nazionale*.⁵⁵¹ Επιπροσθέτως, αναφέρεται ότι Πλεύρης, ήταν μέλος της *Μαύρης Διεθνούς* και γνώριζε καλά φασιστικές ομάδες, εντός και εκτός Ευρώπης.⁵⁵² Σύμφωνα με τον Ζορμπαλά, ο Πλεύρης, όντας ιδιαίτερος γραμματέας του υπουργού της δικτατορικής κυβέρνησης, συνταγματάρχη Ι. Λαδά, στο βιβλίο του *Αντιδημοκράτης*, στράφηκε ανοιχτά εναντίον του κοινοβουλευτισμού και της δημοκρατίας και υποστήριξε θερμά τον εθνικοσοσιαλισμό και τον φασισμό, ενώ θεωρούνταν και ο αρχηγός των Ελλήνων Νεοναζί.⁵⁵³

Είναι προφανές ότι επετράπη στον λάτρη των Ναζί Πλεύρη, να κυκλοφορεί ανενόχλητος τόσο πριν αλλά κυρίως επί δικτατορίας και να αναπτύσσει την καθαρά αντιδημοκρατική και φασιστική δράση του. Όμως, αμετανόητος γαρ, ο Πλεύρης, εκμεταλλευόμενος και την ανοχή της δημοκρατίας, επανίδρυσε το Κόμμα του κατά την μεταπολίτευση. Το μεταπολιτευτικό *K4A* είχε στο πρόγραμμά του θέσεις από τον εθνικοσοσιαλισμό, αλλά η πορεία του κόμματος στην πολιτική ζωή ήταν ασήμαντη και σχετικά σύντομα ανεστάλη η λειτουργία του.⁵⁵⁴

⁵⁴⁸ στο ίδιο.

⁵⁴⁹ στο ίδιο.

⁵⁵⁰ στο ίδιο.

⁵⁵¹ στο ίδιο.

⁵⁵² στο ίδιο.

⁵⁵³ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, ό.π., σ. 135.

⁵⁵⁴ *Ο Φασισμός και ο Ρατσισμός στη Σημερινή Ευρώπη-Επισημάνσεις, Συμπεράσματα, Συστάσεις της Εκθέσεως του Δημ. Ευρυγένη προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο*, ό.π., σ. 32.

Την ίδια περίοδο, εμφανίστηκε η παρακρατική τρομοκρατική οργάνωση *Αράχνη* καθώς και η *Φοιτητική Εθνική Αγωνιστική Κίνησης (ΦΕΑΚ)*, η οποία δραστηριοποιούνταν στον χώρο των πανεπιστημίων.⁵⁵⁵ Από τις πρώτες μέρες της μεταπολίτευσης εμφανίστηκαν και φασιστικές οργανώσεις όπως η *Εθνικοσοσιαλιστική Ένωση Ελλάδος*, η *Νέα Τάξη* και η *4^η Αυγούστου*.⁵⁵⁶ Παράλληλα πραγματοποιήθηκαν τρομοκρατικές επιθέσεις εναντίον δημοκρατικών κομμάτων και οργανώσεων, εφημερίδων, πολιτιστικών εκδηλώσεων ενώ εντάθηκαν επαφές και συνεργασίες μεταξύ Ελλήνων και ξένων νεοφασιστών.⁵⁵⁷

Ταυτόχρονα, τον Φεβρουάριο του 1975, εκδηλώθηκαν και πάλι στον ελληνικό στρατό προσπάθειες παλινόρθωσης της χούντας από νοσταλγούς του καθεστώτος της 21^{ης} Απριλίου.⁵⁵⁸ Η προσπάθεια αυτή χαρακτηρίστηκε «πραξικόπημα της πιτζάμας» και είχε ως αποτέλεσμα τη σύλληψη 37 ατόμων, που σχεδιάζαν να ανατρέψουν την δημοκρατία,⁵⁵⁹ καθώς και την αποστρατεία άλλων 150 αξιωματικών.⁵⁶⁰ Στην απόπειρα πραξικοπήματος αυτού συμμετείχε ενεργά και ο Δημήτρης Νικολιτσέας, παλιό μέλος της ακροδεξιάς φοιτητικής οργάνωσης *ΕΚΟΦ* και επί δικτατορίας Σύμβουλος στο Υπουργείο Προεδρίας της Κυβερνήσεως και ειδικός συνεργάτης της *ΥΕΝΕΔ*.⁵⁶¹ Ο Νικολιτσέας ήταν μάλιστα και υποψήφιος βουλευτής στις πρώτες μεταδικτατορικές εκλογές του Νοεμβρίου του 1974 με την *ΕΔΕ* του Γαρουφαλιά.⁵⁶² Η επιχείρηση αυτή ήταν η τελευταία που αποκαλύφθηκε από επίσημα χείλη, αλλά όπως θα δούμε στη συνέχεια, οι προσπάθειες ανατροπής της δημοκρατίας από στρατιωτικούς θα συνεχιστεί.⁵⁶³

Τον ίδιο μήνα, οι τοίχοι των Αθηνών γέμισαν με αφίσες της *Νέας Τάξης*, ενός αντίγραφου της ιταλικής *Νέας Τάξης (Ordine Nuovo)*.⁵⁶⁴ Η εμφάνισή της οφείλεται, μεταξύ άλλων, στην επιστροφή στην Ελλάδα ενός μεγάλου αριθμού μελών της ΚΥΠ και της ΕΣΑ και στους Ιταλούς νεοφασίστες που έφεραν μαζί τους, για να τους γλιτώσουν από την δίωξη των ιταλικών δικαστικών αρχών.⁵⁶⁵ Υπό την σκέπη της

⁵⁵⁵ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, ό.π., σ. 374.

⁵⁵⁶ στο ίδιο, σ. 374.

⁵⁵⁷ στο ίδιο, σ. 374.

⁵⁵⁸ *Σύγχρονη Ελληνική Πολιτική και Συνταγματική Ιστορία (1940-1986)*, ό.π., σ. 161.

⁵⁵⁹ στο ίδιο, σ. 161.

⁵⁶⁰ Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, *Τα τάνκς της Μεταπολίτευσης, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 22 Ιουλίου 2007, σ. 41.

⁵⁶¹ *Παρακρατικές Οργανώσεις και 21^η Απριλίου*, ό.π., Παράρτημα με Φωτογραφίες.

⁵⁶² στο ίδιο, Παράρτημα με Φωτογραφίες.

⁵⁶³ *Τα τάνκς της Μεταπολίτευσης*, ό.π., σ. 42.

⁵⁶⁴ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα*, ό.π., σ. 363.

⁵⁶⁵ στο ίδιο, σ. 363.

Νέας Τάξης, συγκεντρώνονται διάφορες ακροδεξιές ομάδες, όπως η νεοναζιστική οργάνωση 4^η Αυγούστου του Δ. Ναστούλη, και όλες μαζί επιδίδονται σε διάφορες τρομοκρατικές ενέργειες όπως εμπρησμοί βιβλιοπωλείων και ξυλοδαρμοί πολιτών.⁵⁶⁶

Στενός συνεργάτης του Ναστούλη ήταν ο Ντασκουρέλος, ηγετικό στέλεχος των *Αλκίμων* και σύμφωνα με δημοσίευμα της εφημερίδας *Τα Νέα*, δραπέτευσε μαζί του στη Λιβύη.⁵⁶⁷ Τον Ιανουάριο του 1975, είχαν φτάσει στο σημείο να αποπειραθούν να δολοφονήσουν δύο φοιτητές της Ανωτάτης Βιομηχανικής Σχολής, μπροστά στο Πολυτεχνείο.⁵⁶⁸ Η *Νέα Τάξη*, παρά τις καταγγελίες κοινοβουλευτικών ομάδων και του Τύπου, καλύπτονταν από παράγοντες του Υπουργείου Δημοσίας Τάξης, χωρίς ωστόσο να αποφύγει την παρακμή.⁵⁶⁹

Λίγο αργότερα, στις 21 Απριλίου του 1975, ο λαός συγκεντρώθηκε στην Αθήνα για να εορτάσει την πρώτη επέτειο από την πτώση της Χούντας, αλλά, μετά από την εισβολή της *ΕΚΚΑ*, μια αριστερής ομάδας, στην αμερικανική πρεσβεία και το κάψιμο μιας αμερικανικής σημαίας, η αστυνομία άφησε, περιέργως, την οργάνωση να ολοκληρώσει την επίθεση και στη συνέχεια δόθηκε το πρόσταγμα για επίθεση κατά των διαδηλωτών σε όλη την Αθήνα.⁵⁷⁰ Ο γενικός γραμματέας του Υπουργείου Δημόσια Τάξης, για να μειώσει τις αρνητικές εντυπώσεις, βρήκε καταφύγιο στη «θεωρία των άκρων», ταυτίζοντας κατ'αυτόν τον τρόπο τις παράνομες ομάδες των νεοφασιστών με τις νόμιμες οργανώσεις των κεντροαριστερών.⁵⁷¹ Για την Βακαλοπούλου, η θεωρία αυτή που είναι "ακροδεξιά στις προθέσεις της κι αλάνθιστα νεοφασιστική στις συνέπειές της", δεν είχε μέχρι τότε υποστηριχθεί στην χώρα μας καθώς "αρκούσε η αντικομμουνιστική ψύχωση".⁵⁷² Όταν η τελευταία έπαψε να έχει απήχηση, τότε έκανε η θεωρία των συγκρούσεων την εμφάνισή της.⁵⁷³

Τον Ιούλιο του 1975, οπλισμένοι νεοφασίστες επανεμφανίστηκαν, αυτή τη φορά ανάμεσα σε αστυνομικές δυνάμεις οι οποίες επιτίθονταν σε πολίτες στους δρόμους και στις γειτονιές της Αθήνας, έχοντας ως πρόφαση μια συνδικαλιστική εκδήλωση των οικοδόμων.⁵⁷⁴ Γενικά, την ίδια περίοδο, ακόμα και μέσω του Σύνταγματος, περιορίζονται τα δικαιώματα των πολιτών, καθώς, μεταξύ άλλων, η ελευθερίας της

⁵⁶⁶ στο ίδιο, σ. 363.

⁵⁶⁷ *Παρακρατικές Οργανώσεις και 21^η Απριλίου*, όπ.π., σ. 359.

⁵⁶⁸ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα*, όπ.π., σ. 363.

⁵⁶⁹ στο ίδιο, σ. 363-364.

⁵⁷⁰ στο ίδιο, σ. 366.

⁵⁷¹ στο ίδιο, σ. 366-367.

⁵⁷² στο ίδιο, σ. 367.

⁵⁷³ στο ίδιο, σ. 367.

⁵⁷⁴ στο ίδιο, σ. 367.

έκφρασης και του τύπου, η συνδικαλιστική δράση και οι λαϊκές ελευθερίες παραμένουν περιορισμένες, ενώ παράλληλα, δίνονται υπερξουσίες στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.⁵⁷⁵

Ακροδεξιά στοιχεία προσπάθησαν να παρεισφρήσουν και στο χώρο του συνδικαλισμού. Το 1975, η *Νέα Δημοκρατία* επιχείρησε να δημιουργήσει μια συνδικαλιστική συμμαχία που θα στέγαζε όλες τις παρατάξεις που είχαν εκπροσώπους στη ΓΣΕΕ, αποκλείοντας την άκρα δεξιά.⁵⁷⁶ Στελέχη του *Δημοκρατικού Εργατικού Κινήματος (ΔΕΚΕ)* που αντιπροσώπευαν την *Ένωση Κέντρου*,⁵⁷⁷ μετά από προτροπή της κυβέρνησης Καραμανλή, επιχείρησαν να οργανώσουν την *Αδέσμευτη Συνδικαλιστική Δημοκρατική Συνεργασία (ΑΣΔΗΣ)*.⁵⁷⁸ Στόχος της *Νέας Δημοκρατίας* ήταν να μεγαλώσει την επιρροή της εντός του συνδικαλιστικού κινήματος, δημιουργώντας ένα κεντρώο πόλο, αποκλείοντας την κομμουνιστική Αριστερά και στοιχεία της άκρας δεξιάς, τα οποία, κατά τα πρώτα χρόνια της μεταπολίτευση, είχαν οργανωθεί στο *Ελεύθερο Δημοκρατικό Εργατικό Κίνημα*, διατηρώντας μια ισχυρή παρουσία εντός της ΓΣΕΕ.⁵⁷⁹

Τελικά το σχέδιο θα αποτύχει λόγω και της ανυπαρξίας "πολιτικής βούλησης για συμμετοχή σε σχήματα ευρύτερων συμμαχιών".⁵⁸⁰ Βέβαια, πρέπει να τονισθεί ότι το εγχείρημα *ΑΣΔΗΣ*, εξέφραζε τις πιο εκσυγχρονιστικές θέσεις εντός της *Νέας Δημοκρατίας*, που επιδίωκαν τη δημιουργία ενός ευρύτερου σχηματισμού εντός του συνδικαλιστικού κινήματος, ώστε να ξεπεραστεί ο διπολισμός και να οδηγηθεί η άκρα δεξιά στην απομόνωση.⁵⁸¹ Το εγχείρημα θα αποτύχει και διότι πολεμήθηκε από διάφορα στελέχη της *Νέας Δημοκρατίας*, καθώς εντός του κόμματος, μια δυνατή ομάδα, υποστήριζε τον αποκλεισμό της αριστερής αντιπολίτευσης και τη συνεργασία με τον ακροδεξιό χώρο για την ανάδειξη ηγεσίας της ΓΣΕΕ.⁵⁸² Στόχος ήταν η διατήρηση του υπάρχοντος καθεστώτος της ΓΣΕΕ και παράλληλα ένα άνοιγμα προς τον ακροδεξιό χώρο, ώστε ο τελευταίος να ενσωματωθεί στην φιλοκυβερνητική παράταξη, μια θέση που υποστηρίχτηκε ιδιαιτέρως από τα παραδοσιακά τμήματα της

⁵⁷⁵ στο ίδιο, σ. 368.

⁵⁷⁶ Ζαμπάρλουκου Στέλλα, *Συνδικαλιστικό Κίνημα και Κρατικός Παρεμβατισμός στη Μεταπολιτευτική Ελλάδα: Μια Συγκριτική Προσέγγιση*, στο *Κοινωνία και Πολιτική-Όψεις της 7' Ελληνικής Δημοκρατίας 1974-1994*, επιμέλεια Λυριτζής Χρ.-Νικολακόπουλος Ηλ.-Σωτηρόπουλος Δ., Θεμέλιο, Αθήνα, 1996, σ. 112.

⁵⁷⁷ στο ίδιο, σ. 100.

⁵⁷⁸ στο ίδιο, σ. 112.

⁵⁷⁹ στο ίδιο, σ. 112.

⁵⁸⁰ στο ίδιο, σ. 112.

⁵⁸¹ στο ίδιο, σ. 112.

⁵⁸² στο ίδιο, σ. 112.

Νέας Δημοκρατίας, τα οποία είχαν τις πιο έντονες αντιρρήσεις για την είσοδο της Αριστεράς στην πολιτική ζωή του τόπου και εξαρτώνταν σε μεγαλύτερο βαθμό από πελατειακές σχέσεις.⁵⁸³

Εν τω μεταξύ, οι συνωμοσίες συνεχίζονταν στο στρατευμα. Το φθινόπωρο του 1975, σύμφωνα με το δημοσιευμένο αρχείο του Καραμανλή, ο απόστρατος συνταγματάρχης Γ. Αρναούτης, βολιδοσκοπούσε αξιωματικούς του ναυτικού για να συμμετάσχουν σε πραξικόπημα με σκοπό την επάνοδο του βασιλιά Κωνσταντίνου, την αμνήστευση των δικτατόρων και την ανάσχεση του «κομμουνιστικού κινδύνου».⁵⁸⁴ Τον Ιανουάριο του 1976, ο Καραμανλής διαβίβασε στον τέως βασιλιά, μέσω του αυλάρχη Λεωνίδα Παπάγου, ότι έμαθε για τα σχέδιά του και του ζήτησε να σταματήσει τις συνωμοσίες.⁵⁸⁵ Τον Οκτώβριο του 1976, νέες συνωμοσίες φιλοβασιλικών στρατιωτικών θα γίνουν γνωστές στην κυβέρνηση Καραμανλή από την βρετανική κυβέρνηση και την αμερικανική πρεσβεία και ο Καραμανλής θα προειδοποιήσει ξανά τον Κωνσταντίνο, μέσω του Ράλλη αυτή τη φορά, ενώ υπέρ του Καραμανλή παρενέβη λίγο αργότερα και ο άγγλος πρωθυπουργός Τζέιμς Κάλαχαν, ζητώντας από τον Κωνσταντίνο να μην αναπτύσσει παρόμοιες δράσεις όσο παραμένει επί βρετανικού εδάφους.⁵⁸⁶

Γενικά, κατά τους πρώτους μήνες της Μεταπολίτευσης υπήρχε διάχυτος φόβος για προσπάθεια του στρατού να επαναφέρει τη δικτατορία. Ο Γεώργιος Ράλλης, στις *Πολιτικές εκμυστηρεύσεις* του, αναφέρει ότι, καθώς κυκλοφορούσαν φήμες ότι ο Καραμανλής θα συλληφθεί, αλλάζε συχνά τον τόπο διανυκτέρευσής του, ενώ έντονους φόβους για επιχείρηση επιβολής δικτατορίας την περίοδο εκείνη εξέφρασε αργότερα στη Βουλή και ο Ευάγγελος Αβέρωφ.⁵⁸⁷ Επίσης, ο τότε αντιπλοίαρχος Χρήστος Λυμπέρης, αναφέρει στα απομνημονεύματα του *Πορεία σε ταραγμένες θάλασσες*, ότι το Πολεμικό Ναυτικό ήταν διαρκώς σε επιφυλακή για να υπερασπιστεί τη δημοκρατία, ενώ, για να είναι σίγουροι, στελέχωσαν τα πολεμικά πλοία με ναύτες και αξιωματικούς που είχαν εκδιωχθεί από την δικτατορία.⁵⁸⁸ Σημαντική είναι η και η μαρτυρία πρώην αξιωματικού της ΥΠΕΑ, Αλέξανδρου Δρεμπέλα στο βιβλίο του *Ο θρήνος του χωροφύλακα*, όπου αναφέρεται ότι, ο τότε αντισυνταγματάρχης της ΚΥΠ Αναστασιάδης, ήταν ενήμερος για την παρουσία 2.000 ανταρτών πόλεων,

⁵⁸³ στο ίδιο, σ. 112-113.

⁵⁸⁴ *Τα τάνκς της Μεταπολίτευσης*, όπ.π., σ. 42.

⁵⁸⁵ στο ίδιο, σ. 42.

⁵⁸⁶ στο ίδιο, σ. 42.

⁵⁸⁷ στο ίδιο, σ. 41.

⁵⁸⁸ στο ίδιο, σ. 41.

εκπαιδευμένων σε Λιβύη και Τσεχοσλοβακία, οι οποίοι ήταν έτοιμοι να δράσουν υπέρ του Καραμανλή καθώς δεν εμπιστεύονταν ούτε τον στρατό ούτε τα σώματα ασφαλείας.⁵⁸⁹

Η κυβέρνηση Καραμανλή πήρε μέτρα πολιτικής αποδυνάμωσης της ηγεσίας του στρατού όπως ότι αρνήθηκε να κυριαρχήσουν οι στρατιωτικοί στα Υπουργεία Εθνικής Άμυνας, Εσωτερικών και Ασφάλειας,⁵⁹⁰ η μεταφορά στα βόρεια σύνορα της χώρας ενός σημαντικού αριθμού στρατιωτικών μονάδων οι οποίες ήταν εγκατεστημένες έξω από την πόλη των Αθηνών, ένα "χαρακτηριστικό παράδειγμα της μετεμφυλιακής υστερίας",⁵⁹¹ η μη άμεση καταδίωξη των στελεχών της δικτατορίας και των οπαδών της, αναθέτοντας έτσι την πράξη αυτή στους πολίτες και αναθέτοντας στην κυβέρνηση τον ρόλο του διαιτητή και όχι του αντιπάλου, η αύξηση του αμυντικού προϋπολογισμού και η αντικατάσταση των χαμηλόβαθμων αξιωματικών, δίνοντας έτσι επαγγελματική ασφάλεια στους αξιωματικούς.⁵⁹²

2. Η δίκη των δικτατόρων και των συνεργατών τους.

Ο Καραμανλής υποστήριξε ότι θα διωχθούν δικαστικά μόνο οι αρχηγοί της δικτατορίας.⁵⁹³ Μια από τις πρώτες ενέργειες της κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας ήταν και η σύλληψη των πρωταγωνιστών της δικτατορίας και ο περιορισμός τους, υπό δρακόντεια μέτρα κράτησης, στην Κέα.⁵⁹⁴ Επίσης δρομολογήθηκε η παραπομπή

⁵⁸⁹ στο ίδιο, σ. 41.

⁵⁹⁰ *Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ—Συγκριτική ανάλυση των μεταπολεμικών στρατιωτικών επεμβάσεων, 1945–1980*, όπ.π., σ. 359.

⁵⁹¹ στο ίδιο, σ. 360.

⁵⁹² στο ίδιο, σ. 360.

⁵⁹³ στο ίδιο, σ. 360.

⁵⁹⁴ Μαγκάκης Γεώργιος-Αλέξανδρος, *Η Δίκη των Χουντικών*, στο *ΧΟΥΝΤΑ—«ΑΤΤΙΛΑΣ»—ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ—Το Θερμό καλοκαίρι του 1974*, όπ.π., σ. 186.

των πρωταίτιων⁵⁹⁵ της δικτατορίας σε δίκη.⁵⁹⁶ Κατά το διάστημα 1975 – 1977, θα πραγματοποιηθούν και οι δίκες της χούντας.⁵⁹⁷

Ένα πρώτο βασικό νομικό ερώτημα που απασχόλησε το δικαστήριο ήταν αν εαν το πραξικόπημα της 21^{ης} Απριλίου μπορεί να κριθεί ως επανάσταση, της οποίας η επικράτηση δημιούργησε δίκαιο και επομένως δεν συνιστά αξιόποινη πράξη.⁵⁹⁸ Το δικαστήριο αποφάσισε ότι για να θεωρηθεί μια επανάσταση ότι δημιουργεί δίκαιο και επομένως δεν τιμωρείται, θα πρέπει η επανάσταση να προέρχεται από τον λαό ή να έχει εγκριθεί σιωπηλώς ή ρητώς από αυτόν, καθώς δεν είναι δυνατόν να υπάρξει δίκαιο προερχόμενο από δύναμη ή έπειτα από επικράτηση μιας κατάστασης που στηρίζεται στη βία και επιβάλλεται καταναγκαστικά.⁵⁹⁹ Επίσης αναφέρεται ότι τα δημοψηφίσματα του Σεπτεμβρίου του 1968 και του 1973, δεν σημαίνουν έγκριση του πραξικοπήματος και μέσω αυτών ζητήθηκε από τον λαό να επιψηφίσει Συντάγματα τα οποία ποτέ δεν εφαρμόστηκαν, ενώ τονίστηκε και η νομικά δεσμευτική δύναμη του Δ΄ Ψηφίσματος της Ε΄ Αναθεωρητικής Βουλής, το οποίο διακηρύσσει στο προοίμιό του ότι “η Δημοκρατία δικαίω ουδέποτε κατελύθη”.⁶⁰⁰

Το δεύτερο βασικό ερώτημα που απασχόλησε το δικαστήριο ήταν αν η κατάλυση του πολιτεύματος και η επιβολή δικτατορίας είναι έγκλημα διαρκές ή έγκλημα στιγμιαίο.⁶⁰¹ Σύμφωνα με τον Μαγκάκη, αν το έγκλημα χαρακτηρίζονταν διαρκές, τότε θα διώκονταν ποινικά και όσοι συνέβαλαν στη διατήρηση και στη λειτουργία της δικτατορίας, κάτι που θα είχε ως συνέπεια να εξαπολυθεί ένα τεράστιο κύμα ποινικών ευθυνών χωρίς λογικά όρια, ενώ ακόμα και δημόσιοι λειτουργοί, άσχετοι με την ιδεολογία και τα έργα της δικτατορίας, θα οδηγούνταν στο δικαστήριο.⁶⁰² Έτσι,

⁵⁹⁵ Ως πρωταίτιοι παραπέμφθηκαν 24 άτομα αλλά δικάστηκαν οι 20, διότι οι Π. Κωτσέλης και Ι. Παλαιολόγος φυγοδικούσαν, ο Ασλανίδης ήταν φυλακισμένος στη Γένοβα και περίμενε να εκδοθεί από τις ελληνικές αρχές, ενώ ο Θ. Θεοφιλογιαννάκος δικάστηκε μόνος του γιατί δικαζόταν ως βασανιστής στο Στρατοδικείο. Οι 20 που κάθισαν στο εδάλιο του κατηγορουμένου ήταν οι Γ. Παπαδόπουλος, Στ. Παττακός, Ν. Μακαρέζος, Δ. Ιωαννίδης, Ι. Λαδάς, Γρ. Σπαντιδάκης, Οδ. Αγγελής, Γ. Ζωιτάκης, Μ. Ρουφογάλης, Α. Λέκκας, Μ. Μπαλόπουλος, Δ. Σταματελόπουλος, Αλ. Χατζηπέτρος, Ν. Γκαντώνας, Σ. Καραμπέρης, Κ. Παπαδόπουλος, Κ. Καρύδας, Γ. Κωνσταντόπουλος, Ν. Ντερτιλής και Ε. Τσάκας (στο *Η Δίκη της Χούντας: 25 Καταθέσεις που Έκαψαν του Δικτάτορες*, κείμενα-επεξεργασία ιστορικού υλικού Ρενιέρης Αντώνης, Ειδικές Εκδόσεις της εφημερίδας *ΤΑ ΝΕΑ*, χ.χ., σ. 17).

⁵⁹⁶ *Η Δίκη των Χουντικών*, στο *ΧΟΥΝΤΑ-«ΑΤΤΙΛΑΣ»-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-Το Θερμό καλοκαίρι του 1974*, όπ.π., σ. 186.

⁵⁹⁷ *Σύγχρονη Ελληνική Πολιτική και Συνταγματική Ιστορία (1940-1986)*, όπ.π., σ. 160.

⁵⁹⁸ *Η Δίκη των Χουντικών*, στο *ΧΟΥΝΤΑ-«ΑΤΤΙΛΑΣ»-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-Το Θερμό καλοκαίρι του 1974*, όπ.π., σ. 186.

⁵⁹⁹ στο ίδιο, σ. 186.

⁶⁰⁰ στο ίδιο, σ. 186-187.

⁶⁰¹ στο ίδιο, σ. 187.

⁶⁰² στο ίδιο, σ. 187-188.

κατά τον Μαγκάκη, η χώρα θα οδηγούνταν σε μια κατάσταση συνεχών τριβών, η Δικαιοσύνη θα γνώριζε μια παρατεταμένη εμπλοκή στην πολιτική, το ενδιαφέρον θα αποπροσανατολιζόνταν από τα πιεστικά προβλήματα του παρόντος οπότε ήταν προς το συμφέρον της χώρας ο χαρακτηρισμός του πραξικοπήματος ως στιγμιαίου εγκλήματος.⁶⁰³ Από την άλλη πλευρά, με βούλευμα της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου (δημοσιεύθηκε τον Ιούλιο του 1975), το οποίο χαρακτήριζε «στιγμιαίο» το αδίκημα της εσχάτης προδοσίας των πραξικοπηματιών, έπαυσε οριστικά η δίωξη 104 συνεργατών της χούντας, οι οποίοι είχαν συμμετάσχει στις δικτατορικές κυβερνήσεις από τον Απρίλιο του '67 μέχρι τον Ιούλιο του '74.⁶⁰⁴

Το τρίτο βασικό ερώτημα ήταν αν οι αξιόποινες πράξεις της «εσχάτης προδοσίας» και της «στάσεως στρατιωτικού» συνιστούν και πολιτικά εγκλήματα.⁶⁰⁵ Το δικαστήριο αποφάσισε ότι το στρατιωτικό έγκλημα δεν μπορεί να χαρακτηριστεί πολιτικό βάσει του Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα, της Ευρωπαϊκής Σύμβασης εκδόσεως του 1917 που κυρώθηκε από την Ελλάδα με το νόμο 4165 του 1965 καθώς και της από 3/3.10.1974 Συντακτικής Πράξης.⁶⁰⁶ Η ρύθμιση αυτή καταλαμβάνει και την «εσχάτη προδοσία» βάσει της γενικής αρχής ότι «αν προς επιτυχίαν πολιτικού εγκλήματος πράττεται και άλλο ουχί πολιτικόν έγκλημα, (...) το πολιτικόν έγκλημα καθίσταται σύνθετο και εξομοιούται προς το κοινόν έγκλημα».⁶⁰⁷

Το τέταρτο βασικό ερώτημα ήταν αν θα μπορούσε να ισχύσει για τους πραξικοπηματίες το ελαφρυντικό του «προτέρου εντίμου βίου» και ότι «ωθήθησαν εις την πράξιν ουχί εξ ελατηριών ταπεινών».⁶⁰⁸ Το δικαστήριο αποφάσισε ότι δεν μπορεί να δοθεί το ελαφρυντικό του προηγούμενου έντιμου βίου διότι αποδείχθηκε ότι οι πραξικοπηματίες παραβίαζαν τα υπηρεσιακά τους καθήκοντα, συνωμοτούσαν καταλήγοντας στο πραξικόπημα, κατασυκοφάντησαν πολιτικούς και άλλα πρόσωπα και διέβαλαν συναδέλφους τους.⁶⁰⁹ Τέλος τα ελατήριά τους δεν ήταν ταπεινά καθώς τα κίνητρά τους ήταν η αρχομανία και η εκμετάλλευση των αγαθών που απορρέουν από τις εξουσίες.⁶¹⁰

⁶⁰³ στο ίδιο, σ. 188.

⁶⁰⁴ *Σύγχρονη Ελληνική Πολιτική και Συνταγματική Ιστορία (1940–1986)*, όπ.π., σ. 161.

⁶⁰⁵ *Η Δίκη των Χουντικών*, στο ΧΟΥΝΤΑ–«ΑΤΤΙΛΑΣ»–ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ–Το Θερμό καλοκαίρι του 1974, όπ.π., σ. 189.

⁶⁰⁶ στο ίδιο, σ. 189.

⁶⁰⁷ στο ίδιο, σ. 189.

⁶⁰⁸ στο ίδιο, σ. 189.

⁶⁰⁹ στο ίδιο, σ. 189.

⁶¹⁰ στο ίδιο, σ. 189.

Τον Αύγουστο του 1975, το Πενταμελές Εφετείο επέβαλε θανατική ποινή και ισόβια κάθειρξη στους πραξικοπηματίες.⁶¹¹ Όμως η κυβέρνηση Καραμανλή έκρινε ότι η χώρα, εντός των κρίσιμων περιστάσεων που κινούνταν, δεν μπορούσε να φορτωθεί το βάρος της εκτέλεσης των θανατικών ποινών.⁶¹² Η εκτέλεση της θανατικής ποινής δεν θα υπηρετούσε καμία ανάγκη του έθνους, καθώς έτσι και αλλιώς, ήταν τόσο πλήρης η αποξένωση των πραξικοπηματιών και των εγκλημάτων τους από την πολιτική και ηθική συνείδηση του λαού.⁶¹³ Με βάση το σκεπτικό αυτό η κυβέρνηση αποφάσισε την μετατροπή των θανατικών ποινών σε ισόβια κάθειρξη αλλά ήταν ανάγκη η εκτέλεση της ποινής των ισοβίων να είναι συνεπής και, έτσι, ο Καραμανλής έκανε την ιστορική δήλωση "Και όταν λέμε ισόβια, εννοούμε ισόβια".⁶¹⁴ Τον Σεπτέμβριο του 1975, καταδικάστηκαν με βαριές ποινές, 16 βασανιστές αξιωματικοί και οπλίτες, αλλά αθωώθηκαν 15, ενώ, από τον Οκτώβριο του 1975 έως τον Δεκέμβριο του ίδιο έτους, καταδικάστηκαν από το Στρατοδικείο, 23 από τους 36 κατηγορούμενους ως βασανιστές και 6 αξιωματικοί του Ναυτικού από το Ναυτοδικείο για βασανιστήρια στο καταδρομικό «Έλλη».⁶¹⁵

Παράλληλα, τον Δεκέμβριο του 1975, ολοκληρώθηκε η δίκη για τα γεγονότα του Πολυτεχνείου, η οποία είχε αρχίσει στον Κορυδαλλό τον Οκτώβριο του 1975, και το Πενταμελές Εφετείο καταδίκασε 22 από τους 34 κατηγορούμενους, στους οποίους περιλαμβάνονταν στρατιωτικοί, αστυνομικοί, ιδιώτες και οι πραξικοπηματίες Ιωαννίδης και Παπαδόπουλος, ως ηθικοί αυτουργοί.⁶¹⁶ Επίσης, τον Νοέμβριο του 1975, 14 ηγετικά στελέχη της Γενικής Ασφάλειας Αθηνών καταδικάστηκαν σε απαράδεκτα μικρές ποινές, προκαλώντας αντιδράσεις στον πολιτικό κόσμο.⁶¹⁷

Τέλος, αξίζει να αναφέρουμε ότι δικηγόροι των ηγετικών στελεχών του Απριλιανού καθεστώτος, προέρχονταν επίσης από τον ακροδεξιό-φασιστικό χώρο. Για παράδειγμα, συνήγορος του Ιωαννίδη, στη δίκη των πρωταιτίων της 21^{ης} Απριλίου και των βασανιστών της ΕΑΤ-ΕΣΑ, καθώς και κατηγορούμενος και ο ίδιος στη δίκη των πρωταιτίων, ήταν ο πρώην πρόεδρος της Νεολαίας της ΕΡΕ, αρθρογράφος της *Ηχούς των Σπουδαστών* της ακροδεξιάς φοιτητικής οργάνωσης ΕΚΟΦ και υπερασπιστής της

⁶¹¹ *Σύγχρονη Ελληνική Πολιτική και Συνταγματική Ιστορία (1940–1986)*, όπ.π., σ. 166.

⁶¹² *Η Δίκη των Χουντικών*, στο ΧΟΥΝΤΑ–«ΑΤΤΙΛΑΣ»–ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ–Το Θερμό καλοκαίρι του 1974, όπ.π., σ. 190.

⁶¹³ στο ίδιο, σ. 190.

⁶¹⁴ στο ίδιο, σ. 192.

⁶¹⁵ *Σύγχρονη Ελληνική Πολιτική και Συνταγματική Ιστορία (1940–1986)*, όπ.π., σ. 164.

⁶¹⁶ στο ίδιο, σ. 165.

⁶¹⁷ στο ίδιο, σ. 164.

τελευταίας σε δίκες κατά φοιτητών και δημοκρατικών διοικήσεων των συλλόγων, Γεώργιος Αλφαντάκης.⁶¹⁸ Ο Αλφαντάκης ήταν και υποψήφιος με την *ΕΔΕ* του Γαρουφαλιά στις πρώτες μεταδικτατορικές εκλογές.⁶¹⁹ Τέλος, ο Χρήστος Κοφίτσας, μέλος της ακροδεξιάς φοιτητικής οργάνωσης *ΕΚΟΦ*, ήταν ένας από τους συνηγόρους των κορυφαίων της δικτατορίας, ενώ υπερασπίστηκε και τον Αλφαντάκη, όταν ο τελευταίος δικάστηκε στη δίκη των πρωταιτίων της 21^{ης} Απριλίου.⁶²⁰

3. «Πολιτικές» δολοφονίες, τρομοκρατία και δημιουργία νέων ακροδεξιών κομμάτων και οργανώσεων.

Την Πρωτομαγιά του 1976, κάτω υπο μυστηριώδεις συνθήκες, σκοτώνεται σε τροχαίο δυστύχημα ο Αλέξανδρος Παναγούλης.⁶²¹ Ο Παναγούλης, στις 13 Αυγούστου 1968, όντας επικεφαλής της αντιστασιακής-αντιδικτατορικής οργάνωσης *Ελληνική Αντίσταση*, είχε αποπειραθεί να σκοτώσει τον δικτάτορα Γεώργιο Παπαδόπουλο, αλλά απέτυχε, συνελήφθη και καταδικάστηκε σε θάνατο στις 17 Νοεμβρίου 1968, όμως η ποινή του δεν εκτέλεστηκε, έπειτα από την γενική κατακραυγή της Ευρώπης.⁶²² Τον Αύγουστο του 1973 απελευθερώθηκε έπειτα από γενική αμνηστία που χορήγησε ο Παπαδόπουλος, αλλά εν τω μεταξύ είχε υποστεί φρικτά βασανιστήρια.⁶²³

Αν και γλίτωσε από τους βασανιστές και πρόλαβε να δει τη δικτατορία να πέφτει, ο Παναγούλης δεν έζησε πολύ. Μετά την πτώση της δικτατορίας πραγματοποιούσε έρευνα για τα όργανα ασφαλείας της δικτατορίας, δηλαδή τον φάκελο ΕΣΑ, ο οποίος λέγεται ότι περιείχε αποδείξεις σε βάρος πολιτικών προσώπων τα οποία συνεργάστηκαν με τη δικτατορία.⁶²⁴ Όμως ο Παναγούλης έχασε τη ζωή του κάτω από «περιέργες» συνθήκες, καθώς εικάζεται ότι το τροχαίο δυστύχημα είχε στηθεί για να εξαφανιστούν τα ενοχοποιητικά στοιχεία που είχε στα χέρια του.⁶²⁵ Γεγονός είναι πάντως, ότι μια εβδομάδα μετά το θάνατο του, ο επίτροπος του Στρατοδικείου

⁶¹⁸ *Παρακρατικές Οργανώσεις και 21^η Απριλίου*, ό.π., Παράρτημα με Φωτογραφίες.

⁶¹⁹ στο ίδιο, Παράρτημα με Φωτογραφίες.

⁶²⁰ στο ίδιο, Παράρτημα με Φωτογραφίες.

⁶²¹ *21^η Απριλίου 1967-2007 40 Χρόνια Από το Πραξικόπημα της Χούντας*, κείμενα-έρευνα Πελώνη Αριστοτελία, Ειδικές Εκδόσεις της εφημερίδας *ΤΑ ΝΕΑ*, Αθήνα, 2007, σ. 54.

⁶²² στο ίδιο, σ. 52.

⁶²³ στο ίδιο, σ. 52.

⁶²⁴ στο ίδιο, σ. 54.

⁶²⁵ στο ίδιο, σ. 54.

Μιχάλης Ζούβελος, απαγόρευσε τη δημοσίευση μέρους των αρχείων του Παναγούλη, η οποία είχε ήδη αρχίσει από την εφημερίδα *TA NEA*.⁶²⁶

Ενδεικτικό του τρομοκρατικού κλίματος της εποχής ήταν μια σειρά από βομβιστικές επιθέσεις. Συγκεκριμένα, το 1976, εμφανίστηκε η *Εθνική Σοσιαλιστική Οργάνωση Πανελληνίων (ΕΣΟΠ)*, μια τρομοκρατική και νεοναζιστική οργάνωση η οποία είχε αποστείλει βόμβες κρυμμένες σε δέματα στο *ΚΚΕ*, σε εφημερίδες, στον Σύνδεσμο Ελλήνων Βιομηχάνων, ενώ πραγματοποίησε επιθέσεις και σε μετανάστες.⁶²⁷ Παράλληλα, κατά τη δεκαετία του 1970, δρούσε και η *Οργάνωση Εθνικής Αποκατάστασης*, τοποθετώντας βόμβες και η οποία παρέμεινε ενεργή μέχρι τα μέσα περίπου της δεκαετίας του 1980.⁶²⁸

Τον Δεκέμβριο του 1976, δολοφονήθηκε ο Ευάγγελος Μάλλιος, από την *ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ 17 ΝΟΕΜΒΡΗ*,⁶²⁹ μια ένοπλη οργάνωση, προερχόμενη από τον χώρο της άκρας αριστεράς που ξεκίνησε τη δράση της κατά τη μεταπολίτευση και σταμάτησε το 2002 έπειτα από την σύλληψη των μελών της. Αμέσως μετά, η *17 Νοέμβρη* κυκλοφόρησε προκήρυξη όπου γνωστοποιούσε ότι ο λόγος της δολοφονίας του Μάλλιου, ήταν η ενεργή συμμετοχή του στα βασανιστήρια πολιτών επί δικτατορίας, χωρίς ποτέ να τιμωρηθεί για αυτή του τη δράση και επίσης, έκανε λόγο για ξεκάθαρη δολοφονία του Παναγούλη, εξαιτίας της έρευνάς του στα αρχεία της ΕΣΑ και του παρελθόντος πολιτικών, για την οποία μεγάλη ευθύνη έφερε η κυβέρνηση Καραμανλή.⁶³⁰ Το μόνο βέβαιο είναι ότι πρόκειται για μια μεγάλη ήττα της ελληνικής δημοκρατίας, καθώς επέτρεψε να κυκλοφορούν ελεύθεροι πρώην άμεσοι συνεργάτες του δικτατορικού καθεστώτος, που επί χρόνια καταπατούσαν τις ατομικές ελευθερίες και τα ανθρώπινα δικαιώματα, αφήνοντας έτσι ελεύθερο χώρο σε ένοπλες οργανώσεις να πάρουν το νόμο στα χέρια τους και να αντικαταστήσουν με τρόπο ωμό και παράνομο την ελληνική δικαιοσύνη.

Την επόμενη χρονιά, θα διεξαχθούν εθνικές εκλογές στις οποίες θα συμμετάσχει και ένα νέο ακροδεξιό κόμμα, φασιστικής έμπνευσης, αποτελούμενο από αναπολητές του δικτατορικού καθεστώτος. Συγκεκριμένα, στις εθνικές εκλογές του Νοέμβριου

⁶²⁶ στο ίδιο, σ. 54.

⁶²⁷ Νικολακόπουλος Δ., *Η ελληνική Ακροδεξιά στον δρόμο του Λεπέν-Τρομοκρατικό «παιχνίδι» με τον ρατσισμό και την ανεργία*, *Το Βήμα*, 17 Μαΐου 1998, http://tovima.dolnet.gr/print_article.php?e=B&f=12481&m=A59&aa=1, τελευταία είσοδος 31 Ιουλίου 2008.

⁶²⁸ στο ίδιο.

⁶²⁹ Καράμπελας Γιώργος, *Το Ελληνικό Ανταρτικό των Πόλεων 1974-1985*, Γραφές, Αθήνα, 2002, σ. 26.

⁶³⁰ στο ίδιο, σ. 33-34.

του 1977, στις οποίες νίκησε ξανά η *Νέα Δημοκρατία*,⁶³¹ συμμετείχε η *Εθνική Παράταξις*, η οποία είχε ιδρυθεί στις 30 Σεπτεμβρίου.⁶³² Το κόμμα αυτό συσπείρωνε ακροδεξιά και βασιλοχουντικά στοιχεία, με επικεφαλής της τον Στ. Στεφανόπουλο και συμμετέχοντα τον Σπ. Θεοτόκη,⁶³³ ο οποίος είχε αποχωρήσει από τη *Νέα Δημοκρατία* όπως είδαμε προηγουμένως.

Η *Εθνική Παράταξη* είχε δημιουργηθεί κατά τα πρότυπα του ιταλικού ακροδεξιού-φασιστικού κόμματος *MSI* και επιδίωκε επαναφορά της μοναρχίας και εγκαθίδρυση φασιστικού καθεστώτος, συγκεντρώνοντας οπαδούς από τον χώρο των φιλοδικτατόρων και των φιλοβασιλικών, καθώς και διαφόρων άλλων αντιδραστικών στοιχείων.⁶³⁴ Τελικά, η *Εθνική Παράταξις*, συγκέντρωσε ποσοστό 6,82%, με 349.988 ψήφους και κέρδισε 5 έδρες στο ελληνικό κοινοβούλιο.⁶³⁵ Η επιτυχία αυτή της *Εθνικής Παράταξης*, απηχεί κυρίως, κατά τον Αναστασιάδη, "τη συγκυριακή δυσαρέσκεια μιας όχι ευκαταφρόνητης μερίδας αντιδραστικών ή φιλοβασιλικών – αντικαταμανλικών ψηφοφόρων της δεξιάς".⁶³⁶ Λίγο αργότερα, το 1978, σύμφωνα με το Αρχείο Καραμανλή, επανεμφανίστηκαν οι επίδοξοι πραξικοπηματίες στο χώρο του στρατού, αλλά δεν εξασφάλισαν υποστήριξη ούτε από τις Ένοπλες Δυνάμεις ούτε από το εξωτερικό, οπότε δεν μπόρεσαν να κάνουν κάτι.⁶³⁷

Τον Ιανουάριο του 1979, η ένοπλη ακροαριστερή οργάνωση *Ιούνης '78*, στην πρώτη και μοναδική ενέργειά της, δολοφόνησε τον Πέτρο Μπάμπαλη, αστυνόμο και βασανιστή.⁶³⁸ Στην προκήρυξή της, η οργάνωση *Ιούνης '78* αναφέρει ότι δολοφόνησε τον Μπάμπαλη επειδή ήταν υπεύθυνος για βασανιστήρια και εκβιασμούς εις βάρος πολλών πολιτών επί δικτατορίας, ενώ μετά την πτώση της τελευταίας, όχι μόνο δεν καταδικάστηκε αλλά συνέχισε να συνεργάζεται με την Ασφάλεια.⁶³⁹ Στην προκήρυξη, η οργάνωση «χαιρετίζει» και την δολοφονία του Μάλλιου.⁶⁴⁰ Διαπιστώνεται έτσι, για μια ακόμα φορά το τεταμένο κλίμα των πρώτων χρόνων της μεταπολίτευσης, με

⁶³¹ Σε αυτές τις εκλογές, η δύναμη της *Νέας Δημοκρατίας*, μειώθηκε ενώ μετά τις εκλογές αυτές, άρχισε να διευρύνεται με πλήθος στελεχών από το κέντρο. (στο *Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΗ ΠΑΡΑΤΑΞΗ: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ*—Από το Κόμμα των Εθνικοφρόνων του Γούναρη στη Ν.Δ. του Έβερτ, όπ.π., σ. 26).

⁶³² *Η Μεταπολίτευση και ο Κ. Καραμανλής*, στο *ΧΟΥΝΤΑ—«ΑΤΤΙΛΑΣ»—ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ—Το Θερμό Καλοκαίρι του 1974*, όπ.π., σ. 175.

⁶³³ *Σύγχρονη Ελληνική Πολιτική και Συνταγματική Ιστορία (1940–1986)*, όπ.π., σ. 176.

⁶³⁴ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, όπ.π., σ. 375.

⁶³⁵ *Σύγχρονη Ελληνική Πολιτική και Συνταγματική Ιστορία (1940–1986)*, όπ.π., σ. 177.

⁶³⁶ στο ίδιο, σ. 178.

⁶³⁷ *Τα τάνκς της Μεταπολίτευσης*, όπ.π., σ. 42.

⁶³⁸ *Το Ελληνικό Ανταρτικό των Πόλεων 1974-1985*, όπ.π., σ. 139.

⁶³⁹ στο ίδιο, σ. 140-141.

⁶⁴⁰ στο ίδιο, σ. 141.

βασανιστές της χούντας να κυκλοφορούν ελεύθεροι και ένοπλες οργανώσεις, καταπατώντας το νόμο να τους δολοφονούν, έπειτα από την αδυναμία αν όχι αδιαφορία των πρώτων μεταπολιτευτικών κυβερνήσεων να προχωρήσουν σε ουσιαστική κάθαρση των σωμάτων ασφαλείας και να στείλουν τα όργανα των δικτατόρων στο εδώλιο του κατηγορουμένου. Όπως θα δούμε παρακάτω, η πράξη αυτή «αυτοδικίας», δεν θα είναι και η τελευταία.

Το 1979, ιδρύθηκε το *Ενιαίο Εθνικιστικό Κίνημα (ΕΝΕΚ)*, το οποίο, στο πρόγραμμά του, όπως αναφέρει η Έκθεση Ευρυγένη, διακήρυττε το πρωτείο του έθνους, την αξία της δύναμης, τη δημιουργία ενός πολιτισμού βασισμένου στην έννοια της φυλής, ενώ παράλληλα, προέβαλλε μια «ηρωική» αντίληψη για την ζωή και κατηγορούσε για διαφθορά το πολιτικό κατεστημένο.⁶⁴¹ Το ΕΝΕΚ, διατηρούσε σχέσεις με ακροδεξιές ομάδες του εξωτερικού, όπως η βρετανική *League St. George*,⁶⁴² η οποία ιδρύθηκε το 1974 και ανέλαβε να παίξει το ρόλο του συνδέσμου μεταξύ βρετανικών, αμερικανικών και άλλων ευρωπαϊκών ακροδεξιών οργανώσεων.⁶⁴³

Το 1980 ήταν ένα έτος έντονης δραστηριοποίησης ακροδεξιών και φασιστικών στοιχείων. Συγκεκριμένα, τον Απρίλιο του 1980, πληροφορίες για κίνηση στρατιωτικών, οδήγησε στη λήψη αυξημένων μέτρων ασφαλείας.⁶⁴⁴ Ένα μήνα αργότερα, τον Μάιο του 1980, ο Καραμανλής εκλέγεται Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας και την θέση του στη *Νέα Δημοκρατία* και στην κυβέρνηση παίρνει ο Γ. Ράλλης.⁶⁴⁵ Η *Νέα Δημοκρατία*, για να επιτύχει την οριακή πλειοψηφία στη βουλή, επί τη ευκαιρία της εκλογής Προέδρου της Δημοκρατίας αλλά και αργότερα, θα δεχτεί στους κόλπους της όχι μόνο κεντρώους αλλά και ακροδεξιούς πολιτευτές και βουλευτές.⁶⁴⁶ Επίσης, το 1980, ιδρύθηκε η νεοφασιστική οργάνωση *Εθνική Φοιτητική Πρωτοπορία* εκδίδοντας και περιοδικό στη Θεσσαλονίκη.⁶⁴⁷

Το 1981 η είσοδος της Ελλάδας στην τότε Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα ήταν ένας από τους παράγοντες ενίσχυσης του κοινοβουλευτισμού στη χώρα μας και της

⁶⁴¹ *Ο Φασισμός και ο Ρατσισμός στη Σημερινή Ευρώπη–Επισημάνσεις, Συμπεράσματα, Συστάσεις της Εκθέσεως του Δημ. Ευρυγένη προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο*, ό.π., σ. 32.

⁶⁴² *Ο Ευρωπαϊκός Ρατσισμός–Εισαγωγή στο φυλετικό μίσος*, ό.π., σ. 317.

⁶⁴³ στο ίδιο, σ. 319.

⁶⁴⁴ *Τα τάνκς της Μεταπολίτευσης*, ό.π., σ. 42.

⁶⁴⁵ *Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΗ ΠΑΡΑΤΑΞΗ: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ–Από το Κόμμα των Εθνικοφρόνων του Γούναρη στη Ν.Δ. του Έμπερτ*, ό.π., σ. 27.

⁶⁴⁶ στο ίδιο, σ. 27.

⁶⁴⁷ *Η ελληνική Ακροδεξιά στον δρόμο του Λεπέν–Τρομοκρατικό «παιχνίδι» με τον ρατσισμό και την ανεργία*, *Το Βήμα*, 17 Μαΐου 1998, ό.π., τελευταία είσοδος 31 Ιουλίου 2008.

επικράτησης των πολιτικών έναντι των στρατιωτικών.⁶⁴⁸ Την ίδια χρονιά πραγματοποιούνται εθνικές εκλογές στις οποίες, το ΠΑ.ΣΟ.Κ., υπό την ηγεσία του Ανδρέα Παπανδρέου, θα αναλάβει με ομαλό, νόμιμο και ξεκάθαρο τρόπο την διακυβέρνηση του τόπου, σηματοδοτώντας την πολιτική αλλαγή που είχε συντελεσθεί την Ελλάδα μετά την πτώση της δικτατορίας.⁶⁴⁹ Στις εκλογές αυτές ο γνωστός μας Σπ. Θεοτόκης, μετά την απόφαση του κόμματός του *Εθνική Παράταξις*, να μη συμμετάσχει στις εκλογές, συμμετείχε στο ψηφοδέλτιο επικρατείας της *Νέας Δημοκρατίας*.⁶⁵⁰

Κατά τη διάρκεια διακυβέρνησης της χώρας από το ΠΑ.ΣΟ.Κ. την περίοδο 1981-1985, γνωστοποιήθηκαν τουλάχιστον τρεις ασκήσεις ετοιμότητας για την αντιμετώπιση ενδεχόμενης ανατροπής της δημοκρατίας.⁶⁵¹ Συγκεκριμένα, την 1^η Ιουνίου 1982, ο υφυπουργός Άμυνας, Αντώνης Δροσογιάννης κηρύττει την έναρξη συναγερμού, ο Παπανδρέου μεταβαίνει στο Πεντάγωνο, στην ΕΡΤ και στον ΟΤΕ εγκθίστανται ταγματάρχες ως «σύνδεσμοι» και το σπίτι του Παπανδρέου περικυκλώνεται από ισχυρές δυνάμεις της αστυνομίας.⁶⁵²

Η δεύτερη άσκηση πραγματοποιήθηκε στις 26-27 Φεβρουαρίου 1983, όπου αρχικά τα σώματα ασφαλείας τέθηκαν σε επιφυλακή, υπουργοί μετέβησαν στο Πεντάγωνο και ο υφυπουργός Άμυνας Πανσανίας Ζακολίκος επιθεωρεί τις μονάδες της Β. Ελλάδας, ενώ στο δεύτερο στάδιο της άσκησης, αυτή επεκτάθηκε στο στρατό, τα κόμματα ενημερώθηκαν, αξιωματικοί εγκαταστάθηκαν σε ΕΡΤ και ΟΤΕ, ενώ το ΚΚΕ και το ΚΚΕ εσωτερικού ειδοποιήθηκαν να πάρουν τα μέτρα τους, ενεργοποιώντας τους παράνομους μηχανισμούς τους και τις μικρές αριστερές οργανώσεις.⁶⁵³ Στη συνέχεια αποστατεύτηκαν 29 στρατηγοί, 52 ταξίαρχοι και 100 συνταγματάρχες.⁶⁵⁴

Ο τότε φιλοκυβερνητικός τύπος υποστήριξε ότι υπήρχαν πληροφορίες για ύποπτες κινήσεις στρατιωτικών στο Μεγάλο Πεύκο, στην Ξάνθη και στην Αλεξανδρούπολη, τα ευρωπαϊκά δίκτυα *BBC*, *DW*, *RTF* έκαναν λόγο για προσπάθεια πραξικοπήματος αλλά επισήμως ανακοινώθηκε ότι επρόκειτο πάλι για άσκηση.⁶⁵⁵ Σύμφωνα με

⁶⁴⁸ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ–Συγκριτική ανάλυση των μεταπολεμικών στρατιωτικών επεμβάσεων, 1945–1980, όπ.π., σ. 362.

⁶⁴⁹ στο ίδιο, σ. 362.

⁶⁵⁰ Σύγχρονη Ελληνική Πολιτική και Συνταγματική Ιστορία (1940–1986), όπ.π., σ. 182.

⁶⁵¹ Τα τάνκς της Μεταπολίτευσης, όπ.π., σ. 42.

⁶⁵² στο ίδιο, σ. 42.

⁶⁵³ στο ίδιο, σ. 42-43.

⁶⁵⁴ στο ίδιο, σ. 43.

⁶⁵⁵ στο ίδιο, σ. 43.

σημείωμα του γ.γ. της Προεδρίας Π. Μολυβιάτη στο Αρχείο Καραμανλή, η κυβέρνηση είχε ενημερωθεί από τον σταθμάρχη της CIA ότι την επόμενη μέρα θα επιχειρούνταν η σύλληψη του Παπανδρέου και του πρόδρου της Δημοκρατίας Καραμανλή, θα καταλαμβάνονταν το Πεντάγωνο κλπ.⁶⁵⁶ Η *Νέα Δημοκρατία* έκανε τότε λόγο για δοκιμή επιβολής δικτατορίας από το ίδιο το ΠΑ.ΣΟ.Κ, ενώ τα κόμματα της αριστεράς ζητούσαν περισσότερες πληροφορίες και εξέφραζαν την βεβαιότητά τους ότι όντως κάτι συνέβη.⁶⁵⁷ Η τελευταία άσκηση έγινε τέλη του 1984 αθόρυβα, όπως και κάποιες άλλες μεταγενέστερες, σύμφωνα με το βιβλίο του Γιάννη Χαραλαμπίδου *Κρίσιμα Χρόνια. Αγώνες για τη Δημοκρατία (1936-1996)*.⁶⁵⁸

Την ίδια περίπου περίοδο, η *Εθνική Φοιτητική Πρωτοπορία*, η οποία είχε συγκεντρώσει ορισμένους νέους οπαδούς του Κ4Α, άρχισε να αναπτύσσει ενεργό δράση στο περιβάλλον του πανεπιστημίου.⁶⁵⁹ Επιπλέον, εμφανίστηκαν και φασιστικά κόμματα όπως για παράδειγμα το *Χριστέλ*, με ελάχιστη επιρροή αλλά εμποτισμένα με φασιστικές νοοτροπίες και πρακτικές που καθοδηγούνταν από υμνητές των καθεστώτων του Χίτλερ και του Μουσολίνι και διατηρούσαν δεσμούς με διάφορες τρομοκρατικές ομάδες.⁶⁶⁰

Παράλληλα, κατά την δεκαετία του 1980, εμφανίστηκαν φασιστικές-ακροδεξιές οργανώσεις και στο χώρο του αθλητισμού. Συγκεκριμένα, εμφανίστηκε στα γήπεδα η νεοφασιστική *Ναζιστική Οργάνωση Παναθηναϊκών Οργανώσεων (ΝΟΠΟ)*, αποτελούμενη από οπαδούς του Παναθηναϊκού.⁶⁶¹ Αργότερα, κατά τη δεκαετία του 1990, στον σύνδεσμο οπαδών του Παναθηναϊκού *Cocneys*, θα εμφανιστούν νεοναζί, φωνάζοντας φασιστικά συνθήματα, φέροντες σβάστικες.⁶⁶² Παρόμοια φαινόμενα εμφανίστηκαν και στους οπαδούς του Ολυμπιακού, και συγκεκριμένα στην *Θύρα 7*, υπό την ηγεσία ενός ακροδεξιού με το ψευδώνυμο «Υποβρύχιος», όμως σύντομα το «κίνημα» αυτό διαλύθηκε.⁶⁶³

⁶⁵⁶ στο ίδιο, σ. 43.

⁶⁵⁷ στο ίδιο, σ. 43.

⁶⁵⁸ στο ίδιο, σ. 43.

⁶⁵⁹ *Ο Φασισμός και ο Ρατσισμός στη Σημερινή Ευρώπη – Επισημάνσεις, Συμπεράσματα, Συστάσεις της Εκθέσεως του Δημ. Ευρυγένη προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο*, ό.π., σ. 32.

⁶⁶⁰ *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, ό.π., σ. 374.

⁶⁶¹ Μπίτσικα Παναγιώτα, *Τα ξυρισμένα «μωαλά» του νεοφασισμού-Υπάρχουν παιχνίδια στα οποία κερδίζει όποιος βάλει περισσότερους Εβραίους σε φούρνους ή θαλάμους αερίων*, *Το Βήμα*, 26 Ιουλίου 1998, http://tovima.dolnet.gr/print_article.php?e=B&f=12491&m=CO8&aa=1, τελευταία είσοδος 31 Ιουλίου 2008.

⁶⁶² στο ίδιο.

⁶⁶³ στο ίδιο.

Πίσω στα πολιτικά κόμματα, για τον Milza, η μόνη υπολογίσιμη οργάνωση της εποχής, ήταν *Εθνική Πολιτική Ένωση (ΕΠΕΝ)*,⁶⁶⁴ ενώ και ο Δημήτρης Ευρυγένης στην Έκθεση του, θεωρεί την *ΕΠΕΝ*, ως την τότε "σημαντικότερη ομάδα εθνικιστικών τάσεων".⁶⁶⁵ Εμφανίστηκε το 1984, και συνδέονταν ιδεολογικά και πολιτικά με τη δικτατορία των συνταγματαρχών.⁶⁶⁶ Η *ΕΠΕΝ* ήταν εχθρική προς τον κομμουνισμό, υπέρμαχος της θρησκείας και της ηθικής τάξης, υπέρ της συμμετοχής της Ελλάδας στο ΝΑΤΟ.⁶⁶⁷ Επίσης, ζητούσε την εξυγίανση του κοινοβουλευτικού συστήματος, την δημιουργία μιας οικονομίας βασισμένης στην ιδιωτική πρωτοβουλία, την ισόρροπη κοινωνική πολιτική, ενώ παράλληλα, αντιφάσκοντας με την προφανή σύνδεσή της με την δικτατορία των συνταγματαρχών, εξέφραζε την αντίθεσή της προς τον ολοκληρωτισμό.⁶⁶⁸ Πρωταρχικός στόχος της *ΕΠΕΝ*, σύμφωνα με την Έκθεση Ευρυγένη, ήταν η ηθική αποκατάσταση της Χούντας και η αποφυλάκιση των πρωταίτιων της, ενώ τα ηγετικά στελέχη της *ΕΠΕΝ*, πρόβαλλαν συνέχεια τις προνομιακές τους σχέσεις με τον δικτάτορα Παπαδόπουλο, του οποίου κρυφά μαγνητοφωνημένο μήνυμα, μεταδόθηκε κατά την συνεδρίαση των ιδρυτικών της *ΕΠΕΝ*.⁶⁶⁹

Μάλιστα, στις ευρωεκλογές του 1984, η *ΕΠΕΝ*, έλαβε ποσοστό λίγο πάνω από 2%, κατακτώντας μια έδρα στο Ευρωκοινοβούλιο.⁶⁷⁰ Στις ευρωεκλογές αυτές, συμμετείχε ως κόμμα το *Ενιαίο Εθνικιστικό Κίνημα (ΕΝΕΚ)*, συγκεντρώνοντας ποσοστό μόλις 0,09%, ενώ στις εθνικές εκλογές του 1985 δεν συμμετείχε.⁶⁷¹ Η *ΕΠΕΝ*, στις εθνικές εκλογές του 1985, συγκέντρωσε ποσοστό κάτω του 1%, χωρίς να εκλεγεί υποψήφιος βουλευτής της στο ελληνικό κοινοβούλιο.⁶⁷²

Την ίδια χρονιά, άλλο ένα στέλεχος του δικτατορικού καθεστώτος που παρέμενε ελεύθερο, δολοφονείται. Συγκεκριμένα, τον Φεβρουάριο του 1985, ο Νίκος Μομφεράτος, εκδότης της *Απογευματινής*, δολοφονείται από την οργάνωση 17

⁶⁶⁴ Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης-η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα, ό.π., σ. 518.

⁶⁶⁵ Ο Φασισμός και ο Ρατσισμός στη Σημερινή Ευρώπη-Επισημάνσεις, Συμπεράσματα, Συστάσεις της Εκθέσεως του Δημ. Ευρυγένη προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ό.π., σ. 32.

⁶⁶⁶ Ο Ευρωπαϊκός Ρατσισμός-Εισαγωγή στο φυλετικό μίσος, ό.π., σ. 317.

⁶⁶⁷ Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης-η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα, ό.π., σ. 518.

⁶⁶⁸ Ο Φασισμός και ο Ρατσισμός στη Σημερινή Ευρώπη-Επισημάνσεις, Συμπεράσματα, Συστάσεις της Εκθέσεως του Δημ. Ευρυγένη προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ό.π., σ. 32.

⁶⁶⁹ στο ίδιο, σ. 32.

⁶⁷⁰ Ο Ευρωπαϊκός Ρατσισμός-Εισαγωγή στο φυλετικό μίσος, ό.π., σ. 317.

⁶⁷¹ Ο Φασισμός και ο Ρατσισμός στη Σημερινή Ευρώπη-Επισημάνσεις, Συμπεράσματα, Συστάσεις της Εκθέσεως του Δημ. Ευρυγένη προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ό.π., σ. 32.

⁶⁷² στο ίδιο, σ. 33.

Νοέμβρη.⁶⁷³ Στην προκήρυξή της, η οργάνωση κατηγορούσε τον Μομφεράτο για τη συμμετοχή του σε δικτατορική κυβέρνηση και ότι ανέλαβε την ηγεσία της *Απογευματινής*, με τη βοήθεια των αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών, ώστε οι τελευταίες να ασκούν επιρροή επί της ελληνικής κοινής γνώμης και να προσανατολίζουν τον ελληνικό λαό όπου αυτές θέλουν.⁶⁷⁴ Γίνεται φανερό, από τη δολοφονία του Μομφεράτου, σχεδόν 11 χρόνια από την πτώση της δικτατορίας, ότι οι πληγές από την σκοτεινή περίοδο της κυριαρχίας των συνταγματαρχών δεν έλεγαν να κλείσουν, καθώς ηγετικά στελέχη και άμεσοι συνεργάτες των δικτατορικών κυβερνήσεων δεν τιμωρήθηκαν ποτέ, ενώ η ίδια η ύπαρξη της εκδικητικής, παράνομης και δολοφονικής δράσης της οργάνωσης *17 Νοέμβρη*, ήταν σημάδι παθογένειας μιας δημοκρατίας που ακόμα δεν είχε αποκτήσει γερά θεμέλια, που η δικαιοσύνη της δεν απέδιδε και ούτε μπορούσε να εμπνεύσει στους πολίτες της ένα αίσθημα ασφάλειας, ειρήνης και κοινωνικής δικαιοσύνης.

4. Επίλογος.

Η Έκθεση Ευρυγένη, εμφανίζεται καθησυχαστική όσον αφορά την άκρα δεξιά στην Ελλάδα κατά τη δεκαετία του 1980. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με αυτήν, δεν φαίνεται να υπήρχαν μέχρι τότε μόνιμοι δεσμοί συνεργασίας μεταξύ ελληνικών ακροδεξιών ομάδων και ξένων κέντρων, ενώ, αν και επισημάνθηκαν κάποιες επαφές μεταξύ Ελλήνων ακροδεξιών και της ιταλικής *Ordine Nuovo* αμέσως μετά την πτώση της Χούντας, δεν υπήρχαν ως τότε πληροφορίες περί διατήρησης των σχέσεων αυτών.⁶⁷⁵ Επίσης, στην ίδια Έκθεση, αναφέρεται ότι "ο μικρός αριθμός μεταναστών δεν επιτρέπει να τεθεί σε δοκιμασία η συμπεριφορά τόσο των ατόμων, όσο και του κοινωνικού συνόλου ως προς τις φυλετικές σχέσεις", η "σημαντική παροικία των Αφρικανών σπουδαστών, που φοιτούν από χρόνια στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Ελλάδος, έχει ενταχθεί αρμονικά τόσο στο πανεπιστημιακό, όσο και, γενικότερα, στο κοινωνικό περιβάλλον", ενώ γενικότερα η "στάση του αυτόχθονος πληθυσμού απέναντι στις εθνικές ή θρησκευτικές μειονότητες χαρακτηρίζεται από πνεύμα ανοχής και ξενοφιλίας και στερείται, κατά κανόνα, φυλετικών προκαταλήψεων".⁶⁷⁶

⁶⁷³ *Το Ελληνικό Ανταρτικό των Πόλεων 1974-1985*, ό.π., σ. 108.

⁶⁷⁴ στο ίδιο, σ. 111.

⁶⁷⁵ *Ο Φασισμός και ο Ρατσισμός στη Σημερινή Ευρώπη-Επισημάνσεις, Συμπεράσματα, Συστάσεις της Εκθέσεως του Δημ. Ευρυγένη προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο*, ό.π., σ. 33.

⁶⁷⁶ στο ίδιο, σ. 33.

Όμως, η πραγματικότητα είναι διαφορετική. Όσον αφορά την επαφή ελληνικών ακροδεξιών στοιχείων με ομοϊδεάτες τους στο εξωτερικό, αναφέραμε ήδη ότι το *ΕΝΕΚ* είχε επαφές με την *Λίγκα του Αγ. Γεωργίου*, ενώ έντονες ήταν οι επιρροές από το εξωτερικό με την *Εθνική Παράταξη* να δημιουργείται κατά τα πρότυπα του ιταλικού *MSI*. Σχετικά με τον ρατσισμό και την ξενοφοβία στη χώρα μας κατά την περίοδο εκείνη, ο Παπαδημητρίου αναφέρει ότι οι Τσιγγάνοι, οι οποίοι κατοικούσαν στην Ελλάδα εδώ και αιώνες, από την ίδρυση του ελληνικού κράτους μέχρι και το 1978, για το ελληνικό κράτος ήταν «ανιθαγενείς αγνώστου υπηκοότητας» και δεν απολάμβαναν τα αναφαίρετα ατομικά, πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα.⁶⁷⁷

Παράλληλα, πολλοί Έλληνες γονείς αντιδρούσαν έντονα στη συστέγαση των παιδιών τους στα σχολεία με τα παιδιά των τσιγγάνων, με αποτέλεσμα να ξεσπάσουν ταραχές στην Λεπτοκαρυά Πιερίας το 1983 και στα Εξαμίλια Κορινθίας το 1986.⁶⁷⁸ Επιπλέον το εθνοτικό καθεστώς της μειονότητας των μουσουλμάνων στην Δυτική Θράκη, αριθμεί 120.000 άτομα και προκαλούσε πάντα ουκ ολίγες συγκρούσεις μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας, ενώ βάση της Συνθήκης της Λωζάνης (1923), η θρησκευτική πρακτική των Ελλήνων μουσουλμάνων της Θράκης απολαμβάνει ειδικής προστασίας.⁶⁷⁹

Όσον αφορά τον πληθυσμό των μεταναστών στη χώρα μας την περίοδο εκείνη, στα τέλη της δεκαετίας του 1980, στην Ελλάδα κατοικούσαν πάνω από 16.000 άνθρωποι, προερχόμενοι από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα και περίπου διπλάσιος αριθμός ατόμων από άλλες χώρες – κυρίως Φιλιπίνες, Πολωνία, Αίγυπτο και Ιράν.⁶⁸⁰ Θεωρούμε ότι ο πληθυσμός των ξένων κατοίκων της Ελλάδας ήταν εξαιρετικά μικρός και επομένως η παρουσία τους δεν γινόταν τόσο αισθητή, οπότε δεν μπορούμε να μιλάμε με σιγουριά για το αν η ελληνική κοινωνία εκείνης της εποχής ήταν πράγματι φιλόξενη και ανοιχτή. Πράγματι, και η Έκθεση Ευρυγένη αναφέρει ότι είναι πολύ μικρός ο αριθμός των μεταναστών ώστε να «δοκιμαστεί» η συμπεριφορά των Ελλήνων, αλλά, πιθανόν σε μια προσπάθεια να ωραιοποιήσει την πραγματικότητα και να «διαφημίσει» τη χώρα μας, καταλήγει στο αστήρικτο συμπέρασμα ότι η ελληνική κοινωνία είναι εξαιρετικά ανεκτική και φιλόξενη.

⁶⁷⁷ *Ο ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ–Εισαγωγή στο φυλετικό μίσος*, ό.π., σ. 299 - 300.

⁶⁷⁸ στο ίδιο, σ. 300.

⁶⁷⁹ *ΕΚΘΕΣΗ* εξ ονόματος της Εξεταστικής Επιτροπής για το Ρατσισμό και την Ξενοφοβία, εισηγητής Ford M. Glynn, Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Βρυξέλλες, 1991, σ. 69.

⁶⁸⁰ στο ίδιο, σ. 68.

Η ελληνική κοινωνία εμφάνιζε ήδη ρατσιστικές και ξενοφοβικές τάσεις, με την αρνητική της στάση απέναντι στους αθίγγανους, την εχθρότητα απέναντι στην γειτονική Τουρκία με την οποία υπήρχαν πολλά ανοιχτά ζητήματα (Κυπριακό, αμφισβήτηση συνόρων, μουσουλμανικός πληθυσμός Θράκης) και θα προσθέταμε και την απαξίωση των ομοφυλόφιλων, ένα ζήτημα που παραμένει ανοιχτό ακόμα σήμερα. Οι τάσεις αυτές θα γίνουν πιο εμφανείς με τη μαζική είσοδο των οικονομικών μεταναστών στη χώρα μας στις αρχές της δεκαετίας του 1990, καθώς και με την όξυνση των σχέσεων με γειτονικές χώρες (Τουρκία, Σκόπια), ζητήματα που θα καταλάβουν την πρώτη θέση στην επιχειρηματολογία νέων ακροδεξιών κομμάτων και οργανώσεων που θα εμφανιστούν.

Κατά τη μεταπολίτευση, τα κόμματα και οι οργανώσεις της άκρας δεξιάς, δεν έβαλαν στο στόχαστρο τους συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες, ούτε εξέφραζαν, τουλάχιστον όχι έντονα, κάποιες ρατσιστικές και ξενοφοβικές θέσεις. Ήταν περισσότερο νοσταλγοί του Απριλιανού καθεστώτος, οπαδοί της μοναρχίας, εχθροί του κοινοβουλευτισμού, άνθρωποι της Χούντας, και αυτός θεωρούμε ότι είναι ο κύριος λόγος για τον οποίο τα κόμματα της άκρας δεξιάς βρήκαν ελάχιστη έως ανύπαρκτη ανταπόκριση στο εκλογικό σώμα, και όχι τόσο η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα ή η επίλυση κάποιων μακροχρόνιων προβλημάτων της χώρα μας, πολλά από τα οποία παραμένουν ακόμα και σήμερα άλυτα (π.χ. γραφειοκρατία, διαφθορά, περίθαλψη, εκπαίδευση κλπ.). Κανείς δεν μπορούσε να ξεχάσει τα εγκλήματα των δικτατόρων και των συνεργατών τους, ενώ οι προσπάθειες νεκρανάστασης της δικτατορίας, κινητοποιούσαν άμεσα κυβερνήσεις και λαό και καταπνίγονταν πριν πάρουν έκταση.

3^ο Μέρος

Δεύτερη Περίοδος 1990 – 2007: Οι Μετανάστες στο Στόχαστρο και η Αποδοχή (;) της Δημοκρατικής Νομιμότητας.

Πρόλογος

Στις εκλογές της 15^{ης} Απριλίου 1990, η *Νέα Δημοκρατία* αναλαμβάνει και πάλι την διακυβέρνηση της χώρας, αλλά με ισχνότατη πλειοψηφία.⁶⁸¹ Τότε επανέρχεται δυναμικά στο προσκήνιο το θέμα της ονομασίας των Σκοπίων και η κυβέρνηση θα αρχίσει να κλυδωνίζεται, καθώς ο Υπουργός Εξωτερικών, Αντώνης Σαμαράς, διαφωνεί με την τακτική Μητσοτάκη στο θέμα και αποχωρεί από τη *Νέα Δημοκρατία* για να ιδρύσει, τον Ιούνιο του 1993, ένα νέο κόμμα, την *Πολιτική Άνοιξη*.⁶⁸² Η αλυτρωτική προπαγάνδα και η παραχάραξη της ιστορίας από τις κυβερνήσεις των Σκοπίων, η όξυνση του κλίματος με τη διοργάνωση μεγάλων λαϊκών συλλαλητηριών στην Ελλάδα αρχές της δεκαετίας και αργότερα με την επιβολή εμπάργκο στα Σκόπια από την κυβέρνηση Ανδρέα Παπανδρέου, η λανθασμένη κίνηση των ελληνικών κυβερνήσεων να αποδεχτούν ονομασία που θα περιέχει τον όρο «Μακεδονία» και στη συνέχεια η επιμονή της γειτονικής χώρας να ονομαστεί Δημοκρατία της Μακεδονίας, χωρίς έστω γεωγραφικό προσδιορισμό («Άνω» ή «Βόρεια» Μακεδονία), συνέβαλλαν στη διαίωνιση ενός σοβαρού εθνικού ζητήματος.

Παράλληλα, οξύνθηκαν και οι σχέσεις με την Τουρκία, καθώς η τελευταία συνεχώς αμφισβητούσε και αμφισβητεί τα σύνορα της χώρας μας. Μάλιστα, το 1996, Τούρκοι δημοσιογράφοι κατέβασαν την ελληνική σημαία από ελληνική βραχονησίδα στα Ίμια, ακολούθησε πολεμικός συναγερμός και έπειτα από την παντελώς γελοία και ανεύθυνη αντιμετώπιση της κυβέρνησης Σημίτη, τουρκικές ειδικές δυνάμεις κατέλαβαν ελληνική βραχονησίδα. Έπειτα από παρέμβαση των ΗΠΑ, Ελλάδα και Τουρκία δεν πολέμησαν μεταξύ τους. Γεγονός όμως είναι ότι δεν αποσύρθηκαν από την ελληνική περιοχή μόνο οι τουρκικές δυνάμεις, ως όφειλαν, αλλά και οι ελληνικές, με αποτέλεσμα η ελληνική κυβέρνηση να κατηγορηθεί για ενδοτισμό και άνευ όρων υποχώρηση.

Επιπλέον, το κλίμα στις σχέσεις με την Τουρκία θα παραμείνει μέχρι σήμερα αρνητικό, καθώς η παράνομη κατοχή της Βόρειας Κύπρου εξακολουθεί ακόμα και σήμερα, το τουρκικό κράτος αμφισβητεί συνέχεια τα σύνορα της χώρας μας κάνοντας

⁶⁸¹ *Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΗ ΠΑΡΑΤΑΞΗ: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ*—Από το Κόμμα των Εθνικοφρόνων του Γούναρη στη Ν.Δ. του Έμπερτ, όπ.π., σ. 29.

⁶⁸² στο ίδιο, σ. 29.

λόγο για «γκρίζες ζώνες» στο Αιγαίο, εισβάλλοντας συστηματικά στον ελληνικό εναέριο πολλές φορές με βαριά οπλισμένα αεροσκάφη, παραβιάζοντας με σκάφη του λιμενικού της και του πολεμικού ναυτικού της τα θαλάσσια σύνορα, επιτιθέμενη ακόμα και σε Έλληνες ψαράδες. Επίσης, το στρατογραφειοκρατικό καθεστώς της Τουρκίας θα κάνει λόγο για τουρκικές μειονότητες στην περιοχή των Δωδεκανήσων, ενώ και την ώρα που γράφονται αυτές οι γραμμές, μέλη της τουρκικής κυβέρνησης και του τουρκικού στρατού, πραγματοποιούν συνεχείς και ύποπτες επισκέψεις στη Δυτική Θράκη, όπου κατοικούν χιλιάδες μουσουλμάνοι συμπολίτες μας, επιχειρώντας να εφεύρουν τουρκική μειονότητα στην περιοχή. Γεγονός, είναι ότι στην επίσημη ιστοσελίδα του τουρκικού Υπουργείου Εξωτερικών, η Θράκη εμφανίζεται ως αυτόνομη περιοχή, με δική της σημαία, η οποία παραπέμπει σε αυτήν του ψευδοκράτους της Βόρειας Κύπρου.

Ταυτόχρονα, από τις αρχές δεκαετίας του 1990, η χώρα μας, η πιο ανεπτυγμένη των Βαλκανίων και μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα μετατραπεί σε χώρα υποδοχής μεταναστών, βοηθώντας του αιματηρού πολέμου στην τότε Γιουγκοσλαβία, της άθλιας οικονομικής κατάστασης της γειτονικής Αλβανίας και της πρόσφατης κατάρευσης του κομμουνισμού. Η Ελλάδα, χωρίς κάποιο σχέδιο, χωρίς οργανωμένη μεταναστευτική πολιτική, χωρίς πολιτική ομαλής και γρήγορης ένταξης των μεταναστών που εγκατέλειψαν τις χώρες τους για να ξεφύγουν από την ανέχεια ή (και) τον πόλεμο, θα αρχίσει να δέχεται χιλιάδες μετανάστες, ενώ, όπως είδαμε, παλιότερα, ο συνολικός πληθυσμός ξένων δεν ξεπερνούσε τις λίγες χιλιάδες. Αρκεί ν'αναφέρουμε ότι, σύμφωνα με την τελευταία απογραφή πληθυσμού του 2001, από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, ο πληθυσμός μόνο των καταγεγραμμένων αλλοδαπών ξεπερνά τους 760.000 ανθρώπους.⁶⁸³

Έτσι, στην ελληνική κοινωνία, σε συνδυασμό πάντα και με την ύπαρξη μεγάλων άλυτων εθνικών ζητημάτων και την ήδη υπάρχουσα εχθρότητα προς τους αθίγγανους και τους μουσουλμάνους συμπολίτες μας, θα αρχίσουν να γίνονται ιδιαίτερα ορατές ρατσιστικές και ξενοφοβικές τάσεις. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι, ενώ το 1989, το ποσοστό των Ελλήνων που δήλωνε ότι αριθμός των μεταναστών στην Ελλάδα είναι υπερβολικά μεγάλος ήταν 29%, στη συνέχεια, το 1992 έγινε 45% και το 1993, 57%.⁶⁸⁴ Επίσης, σύμφωνα με σφυγμομέτρηση του 1993, η οποία είχε χρηματοδοτηθεί

⁶⁸³ <http://www.statistics.gr>, τελευταία είσοδος 30 Ιουλίου 2008.

⁶⁸⁴ Ο ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ–Εισαγωγή στο φυλετικό μίσος, ό.π., σ. 307.

από την τότε ΕΟΚ και το Ίδρυμα Λαμπράκη,⁶⁸⁵ το 89% των Ελλήνων δήλωσαν ότι αντιπαθούν τους Τούρκους, το 76% τους Αλβανούς, το 57% τους Εβραίους και το 55% τους Τσιγγάνους, το 84% των ερωτηθέντων θεωρούσε ότι πολλοί από τους ξένους που ζούν στη χώρα μας είναι δημόσιος κίνδυνος, ενώ το 90%, θεωρούσε ότι οι ξένοι παίρνουν τις δουλειές των ντόπιων.⁶⁸⁶

Την ίδια περίοδο, αρχίζουν να διογκώνονται οι ρατσιστικές επιθέσεις στη χώρα μας. Αρχές της δεκαετίας του 1990 ορθόδοξοι χριστιανοί και μουσουλμάνοι, συγκρούστηκαν στην Κομοτηνή, με αποτέλεσμα να χάσει τη ζωή του ένας ορθόδοξος χριστιανός, να τραυματισθούν 19 άτομα και να υποστούν ζημιές καταστήματα μουσουλμάνων.⁶⁸⁷ Αφορμή των συγκρούσεων, ήταν η καταδίκη του πρώτου ανεξάρτητου μουσουλμάνου βουλευτή –ο οποίος εξελέγη τον Ιούνιο του 1989– σε 18 μήνες φυλάκιση, με την κατηγορία της διασάλευσης της ειρήνης και της αναμόχλευσης των παθών, όπως και η φυλάκιση ενός άλλου μουσουλμάνου ηγέτη.⁶⁸⁸ Γενικά, οι μουσουλμάνοι παραπονούνταν για τα έντονα γραφειοκρατικά εμπόδια που συναντούσαν σε διάφορες δραστηριότητες τους (π.χ. οικοδόμηση κατοικιών) και αποκλεισμούς από διάφορες άλλες υπηρεσίες και δικαιώματα (π.χ. άδεια οδήγησης).⁶⁸⁹ Παράλληλα, στην Αθήνα, τον Ιούνιο του 1991 άγνωστοι επιτέθηκαν και κακοποίησαν μουσουλμάνο ιδιοκτήτη βίντεοκλαμπ στο Γκάζι, τον Ιανουάριο του 1992 ένας μαύρος συνάνθρωπος μας ξυλοκοπήθηκε άγρια στο κέντρο της Αθήνας, τον Οκτώβριο του 1993 άγνωστοι ξυλοκόπησαν αλλοδαπούς στους Αμπελοκήπους, στο Γουδί και στην Καισαριανή.⁶⁹⁰

Όλες οι παραπάνω συνθήκες, η διαρκής ένταση στις σχέσεις μας με γειτονικές χώρες και η συνεχής είσοδος μεταναστών στη χώρα μας, χωρίς κανένα ουσιαστικά σχέδιο ομαλής ένταξής τους στην ελληνική κοινωνία, ήταν οι πλέον κατάλληλες για την ανάδυση νέων ακροδεξιών και φασιστικών κομμάτων και οργανώσεων στη χώρα μας, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990. Μάλιστα, η κατακόρυφη αύξηση του πληθυσμού ξένων συνανθρώπων μας στην Ελλάδα, με την εξαιρετικά χαμηλή αποδοχή προσφύγων από το ελληνικό κράτος και την ανυπαρξία πολιτικής ένταξης

⁶⁸⁵ *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης–η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, όπ.π, υποσημείωση 21, σ. 519.

⁶⁸⁶ στο ίδιο, σ. 518-519.

⁶⁸⁷ *ΕΚΘΕΣΗ εξ ονόματος της Εξεταστικής Επιτροπής για το Ρατσισμό και την Ξενοφοβία*, όπ.π., σ. 68 - 69.

⁶⁸⁸ στο ίδιο, σ. 68.

⁶⁸⁹ στο ίδιο, σ. 69.

⁶⁹⁰ *Η ελληνική Ακροδεξιά στον δρόμο του Λεπέν–Τρομοκρατικό «παιχνίδι» με τον ρατσισμό και την ανεργία*, όπ.π.

των οικονομικών μεταναστών, γεγονός που θα οδηγήσει αρκετούς από αυτούς τους στην εξαθλίωση, στην παραοικονομία, ακόμα και στο έγκλημα, θα αποτελέσει το νέο, αγαπημένο και κυρίαρχο θέμα στον ιδεολογικό και προγραμματικό λόγο των νέων οργανώσεων και των κομμάτων της ελληνικής άκρας δεξιάς, κινδυνολογώντας ακατάπαυστα, ξεσπώντας σε ξενοφοβικά και ρατσιστικά παραληρημάτα, φτάνοντας ακόμα και στο σημείο να πραγματοποιούν τρομοκρατικές-ρατσιστικές επιθέσεις εις βάρος των νέων συμπολιτών μας. Το 2007, ένα από τα νέα ακροδεξιά κόμματα, το *ΛΑ.Ο.Σ.*, θα κατορθώσει να εισέλθει στην βουλή, έχοντας επενδύσει σημαντικά στις ρατσιστικές και ξενοφοβικές τάσεις του εκλογικού σώματος. Παρακάτω θα εξετάσουμε το πως φτάσαμε σε αυτή τη νίκη ακροδεξιού κόμματος και ποια ήταν η πορεία των νέων - καθαρά ρατσιστικών και ξενοφοβικών ακροδεξιών ομάδων και οργανώσεων.

1. Ακροδεξιές οργανώσεις του '90: η *Χρυσή Αυγή*, η *Οργάνωση Εθνικιστών Ρεθύμνου* και το *Δίκτυο 21*.

Παράλληλα, με την όξυνση των εθνικών μας ζητημάτων και την έναρξη μαζικής εισόδου μεταναστών στην χώρα μας, εμφανίζονται και κάποιες μικρές ακροδεξιές-φασιστικές οργανώσεις. Συγκεκριμένα, το 1991 εξαρθρώθηκε η νεοφασιστική οργάνωση *Νέοι Αθόρυβοι Καταδρομείς* έπειτα από έκρηξη βόμβας στα χέρια μέλους της.⁶⁹¹ Κατά την περίοδο 1992-1995, περίοδο έξαρσης του Μακεδονικού ζητήματος, στο 39^ο ΤΕΛ δρούσε η νεοφασιστική οργάνωση *Εθνικό Τάγμα* πραγματοποιώντας επιθέσεις κατά μαθητών.⁶⁹² Επίσης, μέχρι τουλάχιστον και το 1997, δρούσε σε σχολικό συγκρότημα των Αθηνών η οργάνωση *Εθνικιστική Φάλαγγα*, η οποία μάλιστα έφτασε στο σημείο να επιτεθεί σε αναρχικό και να τον κουρέψει!⁶⁹³ Άλλη παρόμοια οργάνωση της δεκαετίας του 1990 ήταν και οι *Άρειοι Πολεμιστές*, αποτελούμενοι από 40 περίπου άτομα που συνήθιζαν να καταδιώκουν Αλβανούς, να γεμίζουν τους τοίχους με συνθήματα και ναζιστικά σύμβολα, ενώ επιτέθηκαν ακόμα και στα γραφεία του Συνασπισμού.⁶⁹⁴ Όλες οι παραπάνω οργανώσεις απολάμβαναν της στήριξης της *Χρυσής Αυγής*, της πιο γνωστής και προβεβλημένης ακροδεξιάς, αν όχι καθαρά φασιστικής, οργάνωσης στην Ελλάδα.

⁶⁹¹ στο ίδιο.

⁶⁹² Τα ξυρισμένα «μυαλά» του νεοφασισμού—Υπάρχουν παιχνίδια στα οποία κερδίζει όποιος βάλει περισσότερους Εβραίους σε φούρνους ή σε θαλάμους αερίων, όπ.π.

⁶⁹³ στο ίδιο.

⁶⁹⁴ στο ίδιο.

Το πλήρες όνομα της οργάνωσης αυτής είναι *Λαϊκός Σύνδεσμος Χρυσή Αυγή*, η οποία εκδίδει το ομώνυμο μηνιαίο περιοδικό και ανά δύο εβδομάδες την ομώνυμη εφημερίδα. Και τα δύο αυτά έντυπα, μπορεί να τα βρεί κανείς σε καταστήματα τύπου και πάγκους εφημεριδοπωλών σε ολόκληρη την Ελλάδα και δεν διατίθενται σε εξειδικευμένα καταστήματα ή μόνο σε συνδρομητές όπως – ίσως – θα περίμενε κανείς. Σύμφωνα με τη ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια *Βικιπαίδεια (Wikipedia)*, το πρώτο περιοδικό *Χρυσή Αυγή* κυκλοφόρησε το 1980, το 1993 θα αρχίσει η οργάνωση την πολιτική της δράση υπό τη μορφή κόμματος και θα κυκλοφορήσει το πρώτο φύλλο της ομώνυμης εφημερίδας, ενώ το 1994 χρυσαυγίτες θα πολεμήσουν εθελοντικά στο πλευρό των Σέρβων της Βοσνίας, γεγονός που θα τους φέρει σε ρήξη με την ηγεσία της οργάνωσης, τον Νίκο Μιχαλολιάκο.⁶⁹⁵

Η «αμαρτωλή « ιστορία του Μιχαλολιάκου έχει ως εξής: το 1976 προφυλακίστηκε για επεισόδια κατά τη διάρκεια της κηδείας του Μάλλιου,⁶⁹⁶ ήταν μέλος του *K4A* του Πλεύρη⁶⁹⁷ και το 1979 κατηγορήθηκε για συμμετοχή σε βομβιστικές ενέργειες νεοφασιστών.⁶⁹⁸ Το 1984, σταμάτησε την έκδοση της *Χρυσής Αυγής* για να ενταχθεί στην *ΕΠΕΝ*.⁶⁹⁹ Τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους, ανέλαβε την ηγεσία της Νεολαίας της *ΕΠΕΝ*, έπειτα μάλιστα από προσωπική εντολή του φυλακισμένου δικτάτορα Παπαδόπουλου, αλλά λίγο αργότερα αποχώρησε και το 1993 ίδρυσε τον *Λαϊκό Σύνδεσμο Χρυσή Αυγή*.⁷⁰⁰ Μάλιστα, το 1994, η *Χρυσή Αυγή* συμμετείχε στις ευρωεκλογές ως κόμμα λαμβάνοντας μόλις 7.264 ψήφους.⁷⁰¹

Η *Χρυσή Αυγή* έχει και δική της ιστοσελίδα, η οποία εμφανίζεται ως η ηλεκτρονική εφημερίδα της, αλλά ουσιαστικά πρόκειται για την επίσημη ιστοσελίδα της οργάνωσης όπου κανείς μπορεί να μάθει για τις θέσεις της, τα ιδεολογικά πιστεύω των μελών της, να διαβάσει άρθρα, να μάθει για τις δραστηριότητές της κ.ά.⁷⁰² Όπως

⁶⁹⁵ <http://el.wikipedia.org>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

⁶⁹⁶ Νέδος Βασίλης, *Το κλούβιο «αβγό του φιδιού»-Ο «Χάρτης» των φασιστικών και νεοφασιστικών ομάδων και οι σχέσεις τους με τις ομοειδείς ευρωπαϊκές οργανώσεις*, *Το Βήμα*, 11 Σεπτεμβρίου 2005, http://tovima.dolnet.gr/print_article.php?e=B&f=14562&m=A44&aa=1, τελευταία είσοδος 31 Ιουλίου 2008.

⁶⁹⁷ στο ίδιο.

⁶⁹⁸ *Η ελληνική Ακροδεξιά στον δρόμο του Λεπέν-Τρομοκρατικό «παιχνίδι» με τον ρατσισμό και την ανεργία*, ό.π.

⁶⁹⁹ *Το κλούβιο «αβγό του φιδιού»-Ο «Χάρτης» των φασιστικών και νεοφασιστικών ομάδων και οι σχέσεις τους με τις ομοειδείς ευρωπαϊκές οργανώσεις*, ό.π.

⁷⁰⁰ στο ίδιο.

⁷⁰¹ *Τα ξυρισμένα «μυαλά» του νεοφασισμού-Υπάρχουν παιχνίδια στα οποία κερδίζει όποιος βάλει περισσότερους Εβραίους σε φούρνους ή σε θαλάμους αερίων*, ό.π..

⁷⁰² <http://xryshaugh.wordpress.com>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

πληροφορούμαστε τόσο από την διαδικτυακή ιστοσελίδα της οργάνωσης⁷⁰³ η *Χρυσή Αυγή* διατηρεί γραφεία σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πειραιά και Καλαμάτα, ενώ παρουσιάζονται και "Πυρήνες Εθνικιστικής Δράσης" σε διάφορες μεγάλες πόλεις της Ελλάδας, χωρίς διευθύνσεις αλλά με αριθμούς φορητών τηλεφώνων. Οι πρώτες σοβαρές ενδείξεις για τον χαρακτήρα και την ιδεολογία της οργάνωσης, εντοπίζονται στην θεματολογία και κυρίως στις θέσεις που εκφράζουν τα μέλη της μέσα από τα κείμενά τους, τα οποία μπορεί να διαβάσει ο επισκέπτης της ιστοσελίδας της *Χρυσής Αυγής*. Για παράδειγμα, υπάρχει πληθώρα άρθρων όπου εξυβρίζονται με κάθε τρόπο οι Τούρκοι, υπενθυμίζονται τα γεγονότα της Κύπρου το 1974 και κατηγορούνται όλοι όσοι την ίδια στιγμή γιορτάζουν για την «δήθεν» επάνοδο της δημοκρατίας στη χώρα μας, ενώ όσοι ξεχνούν την Κύπρο χαρακτηρίζονται ως «γραιοκύλοι», «υποταγμένοι», «σκλάβοι», "που τους βολεύει και θέλουν να ξεχνούν".⁷⁰⁴

Επιπλέον, κατηγορούν τον πρόεδρο του ακροδεξιού εκλεγμένου κόμματος *Α.Α.Ο.Σ.*, Γιώργο Καρατζαφέρη, επειδή συμπλέει και συνεργάζεται με τα άλλα κοινοβουλευτικά κόμματα και επειδή παρευρέθη στην Γιορτή της Δημοκρατίας.⁷⁰⁵ Ακόμα ο επισκέπτης μπορεί να διαβάσει άρθρα υβριστικά για τον Κομμουνισμό, το *ΚΚΕ* και την δράση του *ΕΑΜ-ΕΛΑΣ*, άρθρα όπου τονίζονται τα εγκλήματα των Συμμαχικών Δυνάμεων κατά την περίοδο του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου (βομβαρδισμός της Δρέσδης), τα εγκλήματα του καθεστώτος του Στάλιν, ακόμα και ιδεολογικά κείμενα θετικά διακείμενα προς τον εθνικοσοσιαλισμό, τον φασισμό και την θεωρία της «Ελληνικής Φυλής».⁷⁰⁶ Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο για το χαρακτήρα αλλά και για τη δράση της *Χρυσής Αυγής* είναι η συμμετοχή της σε Εθνικιστικό Συνέδριο που πραγματοποιήθηκε στη Γαλλία, όπου ανάμεσα στους συμμετέχοντες ήταν και το επιτυχημένο γαλλικό ακροδεξιό κόμμα *Εθνικό Μέτωπο (Front National-FN)* του Ζαν Μαρί Λεπέν,⁷⁰⁷ ενώ και η *Ελληνική Εθνικιστική Διαδικτυακή Κοινότητα Κυναίγειρος* παραπέμπει στην ιστοσελίδα της οργάνωσης.⁷⁰⁸ Μάλιστα, όσον αφορά τις σχέσεις με το γαλλικό *Εθνικό Μέτωπο*, τον Απρίλιο του 2002, μέλη της *Χρυσής Αυγής*, ετοίμαζαν εκδήλωση υποστήριξης του Λε Πεν, στο Πεδίον του Άρεως αλλά τα σχέδια τους τα χάλασαν μέλη αριστερών και ειρηνιστικών οργανώσεων, συγκεντρώθηκαν νωρίτερα στον ίδιο χώρο, φωνάζοντας αντιφασιστικά

⁷⁰³ <http://xryshaugh.wordpress.com/contact>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

⁷⁰⁴ <http://xryshaugh.wordpress.com>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

⁷⁰⁵ στο ίδιο.

⁷⁰⁶ στο ίδιο.

⁷⁰⁷ <http://xryshaugh.wordpress.com>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

⁷⁰⁸ <http://clubs.pathfinder.gr/kynaigeiros2>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

συνθήματα ώστε να εμποδίσουν την πραγματοποίηση της εκδήλωσης με αποτέλεσμα να επακολουθήσουν επεισόδια και συμπλοκές με την αστυνομία.⁷⁰⁹

Στην ιστοσελίδα της *Χρυσής Αυγής* εντοπίσαμε ένα διαφωτιστικό κείμενο για τα ιδεολογικά πιστεύω των μελών της, με συνολικά 12 σημεία.⁷¹⁰ Συγκεκριμένα, τα μέλη της *Χρυσής Αυγής* :

α. διατρανώνουν την αντίθεσή τους στον “διεθνιστικό κομμουνισμό” και στον “φιλελεύθερο οικουμενισμό”, **β.** είναι υπέρμαχοι της εθνικιστικής κοσμοθεωρίας και της ανάδυσης μιας νέας κοινωνίας και ενός νέου ανθρώπου, **γ.** εναντιώνονται σε κάθε εξουσία που στηριζόμενη στην πλουτοκρατία, διαιώνίζει την παρακμή των αξιών και γενικά κάθε εξουσία είτε “δικτατορία των στρατιωτικο-οικονομικών συμφερόντων” είτε “δικτατορία του κοινοβουλευτισμού” καθώς και οι δύο αυτές «δικτατορίες» είναι για τους χρυσαυγίτες ένας “αντεθνικός ισοπεδωτισμός”, **δ.** για τους χρυσαυγίτες ο εθνικισμός είναι η “μόνη απόλυτη και πραγματική επανάσταση”, στόχος της οποίας είναι η ανάδυση νέων ηθικών, πνευματικών, κοινωνικών και ψυχικών αξιών, **ε.** είναι υπέρμαχοι του “Λαϊκού κράτους”, όπου την πολιτική εξουσία έχει ο λαός, χωρίς να παρεμβάλλονται κόμματα, ενώ για τον εθνικισμό ο Λαός είναι “μια ποιοτική σύνθεση ανθρώπων με την ίδια βιολογική και πνευματική κληρονομιά, που αποτελεί την πηγή κάθε Δημιουργίας και εκφράζει τη δύναμη του Λαϊκού κράτους”, **στ.** για τους χρυσαυγίτες “δημοκρατία σημαίνει κράτος του δήμου δηλαδή του Λαού που αποτελείται από ανθρώπους κοινής καταγωγής, το “Λαϊκό κράτος είναι η μόνη άμεση δημοκρατία” και “η πολιτεία όπου ο Λαός είναι η μόνη πραγματικότητα που δεν χρειάζεται εξουσία αλλά ηγεσία ο Λαός είναι ο πραγματικός άρχοντας, ηγεμονεύει τον εαυτό του μέσα απ’τον Ηγέτη του” και “γι’ αυτό το Λαϊκό κράτος μπορεί να πραγματώνει την μοναδική δυνατή ισότητα, (που απορρέει από την Σκέψη και δεν είναι Φυσική, αλλά ανθρωπινο πολιτιστικό-πολιτικό δημιούργημα), την ισότητα ευκαιριών”, **ζ.** θεωρούν ότι εντός του “Λαϊκού κράτους” υπάρχει πλήρης ισονομία και πολιτικά ιεραρχημένα κοινωνική ισότητα, δεν υπάρχει κοινωνική διαστρωμάτωση βάσει οικονομικών-εισοδηματικών τάξεων, όλες οι τάξεις του λαού επιτελούν μια συγκεκριμένη λειτουργία και συνεργάζονται μεταξύ τους όπως ένας ζωντανός οργανισμός και κυριάρχη αξία είναι η αλληλεγγύη, **η.** εναντιώνονται τόσο στη ντόπια όσο και στη διεθνιστική μεγάλη και εκμεταλλευτική ιδιοκτησία, υποστηρίζουν την

⁷⁰⁹ «Αντιπαγκοσμιοποιημένοι» κατά «Χρυσυαυγίων», *Η Καθημερινή*, 30 Απριλίου 2002, http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_politics_2_30/04/2002_23593, τελευταία είσοδος 31 Ιουλίου 2008.

⁷¹⁰ <http://xryshaygh.wordpress.com/about>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

οικογενειακή μικροϊδιοκτησία "του κλήρου ή τεμένους των προγόνων μας", ζητούν ελεγχόμενη χρήση του χρήματος το οποίο είναι γι'αυτούς απλώς ένα ανταλλακτικό μέσο και όχι αυτοσκοπός και ζητούν την όσο δυνατόν μεγαλύτερη αυτάρκεια του κράτους και την ανεξάρτηση του από πολυεθνικές εταιρείες και διεθνείς αγορές, **θ.** θεωρούν ότι "το κράτος, το Λαϊκό κράτος είναι η πολιτική οργάνωση του Έθνους και πως το Έθνος υπάρχει αφ'εαυτού χωρίς ν'αποτελεί εφεύρεση. Είναι αυτόματο πνευματικό γεγονός που ξεπηδά από την ύπαρξη του Λαού, είναι μια αντικειμενική πραγματικότητα που εδράζεται στην ύπαρξη του Λαού. Άσχετα αν συνειδητοποιούν σε έκταση και βάθος την ύπαρξη του τα μέλη του Λαού, το Έθνος είναι το ύψιστο πνευματικό γεγονός. Ο Λαός γεννιέται μέσα από τα φύλα, του τύπου μιας Φυλής και η ύπαρξή του γεννά το Έθνος σαν ανώτερη πνευματική της εκδήλωση (ηθική, πολιτιστική, θρησκευτική). Το Έθνος προερχόμενο από τον Λαό-Γένος, χρειάζεται για να ενδυναμώνεται και να αναπτύσσεται κράτος. Μπορεί να υπάρξει χωρίς κράτος αλλά φθίνει διαρκώς...", **ι.** το σύνολο θεωρείται ότι υπερέχει του ατόμου, το οποίο γίνεται πρόσωπο, μορφοποιείται και διαμορφώνει το "εγώ" του εντός του "εμείς" και "τονίζεται ότι "τα άτομα δεν έχουν ιστορική σημασία σε αντίθεση με τα πρόσωπα, τα οποία αποτελούν συμπυκνώσεις χωροχρονικές ιδιαίτερων ποιοτήτων του Λαού και του Έθνους. Πρόσωπο μπορεί να είναι μόνο ένα άτομο που ολοκληρώνεται από την κοινωνικοποίησή του, μέσα από την ικανότητα, σαν αρμονική σύνθεση των κοινωνικών και ατομικών αξιών. Αυτός ο ανώτερος τύπος ανθρώπου είναι το νέο είδος ανθρώπου που επιδιώκει να πραγματώσει ο Εθνικισμός", **ια.** πρέπει να τιμούμε και να σεβόμαστε τα ήθη, τα έθιμα και τις παραδόσεις μας και στηριζόμενοι σε αυτά να αναζητήσουμε τη συνέχεια, την αέναη εξέλιξη, **ιβ.** θεωρούν ότι η κοινωνική ισότητα στηρίζεται στην αξιοκρατία και ότι μπορεί να χτιστεί μια κοινωνία δικαίου και ισονομίας, σεβόμενοι την εθνική, φυλετική και πνευματική ανισότητα των ανθρώπων, μια ισονομία που "είναι η απόδειξη της ηθικής υπέρβασης του Εθνικισμού και δείχνει πως απ'τη μια δεν συμβαίνει νομική διαφοροποίηση για να προφυλάξει θεσμικά τις φυσικά υπάρχουσες ανισότητες επειδή αυτές αποτελούν αναπόσπαστο στοιχείο της Φύσης και της Ζωής. Αντίθετα το Λαϊκό-Εθνικό κράτος δικαίου δίνει τα ίδια περιθώρια ανάδειξης και επισφράγισης του διαφορετικού στοιχείου της κάθε ύπαρξης. Έτσι πολεμώ σαν εθνικιστής κάθε ισοπεδωτισμό (Εθνών, Φυλών, Ανθρώπων), όσο και κάθε κάλπικης τεχνητής ανισότητας και ολογαρχία

(χρημάτων, κόμματος, διαστροφής)”.⁷¹¹ Το παραπάνω κείμενο με την ταυτότητα των μελών της *Χρυσής Αυγής* τελειώνει με τη φράση “Η αριστοκρατία γεννιέται από την αξιοκρατία, για τούτο και πολεμώ όλες τις ολιγαρχίες”.⁷¹²

Από τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι η *Χρυσή Αυγή* είναι μια καθαρά εθνικιστική, φασιστική και ρατσιστική οργάνωση όπου γίνεται μια περίεργη μείξη της δικτατορίας των συνταγματαρχών, του ναζιστικού καθεστώτος, της αθηναϊκής δημοκρατίας του Περικλή και των «επιστημονικών» φυλετικών θεωριών.

Καταρχήν, όπως κάθε ακροδεξιό και φασιστικό μόρφωμα, στρέφεται κατα του κατεστημένου, ντόπιου ή διεθνούς, που εκμεταλλεύεται και πλουτίζει εις βάρος του λαού και στη συνέχεια βάζει εναντίον όλων των πολιτικών τάσεων και ιδεολογιών, του κομμουνισμού, του φιλελευθερισμού, της αριστεράς και της δεξιάς οι οποίες, για την *Χρυσή Αυγή*, είναι ουσιαστικά οι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος, που συμβάλλουν στην υποδούλωση της χώρας σε ξένες δυνάμεις και με τις ενέργειες τους στρέφονται κατά του έθνους και του λαού.

Συνομοσιολογώντας και κατηγορώντας ουσιαστικά όλες τις πολιτικές τάσεις και ιδεολογίες για ενδοτισμό και εκμετάλλευση του λαού, η *Χρυσή Αυγή*, δηλώνει ανοιχτά και ξεκάθαρα ότι υποστηρίζει τον εθνικισμό και την ανάδυση ενός «νέου» τύπου ανθρώπου και μιας «νέας» κοινωνίας. Βέβαια, αρχίζει να πέφτει σε αντιφάσεις, μιλώντας από την μια πλευρά για την ανάδυση μιας νέας κοινωνίας, που δεν υπάρχουν κόμματα και κυριαρχεί ένας πανίσχυρος ηγέτης, χαρακτηρίζοντας τον κοινοβουλευτισμό ως μια μορφή δικτατορίας που στρέφεται κατά του έθνους, ενώ από την άλλη, το πολίτευμα της «νέας» κοινωνίας είναι δημοκρατικό, κυριαρχεί η ισονομία και η ισότητα ευκαιριών και την πολιτική εξουσία έχει ο λαός.

Όσον αφορά την «νέα» κοινωνία, αυτή είναι βασική αναφορά στον προγραμματικό/ιδεολογικό λόγο των φασιστικών κομμάτων και καθεστώτων. Η *Χρυσή Αυγή*, όμως δεν υποστηρίζει τη δημιουργία κάποιου ισχυρού κόμματος που με την υποστήριξη του λαού, θα αλλάξει εκ βάθρων την κοινωνία, όπως για παράδειγμα το ναζιστικό. Αντίθετα, δεν επιθυμεί την ύπαρξη κανενός κόμματος, αλλά την ύπαρξη ενός ισχυρού-χαρισματικού ηγέτη, παραπέμποντας έτσι σε ένα δικτατορικό καθεστώς, όπου η εξουσία ασκείται από τον ηγέτη και τους συνεργάτες του, που ούτε προέρχονται ούτε δημιουργούν κάποιο κόμμα, ούτε επιτρέπουν την ύπαρξη άλλων κομμάτων. Την ίδια όμως στιγμή, υποστηρίζει ότι η εξουσία ασκείται άμεσα από τον

⁷¹¹ στο ίδιο.

⁷¹² στο ίδιο.

λαό και ονομάζει αυτό το καθεστώς δημοκρατικό, θυμίζοντας έτσι τη διαστρεβλωμένη αντίληψη των δικτατόρων του Απριλίου του 1967 για τη δημοκρατία, καθώς προσδιόριζαν το καθεστώς τους ως δημοκρατικό, ο δε δικτάτορας Παπαδόπουλος είχε λάβει τον τίτλο του Προέδρου της Δημοκρατίας.

Ειδικά, με την προσέγγιση του όρου «λαός» που κάνει η *Χρυσή Αυγή*, φαίνονται ξεκάθαρα οι ρατσιστικές και αντιδημοκρατικές της αντιλήψεις. Η *Χρυσή Αυγή* ουσιαστικά ζητά άμεσα την άρση θεμελιωδών δικαιωμάτων μιας σειράς κοινωνικών ομάδων, καθώς υποστηρίζει ότι ο λαός αποτελείται μόνο από άτομα κοινής εθνικής και πολιτιστικής καταγωγής και «βιολογικής κληρονομιάς», με άλλα λόγια, αυτοί που έχουν ξένη καταγωγή, ανήκουν σε άλλη φυλή, έχουν άλλα ήθη, έθιμα και παραδόσεις, δεν νοούνται ως ισότιμα μέλη του λαού και επομένως δεν έχουν καμία συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων. Εδώ, η δικτατορία των συνταγματαρχών μπερδεύεται με την αθηναϊκή δημοκρατία του Περικλή, με τον αποκλεισμό μιας σειράς κοινωνικών ομάδων από λήψη αποφάσεων (μέτοικοι, γυναίκες κλπ.).

Παράλληλα, μυθοποιεί και θεοποιεί τον έθνος, το οποίο εμφανίζεται να υπάρχει ανέκαθεν, εμφανίζεται την ίδια ακριβώς στιγμή με το λαό, ο οποίος με τη σειρά του γεννήθηκε μέσα από τα φύλα και του τύπους μιας φυλής. Με άλλα λόγια, η *Χρυσή Αυγή*, σε ένα ρατσιστικό παραλήρημα, ταυτίζει τον κάθε λαό με μια συγκεκριμένη φυλή και υποστηρίζει την διατήρηση μιας «καθαρότητας» και της αναλλοίωτης γενετικής ταυτότητας του έθνους μέσα στους αιώνες, προφανώς επηρεασμένη από την θεωρία του Αρειανισμού στο Ναζιστικό καθεστώς και την προσπάθεια του Χίτλερ και των συνεργατών, για επίτευξη φυλετικής καθαρότητας της Γερμανίας, με μαζική εξόντωση όλων των μη Αρείων (μαύρων, τσιγγάνων κλπ.), τον διαχωρισμό των ανθρώπων σε ανώτερες και κατώτερες φυλές και την εξόντωση των τελευταίων (Εβραίοι) που συνωμοτούν εις βάρος των ανώτερων Άρειων Γερμανών. Παράλληλα, η *Χρυσή Αυγή* υποστηρίζει ανοιχτά και ξεκάθαρα την πνευματική, εθνική και φυλετική ανισότητα μεταξύ των ανθρώπων, ενώ ειδικά για την τελευταία θεωρεί ότι είναι ένα «φυσικό» φαινόμενο, παραπέμποντας στις ψευδοεπιστημονικές φυλετικές θεωρίες του παρελθόντος.

Επιπλέον, η *Χρυσή Αυγή* δείχνει τι φασιστικές επιρροές της, υποστηρίζοντας ότι στη «νέα» «δημοκρατική» κοινωνία, όπου κυριαρχεί η ισονομία και η ισότητα ευκαιριών, η κυρίαρχη αξία είναι η αλληλεγγύη, όπου όλοι συνεργάζονται με όλους, επιτελώντας συγκεκριμένες λειτουργίες, όπως σε ένα ζωντανό οργανισμό, η κοινωνία και το συμφέρον της υπερέχει του ατόμου, ενώ οι άνθρωποι δεν χωρίζονται σε τάξεις βάσει

της κοινωνικής τους θέσης και της οικονομικής τους δύναμης, αλλά βάσει των προσωπικών τους ικανοτήτων, κυριώς των πνευματικών, και έτσι, αναδύεται ένας νέος ισχυρός ολοκληρωμένος άνθρωπος. Όπως στα παραδοσιακά φασιστικά καθεστώτα, και ειδικά στο ναζιστικό, έτσι και εδώ, η *Χρυσή Αυγή*, υποστηρίζει ουσιαστικά τον τερματισμό της πάλης των τάξεων, την ανυπαρξία σύγκρουσης συμφερόντων, την συνεργασία όλων με όλους για την πρόοδο του έθνους και την ανάδυση ενός «νέου τύπου ανθρώπου», μιας αριστοκρατίας, αποτελουμένης από τους πραγματικά ισχυρούς και ανώτερους αυτούς «νέους» ανθρώπους, που διακρίθηκαν για την σκέψη τους και τις πνευματικές τους ικανότητες, που μένουν στην ιστορία γινόμενοι «πρόσωπα», στα οποία έχουν συναντηθεί και συνδεθεί με επιτυχία όλες οι ατομικές και κοινωνικές αξίες της «νέας» κοινωνίας.

Εκτός από το παραπάνω ιδεολογικό μανιφέστο της *Χρυσής Αυγής*, στην επίσημη ιστοσελίδα της οργάνωσης, υπάρχει και κείμενο με τις βασικές της θέσεις σε διάφορα ζητήματα,⁷¹³ βοηθώντας μας ακόμα περισσότερο να καταλάβουμε την αντιλήψεις της οργάνωσης και πως ακριβώς αυτές θα εφαρμοστούν στην ελληνική κοινωνία. Οι θέσεις αυτές είναι οι εξής:

1. αυτονομία της Βορείου Ηπείρου και στη συνέχεια ενσωμάτωση της στο ελληνικό κράτος,
2. απέλαση όλων των "Σκοπιανών πρακτόρων" και δημιουργία συνόρων με τη Σερβία,
3. απελευθέρωση της Κύπρου και αντιμετώπιση της Τουρκίας μόνο με τη δύναμη των όπλων για μόνο αυτή τη γλώσσα καταλαβαίνει,
4. δημιουργία αμυντικής ασπίδας στο Αιγαίο με εξοπλισμό και επάνδρωση των νησιών,
5. ο πληθυσμός των μουσουλμάνων της Θράκης να είναι τόσος όσος αυτός των Ελληνορθόδοξων της Ίμβρου, της Τενέδου και της Κωνσταντινούπολης,
6. παροχή κάθε δυνατής βοήθειας στον απόδημο Ελληνισμό,
7. καταγγελία συμφωνιών όπως η Συνθήκη του Μάαστριχτ και διεθνών οργανισμών όπως το η ΕΟΚ και το ΝΑΤΟ καθώς δεν εξυπηρετούνται τα ελληνικά συμφέροντα,
8. υποχρεωτική στράτευση ανδρών και γυναικών στα 18, κατάργηση των "ανθελληνικών" απαλλαγών στράτευσης για διάφορες κατηγορίες πολιτών όπως αντιρρησίες συνείδησης, μάρτυρες του Ιεχωβά κλπ., κάθε δυνατή βοήθεια και εξοπλισμό του στρατού,
9. πάταξη της διαφθοράς, της τοκογλυφίας και της κερδοσκοπίας, εθνικοποίηση των μονοπωλίων, καταγγελία των συμβάσεων με πολυεθνικές εταιρείες και ιδιοκτησία μόνο στους Έλληνες,
10. απέλαση των λαθρομεταναστών, καθώς αυτοί ευθύνονται για την ανεργία, την αύξηση της

⁷¹³ <http://xryshaygh.wordpress.com/theseis>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

εγκληματικότητας και την κατάρρευση των ασφαλιστικών ταμείων και απέλαση όλων των εγκληματιών που είναι φυλακισμένοι και συντηρούνται με χρήματα του ελληνικού λαού, δίωξη όσων απασχολούν ξένους και υπενθυμίζεται ότι οι ξένοι είναι όργανα των κερδοσκόπων και των κεφαλαιοκρατών επειδή η εργασία τους είναι φτηνή και ευνοούν την παραοικονομία, **11.** εθνικός προσανατολισμός του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος και απομάκρυνση του από "φιλελεύθερα Διεθνιστικά και Μαρξιστικά δόγματα που της επιβλήθηκαν από τη Μεταπολίτευση και μετά", **12.** προστασία των πολυτέκνων και της μητρότητας, όχι στους μεικτούς γάμους και όχι ανεξέλεγκτες αμβλώσεις, να διαφυλαχτεί η φυλετική καθαρότητα, **13.** να προβληθεί ο ελληνικός πολιτισμός και να επιτευχθεί η "απεξάρτηση από την κατευθυνόμενη παρακμιακή υποκουλτούρα" ώστε "να γίνει πάλι η Ελλάδα ο πολιτιστικός φάρος της ανθρωπότητας", **14.** να γίνει η "αποκατάσταση του κύρους και του ΕΘΝΙΚΟΥ χαρακτήρα της Εκκλησίας" και να καθαρθεί από "προπαγανδιστές Διεθνιστικών συμφερόντων και τους κίναιδους", οι κληρικοί να εκπαιδεύονται πάνω σε ελληνορθόδοξες αρχές και ιδανικά, ενώ όσον αφορά την ανεξιθρησκεία, αυτή να ισχύει "μόνο για τα δόγματα που δεν θίγουν την ελληνική Παράδοση και Ιστορία και δεν φθείρουν την δύναμη του Έθνους", **15.** να δίνονται πολιτικά δικαιώματα μόνο σε Έλληνες "στο γένος και στη συνείδηση".⁷¹⁴ Το παραπάνω κείμενο καταλήγει με τη φράση "Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ".⁷¹⁵

Βάσει των παραπάνω θέσεων, καταρχήν, γίνεται αντιληπτός ο έντονα πολεμοχαρής και μιλιταριστικός χαρακτήρας της *Χρυσής Αυγής*. Συγκεκριμένα υποστηρίζει ένθερμα τον επεκτατικό πόλεμο της Ελλάδας σε βάρος των γειτόνων της, με κατάληψη εδαφών που ανήκουν στην Αλβανία και στα Σκόπια, τον εξοβελισμό της διπλωματίας και την επίλυση των εθνικών ζητημάτων της χώρας με την ισχύ των όπλων και πλήρη στρατιωτικοποίηση της κοινωνίας με υποχρεωτική στράτευση όλων ανεξαιρέτως των Ελλήνων και των Ελληνίδων.

Επίσης, γίνεται αντιληπτός ο έντονα φασιστικός-εθνικιστικός, ρατσιστικός και ξενοφοβικός χαρακτήρας της οργάνωσης. Ζητείται η άμεση απέλαση όλων των λαθρομεταναστών, καθώς σε αυτούς οφείλεται η ύπαρξη πλήθους προβλημάτων όπως η ανεργία, η εγκληματικότητα και η κατάρρευση των ασφαλιστικών ταμείων, η παραοικονομία, ενώ παράλληλα πρέπει να ασκηθούν διώξεις όσων «τολμούν» να απασχολούν ξένους εργάτες, προφανώς λόγω της «αντεθνικής» τους αυτής ενέργειας.

⁷¹⁴ στο ίδιο.

⁷¹⁵ στο ίδιο.

Ακόμα, ζητά ο πληθυσμός της Θράκης να είναι όσος αυτός των ελληνορθόδοξων της Ίμβρου, της Τενέδου και της Κωνσταντινούπολης, δηλαδή, ουσιαστικά ζητά την άμεση απέλαση χιλιάδων μουσουλμάνων συμπολιτών μας, καθώς ο αριθμός τους είναι πολλαπλάσιος του αριθμού των ελληνορθόδοξων των τοποθεσιών που ανέφερε. Επίσης, η *Χρυσή Αυγή*, εξυμνώντας εμμέσως το Απριλιανό καθεστώς και κινδυνολογώντας για την εθνική ταυτότητα ζητά την κάθαρση της ελληνικής παιδείας από φιλελεύθερα και μαρξιστικά "δόγματα που επιβλήθηκαν από τη Μεταπολίτευση και μετά".

Παράλληλα, αναδύεται ο χριστιανικός φονταμενταλιστικός χαρακτήρας της *Χρυσής Αυγής* και η ταύτιση από μέρους της του Έλληνα με τον Ορθόδοξο Χριστιανό και του ελληνισμού με την ορθοδοξία, ζητώντας να αποκατασταθεί ο «εθνικός» χαρακτήρας της Εκκλησίας, να εκπαιδεύονται οι κληρικοί με βάση «ελληνορθόδοξα» πρότυπα και να επιτρέπεται η λατρεία άλλων θρησκειών αν και μόνο αυτές δεν «φθείρουν» το έθνος, χωρίς βέβαια να μας πεί η *Χρυσή Αυγή* ποιός, πώς και με ποιο δικαίωμα θα κρίνει κάτι τέτοιο. Ακόμα, η *Χρυσή Αυγή*, ζητά την κάθαρση της Εκκλησίας από τους «κίναιδους», ένας απαξιωτικός χαρακτηρισμός των ομοφυλοφίλων, που αρέσκεται να χρησιμοποιεί για τους τελευταίους η οργάνωση.

Ο εθνικιστικός και ρατσιστικός χαρακτήρας της οργάνωσης τονίζεται από την πρόταση για αφαίρεση των πολιτικών δικαιωμάτων όσων δεν ανήκουν στο ελληνικό γένος και δεν έχουν ελληνική συνείδηση, δηλαδή όλων όσων δεν έχουν ελληνική καταγωγή και έτσι δεν ανήκουν στην «ελληνική φυλή», αλλά και όσων δεν έχουν «ελληνική συνείδηση», μια πρόταση που μας παραπέμπει στην εποχή έκδοσης πιστοποιητικών πολιτικών φρονημάτων πριν και κατά τη διάρκεια της δικτατορίας των συνταγματαρχών. Οι φασιστικές-ρατσιστικές αντιλήψεις της *Χρυσής Αυγής* αναδεικνύονται και από την πρότασή της να απαγορευτούν οι μεικτοί γάμοι, να ασκείται έλεγχος επί των εκτρώσεων, να προστατευτεί η μητρότητα και η πολύτεκνη οικογένεια, διασφαλίζοντας έτσι τη φυλετική καθαρότητα, μια σαφής και ξεκάθαρη επιρροή από το ναζιστικό καθεστώς και την ιδεολογία του.

Επιπροσθέτως, η *Χρυσή Αυγή*, υιοθετεί μια έντονα αντιευρωπαϊκή στάση και μια εχθρική στάση απέναντι και σε διάφορους διεθνείς οργανισμούς, ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα των σύγχρονων ακροδεξιών μορφωμάτων, καθώς πίσω από τους ευρωπαϊκούς και διεθνείς οργανισμούς και συνθήκες, βλέπει μια επερχόμενη αλλοίωση της εθνικής μας ταυτότητας. Έτσι, ζητά να καταγγελθούν ευρωπαϊκές συμφωνίες και να εναντιωθούμε σε διεθνείς οργανισμούς επειδή δεν εξυπηρετούν τα

εθνικά μας συμφέροντα. Τέλος, η *Χρυσή Αυγή*, υιοθετεί ακόμα ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα των σύγχρονων ακροδεξιών μορφωμάτων, καθώς καταγγέλει το κατεστημένο, τη διαφθορά, την πλουτοκρατία, την κερδοσκοπία και, ταυτόχρονα, υιοθετεί καθαρά φασίζουσες-ρατσιστικές θέσεις ζητώντας την απόδοση ιδιοκτησίας μόνο σε Έλληνες και σχεδόν των ολοκληρωτικό εξοβελισμό των ξένων εταιρειών και επενδύσεων για τη δημιουργία μιας καθαρά «εθνικής» οικονομίας.

Δυστυχώς για την δημοκρατία και τα αναθρώπινα δικαιώματα, η *Χρυσή Αυγή* δεν έμεινε μόνο στα λόγια και στις απειλές, αλλά προχώρησε και προχωρεί σε ενέργειες και δραστηριότητες, πιστές πάντα στις παραπάνω θέσεις και αντιλήψεις των μελών της. Έτσι, το 2005, η *Χρυσή Αυγή* επιχείρησε για μια ακόμα φορά να διοργανώσει κατασκήνωση με ακροδεξιές, φασιστικές και νεοναζιστικές ομάδες της Ευρώπης, σε ένα ιστορικό και «συμβολικό» μέρος, στον Μελιγαλά της Μεσσηνίας, όπου τα Τάγματα Ασφαλείας συγκρούστηκαν με δυνάμεις του *ΕΛΑΣ*.⁷¹⁶ Από το 1999 μέχρι σήμερα, η *Χρυσή Αυγή* διοργανώνει τέτοιες κατασκηνώσεις οι οποίες μιμούνται τις κατασκηνώσεις *Χόμπιτ*⁷¹⁷ που διοργάνωναν οι Ιταλοί φασίστες κατά τη δεκαετία του 1970.⁷¹⁸

Η κατασκήνωση στο Μελιγαλά ήταν όμως η πρώτη μεγάλη προσπάθεια της *Χρυσής Αυγής* να διοργανώσει μια μεγάλη πανευρωπαϊκή ιδεολογική συνάντηση, καθώς μετά την προσπάθεια του 1999, δεν κατάφερε ποτέ να συγκεντρώσει πάνω από 300 άτομα.⁷¹⁹ Την *Χρυσή Αυγή* πλαισίωναν και άλλες ολιγομελείς φασιστικές ομάδες από Ελλάδα και Κύπρο όπως η *Ηλιοφόρος Οργάνωση Εθνικιστών Νέων (ΟΕΝ) Ρεθύμνου*, το *Φασιστικό Κίνημα Κύπρου*, οι *300 του Λεωνίδα*, ο *Περσέας*, ο *Εθνικισμός 1821*, ο *Ελληνόψυχος*, η *Ασπίς*, ο *Πόντος 1923*, η *Αντεπίθεση*, η *Ορθοδοξία και Ελλάδα*, η *Αρχαία Ελλάς*, η *Ελλάς-Κύπρος-Ένωση*, η *Γαλάζια Στρατιά*, η *Μεγάλη Ελλάς*, η

⁷¹⁶ Το κλούβιο «αβγό του φιδιού» - Ο «Χάρτης» των φασιστικών και νεοναζιστικών ομάδων και οι σχέδεις τους με τις ομοειδείς ευρωπαϊκές οργανώσεις, όπ.π.

⁷¹⁷ Το όνομα *Χόμπιτ*, επιλέχθηκε από τον ομώνυμο ήρωα μυθιστορήματος του καθηγητή φιλολογίας στην Οξφόρδη και συγγραφέα εποποιίας εμπνευσμένης από θρύλους των βόρειων λαών και επικά μυθιστορήματα του δυτικού Μεσαίωνα, Τζ. Ρ.Ρ.Τόλκιν. Το *Χόμπιτ*, είναι ένα πλάσμα μικροσκοπικό, ντροπαλό, γλυκό, ανθεκτικό, με μεγάλη δύναμη που αναπτύχθηκε από μια επαγγελματική δεξιότεχνη, η οποία έγινε ασυναγώνιστη από την κληρονομικότητα, την πρακτική και τους στενούς δεσμούς με τη γη. Μερικά από τα συστατικά της αναδύμενης νέας άκρας δεξιάς της Ιταλίας, ήταν η μαγεία, ο εσωτερισμός, ο παγανισμός, η λατρεία της φύσης και της γιορτής και η ασκούμενη γοητεία από τους βόρειους μύθους και τον φανταστικό κόσμο του Τόλκιν (στο *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης-η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, όπ.π., σ. 359).

⁷¹⁸ Το κλούβιο «αβγό του φιδιού»-Ο «Χάρτης» των φασιστικών και νεοναζιστικών ομάδων και οι σχέδεις τους με τις ομοειδείς ευρωπαϊκές οργανώσεις, όπ.π.

⁷¹⁹ στο ίδιο.

Νοητική Αντίσταση, οι *Κόκκινοι Εθνικιστές* (οπαδοί της ομάδας του Ολυμπιακού) και άλλοι.⁷²⁰

Τον Δεκέμβριο του 2005, σύμφωνα με τη ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια *Βικιπαίδεια* (*Wikipedia*), ο ηγέτης της *Χρυσής Αυγής*, Ν. Μιχαλολιάκος, ανακοίνωσε την παύση της αυτόνομης πολιτικής δραστηριότητας της οργάνωσης.⁷²¹ Αλλά όπως θα δούμε παρακάτω, όχι μόνο δεν έπαυσαν οι δραστηριότητες της οργάνωσης, αντιθέτως συνεχίστηκαν με αμείωτο ρυθμό. Τον Σεπτέμβριο του 2006 η *Χρυσή Αυγή* δέχτηκε ισχυρό πλήγμα καθώς συνελήφθη, δικάστηκε και καταδικάστηκε σε κάθειρη 21 ετών, το ηγετικό στέλεχος της *Χρυσής Αυγής* Αντώνης Ανδρουτσόπουλος, γνωστό και ως «Περίανδρος».⁷²²

Ο «Περίανδρος», τον Ιούνιο του 1998 αποπειράθηκε να δολοφονήσει τρεις φοιτητές στο κέντρο της Αθήνας και έκτοτε αναζητούνταν.⁷²³ Στην δίκη που ακολούθησε, ήρθαν για συμπαράστασης δεκάδες χρυσαυγίτες χαιρετώντας ναζιστικά, φωνάζοντας συνθήματα κατά των κομμουνιστών, ψάλλοντας τον εθνικό ύμνο και δημιουργώντας έκτροπα, ενώ και η στάση του ίδιου του «Περίανδρου» ήταν προκλητική και δεν έδειξε κανένα σημάδι μετάνοιας.⁷²⁴ Στις 25 Μαρτίου 2007, μέρα εθνικής επετείου, στο γήπεδο Καραϊσκάκη όπου αγωνίζονταν οι εθνικές ομάδες ποδοσφαίρου Ελλάδας και Τουρκίας, εμφανίστηκε η *Γαλάζια Στρατιά*, η «αθλητική» εκδοχή της *Χρυσής Αυγής*, με ναζιστικούς χαιρετισμούς και ρατσιστικά συνθήματα.⁷²⁵ Τον Ιούνιο του 2007, η *Χρυσή Αυγή* θα συμμετάσχει στην πρώτη εθνικιστική κινητοποίηση εναντίον της συνόδου των οκτώ πλουσιότερων χωρών του πλανήτη (G8) στη Γερμανία, στο πλευρό του γερμανικού ακροδεξιού *Εθνικοδημοκρατικού Κόμματος Γερμανίας* (*Nationaldemokratische Partei-NPD*)⁷²⁶ και άλλων

⁷²⁰ στο ίδιο.

⁷²¹ <http://el.wikipedia.org>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

⁷²² Καραμανώλη Εύα, *Κάθειρξη 21 ετών στον «Περίανδρο»*, ένταση στη δίκη, *Η Καθημερινή*, 26 Σεπτεμβρίου 2006, http://kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_politics_2_26/09/2006_199090, τελευταία είσοδος 31 Ιουλίου 2008.

⁷²³ στο ίδιο.

⁷²⁴ στο ίδιο.

⁷²⁵ *Έργα και Ημέρες της Χρυσής Αυγής*, όπ.π.

⁷²⁶ Το Νοέμβριο του 1964, ιδρύθηκε το *Εθνικοδημοκρατικό Κόμμα Γερμανίας* (*Nationaldemokratische Partei - NPD*), συσπείρωνοντας πάσης φύσεως δυσαρεστημένους πολίτες, χωρίς να διακηρύττει αποκάλυπτα ρατσισμό και αντισημιτισμό και χωρίς να επιτίθεται ανοικτά στην δημοκρατία. Παρ' όλα αυτά, διακήρυττε την ιδέα της Ευρώπης ως «Τρίτη Δύναμη», ανάμεσα στον κομμουνισμό και την αμερικανοποίηση, ήταν ανένδοτα αλτρωτικό, πρέσβευε τη χορήγηση γενικής αμνηστίας, την οικοδόμηση ενός ισχυρού κράτους, την κατάργηση της πάλης ανάμεσα στις κοινωνικές τάξεις, την κυριαρχία του συλλογικού στο ατομικό, την υπεράσπιση των φτωχών και των αδυνάτων, τον περιορισμό της μετανάστευσης και της βοήθειας προς χώρες του Τρίτου Κόσμου (στο *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης – η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, όπ.π., σ. 202-203). Ρόλο στην ανάδυση του *NPD*, έπαιξε η δημιουργία ενός ευρύτερου πολιτικού χώρου που άνοιξε για τη

νεοναζιστικών οργανώσεων.⁷²⁷ Τον Οκτώβριο του 2007, μέλη της *Χρυσής Αυγής* μαχαίρωσαν μεταπτυχιακό φοιτητή του Τμήματος Φυσικής στην Πανεπιστημιούπολη του Ζωγράφου και τον ίδιο μήνα, μετά από εκδήλωση στο Πάρκο Στρατού, επ' ευκαιρία της επετείου της 28^{ης} Οκτωβρίου, χρυσαυγίτες τραυματίσαν έναν μετανάστη και μαχαίρωσαν δύο φοιτητές στην περιοχή του Θησείου.⁷²⁸

Τέλος, θα πρέπει να αναφέρουμε τις στενές σχέσεις μεταξύ Ελληνικής Αστυνομίας και *Χρυσής Αυγής* και την ύποπτη «ανοχή» που δείχνει η πρώτη στη δεύτερη. Η

δεξιά, όταν χριστιανοδημοκράτες και σοσιαλδημοκράτες θα δημιουργήσουν το 1966 μια κυβέρνηση συνασπισμού καθώς και το αρνητικό αντίκτυπο του φοιτητικού ριζοσπαστισμού (στο *Η Ανατομία του Φασισμού*, όπ.π., σ. 245). Από το 1967, την ηγεσία του *NPD*, ανέλαβε ο Άντολφ φον Τάντεν, ο οποίος μαζί με τον Τζιόρτζιο Αλμιράντε του ιταλικού *MSI*, του *Le Pen* του γαλλικού *Εθνικού Μετώπου*, και του αυστριακού Γιόρκ Χάιντερ, συγκαταλέγεται, σύμφωνα με τον Milza, "μεταξύ των ελάχιστων χαρισματικών ηγετών στους οποίους η ευρωπαϊκή άκρα δεξιά οφείλει τις λίγες επιτυχίες για τις οποίες μπορεί να καυχάται τα τελευταία πενήντα χρόνια". Το *NPD*, διατήρησε δεσμούς με τρομοκρατικές ομάδες που επιδίωξαν σε βίαιες διαδηλώσεις και απόπειρες δολοφονιών πολιτικών προσώπων και κάτω από τις επίσημες δηλώσεις περί πίστης στη νομιμότητα και στη δημοκρατία, έκρυβε μια φασίζουσα θεματολογία, όπως για παράδειγμα, υποστηρίζοντας την κατάργηση της κοιμοκρατίας άρα και του πολυκομματισμού, την συντεχνιακή οργάνωση, το «ισχυρό κράτος». Στις εθνικές εκλογές του 1965, συγκέντρωσε ποσοστό 2%, που όμως είναι σπάνιο για ακροδεξιό κόμμα της Γερμανίας, το 1966, πήρε 8% στην Έσση και 8% στην Βαυαρία, το 1967, πήρε 7% στην Κάτω Σαξονία και 9% στη Βρέμη, ενώ το 1968, άγγιξε το 10% στη Βάδη-Βυρτεμβέργη. Τα μέλη του κόμματος προέρχονταν κυρίως από τον αγροτικό κόσμο και τη μεσαία αυτοαπασχολούμενη τάξη, τους ελεύθερους επαγγελματίες τους ειδικευμένους εργάτες και τους μικροεπιχειρηματίες. Επίσης, οι ψηφοφόροι του προέρχονταν κυρίως από προτεσταντικές περιοχές με μικρά χωριά ή πόλεις, σε ζώνες με οικονομικά προβλήματα ή δομικούς μετασχηματισμούς, ανήκουν σε όλες τις κοινωνικές κατηγορίες, με μεγαλύτερη αντιπροσώπευση του αγροτικού κόσμου, της μεσαίας τάξης και των εργατών μικρών επιχειρήσεων. Στη συνέχεια, ο φον Τάντεν, προσπάθησε να επενδύσει στα απρόοπτα της οικονομικής συγκυρίας. Όμως, από το 1966 και μετά, η γερμανική οικονομία είχε ήδη αρχίσει να ανακάμπτει και οι άνεργοι να μειώνονται, ενισχύοντας την εμπιστοσύνη των ψηφοφόρων προς τα μεγάλα κόμματα. Στις εκλογές του 1969, το *NPD*, έλαβε ποσοστό 4,4%, αλλά δεν εισήλθε στη βουλή, επειδή ο εκλογικός νόμος επέβαλε ως κατώτατο όριο ποσοστό του 5%. Έκτοτε, το *NPD*, θα περάσει σε ένα στάδιο γρήγορης παρακμής και σε εκλογικό επίπεδο και σε οργανωμένες δυνάμεις. Από τη μια πλευρά, οι πιο σκληροπυρηνικοί κατηγορούσαν την ηγεσία του κόμματος ότι δεν στέκονταν με αποφασιστικότητα απέναντι στην εγκατάλειψη των αιτημάτων ανακατάληψης των ανατολικών εδαφών. Από την άλλη πλευρά, οι πιο συντηρητικοί, κατηγορήσαν την ηγεσία ότι παρασύρθηκε από τις ακτιβιστικές-σκληροπυρηνικές ομάδες σε βίαιες διαδηλώσεις κατά της κυβέρνησης. Η επιστροφή στον καθαρό νεοναζισμό συνοδεύτηκε με διάσπαση του κόμματος και ελαχιστοποίηση της επιρροής του στο εκλογικό σώμα. Το 1972, το *NPD*, είχε μόλις μερικές χιλιάδες μέλη και ο φον Τάντεν, την ίδια περίοδο, παραιτήθηκε υπέρ του προστατευόμενου του Μάρτιν Μούσγκνουγκ. Λίγο πριν εξαφανιστεί από το προσκήνιο, τον Σεπτέμβριο του 1972, το *NPD*, οργάνωσε διεθνή συνάντηση ακροδεξιών κομμάτων, με εκπροσώπους από την Ιταλία, τη Γαλλία, την Αυστρία, την Μεγάλη Βρετανία κ.ά., επιχειρώντας να δημιουργήσουν μια νέα φασιστική διεθνή. Η συνάντηση αυτή επέτρεψε να σχηματιστούν δίκτυα αλληλεγγύης και επικοινωνίας που θα χρησιμοποιούνταν στο μέλλον από νεοναζιστικές τρομοκρατικές ομάδες (στο *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης – η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, όπ.π., σ. 203-209). Μετά την οριστική αποχώρηση του φον Τάντεν το *NPD* έχανε διαρκώς δύναμη, έχοντας να ανταγωνιστεί και νέα γερμανικά ακροδεξιά κόμματα στο εκλογικό επίπεδο και μικρές νεοναζιστικές οργανώσεις στο πεδίο προσέλκυσης ακτιβιστών, προερχόμενων από τις νέες γενιές. Την πτώση δεν την ανέκοψε ούτε η ανάληψη της ηγεσίας του κόμματος από τον Γκούντερ Ντέκερ το 1991, ούτε η διάλυση, από τις ομοσπονδιακές αρχές, ανταγωνιστικών ακτιβιστικών οργανώσεων. Τα μέλη του *NPD* έπεσαν στα 5.000 το 1993 και στα 2.800 το 1996 και στις τοπικές εκλογές του 2000, το κόμμα έλαβε μόλις 1% των ψήφων στο Σλέβιγκ-Χόλσταϊν και 0,03% στη Ρηνανία (στο ίδιο, σ. 549-550).

⁷²⁷ <http://el.wikipedia.org>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

⁷²⁸ *Εργα και Ημέρες της Χρυσής Αυγής*, όπ.π.

ηλεκτρονική έκδοση της στήλης *Ιός* της εφημερίδας *Ελευθεροτυπία*,⁷²⁹ και όχι μόνο, είναι γεμάτη με καταγγελίες για συγκάλυψη παράνομων ενεργειών μελών της *Χρυσής Αυγής* (οπλοφορία, οπλοχρησία, βιαιοπραγίες κλπ.) και συνδρομή τους των τελευταίων σε επιθέσεις της αστυνομίας κατά συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων (π.χ. φοιτητές, αναρχικοί κλπ.). Τέτοιου είδους ενέργειες μας γυρνούν πολλά χρόνια πίσω, όταν οι διάφορες φασιστικές παρακρατικές ομάδες της δεκαετίας του 1950 και του 1960, βοηθούσαν την αστυνομία στην καταστολή και πολλές φορές έπαιζαν και το ρόλο του χωροφύλακα. Για να γίνει πιο σαφές το είδος συναλλαγής μεταξύ Ελληνικής Αστυνομίας και *Χρυσής Αυγής* και τα φρόνηματα κάποιων αστυνομικών θα αναφέρουμε μερικά μόνο ενδεικτικά παραδείγματα

Σύμφωνα με το *Έθνος*, το ειδύλλιο μεταξύ *Χρυσής Αυγής* και Ελληνικής Αστυνομίας ξεκινά από τα πρώτα βήματα της οργάνωσης: α. Τον Ιούνιο του 1994, χρυσαυγίτες επιτίθενται μαζί με δυνάμεις ασφαλείας κατά αναρχικών που είχαν κλειστεί στο Πολυτεχνείο, β. χρυσαυγίτες με τη συνοδεία των ΜΑΤ και της ομάδας Ζ «βοηθούν» στην καταστολή φοιτητών που ήταν στο Πολυτεχνείο, γ. τον Απρίλιο του 1995, ο τότε αντιπρύτανης του Παντείου Πανεπιστημίου, Αιμίλιος Μεταξόπουλος καταγγέλει ότι φασίστες τον ξυλοκόπησαν άγρια υπό τα απαθή βλέμματα των αστυνομικών, δ. τον Απρίλιο του 2006 χρυσαυγίτες επιτίθενται απρόκλητα κατά φοιτητών στο Πάντειο, η αστυνομία έρχεται αφού αποχώρησαν, παρά το γεγονός ότι από τότε που εγκαταστάθηκε η Γενική Γραμματεία Τύπου δίπλα από το Παντείο, υπάρχει καθημερινά έντονη αστυνομική παρουσία, την ημέρα εκείνη περιέργως απουσιάζε, ε. το Νοέμβριο του 2006, άγνωστοι επιτίθενται σε Θήβα, Ρέντη και Αιγάλεω κατά μεταναστών, η αστυνομία φτάνει καθυστερημένη και όχι μόνο δεν πήρε έστω τα ρόπαλα της επίθεσης για εξέταση αποτυπωμάτων αλλά ζήτησε και την άδειες παραμονής των μεταναστών, κ.ο.κ..⁷³⁰

Επιπλέον, όπως καταγγέλει η *Ελευθεροτυπία*, μεταξύ στελεχών της Ελληνικής Αστυνομίας κυκλοφορούν διάφορες σημαίες, σήματα και συνθήματα τα οποία παραπέμπουν κατευθείαν στην δικτατορία, στο ναζισμό και στο νεοφασισμό.⁷³¹ Συγκεκριμένα η *Ελευθεροτυπία* κάνει λόγο για έναν ηλεκτρονικό φάκελο με τον τίτλο 88, ο οποίος είναι κωδικός που παραπέμπει στο ναζιστικό χαιρετισμό «Heil Hitler!»,

⁷²⁹ <http://www/iospress.gr>, τελευταία είσοδος 31 Ιουλίου 2008.

⁷³⁰ Ψαρά Μαρία, *Αρμονική συνύπαρξη με παρόν, παρελθόν και μέλλον – Ο μακρύς κατάλογος των περιστατικών που ΕΛ.ΑΣ. και Χρυσή Αυγή έγιναν ένα*, *Έθνος της Κυριακής*, 10 Φεβρουαρίου 2008, σ. 34-35.

⁷³¹ Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, *Ο «εσωτερικός εχθρός» της ΕΛ.ΑΣ., Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 23 Μαρτίου 2008, σ. 42

καθώς το γράμμα «H» είναι το όγδοο γράμμα του γερμανικού αλφάβητου.⁷³² Μέσα σε αυτόν τον φάκελο υπάρχουν τα εξής: προσωπογραφία του Αδόλφου Χίτλερ με φόντο τον αγκυλωτό σταυρό και του δικτάτορα Γεωργίου Παπαδόπουλου υπό τον τίτλο «Ηγέτης», το σήμα της 21^{ης} Απριλίου, ο κέλτικος σταυρός, αφίσα των Waffen SS, φωτογραφία του Ιταλού ποδοσφαιριστή της Λάτσιο Πάολο ντι Κάνιο να χαιρετά φασιστικά, αφίσα της *Γαλάζιας Στρατιάς*, η Ελληνική σημαία σε ανάμειξη με τον κέλτικο σταυρό των νεοφασιστών, τα συνθήματα που αρέσκεται να χρησιμοποιεί η *Χρυσή Αυγή* «Πας μη Έλλην Βάρβαρος», «Ελλάς ή τέφρα» και το αγαπημένο ρητό του Μιχαλολιάκου «Αν προχωρήσω ακολουθήστε με, αν υποχωρήσω σκοτώστε με, αν σκοτωθώ, εκδικηθείτε με», φωτογραφία μέλους των σωμάτων ασφαλείας να ξυλοκοπεί τον Σάιμον Τσάπμαν⁷³³ και, τέλος, φωτοεπεξεργασία επανακατάληψης της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη από Έλληνες στρατιώτες.⁷³⁴

Σαν να μην έφταναν αυτά, η *Ελευθεροτυπία* δημοσιεύει και φωτογραφία-απόδειξη συμπάθειας, αν όχι συμμετοχής, αστυνομικών στην *Χρυσή Αυγή*: σε μια φωτογραφία απεικονίζεται αστυνομικός της Ασφάλειας να συμμετέχει σε διαδήλωση της *Χρυσής Αυγής* τον Ιανουάριο του 2006 για την υπόθεση των Ιμίων και να φωτογραφίζεται με «συναγωνιστή» του που χαιρετίζει φασιστικά.⁷³⁵ Επίσης, το *Έθνος*, αποκαλύπτει ότι το μέλος της *Χρυσής Αυγής* Ι.Α., τα στοιχεία του οποίου είναι στη διάθεση της εφημερίδας, υπηρετεί σήμερα ως ειδικός φρουρός στο Αστυνομικό Τμήμα Δάφνης.⁷³⁶

Το άτομο αυτό είχε καταδικαστεί το 2000 για επεισόδια που διέπραξε μαζί με άλλα μέλη της οργάνωσης εναντίον μελών του *Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος* και άλλων αντιρατσιστών στο κέντρο των Αθηνών και την επόμενη χρονιά εργάζονταν κανονικά στο Σώμα των ειδικών Φρουρών της ΕΛ.ΑΣ.⁷³⁷ Τέλος, τον Φεβρουάριο του 2008, η ελληνική κοινωνία δέχεται ισχυρό σοκ βλέποντας μέλη της *Χρυσής Αυγής* να επιτίθενται σε συνεργασία με τα σώματα ασφαλείας κατά διαδηλωτών που είχαν οργανώσει αντιρατσιστικό συλλαλητήριο στο κέντρο των Αθηνών.⁷³⁸

⁷³² στο ίδιο, σ. 42

⁷³³ Βρετανός διαδηλωτής που χτυπήθηκε βάνανυσα από τα σώματα ασφαλείας σε σύνοδο κορυφής στη Θεσσαλονίκη και στη συνέχεια, για να τον ενοχοποιήσουν, του φόρτωσαν σακίδιο που δεν του ανήκε, μέσα στο οποίο υπήρχαν βόμβες μολότοφ, σφυριά κλπ (στο ίδιο, σ. 42).

⁷³⁴ στο ίδιο, σ. 42

⁷³⁵ στο ίδιο, σ. 42

⁷³⁶ Ψαρά Μαρία, *Συγκοινωνούντα...δοχεία-Μέλος της «Χρυσής Αυγής» υπηρετεί ως ειδικός φρουρός στην ΕΛ.ΑΣ., Έθνος της Κυριακής*, 10 Φεβρουαρίου 2008, σ. 33.

⁷³⁷ στο ίδιο, σ. 33.

⁷³⁸ Ο «εσωτερικός εχθρός» της ΕΛ.ΑΣ., ό.π., σ. 41 και *Συγκοινωνούντα...δοχεία-Μέλος της «Χρυσής Αυγής» υπηρετεί ως ειδικός φρουρός στην ΕΛ.ΑΣ., ό.π., σ. 33.*

Μια άλλη ελληνική ακροδεξιά οργάνωση είναι η *Οργάνωση Εθνικιστών Ρεθύμνου (OEP)*, την οποία εντοπίσαμε στην *Ελληνική Εθνικιστική Διαδικτυακή Κοινότητα Κυναίγειρος*⁷³⁹ και επισκεφτήκαμε την ιστοσελίδα της⁷⁴⁰ για να μάθουμε γι' αυτήν. Η *OEP*, η οποία διατηρεί γραφεί στο Ρέθυμνο στην Κρήτη, δημιουργήθηκε το 1995, υπό την ονομασία *Οργάνωση Ελληνόψυχων Νέων Ρεθύμνου (OENEP)* και το 1999 υιοθέτησε το σημερινό της όνομα.⁷⁴¹ Η σημαία της οργάνωσης είναι η ελληνική και στο κέντρο είναι τοποθετημένη το νησί της Κρήτης,⁷⁴² δίνοντας στην οργάνωση ένα έντονο τοπικιστικό χαρακτήρα.

Η *OEP* αυτοπροσδιορίζεται ως μια εθνική οργάνωση η οποία απέχει από πολιτικές σκοπιμότητες και συγκρούσεις, τονίζοντας μάλιστα ότι τα μέλη της προέρχονται από διάφορους κομματικούς χώρους,⁷⁴³ προσπαθώντας μάλλον έτσι να εμφανίζεται ως μια υπερκομματική και «ανοιχτή» οργάνωση η οποία δεν προτίθεται να συνεργαστεί με κάποιο κόμμα ή να κατέβει σε εκλογές. Στη συνέχεια, αποκάλυπτα τα μέλη της *OEP* δηλώνουν ότι είναι υπέρμαχοι ενός υγιούς ελληνικού εθνικισμού μακριά όμως από γραφικότητες και ξένες επιρροές,⁷⁴⁴ σε μια έμμεση δήλωση διαφοροποίησης από το ναζισμό, τον φασισμό και άλλες ακροδεξιές και φασιστικές οργάνώσεις και κόμματα.

Επιπλέον, δηλώνουν ότι επιθυμούν μια εθνική ορθόδοξη πίστη, μόνο όμως όταν αυτή διασφαλίζει την κουλτούρα μας όπως για παράδειγμα επί τουρκοκρατίας.⁷⁴⁵ Δηλαδή, με άλλα λόγια, ταυτίζουν εμμέσως την ιδιότητα του Έλληνα με αυτή του ορθόδοξου χριστιανού και, παράλληλα, επιθυμούν η ελλαδική Εκκλησία να παρέχει υπηρεσίες πέρα από τα αναμενόμενα καθήκοντά της ως θρησκεία (τέλεση μυστηρίων, κατήχηση, κήρυγμα, παραμυθία και συμβουλές) και μάλιστα κατά αποκλειστικότητα στον Έλληνα και όχι γενικά στους ορθόδοξους χριστιανούς. Η *OEP* δηλώνει την αντίθεση της στην παγκοσμιοποίηση και στον πολυπολιτισμό και ζητά την εθνική ανεξαρτησία και την πίστη μας σε ήθη, έθιμα και παραδόσεις,⁷⁴⁶ μια θέση αναμενόμενη για ακροδεξιά οργάνωση, καθώς οργανώσεις, φορείς και κόμματα τέτοιων φρονημάτων πάντα κινδυνολογούν για την εθνική ταυτότητα και βλέπουν

⁷³⁹ <http://clubs.pathfinder.gr/kynaigeiros2>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

⁷⁴⁰ <http://www.rethimno.org>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

⁷⁴¹ στο ίδιο.

⁷⁴² στο ίδιο.

⁷⁴³ στο ίδιο.

⁷⁴⁴ στο ίδιο.

⁷⁴⁵ στο ίδιο.

⁷⁴⁶ στο ίδιο.

στο πρόσωπο των μεταναστών και των προσφύγων τη θανάτωση του έθνους και του πολιτισμού που αυτό φέρει.

Οι προθέσεις και ο χαρακτήρας της *OEP* γίνεται ακόμα πιο εμφανής όταν αναφέρεται ότι η οργάνωση αυτή συκοφαντείται "από τα σκοτεινά κέντρα της εξουσία της πόλης και τους υποτακτικούς τους (στέκι μεταναστών, ΜΜΕ, φοιτητικές «αναρχοάπλυτες» οργανώσεις)".⁷⁴⁷ Έδω γίνεται σαφής η έντονη εχθρότητα της οργάνωσης προς τους μετανάστες και σε όσους παρέχουν βοήθεια προς αυτούς αλλά και η εχθρότητα προς τα ΜΜΕ που προφανώς έχουν ασχοληθεί μαζί της και, όπως ήταν αναμενόμενο, δεν σχολίασαν θετικά τις θέσεις τους και τις δράσεις τους. Μάλιστα, σύμφωνα με την *Ελευθεροτυπία*, στη δολοφονία 17χρονου Αλβανού στο Ρέθυμνο από μια ομάδα αγνώστων επειδή φορούσε μπλούζα με τη σημαία της πατρίδας του, ίσως εμπλέκεται η *OEP* και άλλα ακροδεξιά-νεοφασιστικά στοιχεία, καθώς οι αστυνομικοί της περιοχής κατήγγειλλαν ότι δεν μπορούν να τους ελέγξουν, ενώ κατά τη διάρκεια εμφάνισης της Λιλιάννα Σαλίαϊ, μέλους του Αλβανικού Φόρουμ, σε εκπομπή του τηλεοπτικού κανάλιου *KPHTH TV*, όπου μιλούσε για το θέμα, χρυσαυγίτες τηλεφωνούσαν και εκτόξευαν απειλές κατά των στελεχών της εκπομπής επειδή την φιλοξενούσαν.⁷⁴⁸

Επιπροσθέτως, διαφαίνεται η εχθρότητα προς τις φοιτητικές οργανώσεις αριστερών φρονημάτων, που καταχρηστικά αποκαλούν «αναρχικές» όπως καταχρηστικά αποκαλούσαν «κομμουνιστές» όλους τους αριστερούς και γενικά τους δημοκρατικούς πολίτες, το παρακράτος της δεξιάς τη δεκαετία του 1950 και του 1960 αλλά και η δικτατορία των συνταγματαρχών. Το βαθύ μίσος της οργάνωσης απέναντι στις φοιτητικές οργανώσεις και ειδικά αυτές που εκφράζουν αριστερές θέσεις τονίζεται και από την διακήρυξή τους ότι σκοπός τους είναι να αφυπνίσουν σε πρώτο στάδιο του Ρεθυμνιώτες σε καθημερινά ζητήματα που τους απασχολούν και να τους «προφυλάξουν» από τη δράση «αναρχοαριστερών» που μολύνουν τη νεολαία, ενώ στηριζόμενοι στην πλειοψηφία των Ρεθυμνιωτών θα αγωνιστούν και για τα δικαιώματα όλων των Ελλήνων εντός της χώρας.⁷⁴⁹

Σαν να μην έφταναν τα παραπάνω, στην ιστοσελίδα προβάλλεται εικόνα του ναού της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη χωρίς τους μιναρέδες καθώς και

⁷⁴⁷ στο ίδιο.

⁷⁴⁸ Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, *Η ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΗ ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΟΥ 17ΧΡΟΝΟΥ ΣΤΟ ΡΕΘΥΜΝΟ-Για ένα πουκάμισο αδειανό, Ελευθεροτυπία*, 19 Μαρτίου 2006, <http://www.iospress.gr/ios2006/ios20060319.htm>, τελευταία είσοδος 31 Ιουλίου 2008.

⁷⁴⁹ <http://www.rethimno.org>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

αυτοκόλλητα της οργάνωσης με συνθήματα όπως “Η πρωτεύουσα της Ελλάδος είναι η Κωνσταντινούπολη” και “Με όρθιο κεφάλι Βυζάντιο και πάλι”,⁷⁵⁰ μαρτυρώντας το μίσος για την Τουρκία αλλά και φαντασιώσεις περί επέκτασης της χώρας μας προς τα ανατολικά. Ακόμα, στην ιστοσελίδα της οργάνωσης υπάρχουν άρθρα με υμνητικό περιεχόμενο για τον Ιωάννη Μετάξα, τον Γρίβα, ακόμα και για τον αρχιεπίσκοπο Χριστόδουλο, ενώ άκρως εχθρικά είναι τα άρθρα για τη δράση του *EAM-ΕΛΑΣ* και του αρχηγού του Άρη Βελουχιώτη.⁷⁵¹ Το 2008, η οργάνωση *OEP* υιοθετεί τις μισαλλόδοξες εμφυλιοπολεμικές αντιλήψεις, φανερώνοντας και τη διεστραμμένη αντίληψή της για τον πατριωτισμό. Τέλος, την εχθρότητα προς το *ΚΚΕ* αλλά και τους αναρχικούς έρχεται να ενισχύσει η «διαφήμιση» αυτοκόλλητων της οργάνωσης όπου απεικονίζεται η μορφή ενός ανθρώπου να πετά σε κάδο απορριμάτων το σήμα των αναρχικών και του κομμουνισμού.⁷⁵²

Μια άλλη οργάνωση που ξεκίνησε την δραστηριότητα της κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 είναι το *Δίκτυο 21*. Η *Ελληνική Εθνικιστική Διαδικτυακή Κοινότητα Κυναίγειρος*,⁷⁵³ ήταν εκείνη που μας παρέπεμψε στην επίσημη ιστοσελίδα της οργάνωσης⁷⁵⁴ προκαλώντας μου προφανώς έντονες υποψίες για τον χαρακτήρα της και τις θέσεις της. Σύμφωνα, με την *Ελευθεροτυπία*, η οργάνωση αυτή ιδρύθηκε το 1997,⁷⁵⁵ ενώ επισκεπτόμενοι την ιστοσελίδα της διαπιστώσαμε ότι παραμένει ακόμα ενεργής, καθώς πλήθος άρθρων που παρουσιάζει έχουν γραφτεί τον Ιούνιο και τον Ιούλιο του 2008 και οι τελευταίες εκλογές για ανάδειξη των μελών του διοικητικού της συμβουλίου πραγματοποιήθηκαν τον Ιούνιο του ίδιου έτους.⁷⁵⁶ Πηγές χρηματοδότησής της είναι οι εισφορές των μελών της, δωρεές και έσοδα από εκδηλώσεις που διοργανώνει.⁷⁵⁷

Στην ιστοσελίδα της μαθαίνουμε ότι η πλήρης ονομασία της είναι *Ομάδα 21 Μακεδονίας – Θράκης*, και σύμφωνα με τον Καταστατικό της Χάρτη πρόκειται για μια “αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία με αντικείμενο τη μελέτη, επικοινωνία, συντονισμένη δράση και δημόσιο διάλογο επί των εθνικών προβλημάτων που απασχολούν τον σύγχρονο Ελληνισμό” καθώς και “δίκτυο επικοινωνίας και

⁷⁵⁰ στο ίδιο.

⁷⁵¹ στο ίδιο.

⁷⁵² στο ίδιο.

⁷⁵³ <http://clubs.pathfinder.gr/kynaigeiros2/412120>, τελευταία είσοδος 30 Ιουλίου 2008.

⁷⁵⁴ <http://www.diktyo21.gr>, τελευταία είσοδος 30 Ιουλίου 2008.

⁷⁵⁵ Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, *Ο Μακάρθι και το “Δίκτυο 21”*, *Ελευθεροτυπία*, 20 Δεκεμβρίου 1997, <http://www.iospress.gr/mikro1997/mikro19971220htm>, τελευταία είσοδος 31 Ιουλίου 2008.

⁷⁵⁶ <http://www.diktyo21.gr>, τελευταία είσοδος 30 Ιουλίου 2008.

⁷⁵⁷ στο ίδιο.

συντονισμού δραστηριοτήτων ανάμεσα σε φυσικά πρόσωπα και ενώσεις φυσικών προσώπων, με κοινους προβληματισμούς για τα εθνικά θέματα”.⁷⁵⁸ Από τα παραπάνω, και λαμβάνοντας υπόψη μας το γεγονός ότι στην οργάνωση αυτή μας παρέπεμψε η *Ελληνική Εθνικιστική Διαδικτυακή Κοινότητα Κυναίγειρος*, μπορούμε να υποψιαστούμε με τι είδους «φυσικά πρόσωπα» και «ενώσεις φυσικών προσώπων» συνεργάζεται το *Δίκτυο 21*.

Επιπλέον, η οργάνωση μας πληροφορεί ότι ασχολείται με τα “μακροχρόνια εθνικά ζητήματα” τα οποία είναι εκείνα που συγκροτούν την κοινή ταυτότητα του Ελληνισμού ως προς τον έξω κόσμο και ως προς το μέλλον του: Ζητήματα εθνικής εξωτερικής πολιτικής και εθνικών απειλών, η παιδεία, το Δημογραφικό ζήτημα, η Ελληνική Διασπορά, η Γλώσσα, η διάσωση και προβολή της Πολιτισμικής μας κληρονομιάς και η αντιμετώπιση της «Ευρωπαϊκής Πρόκλησης”.⁷⁵⁹ Συγκεκριμένα παρουσιάζει τα ανοιχτά ζητήματα της χώρας μας με την Τουρκία (Δυτική Θράκη, ιγαίο), με τα Σκόπια (το όνομα της Μακεδονίας) κ.ά.,⁷⁶⁰ χωρίς όμως να προτείνει κάποια λύση πάνω σε αυτά τα ζητήματα. Επίσης, η οργάνωση δημιουργεί σχέσεις με Έλληνες και “φιλέλληνες του εξωτερικού” για να αντιμετωπιστούν αντιλήψεις “εφησυχασμού, ηττοπάθειας και μοιρολατρίας μέσα στην Ελλάδα, και για την αντιμετώπιση ανθελληνικών απόψεων παντού”.⁷⁶¹ Ακόμη, η οργάνωση δηλώνει ότι δεν ταυτίζεται με κανένα κόμμα αλλά “διατηρεί σχέσεις επιρροής (σ.σ. ;) με όλα τα κόμματα” και αξιολογεί όλους όσους πολιτεύονται βάσει των θέσεων τους πάνω στα εθνικά μας ζητήματα.⁷⁶²

Τις υποψίες μας για την ιδεολογική ταυτότητα και δράση αυτής της οργάνωσης, πέρα από το γεγονός ότι ασχολείται κατά αποκλειστικότητα με εθνικά θέματα και πέρα από το γεγονός ότι *Ελληνική Εθνικιστική Διαδικτυακή Κοινότητα Κυναίγειρος* μας παραπέμπει στην ιστοσελίδα της, έρχεται να ενισχύσει το γεγονός ότι στο διοικητικό της συμβούλιο συμμετέχουν 4 πρώην ανώτατοι αξιωματικοί των Ενόπλων Δυνάμεων: 2 αντιστράτηγοι ε.α., 1 αντιπύραρχος ε.α. και 1 υποναύαρχος ε.α., ενώ η δομή της πέρα από το διοικητικό της συμβούλιο είναι παραστρατιωτικού τύπου και συνωμοτικής μορφής, με δίκτυα και υποδίκτυα, ασαφείς δραστηριότητες και δράσεις των μελών της σε όλη την Ελλάδα και υποχρεωτική αλληλεγγύη μεταξύ τους,

⁷⁵⁸ στο ίδιο.

⁷⁵⁹ στο ίδιο.

⁷⁶⁰ στο ίδιο.

⁷⁶¹ στο ίδιο.

⁷⁶² στο ίδιο.

δυνατότητα κάθε μέλους της να δημιουργεί δικό του δίκτυο, πρόβλεψη ποινών σε περίπτωση παραπτώματων, όπως επαφή με κάποιο πολιτικό κόμμα κλπ.⁷⁶³ Αν είναι απλώς μια αθώα μη κερδοσκοπική και εταιρεία μελέτης εθνικών ζητημάτων, μια επιστημονική ή πολιτιστική εταιρεία, προς τι αυτή η ασάφεια, προς τι αυτή η πολύπλοκη και αυστηρά ιεραρχική οργάνωση, προς τι αυτό το συνωμοτικό και παράλληλα τρομοκρατικό ύφος περί αντιμετώπισης «ανθελληνικών απόψεων» και «αντιλήψεων εφησυχασμού, ηττοπάθειας και μοιρολατρίας»;

Ο δε συσχετισμός εθνικών ζητημάτων όπως το όνομα της Μακεδονίας και των διεκδικήσεων της Τουρκίας στο Αιγαίο, με ζητήματα όπως το δημογραφικό και η προστασία της γλώσσας μας και του πολιτισμού μας, μας παραπέμπει απευθείας σε «κλασικές» πρακτικές ακροδεξιών και φασισιστικών οργανώσεων και κομμάτων, που διαρκώς «βλέπουν» συνωμοσίες σε βάρος της χώρας μας, οι οποίες προέρχονται από τους μετανάστες ή από γειτονικές χώρες και ξένα κέντρα αποφάσεων, όπως για παράδειγμα σχέδια κλοπής εδαφών μας ή (και) καταστροφής του πολιτισμού μας. Τέλος, το ύφος και τα γραφόμενα στην επίσημη ιστοσελίδα της οργάνωσης θα έλεγε κανείς ότι θυμίζουν μασονική στοά ή παραστρατιωτική οργάνωση, που για να δείξει ότι είναι ένας δήθεν «ανοιχτός» οργανισμός, διατηρεί για το θεαθήναι επίσημη διεύθυνση στο διαδίκτυο, χωρίς όμως να μας δίνει και σαφείς ενδείξεις για το πως «αντιμετωπίζει» τα προβλήματα στα εθνικά μας θέματα.

Πληροφορίες για το πώς δρα το *Δίκτυο 21* μας δίνει *Το Βήμα*, όπου καταγγέλει ότι το *Δίκτυο 21* βομβαρδίζει με μηνύσεις και αγωγές πλήθος δημοσιογράφων, ζητώντας ως αποζημίωση υπέρογκα ποσά, όταν θεωρεί ότι δεν συμφωνούν με τις θέσεις της επί των εθνικών ζητημάτων, σε μια προσπάθεια να κυριαρχήσουν οι δικές της ακραίες θέσεις.⁷⁶⁴ Επιπλέον, σύμφωνα με την *Ελευθεροτυπία*, ήδη από τις πρώτες μέρες της οργάνωσης γίνεται φανερό ότι αυτή συνεχώς κινδυνολογεί και βλέπει παντού εχθρούς της πατρίδας μας,⁷⁶⁵ και σε άλλο άρθρο της *Ελευθεροτυπίας*, επιβεβαιώνεται ότι η οργάνωση συνεχώς καταθέτει μηνύσεις εναντίον δημοσιογράφων που εκφέρουν διαφορετική γνώμη από αυτήν ενώ αποκαλύπτεται ότι το *Δίκτυο 21*, έχει εμπλακεί ενεργά σε σοβαρά ζητήματα, συνεργαζόμενη τις επίσημες κρατικές αρχές, όπως στην υπόθεση της μεταφοράς του ηγέτη των Κούρδων Αμπτουλάχ Οτσαλάν το 1999 στην

⁷⁶³ στο ίδιο.

⁷⁶⁴ Σωμερίτης Ριχάρδος, *Για την ελευθερία του Τύπου*, *Το Βήμα*, 2 Ιουλίου 2000, http://tovima.dolnet.gr/print_article.php?e=B&f=12979&m=A62&aa=3, τελευταία είσοδος 31 Ιουλίου 2008.

⁷⁶⁵ *Ο Μακάρθι και το "Δίκτυο 21"*, όπ.π.

χώρα μας, μετά στην Κένυα και έπειτα η απαγωγή του από Τούρκος μυστικούς πράκτορες.⁷⁶⁶

Θεωρούμε αναγκαίο η οργάνωση αυτή να μελετηθεί λεπτομερώς και εί δυνατόν να γίνει επαφή με μέλη της από μια οργανωμένη και χρηματοδοτούμενη από επίσημο φορέα επιστημονική ομάδα (ώστε να καλύπτονται πλήρως νομικά και οικονομικά οι επιστήμονες), τόσο για το επιστημονικό ενδιαφέρον όσο και για τη διασφάλιση από δυσάρεστες «εκπλήξεις»!

2. Ακροδεξιό κόμμα του '90: η διάλυση της *ΕΠΕΝ*, η εμφάνιση του *Ελληνικού Μετώπου* και η *Πρώτη Γραμμή*.

Κατά το πρώτο μισό της δεκαετίας του 1990, η νοσταλγός του Απριλιανού καθεστώτος *ΕΠΕΝ*, θα υποστεί δύο ακόμα και εκλογικές συντριβές και θα αναγκαστεί να διαλυθεί. Συγκεκριμένα, συγκέντρωσε στις εθνικές εκλογές του 1993, ποσοστό κάτω του 1%, κάτι που επαναλήφθηκε και στις εκλογές του 1996.⁷⁶⁷ Παρ' όλα αυτά, όπως θα δούμε παρακάτω, τα μέλη της *ΕΠΕΝ* θα επανεμφανιστούν σε νέους ακροδεξιούς-φασιστικούς σχηματισμούς.

Παράλληλα, κατά το πρώτο μισό της δεκαετίας του 1990, θα κάνει την εμφάνισή του ένα νέο κόμμα της άκρας δεξιάς, το οποίο ουσιαστικά θα είναι το πρώτο ελληνικό ακροδεξιό κόμμα που όχι μόνο θα βάλει στο στόχαστρο του τους οικονομικούς μετανάστες που ζούν στη χώρα μας, αλλά θα καταστήσει τα ζητήματα γύρω από την μεταναστευτική πολιτική, κεντρικό θέμα στον λόγο του. Το κόμμα αυτό ήταν το *Ελληνικό Μέτωπο* που, σύμφωνα με την ιστοσελίδα της "πατριωτικής ηλεκτρονικής εφημερίδας" *Ελληνικές Γραμμές*, φερέφωνο τόσο του κόμματος *Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός* όσο και του *Ελληνικού Μετώπου*, ιδρύθηκε από τον Μάκη Βορίδη, το 1994, αλλά δραστηριοποιήθηκε μόλις το 1998.⁷⁶⁸ Σύμφωνα μάλιστα με την ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια *Βικιπαίδεια* (Wikipedia) αλλά και δημοσίευμα της *Καθημερινής*, στο κόμμα μετείχαν μέλη της νεοφασιστικής οργάνωσης *ΕΝΕΚ* και στελέχη της διαλυμένης πλέον *ΕΠΕΝ*.⁷⁶⁹

⁷⁶⁶ Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, *ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΙΚΕΣ ΝΕΟΥ ΤΥΠΟΥ-Οι εθνικές αγωγές ενός δικτύου, Ελευθεροτυπία*, 9 Ιανουαρίου 2000, <http://www.iospress.gr/ios2000/ios20000109b.htm>, τελευταία είσοδος 31 Ιουλίου 2008.

⁷⁶⁷ *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης-η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, όπ.π., σ. 518.

⁷⁶⁸ <http://www.e-grammes.gr/who.php>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

⁷⁶⁹ Καμπύλης Τάκης, *Χορεύοντας με τη σκληρή Ακροδεξιά... Η Καθημερινή*, 14 Οκτωβρίου 2007, σ. 10 και <http://el.wikipedia.org>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

Ποιός είναι όμως ο Μάκης Βορίδης; Ο Βορίδης προέρχεται από την *ΕΠΕΝ* καθώς έχει διατελέσει πρόεδρος της νεολαίας του κόμματος αυτού⁷⁷⁰ Επιπλέον, τον Μάρτιο του 1985, διαγράφηκε από τον σύλλογο των φοιτητών της Νομικής, λόγω της ακροδεξιάς του δράσης και μήνες αργότερα, με τη συνοδεία άλλων μελών της *ΕΠΕΝ*, επιτέθηκε σε Πανεπιστημιακό Τμήμα Νομικής με τσεκούρια και σιδερολοστούς.⁷⁷¹ Ο Μάκης Βορίδης εξέδιδε την εφημερίδα επίσης με την ονομασία *Ελληνικό Μέτωπο*, συνέχεια της οποίας αποτελεί η ηλεκτρονική εφημερίδα *Ελληνικές Γραμμές*.⁷⁷² Ιδεολογικοί άξονες της εφημερίδας αυτής είναι, όπως ανοιχτά παραδέχεται, ο «Ελληνικός Εθνικισμός» παράλληλα με την δημοκρατία, την ελεύθερη οικονομία και την εθνική αλληλεγγύη.⁷⁷³ Αυτό όμως που προκαλεί εντύπωση είναι το γεγονός ότι στο βιογραφικό σημείωμα του Βορίδη στις *Ελληνικές Γραμμές* αποκρύπτεται η συμμετοχή του στην *ΕΠΕΝ*,⁷⁷⁴ πιθανόν σε μια προσπάθεια να απομακρυνθεί για ψηφοθηρικούς λόγους, από το φιλοδικτατορικό παρελθόν του.

Σύμφωνα με τις *Ελληνικές Γραμμές*, το *Ελληνικό Μέτωπο* είναι ένα "πατριωτικό κόμμα" που αγωνίζεται ενάντια στην εθνική υποτέλεια της συμμόρφωσης στα ξένα συμφέροντα και επιδιώκει να δημιουργήσει ένα νέο δρόμο κατοχύρωσης της εθνικής μας κυριαρχίας η οποία με τη σειρά της θα οδηγήσει στην ελευθερία, στη δημιουργία και στην ανάπτυξη.⁷⁷⁵ Επίσης, σύμφωνα πάντα με την ίδια πηγή, το κόμμα του Βορίδη, αγωνίζεται κατά του πολιτικού κατεστημένου, κατά της ύπαρξης 1.500.000 λαθρομεταναστών στη χώρα μας, αγωνίζεται κατά της υποταγής μας στην Τουρκία και εναντιώνεται στον "αφελληνισμό" της εκπαίδευσης από τους Μαρξιστές και δηλώνει υπέρ της απελευθέρωσης της οικονομίας μας από το ξένο κεφάλαιο και εναντιώνεται στην ταπείνωση της Ορθοδοξίας.⁷⁷⁶

Επιπλέον, πληροφορίες για το *Ελληνικό Μέτωπο* αντλήσαμε από την *Ελληνική Εθνικιστική Διαδικτυακή Κοινότητα Κυναίγειρος*,⁷⁷⁷ η οποία μας παραπέμπει στις *Ελληνικές Γραμμές*. Σύμφωνα με το ιδεολογικό μανιφέστο του *Ελληνικού Μετώπου* που εντοπίσαμε στον *Κυναίγειρο*, στις πρώτες γραμμές του αναφέρεται ότι : "Η ιδεολογία του ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ είναι ο Ελληνικός Εθνικισμός" που "είναι

⁷⁷⁰ *Χορεύοντας με τη σκληρή Ακροδεξιά...*, όπ.π., σ. 10.

⁷⁷¹ στο ίδιο, σ. 10.

⁷⁷² <http://www.e-grammes.gr/who.php>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

⁷⁷³ στο ίδιο.

⁷⁷⁴ στο ίδιο.

⁷⁷⁵ στο ίδιο.

⁷⁷⁶ στο ίδιο.

⁷⁷⁷ <http://clubs.pathfinder.gr/kynaigeiros2>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

άρρηκτα συνδεδεμένος με την ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ των Ελλήνων και τον αγώνων για εθνική ολοκλήρωση του Ελληνισμού^{.778} Οι ρίζες του εθνικισμού του *Ελληνικού Μετώπου* είναι πολιτικές-ιστορικές και πνευματικές: "οι πολιτικές και ιστορικές ρίζες του Ελληνικού Εθνικισμού βρίσκονται στην Εθνεγερσία του 1821 και στους μετέπειτα αγώνες για την απελευθέρωση των υπόδουλων Ελλήνων" ενώ "οι πνευματικές ρίζες στη νεότερα ιστορία ξεκινούν από την Χάρτα του Ρήγα, συναντούν τον Ίωνα Δραγούμη και συνεχίζουν με μία αδιάσπαστη αλυσίδα πνευματικών ανθρώπων του τόπου μας που εξέφρασαν ο καθένας, με την δική του συμβολή, τις Ελληνικές Αξίες"^{.779} Επίσης, "το ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ πιστεύει στις Δυνάμεις του ΕΘΝΟΥΣ, της ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ, της ΕΡΓΑΣΙΑΣ και του ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ως ένα ενιαίο οργανικά σύνολο, ικανό να υπερασπισθεί τα δικαιώματα όλων των Ελλήνων, χωρίς διακρίσεις και περιορισμούς"^{.780}

Ακόμα, σύμφωνα με το ίδιο μανιφέστο, το *Ελληνικό Μέτωπο* υποστηρίζει ότι αγωνίζεται για την "προστασία των Ελλήνων εντός της Ελλάδος", ζητά την "αντιμετώπιση της τουρκικής απειλής" και την "οικοδόμηση ισχυρού εθνικού στρατού", υποστηρίζει τον νόμο και την τάξη και ζητά την επαναφορά της ποινής του θανάτου για τους εμπόρους ναρκωτικών, ζητά την άμεση απέλαση των λαθρομεταναστών, ζητά την κατάργηση ευρωπαϊκών συνθηκών όπως αυτή του Μάαστριχτ, ζητά να απαλλαχθεί η κατώτερη και μέση εκπαίδευση από το "αριστερό καθηγητικό κατεστημένο", υποστηρίζει θερμά τον πατριωτισμό ο οποίος "ταυτίζεται με την ελευθερία και τα ανθρώπινα δικαιώματα" και εναντιώνεται στον διεθνισμό ο οποίος έχει άμεση σχέση με την "καταπίεση της εθνικής ταυτότητας και την αποκοπή των δομών του Ανθρώπου με το έθνος, την ιστορία, τη γλώσσα, τη θρησκεία και τον πολιτισμό του", καταγγέλει "το διεθνιστικό πείραμα του κομμουνισμού που άφησε πίσω του εκατομμύρια νεκρούς και αφάνισε δεκάδες έθνη κάτι το οποίο "συνεχίζεται σήμερα από τη Νέα Αριστερά, που καταργεί τα σύνορα και καταδιώκει ξανά το εθνικό στοιχείο, στο όνομα μιας απροσδιόριστου πολυ-πολιτισμικής κοινωνίας"^{.781}

Από τα παραπάνω διαπιστώνουμε ότι το *Ελληνικό Μέτωπο*, ως ένα τυπικό κόμμα του ακροδεξιού χώρου, λαϊκίζοντας επιτίθεται κατά του κατεστημένου και κατά της παρουσίας των μεταναστών στη χώρα μας, τους οποίους όχι μόνο τους παρουσιάζει υπεράριθμους αλλά και αποκαλεί «λαθρομετανάστες», ένας όρος που

⁷⁷⁸ <http://clubs.pathfinder.gr/kynaigeiros2/307049>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

⁷⁷⁹ στο ίδιο.

⁷⁸⁰ στο ίδιο.

⁷⁸¹ στο ίδιο.

χρησιμοποιείται διαρκώς και αφοριστικά από την άκρα δεξιά για τους οικονομικούς μετανάστες, ακόμα και για τους πρόσφυγες. Ο λόγος του κόμματος είναι εμπλουτισμένος από συνωμοσιολογικά σενάρια περί αφελληνισμού της παιδείας μας από «εσωτερικούς» εχθρούς, έλεγχος και υποταγή της χώρας μας σε ξένα κέντρα, ενώ με την φράση «ταπείνωση της ορθοδοξίας» προφανώς θέλει να κολακέψει την ελληνική συντηρητική σκέψη και να ταυτίσει έμμεσα τον Έλληνα με τον Ορθόδοξο Χριστιανό. Επίσης, μια από τους πιο συνηθισμένους στόχους της ευρωπαϊκής άκρας δεξιάς είναι η Ευρώπη, οι Συνθήκες της και οι θεσμοί της και το *Ελληνικό Μέτωπο* δεν αποτελεί εξαίρεση. Η άκρα δεξιά φοβάται ότι με την ευρωπαϊκή ενοποίηση και ολοκλήρωση, θα μπει σε κίνδυνο η ύπαρξη των διαφορετικών και ξεχωριστών εθνικών ταυτοτήτων, ενώ η προσχώρηση σε αυτήν μη χριστιανικών χωρών, όπως για παράδειγμα η Τουρκία η οποία μάλιστα έχει και τεράστιο πληθυσμό, θα αλλοιώσει σημαντικά τον ευρωπαϊκό πολιτισμικό χαρακτήρα. Είναι ενδεικτικό το γεγονός ότι όλα ανεξαιρέτως τα ελληνικά ακροδεξιά κόμματα έχουν ιδιαίτερα εχθρική στάση απέναντι στην Τουρκία, όπως και ομοϊδέατες τους στην Ευρώπη που δεν τη θέλουν ως νέο μέλος στην ευρωπαϊκή οικογένεια, μια θέση που έχουν υιοθετήσει και δεξιές και κεντροδεξιές κυβερνήσεις (π.χ. κυβέρνηση Σαρκοζί στη Γαλλία).

Βέβαια, το *Ελληνικό Μέτωπο* όχι μόνο ταυτίστηκε με πολλές θέσεις ξένων ακροδεξιών κομμάτων και υιοθέτησε πρακτικές τους, αλλά είχε και επίσημες επαφές μαζί τους. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια *Βικιπαίδεια* (*Wikipedia*), τον Οκτώβριο του 1997, το *Ελληνικό Μέτωπο* διοργάνωσε *Ευρωπαϊκή Εθνικιστική Διάσκεψη*, στην οποία συμμετείχαν το γαλλικό ακροδεξιό κόμμα *Εθνικό Μέτωπο* με τον γενικό γραμματέα του Καρλ Λανγκ και τον ευρωβουλευτή του Ρασινέλ, καθώς και το ακροδεξιό *Φλαμανδικό Μπλόκ* (*Vlaams Blok*) με τον πρόεδρο του Frank Vanheke και το ισπανικό ακροδεξιό *Εθνικό Μέτωπο* (*Frente Nacional*)⁷⁸²

⁷⁸² Το *Frente Nacional* (*FN*) συγκροτήθηκε το 1986 γύρω από τον Μπλας Πινάρ με πρότυπο την εμπειρία του *Le Pen* με το *Front National* στη Γαλλία. Πρόκειται για ένα κίνημα νεοφασιστικής εμπνεύσεως που εξέφραζε το παραδοσιακό ρεύμα της ισπανικής άκρας δεξιάς, εχθρικό απέναντι σε κάθε ιδέα ιδεολογικής ανανέωσης. Ο Πινάρ αυτοπροβάλλονταν ως ένας από τους "τελευταίους σταυροφόρους της δεκαετίας του '30", πολεμώντας τον άθεο υλισμό. Στραμμένο προς το παρελθόν παρά προς τη σύγχρονη άκρα δεξιά, το *FN* δεν κατάφερε να συγκεντρώσει παρά μόνο μερικές εκατοντάδες μέλη. Στις ευρωεκλογές του 1989 συγκέντρωσε μόλις το 0,38% των ψήφων και το 1994 ουσιαστικά διαλύθηκε. Μέλη του, μαζί με στελέχη άλλων ακροδεξιών-νεοφασιστικών ισπανικών κομμάτων δημιούργησαν την *Εθνική Δημοκρατία* (*Democracia Nacional*), υιοθετώντας ένα εθνολαϊκιστικό πρόγραμμα (στο *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης-η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, ό.π., σ. 502-504).

με τον Κίκε Φαλκόν.⁷⁸³ Μάλιστα, σύμφωνα με δημοσίευμα της *Καθημερινής*, το γαλλικό *Εθνικό Μέτωπο*, στις 18 Οκτωβρίου του 1997, «αναγνώρισε» επισήμως το *Ελληνικό Μέτωπο*.⁷⁸⁴

Το κόμμα του Μάκη Βορίδη απέτυχε παταγωδώς σε όλες τις εκλογικές αναμετρήσεις στις οποίες συμμετείχε: στις δημοτικές εκλογές της Αθήνας του 1998 έλαβε ποσοστό 0,6% με υποψήφιο δήμαρχο για τον Δήμο των Αθηνών τον ίδιο τον Βορίδη και κεντρικό προεκλογικό σύνθημα “Κόκκινη κάρτα στους λαθρομετανάστες”,⁷⁸⁵ στις Ευρωεκλογές του 1999 έλαβε ποσοστό 0,12%, ενώ στις Εθνικές εκλογές του 2000 συνεργάστηκε με την *Πρώτη Γραμμή* του Πλεύρη, λαμβάνοντας ποσοστό 0,18%.⁷⁸⁶ Ποιά ήταν όμως η *Πρώτη Γραμμή*;

Το 1999, ο γνωστός μας Πλεύρης, ίδρυσε το νεοναζιστικό κόμμα *Πρώτη Γραμμή*, το οποίο συμμετείχε στις ευρωεκλογές του ίδιου έτους.⁷⁸⁷ Στις εθνικές εκλογές του 2000, η *Πρώτη Γραμμή* συγκέντρωσε ποσοστό μόλις 0,18%.⁷⁸⁸ Σύμφωνα με την διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια *Βικιπαίδεια (Wikipedia)*, στις ευρωεκλογές του 1999, υποψήφιος με την *Πρώτη Γραμμή* ήταν και ο επίσης γνωστός μας Μιχαλολιάκος.⁷⁸⁹ Από την ίδια πηγή πληροφορούμαστε ότι μετά τις εθνικές εκλογές του 2000, η *Πρώτη Γραμμή* διαλύθηκε και πολλά από τα μέλη της εντάχθηκαν στο κόμμα *Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός*, ενώ άλλα μέλη ίδρυσαν το κόμμα *Πατριωτική Συμμαχία*.⁷⁹⁰

3. Ακροδεξιά κόμματα του '00: ο Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός και η Πατριωτική Συμμαχία.

Το κόμμα *Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός (ΛΑ.Ο.Σ.)*, ιδρύθηκε το 2000, από τον πρώην βουλευτή της *Νέας Δημοκρατίας*, Γιώργο Καρατζαφέρη. Σύμφωνα με την προσωπική ιστοσελίδα του Καρατζαφέρη, ο αρχηγός του *ΛΑ.Ο.Σ.*, ουσιαστικά ξεκίνησε την ανάμειξή του στην πολιτική το 1980, όταν η *Νέα Δημοκρατία* του ανέθεσε την αρθογραφία της κομματικής εφημερίδας *Νέα Πορεία*.⁷⁹¹ Το 1990 δημιούργησε τον ραδιοφωνικό σταθμό *Radio City* και τον τηλεοπτικό σταθμό

⁷⁸³ <http://el.wikipedia.org>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

⁷⁸⁴ *Χορεύοντας με τη σκληρή Ακροδεξιά...*, όπ.π., σ. 10.

⁷⁸⁵ <http://el.wikipedia.org>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

⁷⁸⁶ <http://www.e-grammes.gr>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

⁷⁸⁷ *Ο ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ–Εισαγωγή στο φυλετικό μίσος*, όπ.π., σ. 317.

⁷⁸⁸ *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης–η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, όπ.π., σ. 518.

⁷⁸⁹ <http://el.wikipedia.org>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

⁷⁹⁰ στο ίδιο.

⁷⁹¹ <http://www.karatzafaris.gr>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

Telecity,⁷⁹² τον οποίο αργότερα μετονόμασε, ουσιαστικά μετέφρασε σε *Τηλεάστυ*, προφανώς επειδή είναι πιο «ελληνοπρεπές»! Ήταν υποψήφιος βουλευτής με τη *Νέα Δημοκρατία* στις εθνικές εκλογές του 1993, του 1996 και του 2000 και κατάφερε να εκλεγεί άνετα και στις τρεις.⁷⁹³ Το 2000 απομακρύνεται από τη *Νέα Δημοκρατία*, και την ίδια χρονιά, ιδρύει τον *Λαϊκό Ορθόδοξο Συναγερμό* και την εβδομαδιαία εφημερίδα *Α1*,⁷⁹⁴ που πωλείται σε όλη την Ελλάδα και είναι φερέφωνο του Καρατζαφέρη και του *Α.Α.Ο.Σ.*

Σύμφωνα με το καταστατικό του *Α.Α.Ο.Σ.*, που μπορεί εύκολα να δει κανείς στην επίσημη ιστοσελίδα του κόμματος,⁷⁹⁵ σκοπός του είναι «η ανάληψη της εξουσίας με δημοκρατικά και νόμιμα μέσα», ενώ μέλη του μπορούν να γίνουν «κάθε Έλληνας πολίτης ή Έλληνας το γένος χωρίς διακρίσεις». Όμως, η ταύτιση του *Α.Α.Ο.Σ.* με τον ακροδεξιό χώρο και η σύνδεσή του με νεοφασιστικά στοιχεία, δεν θ'αργήσει να γίνει οφθαλμοφανής, ακόμα και στους πλέον αφελείς.

Όταν ακόμα ο Καρατζαφέρης ήταν βουλευτής της *Νέας Δημοκρατίας* είχε δείξει τις διαθέσεις του κάνοντας δημόσια ανοίγματα στη νεοφασιστική – ακροδεξιά οργάνωση *Χρυσή Αυγή*.⁷⁹⁶ Συγκεκριμένα, στις 16 Ιανουαρίου 1998, σε εκπομπή του στο κανάλι *Telecity*, είχε υποστηρίξει ότι η *Νέα Δημοκρατία* θα έπρεπε να συνεργαστεί με την *Χρυσή Αυγή*, διότι η τελευταία ήταν «δεξιότερα» της *Νέας Δημοκρατίας*, άρα πιο κοντά της και επειδή είναι πιο δραστήρια από τη Νεολαία του *Νέας Δημοκρατίας*.⁷⁹⁷ Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι, εκτός από τον Καρατζαφέρη, και άλλοι βουλευτές της *Νέας Δημοκρατίας* εξέφραζαν ρατσιστικές και φασιστικές θέσεις, όπως για παράδειγμα ο βουλευτής Απόστολος Ανδρεουλάκος, γνωστός για το φιλοβασιλικό του φρόνημα, ο οποίος ζητούσε να σταλούν όλοι οι Αλβανοί λαθρομετανάστες στα ξερονήσια.⁷⁹⁸

Επιπλέον, ο Καρατζαφέρης, σε ομιλία του στις 28 Μαΐου 2002 στην Κόρινθο, ευθαρσώς δήλωσε : « Πρώτον, δεν είμαι Εβραίος. (...) Δεύτερον, δεν είμαι κομμουνιστής. (...) Τρίτον, δεν είμαι ομοφυλόφιλος». ⁷⁹⁹ Σύμφωνα με την *Ελευθεροτυπία*, ο Καρατζαφέρης ουκ ολίγες φορές μιλούσε για δήθεν εβραϊκές

⁷⁹² στο ίδιο.

⁷⁹³ στο ίδιο.

⁷⁹⁴ στο ίδιο.

⁷⁹⁵ <http://www.laos.gr>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

⁷⁹⁶ *Χορεύοντας με τη σκληρή Ακροδεξιά...*, όπ.π., σ. 10.

⁷⁹⁷ *Τα ξυρισμένα «μυαλά» του νεοφασισμού-Υπάρχουν παιχνίδια στα οποία κερδίζει όποιος βάλει περισσότερους Εβραίους σε φούρνους ή σε θαλάμους αερίων*, όπ.π..

⁷⁹⁸ στο ίδιο.

⁷⁹⁹ *Χορεύοντας με τη σκληρή Ακροδεξιά...*, όπ.π., σ. 10.

συνωμοσίες εις βάρος της πατρίδας μας καθώς και για Εβραίους Έλληνες πολιτικούς,⁸⁰⁰ χρησιμοποιώντας δηλαδή την εβραϊκή καταγωγή ως αρνητικό προσδιορισμό! Παράλληλα, μέσω του φερέφωνού του, της εφημερίδας *ΑΙ*, εμμέσως πλην σαφώς εξυμνούσε τη δικτατορία των συνταγματαρχών, περιγράφοντας με μελανά χρώματα την προδικτατορική περίοδο με την *ΕΔΑ*, την υπόθεση *ΑΣΠΙΔΑ* και τη *Δημοκρατική Νεολαία Λαμπράκη*.⁸⁰¹

Ακόμα και από τα στελέχη του *ΛΑ.Ο.Σ.*, μπορούμε να καταλάβουμε τι είδους κόμμα είναι το *ΛΑ.Ο.Σ.* και τι προσβεύει. Σε δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές, για νομαρχιακοί σύμβουλοι στην υπερνομαρχία Αθηνών, ήταν υποψήφιοι τέσσερα μέλη της *Χρυσής Αυγής* : Β. Κολιός, Μ. Παπαδημητρίου, Ν. Σκάντζος και Η. Παναγιώταρος,⁸⁰² κάτι που επιβεβαιώνει και ο *Ιός* της *Ελευθεροτυπίας*.⁸⁰³ Αξίζει να σημειωθεί ότι οι δε Κολιός και Παναγιώταρος, ήταν κατά το παρελθόν και υποψήφιοι με το ακροδεξιό κόμμα *Πατριωτική Συμμαχία* (με το οποίο θα ασχοληθούμε στη συνέχεια). Επίσης, σύμφωνα με την *Ελευθεροτυπία*, στους εκλογικούς συνδυασμούς του *ΛΑ.Ο.Σ.* συμμετείχαν τότε ο δημοσιογράφος της εθνικιστικής-ακροδεξιάς εφημερίδας *Στόχος*, Χρήστος Βίρλας και ο εκδότης Ιωάννης Σχοινάς, προερχόμενος από τον χώρο της *ΕΝΕΚ*.⁸⁰⁴

Ο Καρατζαφέρης για να διασκεδάσει τις εντυπώσεις, δήλωσε τότε ότι στον συνδυασμό συμπεριλαμβάνονταν δύο ομοφυλόφιλοι και ένας τσιγγάνος, προξενώντας έτσι την οξύτατη αντίδραση του προέδρου της *Χρυσής Αυγής*, Νίκου Μιχαλολιάκου, ο οποίος δεν μπορούσε να ανεχτεί στο πλευρό του «κίναιδους» και «γύφτους», όπως χαρακτηριστικά δήλωσε.⁸⁰⁵ Επίσης, ένα άλλο στέλεχος του *ΛΑ.Ο.Σ.* ήταν, σύμφωνα με την *Ελευθεροτυπία*, ο γνωστός μας Πλεύρης, ο οποίος εντάχθηκε στον *ΛΑ.Ο.Σ.* από την ίδρυσή του, ως «απλός μαχητής» και ιδεολογικός καθοδηγητής.⁸⁰⁶ Εντούτοις, ο Καρατζάφερης ως υποψήφιος Υπερνομάρχης Αθηνών και Πειραιώς στις δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές του 2002, κατάφερε να

⁸⁰⁰ Ο «*Ιός* της *Ελευθεροτυπίας*, «*Ο Αγών του!*», *Ελευθεροτυπία*, 20 Οκτωβρίου 2002, <http://www.iospress.gr/ios2002/ios20021020a.htm>, τελευταία είσοδος 31 Ιουλίου 2008.

⁸⁰¹ στο ίδιο..

⁸⁰² *Χορεύοντας με τη σκληρή Ακροδεξιά...*, όπ.π., σ. 10.

⁸⁰³ «*Ο Αγών του!*», όπ.π.

⁸⁰⁴ στο ίδιο.

⁸⁰⁵ *Χορεύοντας με τη σκληρή Ακροδεξιά...*, όπ.π., σ. 10.

⁸⁰⁶ Ο «*Ιός*» της *Ελευθεροτυπίας*, *Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΠΛΕΥΡΗ ΜΕ ΤΟΝ ΛΑΟΣ-Το μαύρο DVD*, *Ελευθεροτυπία*, 13 Ιανουαρίου 2008, <http://www.iospress.gr/ios2008/ios20080113.htm>, τελευταία είσοδος 4 Ιουνίου 2008.

συγκεντρώσει ποσοστό 14%,⁸⁰⁷ εκλέγοντας υποψηφίους του στο νομαρχιακό συμβούλιο παρά τις σοβαρές ενδείξεις ότι πρόκειται για ένα κόμμα στο οποίο στεγάζονται γνωστοί ακροδεξιοί και νεοφασίστες.

Σε παλαιότερη μελέτη μας για την άκρα δεξιά στη χώρα μας, στα πλαίσια του μαθήματος Κοινωνική Ένταξη των Μεταναστών του ΠΜΣ του Τμήματος Κοινωνιολογίας, για το ακαδημαϊκό έτος 2007-2008, υπό την επίβλεψη της Καθηγήτριας κ. Ανθοζωής Χάιδου, είχαμε εντοπίσει στην *Ελληνική Εθνικιστική Διαδικτυακή Κοινότητα Κυναίγειρος* την παλαιότερη *ιδεολογική προγραμματική πλατφόρμα* του κόμματος του *Α.Α.Ο.Σ.*⁸⁰⁸ καθώς και το πρόγραμμα του κόμματος για τις εθνικές εκλογές του 2004.⁸⁰⁹ Τα κείμενα αυτά σήμερα δεν υπάρχουν ούτε στον *Κυναίγειρο* ούτε στην επίσημη ιστοσελίδα του κόμματος, ίσως λόγω ανανέωσης τους, ίσως όμως και «διόρθωσης» τους τους, δηλαδή παρουσίαση πιο «ήπιων» και «εκλεπτυσμένων» θέσεων, για να αμβλυνθούν οι άσχημες εντυπώσεις που έχουν δημιουργηθεί σε πολλούς πολίτες για το κόμμα. Έτσι, θα χρησιμοποιήσουμε αποσπάσματα της παλαιότερης μελέτης μας, για να δούμε την ιδεολογική εξέλιξη του *Α.Α.Ο.Σ.*, αν αυτή υπάρχει.

Στην τότε ιδεολογική πλατφόρμα του *Α.Α.Ο.Σ.*, υπάρχει ένα απόσπασμα σύμφωνα με το οποίο “όσοι αλλοδαποί επιθυμούν να γίνουν μόνιμοι κάτοικοι και πολίτες της χώρας μας και εφ’όσον αυτό εξυπηρετεί τις ανάγκες της χώρας, θα πρέπει να υπηρετούν στον Ελληνικό Στρατό σε **επικουρικό σώμα** και μάλιστα με διπλή θητεία, προκειμένου να αποδείξουν τη δέσμευση τους στην Ελλάδα”, και συνεχίζει με θέσεις για πάταξη της λαθρομετανάστευσης μέσω εκσυγχρονισμού των λιμανιών και εγκατάστασης συστήματος ελέγχου της ναυσιπλοΐας, “πάταξη του αθέμιτου ανταγωνισμού που προκαλείται από παράνομους πλανόδιους μικροπωλητές (Πάγκοι Λαθρομεταναστών)”.⁸¹⁰ Στην ίδια ιστοσελίδα, φιλοξενείται και το *Πρόγραμμα για τις Εθνικές Εκλογές του 2004* του *Α.Α.Ο.Σ.*, στο οποίο οι λαθρομετανάστες παρουσιάζονται ως η “σοβαρότερη πληγή που ταλανίζει αυτή τη στιγμή την ελληνική κοινωνία”, καθώς δεχόμαστε λαθρομετανάστες από γειτονικές χώρες οι οποίες έχουν και εδαφικές διεκδικήσεις εις βάρος μας, απειλείται η ασφάλεια και η ακεραιότητα των παραμεθόριων περιοχών ενώ προτεινόμενα μέτρα είναι ότι για την παραμονή κάποιου λαθρομετανάστη “θα πρέπει να εγγυηθεί κάποιος Έλληνας πολίτης, ο οποίος

⁸⁰⁷ <http://www.karatzafaris.gr>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

⁸⁰⁸ <http://clubs.pathfinder.gr/kynaigeiros2/412120>, τελευταία είσοδος 23 Νοεμβρίου 2007.

⁸⁰⁹ στο ίδιο.

⁸¹⁰ στο ίδιο.

θα τιμωρείται επίσης για το αδίκημα στο οποίο υπέπεσε αυτός για τον οποίο εγγυήθηκε, "τα αδικήματα λαθρομεταναστών θα χαρακτηρίζονται ως **ιδιόνομα** (χωρίς εξαγορά ποινής και ελαφρύνσεις) και μετά την έκτιση της ποινής τους οι καταδικασθέντες θα απελαύνονται από τη χώρα" και, τέλος, "για την ανάπτυξη της υπαίθρου επιβάλλεται να ξαναδημιουργηθεί η αγροφυλακή ώστε οι αγρότες να νοιώθουν ασφάλεια και να μην είναι έρμαιοι των λαθρομεταναστών".⁸¹¹

Στις 5 Φεβρουαρίου 2004, ο τότε πρωθυπουργός και πρόεδρος του ΠΑ.ΣΟ.Κ., κ. Κώστας Σημίτης, απέστειλε επιστολή προς τον τότε πρόεδρο της Δημοκρατίας, κ. Κωνσταντίνο Στεφανόπουλο, ζητώντας τη διάλυση της Βουλής στις 11 Φεβρουαρίου, την προκήρυξη εκλογών στις 7 Μαρτίου και τη σύγκληση της νέας Βουλής στις 18 Μαρτίου⁸¹². Ο τότε πρόεδρος της Δημοκρατίας αποδέχθηκε το αίτημα της κυβέρνησης με απαντητική επιστολή με ημερομηνία 6 Φεβρουαρίου⁸¹³. Οι εκλογές γίνονται, αλλά το ΛΑ.Ο.Σ. δεν κατορθώνει να εισέλθει στο κοινοβούλιο. Στις εθνικές αυτές εκλογές, με το ΛΑ.Ο.Σ., ήταν υποψήφιος και ο Πλεύρης.⁸¹⁴

Στις 21 Απριλίου 2004, μέρα επετείου της εγκαθίδρυσης της δικτατορίας των συνταγματαρχών, ιδρύεται η *Πατριωτική Συμμαχία*.⁸¹⁵ Το κόμμα αυτό είναι, μεταξύ άλλων, προϊόν της συνεργασίας της φασιστικής οργάνωσης *Χρυσή Αυγή* και πρώην μελών του ΛΑ.Ο.Σ.⁸¹⁶ Κατά την διάρκεια της εορταστικής ατμόσφαιρας που επικρατούσε στο ξενοδοχείο *TITANIA*, όπου είχαν συγκεντρωθεί οι παραπάνω για την ίδρυση του κόμματος, διαβάστηκε μήνυμα του πραξικοπηματία Παττακού, ενώ την συμπάθεια και την στήριξη τους εξέφρασαν το μέλος της χουντικής *Επαναστατικής Επιτροπής* Ηλίας Παππάς, ο Γιάννης Σχοινάς της *ΕΝΕΚ*, ο πρώην αρχηγός της και πρώην ευρωβουλευτής της *ΕΠΕΝ* Σπυρίδων Ζουρνατζής, ενώ η *Χρυσή Αυγή* εκπροσωπήθηκε από τον Μιχαλολιάκο, τον γενικό γραμματέα της *Πατριωτικής Συμμαχίας* Δημήτρη Ζαφειρόπουλο και τον Βασίλη Κολιό.⁸¹⁷

Επίσης, στο πρώτο συνέδριο του κόμματος, που πραγματοποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 2004 στο ξενοδοχείο *President*, παρευρέθησαν στελέχη του *NPD*, του ναζιστικού κόμματος της Γερμανίας και της *Alternativa Sociale*, της ιταλικής

⁸¹¹ <http://clubs.pathfinder.gr/kynaigeiros2/412120>, τελευταία είσοδος 23 Νοεμβρίου 2007.

⁸¹² *Τα Πολιτικά Γεγονότα του 2004*, Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας-Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης, Αθήνα, 2005, σ. 28.

⁸¹³ στο ίδιο, σ. 28.

⁸¹⁴ *Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΠΛΕΥΡΗ ΜΕ ΤΟΝ ΛΑΟΣ-Το μαύρο DVD*, ό.π..

⁸¹⁵ *Το κλούβιο «αβγό του φιδιού»-Ο «Χάρτης» των φασιστικών και νεοναζιστικών ομάδων και οι σχέσεις τους με τις ομοειδείς ευρωπαϊκές οργανώσεις*, ό.π..

⁸¹⁶ στο ίδιο.

⁸¹⁷ στο ίδιο.

ακροδεξιάς.⁸¹⁸ Πάντως, παρά τις όποιες προσδοκίες της, η *Πατριωτική Συμμαχία* θα διαλυθεί τον Μάρτιο του 2007,⁸¹⁹ έχοντας επιζήσει μόλις τρία χρόνια, προφανώς επειδή οι οπαδοί του φασισμού και της Χούντας που συγκέντρωσε δεν μπορούσαν να «συγκινήσουν» κανένα ψηφοφόρο. Αρκεί κανείς να δει τα μέλη της και θα καταλάβει ότι έχει να κάνει με ένα, όχι απλώς ακροδεξιό, αλλά νεοφασιστικό κόμμα, με λάτρεις της δικτατορίας των συνταγματαρχών, εθνικιστές και ρατσιστές. Η *Πατριωτική Συμμαχία* επιβεβαιώνει την επιβίωση μέσω της ανακύκλωσης, πλήθους παλαιών στελεχών της χουντικής και μεταχουντικής περιόδου, τα οποία συνενώνονται σε νέους πολιτικούς σχηματισμούς στην προσπάθεια τους να κρατήσουν ζωντανό τον λόγο τους και τις θέσεις τους.

Εν τω μεταξύ, στις 13 Ιουνίου 2004, είχαν πραγματοποιηθεί οι εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο⁸²⁰. Σε αυτές, αναδείχθηκαν οι 24 νέοι ευρωβουλευτές που θα εκπροσωπούσαν τη χώρα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, αλλά η αποχή ήταν αρκετά μεγάλη, φτάνοντας στο 37%⁸²¹. Ο ΛΑ.Ο.Σ., κατορθώνει με ποσοστό 4,11% να εκλέξει έναν ευρωβουλευτή, τον πρόεδρο του Γιώργο Καρατζαφέρη⁸²². Σε δηλώσεις του, μετά την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων, ο Καρατζαφέρης δήλωσε ότι: "Το ΛΑΟΣ δεν είναι ακροδεξιό, αλλά βαθιά δημοκρατικό κόμμα", ευχαρίστησε τον "...ελληνικό δημοκρατικό λαό..." και υποσχέθηκε ότι θα προασπίζεται τα εθνικά συμφέροντα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, συνεργαζόμενος με όλες τις δυνάμεις⁸²³.

Ο Καρατζαφέρης, παρά τα λεγόμενα και τις πράξεις του, ουδέποτε παραδέχτηκε ότι είναι ακροδεξιός. Μάλιστα, έφτασε στο σημείο να απειλεί με ανοιχτά με μηνύσεις οποιονδήποτε θα τον χαρακτήριζε έτσι. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι μίλησε τον Δημοσιογραφικό Οργανισμό Λαμπράκη, επειδή ο δημοσιογράφος Βασίλης Χιώτης, σε άρθρο του στην εφημερίδα *Το Βήμα*, χαρακτήρισε τον πρόεδρο του ΛΑ.Ο.Σ. «ακροδεξιό».⁸²⁴

Την αντίδραση του Καρατζαφέρη μπορούμε να την «δικαιολογήσουμε», καθώς οι όροι όπως «ακροδεξιός», «φασίστας», «εθνικιστής» και «νεοφασίστας», είναι όροι αρνητικά φορτισμένοι, καθώς έχουν συνδεθεί με αγώνες κατά της δημοκρατίας και με εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Επιπλέον, το πολιτικό κόστος από την υιοθέτηση

⁸¹⁸ στο ίδιο.

⁸¹⁹ <http://el.wikipedia.org>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

⁸²⁰ *Τα Πολιτικά Γεγονότα του 2004*, ό.π., σ. 131.

⁸²¹ στο ίδιο, σ. 131.

⁸²² στο ίδιο, σ. 131.

⁸²³ στο ίδιο, σ. 132.

⁸²⁴ *Ο ΠΛΕΥΡΗΣ ΚΑΙΕΙ ΤΟΝ ΚΑΡΑΤΖΑΦΕΡΗ-Ολίγον ακροδεξιό!*, ό.π.

τέτοιων όρων, ενδέχεται να είναι αυξημένο. Όμως δεν επιτρέπεται ούτε να προσαρμόζουμε την ιστορία και την αλήθεια στα μέτρα μας, ούτε να πάψουμε να χρησιμοποιούμε επιστημονική ορολογία και συγκεκριμένα της πολιτικής επιστήμης, επειδή κάποιιοι αισθάνονται ότι θίγονται.

4. Η συμμαχία ΛΑ.Ο.Σ.-Ελληνικού Μετώπου, η είσοδος του ΛΑ.Ο.Σ. στη βουλή και η γραφική περίπτωση του Νέου Φασισμού.

Το 2005 επιτυγχάνεται η σύναψη μιας ανίερης συμμαχίας ακροδεξιών στην Ελλάδα. Το *Ελληνικό Μέτωπο*, που εν τω μεταξύ συνέχιζε να συμμετέχει σε εκλογές αναμετρήσεις πάντα με πενιχρά αποτελέσματα (στις Δημοτικές εκλογές του 2002 σε πέντε περιφέρειες με μέσο όρο 1,4% και τέλος στις Εθνικές εκλογές του 2004 με ποσοστό μόλις 0,1%)⁸²⁵ αποφάσισε, τον Μαΐο του 2005, στο δεύτερο συνέδριο του κόμματος, την αναστολή της λειτουργίας του και την ένταξη των μελών του στον ΛΑ.Ο.Σ.⁸²⁶ Τον Μάκη Βορίδη ακολούθησαν και υποψήφιοι βουλευτές του *Ελληνικού Μετώπου*, όπως ο Εμμανουήλ (Μάνος) Μείμαράκης, ο οποίος ήταν υποψήφιος με κόμμα του Βορίδη στις ευρωεκλογές του 2004.

Τον Σεπτέμβριο του 2007 πραγματοποιούνται εθνικές εκλογές και το ΛΑ.Ο.Σ. κατορθώνει να εισέλθει στη βουλή, καταλαμβάνοντας δέκα έδρες. Πρόκειται για ένα σταθμό στην ιστορία της άκρας δεξιάς καθώς για πρώτη φορά ένα «καθαρόαιμο» ελληνικό ακροδεξιό κόμμα πετυχαίνει την είσοδο του στο ελληνικό κοινοβούλιο και μάλιστα με την αξιόλογη δύναμη των δέκα βουλευτών.

Σύμφωνα με τη Διακήρυξη του ΛΑ.Ο.Σ. της 11^{ης} Αυγούστου 2007, την οποία εντοπίσαμε στην επίσημη ιστοσελίδα του κόμματος, το ΛΑ.Ο.Σ., στρέφεται ανοιχτά κατά του Ευρωσυντάγματος και ζητά να πραγματοποιούνται δημοψηφίσματα για σημαντικά ζητήματα, δηλώνει και ζητά τον σεβασμό στον πολιτισμό, στη γλώσσα, στην ιστορία κάθε έθνους, δηλώνει την εναντίωσή του σε κάθε μορφή μισαλλοδοξίας, ρατσισμού και αντισημιτισμού καθώς και τον σεβασμό του προς κάθε θρησκεία και κάθε έθνος, ζητά την οριοθέτηση της μετανάστευσης και την θέσπιση συγκεκριμένων κανόνων πάνω σε αυτό το ζήτημα, δηλώνει ότι αποδέχεται πλήρως τη συνταγματική νομιμότητα και την δημοκρατία, παίρνει θέση υπέρ της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, του πολιτισμού και του φυσικού περιβάλλοντος, και τέλος δηλώνει ότι αγκαλιάζει όλους τους Έλληνες ανεξαρτήτως κομματικής προέλευσης και

⁸²⁵ <http://www.e-grammes.gr>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

⁸²⁶ στο ίδιο.

εναντιώνεται σε κάθε μορφή φανατισμού, αλαζονείας και ολοκληρωτισμού καθώς και στους υπέρμαχους της παγκοσμιοποίησης και της νέας τάξης πραγμάτων.⁸²⁷

Από την Διακήρυξη αυτή συμπεραίνουμε ότι το *ΛΑ.Ο.Σ.* υιοθετεί πολλές από τις τυπικές θέσεις των σύγχρονων ακροδεξιών κομμάτων: έντονη επιφυλακτικότητα αν όχι εναντίωση στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στους θεσμούς της, πραγματοποίηση δημοψηφισμάτων για κάθε κρίσιμο, για την πορεία της χώρας, θέμα. σε μια προσπάθεια να «κολακέψει» έτσι τον λαό, περιορισμούς στη μετανάστευση, αποδοχή της δημοκρατικής νομιμότητας, επιχείρηση αυτοπροβολής ως ενός πολυσυλλεκτικού κόμματος προτάσσοντας και την κοινή εθνική καταγωγή των ψηφοφόρων, εχθρότητα και δαιμονοποίηση της παγκοσμιοποίησης και κάνει λόγο περί «νέας τάξης πραγμάτων», από την οποία κινδυνεύει η εθνική μας ταυτότητα και ο πολιτισμός μας. Επίσης, δηλώνεται ρητά ότι το *ΛΑ.Ο.Σ.* αντιτίθεται σε κάθε μορφή ρατσισμού, μισαλλοδοξίας και αντισημιτισμού και δηλώνει ότι σέβεται όλες τις θρησκείες και όλα τα έθνη.

Αλλά, όπως διαπιστώσαμε παραπάνω, οι θέσεις αυτές αναιρούνται από την «ποιότητα» των υποψηφίων του κόμματος και το παλαιότερες θέσεις του *ΛΑ.Ο.Σ.* που φιλοξενούνταν στην ιστοσελίδα του *Κυναίγειρου*, ενώ νέες αντιφάσεις και νέες αναιρέσεις γίνονται αντιληπτές και από στο Πρόγραμμα του *ΛΑ.Ο.Σ.* για τις εθνικές εκλογές του 2007, το οποίο θα εξετάσουμε αμέσως παρακάτω. Πριν όμως εξετάσουμε το Πρόγραμμα του *ΛΑ.Ο.Σ.* πρέπει να σημειώσουμε ότι τα στελέχη του, με πρώτους τον Μάκη Βορίδη και τον Θανάση Πλεύρη, αρνήθηκαν να υπογράψουν την Διακήρυξη και, φοβούμενος ο πρόεδρος του *ΛΑ.Ο.Σ.* ότι θα συγκεντρώσει λίγες υπογραφές, η Διακήρυξη εγκρίθηκε δια βοής.⁸²⁸

Σύμφωνα λοιπόν με το Πρόγραμμα του κόμματος που εντοπίσαμε στην επίσημη ιστοσελίδα του *ΛΑ.Ο.Σ.*, με ημερομηνία Αυγούστου του 2007, υπογεγραμμένο από τον Γιώργο Καρατζαφέρη, παραμονές των εκλογών, αναφέρεται ότι το *ΛΑ.Ο.Σ.* δημιουργήθηκε για να αποκατασταθεί η λαϊκή κυριαρχία και για να ανατραπεί το "σάπιο κατεστημένο" το οποίο καταδυναστεύει τη χώρα μας και την οδηγεί σταδιακά στον "αφελληνισμό" και στην "υποδούλωση".⁸²⁹ Το *ΛΑ.Ο.Σ.* ζητά την άμεση

⁸²⁷ http://www.laos.gr/D-11_August.pdf, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

⁸²⁸ Μανη Μαρίνα, *Χέρι χέρι με τον Μεταξά, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 14 Οκτωβρίου 2007, σ. 24

⁸²⁹ http://www.laos.gr/PROGRAM_LAOS.pdf, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

ανατροπή του διπολικού συστήματος και δηλώνει ότι είναι ένα κόμμα δημοκρατικό, που σέβεται και αγνώνει τις ατομικές ελευθερίες και τα ανθρώπινα δικαιώματα.⁸³⁰

Παράλληλα, αυτοπροσδιορίζεται ως ένα "ορθόδοξα λαϊκό κόμμα", που δεν είναι λαϊκιστικό και έχει ως στόχο του να προστατέψει όλους τους μη προνομιούχους Έλληνες, υπενθυμίζοντας διαρκώς ότι η ονομασία του κόμματος είναι "Λαός" και όχι "Λάος".⁸³¹ Επίσης, το *Α.Α.Ο.Σ.*, είναι κόμμα "ανθρωποκεντρικό", δηλαδή υποστηρίζει την εφευρετικότητα, την εργατικότητα και το επιχειρηματικό πνεύμα παράλληλα με τον σεβασμό των μη προνομιούχων, ένα κόμμα "εκσυγχρονιστικό" που αντιμάχεται την διαφθορά, την αναξιοκρατία, την οικογενειοκρατία και την παραοικονομία, είναι κόμμα "ελληνοκεντρικό" που προασπίζεται την ελληνική παιδεία, την ελληνική κουλτούρα και τις αξίες.⁸³²

Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα πάντα με το Πρόγραμμα του Αυγούστου του 2007, το *Α.Α.Ο.Σ.* δεν είναι κόμμα "αντι-μερικανικό" χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η Ελλάδα θα υποτάσσεται διαρκώς στις επιθυμίες των ΗΠΑ, δεν είναι κόμμα "αντι-ευρωπαϊκό" χωρίς αυτό να σημαίνει ότι θα δεχτεί την εκχώρηση της εθνικής μας κυριαρχίας, δεν είναι κόμμα "εθνικιστικό" αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι θα δεχτεί την απαξίωση της προσφοράς του ελληνικού πολιτισμού στην ανθρωπότητα, δεν είναι κόμμα "ακροδεξιό" αλλά πρέπει να τονιστεί η κατάρρευση του κομμουνισμού και τα προβλήματα που δημιούργησε όπου αυτός επιβλήθηκε, δεν είναι κόμμα "ρατσιστικό" αλλά δεν πρέπει να υποβαθμίζονται τα προβλήματα που προκύπτουν από τους λαθρομετανάστες, δεν είναι κόμμα "θρησκευτικό-φονταμενταλιστικό" αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να παραβλέπουμε ότι ο Ορθόδοξος Χριστιανισμός είναι η επικρατούσα θρησκεία.⁸³³

Το *Α.Α.Ο.Σ.* καταγγέλει την ύπαρξη διαφθοράς και διαπλοκής στη χώρα μας, θεωρεί ότι η χώρα μας έχει μετατραπεί σε "ξέφραγο αμπέλι" από την ανεξέλεγκτη είσοδο των πολυεθνικών εταιρειών και των μεταναστών, οι οποίοι προκαλούν την ανεργία και την φτώχεια στην Ελλάδα και κάνει λόγο για εξάρτηση της χώρας μας από τις ΗΠΑ και για την ύπαρξη οικογενειοκρατίας.⁸³⁴ Επίσης, το *Α.Α.Ο.Σ.* ζητά να διασφαλιστεί η εθνική μας ανεξαρτησία και κυριαρχία, να δοθούν ίσες ευκαιρίες σε όλους και να επικρατήσει η ισονομία, η ισοτιμία και η κοινωνική δικαιοσύνη, ζητά

⁸³⁰ στο ίδιο.

⁸³¹ στο ίδιο.

⁸³² στο ίδιο.

⁸³³ στο ίδιο.

⁸³⁴ στο ίδιο.

την στήριξη της τρίτης ηλικίας, της μητρότητας και της οικογένειας, για να είμαστε σίγουροι ότι θα υπάρχουν Έλληνες και το μέλλον.⁸³⁵

Ειδικά όσον αφορά τους μετανάστες και τις άλλες μειονότητες στη χώρα μας, το ΛΑ.Ο.Σ. θεωρεί ότι: **1.** όσοι μετανάστες επιθυμούν να γίνουν πολίτες θα πρέπει πρώτα να υπηρετήσουν την στρατιωτική τους θητεία, **2.** πρέπει οι μετανάστες να πληρώνουν φόρους χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι έτσι θα εξασφαλίζεται η νομιμοποίηση τους, **3.** πρέπει όλοι οι Έλληνες πριν αναθέσουν οποιαδήποτε έκτακτη εργασία (π.χ. βάψιμο σπιτιού) να σκεφτούν πρώτα αν αυτός που θα κερδίσει θα είναι Έλληνας, μετανάστης ή κάποιος άλλος σε ξένη χώρα, **4.** πρέπει να εφαρμοστεί αυστηρή μεταναστευτική πολιτική και να μην χρησιμοποιηθεί ο πληθυσμός των μεταναστών για την κάλυψη του δημογραφικού μας προβλήματος διότι έτσι θα αλλοιωθεί ο ελληνικός πληθυσμός και η πολιτιστική μας ταυτότητα, **6.** αν συνεχιστεί η τωρινή μεταναστευτική πολιτική, οι Έλληνες το έτος 2050 θα είναι μειοψηφία στη χώρα τους, **7.** στην χώρα μας παρατηρείται εισαγόμενη εγκληματικότητα που έχει άμεση σχέση με τον μεγάλο αριθμό παράνομων μεταναστών, **8.** ο πληθυσμός των μουσουλμάνων της Θράκης θα πρέπει να είναι τόσος όσο ο αντίστοιχος πληθυσμός των ορθόδοξων χριστιανών της Ύμβρου, της Τενέδου και της Κωνσταντινούπολης, **9.** το ελληνικό κράτος βοηθά σε υπερβολικό βαθμό του Αθίγγανους και τους μουσουλμάνους, με αποτέλεσμα αυτές οι δύο ομάδες να μην χρειάζεται καν να δουλεύουν, την ίδια στιγμή που η ελληνική οικογένεια υποφέρει.⁸³⁶ Τέλος, σε κείμενο υπό τον τίτλο *Τα Ντοκουμέντα της Ντροπής*, το οποίο μπορεί να αναγνώσει όποιος επιθυμεί στην ιστοσελίδα του ΛΑ.Ο.Σ., το κόμμα αυτό κατηγορεί εμμέσως πλην σαφώς την ανθελληνική στάση των ελλήνων ευρωβουλευτών των άλλων κομμάτων επειδή ψήφισαν υπέρ της παροχής δικαιώματος ψήφου στους μετανάστες και επιτρέπουν να βάλονται τα εθνικά μας συμφέροντα όσον αφορά την Μακεδονία, το Αιγαίο κλπ.⁸³⁷

Πίσω στο Πρόγραμμα της 11^{ης} Αυγούστου του 2007 του ΛΑ.Ο.Σ., το κόμμα πέφτει σε αντιφάσεις καθώς εμφανίζεται να υποστηρίζει την απρόσκοπτη φοίτηση των ξένων μαθητών σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης και ζητά να προωθηθεί η διαπολιτισμική εκπαίδευση.⁸³⁸ Σύντομα, όμως θα επανέρθει στις ξενοφοβικές θέσεις του και στην υιοθέτηση πολιτικής αποκλεισμού, καθώς στον τομέα της υγείας, αφού πρώτα ζητά την θεσμοθέτηση ηλεκτρονικής κάρτας υγείας για πιο άμεση και πιο

⁸³⁵ στο ίδιο.

⁸³⁶ στο ίδιο.

⁸³⁷ <http://www.laos.gr>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

⁸³⁸ http://www.laos.gr/PROGRAM_LAOS.pdf, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.

αποτελεσματική προστασία της υγείας των πολιτών, επισημαίνει ότι η κάρτα αυτή θα πρέπει να δίνεται μόνο στους "νόμιμους" κατοίκους.⁸³⁹ Τέλος, για πολλοστή φορά ταυτίζει την ιδιότητα του Έλληνα με αυτή του Ορθόδοξου Χριστιανού καθώς στο Πρόγραμμα του Αυγούστου του 2007 αναφέρεται ξανά ότι ο ορθόδοξος χριστιανισμός είναι η επικρατούσα θρησκεία, αναφέροντας παράλληλα την σύμπλευση Ελληνισμού και Χριστιανισμού επί αιώνες και την ανάγκη αναγνώρισης των εθνικών αγώνων της Εκκλησίας.⁸⁴⁰

Μελετώντας το Πρόγραμμα της 11^{ης} Αυγούστου του 2007 του *Α.Α.Ο.Σ.* καταλήξαμε σε ορισμένα συμπεράσματα. Το *Α.Α.Ο.Σ.* γνωρίζει πολύ καλά ποιές είναι οι κατηγορίες που του προσάπτουν και που στηρίζονται οι αντίπαλοί του για να το χαρακτηρίζουν "ακροδεξιό" κόμμα. Σπεύδει έτσι να τονίσει ότι δεν είναι ούτε αντιαμερικανοί, ούτε αντιευρωπαϊστές, ούτε εθνικιστές, ούτε ρατσιστές, ούτε φονταμενταλιστές, ούτε αντιδημοκράτες, ούτε λαϊκιστές, όλοι δηλαδή εκείνοι οι προσδιορισμοί ενός σύγχρονου ακροδεξιού κόμματος. Ουσιαστικά όμως το ίδιο το κόμμα αναιρεί τον ίδιο του τον εαυτό και αποδεικνύεται περίτρανα ο ακροδεξιός χαρακτηράς του.

Καταρχήν, υποστηρίζει ότι δεν είναι λαϊκιστές, αλλά συνεχώς κάνει επίκληση στο συναίσθημα του λαού και προσπαθεί να ταυτιστεί μαζί του, με φτηνά λαϊκιστικά επιχειρήματα όπως το ίδιο το όνομα του κόμματος. Επίσης, καταγγέλλει συνεχώς το κατεστημένο που έχει φέρει τη χώρα στο χείλος της καταστροφής, αναφέρεται διαρκώς στους μη προνομιούχους, υπόσχεται τα πάντα στους πάντες, ομολογεί διαρκώς την πίστη του προς την Ανατολική Ορθόδοξη Εκκλησία επιχειρώντας να κολακέψει το θρησκευτικό συναίσθημα των Ελλήνων και τονίζει ότι για τα προβλήματα των Ελλήνων φταίει το απροσδιόριστο κατεστημένο, οι μετανάστες, οι ΗΠΑ και οι γειτονικές μας χώρες.

Δεύτερον το *Α.Α.Ο.Σ.* υποστηρίζει ότι δεν είναι ούτε ρατσιστές, ούτε εθνικιστές, ούτε φονταμενταλιστές. Πράγματι, από το Πρόγραμμα του *Α.Α.Ο.Σ.* δεν προκύπτουν στοιχεία στα οποία μπορούμε να στηριχτούμε για να τους κατηγορήσουμε ως ρατσιστές, καθώς δεν αναπτύσσει θεωρίες φυλετικών ή πολιτισμικών ανισοτήτων. Είναι όμως ένα κόμμα βαθιά ξενοφοβικό. Θεωρεί τους μετανάστες πηγή πλήθους κοινωνικών προβλημάτων όπως ανεργία, φτώχεια, εγκληματικότητα και σοβαρή απειλή για την εθνική συνοχή και τη διαφύλαξη της εθνικής μας ταυτότητας και του

⁸³⁹ στο ίδιο.

⁸⁴⁰ στο ίδιο.

πολιτισμού, ακόμα και για την ύπαρξη της Ελλάδας καθεαυτής! Γι' αυτό προτείνει μια πολιτική αποκλεισμού για τους μετανάστες ζητώντας εφαρμογή αυστηρής μεταναστευτικής πολιτικής και σειρά περιορισμών για την μόνιμη εγκατάσταση στη χώρα μας, αναγκαστική στράτευση και επιβολή φορολογίας στους μετανάστες χωρίς να αυτό να σημαίνει ότι θα "νομιμοποιηθούν", αποκλεισμό από την παροχή υπηρεσιών υγείας και από την εργασία, προτείνοντας στους Έλληνες να «προσέξουν» ποίος κερδίζει από την αναθέση των έκτακτων-βαριών εργασιών (πχ. Βάψιμο σπιτιού).

Εδώ το *ΛΑ.Ο.Σ.* αυτοπαγιδεύεται καθώς εμμέσως ομολογεί κάτι που όλοι ανεξαιρέτως γνωρίζουμε: ότι η συντριπτική πλειοψηφία των μεταναστών στη χώρα μας απασχολούνται σε βαριές ή (και) ανθυγιεινές εργασίες (κατασκευή, καθαρισμός, αναικαινιση και συντήρηση κτιρίων και δημοσίων υποδομών, χωματουργικές, κηπευτικές, αγροτικές και κτηνοτροφικές εργασίες, φύλαξη και φροντίδα ηλικιωμένων ανθρώπων και μικρών παιδιών), εργασίες που οι «αυτόχθονες» Έλληνες αντιμετωπίζουν με απαξιωτικό τρόπο, καθώς τις θεωρούν εργασίες «ταπεινωτικές», «καταναγκαστικές», «αγγαρείες», δουλειές «φτωχών» και «μεταναστών», φτάνοντας σακόμα και στο σημείο να ταυτίζουν εθνικές ταυτότητες και φυλές με συγκεκριμένες εργασίες ή υπηρεσίες (π.χ. Φιλιππινέζα-οικιακή βοηθός, Πακιστανός-πλανόδιος μικροπωλητής, Ρωσίδα-εκδιδόμενη ή χορεύτρια σε Strip club, μαύρος-πωλητής παράνομων μουσικών δίσκων και ταινιών κλπ.). Με άλλα λόγια, το *ΛΑ.Ο.Σ.* προτείνει στους Έλληνες να αναθέτουν τις "έκτακτες" εργασίες πρωτίστως σε Έλληνες, ομολογώντας εμμέσως την ίδια στιγμή ότι η συντριπτική πλειοψηφία των μεταναστών απασχολείται σε τέτοιου είδους εργασίες. Κατά πάσα πιθανότητα, το *ΛΑ.Ο.Σ.* στηρίζεται σε ένα πολύ γνωστό ελληνικό «παράδοξο»: οι Έλληνες κατηγορούν τους μετανάστες ότι τους «παίρνουν τις δουλειές», δουλειές όμως που οι ίδιοι οι Έλληνες αντιμετωπίζουν απαξιωτικά και δεν θέλουν σε καμία περίπτωση να αναλάβουν! Μετά από όλα αυτά, η αναφορά στην απρόσκοπτη ένταξη των ξένων μαθητών σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και η προώθηση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, μόνο κλαυσίγελο μπορούν να προξενήσουν.

Όσον αφορά τώρα τους Μουσουλμάνους και τους Αθίγγανους, θεωρώντας ότι τους έχουν παραχωρηθεί τόσα προνόμια που δεν χρειάζεται καν να δουλέψουν, ενώ οι ελληνικές οικογένειες υποφέρουν, εμμέσως πλην σαφώς τους χαρακτηρίζει ως «άχρηστους» πολίτες που δεν προσφέρουν τίποτα στη χώρα καθώς και οκνηρούς που ζούν εις βάρος των άλλων Ελλήνων. Ειδικά για τους Μουσουλμάνους,

υποστηρίζοντας ότι ο πληθυσμός τους στην Θράκη πρέπει να είναι τόσος όσος αυτός των νήσων Ίμβρου και Τενέδου και της Κωνσταντινούπολης που βρίσκονται στην τουρκική επικράτεια, εφόσον γνωρίζουμε ότι ο πληθυσμός τους είναι πολλαπλάσιος απ' αυτόν των ορθοδόξων της Ίμβρου, της Τενέδου και της Κωνσταντινούπολης, ουσιαστικά ζητά την άμεση απέλασή τους και προφανώς τους θεωρεί μη-Έλληνες! Η αντίληψη αυτή στηρίζεται εντός του Προγράμματος και στην συνεχή ταύτιση της ορθόδοξης χριστιανικής ταυτότητας με την ελληνική εθνική ταυτότητα, μέσω των επαναλαμβανόμενων αναφορών του ορθόδοξου χριστιανισμού ως επικρατούσα θρησκεία της χώρας μας, των αναφορών στην μακρά κοινή πορεία ορθοδοξίας και ελληνισμού και στους εθνικούς αγώνες της Εκκλησίας, καθώς και στην –μάλλον αναμενόμενη- απουσία πρότασης για διαχωρισμό κράτους και εκκλησίας.

Ακόμα, το ΛΑ.Ο.Σ. αυτοπροσδιορίζεται ως κόμμα “εκσυγχρονιστικό” και “ανθρωποκεντρικό”. Πόσο ανθρωποκεντρικό, πόσο εκσυγχρονιστικό, πόσο σύγχρονες αντιλήψεις μπορεί να έχει ένα κόμμα όταν, εν έτει 2007, σε μια ανεπτυγμένη δυτική χώρα, μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο πρόγραμμα του κάνει λόγο για “επικρατούσα” θρησκεία, αναφέρεται στην κατάρρευση του κομμουνισμού λες και είμαστε στις ΗΠΑ του Ψυχρού Πολέμου, αντιμετωπίζει τις μειονότητες ως πολίτες τρίτης και τέταρτης κατηγορίας, αν όχι ως εχθρούς του έθνους; Επίσης, πως είναι δυνατόν να μην είναι κόμμα “αντι-αμερικανικό” και “αντι-ευρωπαϊκό”, όταν αναφέρει ουσιαστικά στο πρόγραμμά του ότι είμαστε υποτελείς στις ΗΠΑ, ότι πράττουμε ό,τι αυτές μας προστάζουν, ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση ταυτίζεται εμμέσως με την “εκχώρηση” της εθνικής μας κυριαρχίας και με την “απαξίωση” του ελληνικού πολιτισμού;

Βέβαια, οι αντιφάσεις στον ιδεολογικό-πολιτικό λόγο και ο λαϊκισμός του ΛΑ.Ο.Σ. στα όρια του γελοίου, δεν ξεκίνησαν ούτε σταμάτησαν στο Πρόγραμμα και στη Διακήρυξη του κόμματος, τον Αυγούστο του 2007, ούτε και αναδύονται μόνο από αυτά τα δύο κείμενα. Για παράδειγμα, παραμονές των εθνικών εκλογών του 2007, ο Καρατζαφέρης προχωρεί σε ένα ακόμα παραλήρημα λαϊκισμού, λέγοντας ότι ο αντίπαλός του “στις εκλογές θα είναι η οικογενειοκρατία και το τραπεζικό κατεστημένο”, υποστηρίζοντας ότι “οι ελληνικές τράπεζες είναι οι πιο κερδοφόρες στην ευρωζώνη την ώρα που οι Έλληνες κατατάσσονται στους φτωχότερους Ευρωπαίους” και συνεχίζει λέγοντας “με ενοχλεί να ξέρω ότι κάθε χρόνο πωλούνται χίλιες Πόρσε στην Ελλάδα, Θα τους βρώ αυτούς τους ιδιοκτήτες και θα τους

ξεμπροστιάσω”.⁸⁴¹ Επίσης, υποστήριζε ότι η *Νέα Δημοκρατία* προσπαθεί να του κλέψει τους υποψήφιους βουλευτές του “χρησιμοποιώντας πρακτικές από την προχουντική περίοδο” και επικαλούνταν μετρήσεις σύμφωνα με τις οποίες το *ΛΑ.Ο.Σ.* είχε μεγάλη διείσδυση στην αριστερά, κάνοντας μεγάλο άνοιγμα ακόμα και στην άκρα αριστερά και τους φίλα προσκείμενους της οργάνωσης 17 Νοέμβρη, λέγοντας ότι “Αποκρούω το αίμα, τα 45άρια, τα μπαζούκας, τα εγκλήματά τους. Στέκομαι όμως στα κείμενα των προκηρύξεων και μπορώ να έχω κάποια μέσα στο πρόγραμμα μου”.⁸⁴²

Ακόμα, την ίδια περίοδο, συναντήθηκε με τον μακαριστό Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και Πάσης Ελλάδος, κ.κ. Χριστόδουλο, στην γαλλική πρεσβεία, όπου ακούστηκε να λέει ο Αρχιεπίσκοπος απευθυνόμενο στον πρόεδρο του *ΛΑ.Ο.Σ.* ότι “Παρακολούθησα τις τελευταίες ομιλίες σου στο ευρωκοινοβούλιο και η φλόγα που βγάζεις για την πατρίδα με κάνει υπερήφανο. Πιστεύω ότι απηχεί τις απόψεις του ελληνικού λαού”.⁸⁴³ Τέτοιες ενέργειες και τέτοιου είδους δηλώσεις, παίζουν μεγάλο ρόλο στην εκλογική πορεία ενός υποψήφιου στην Ελλάδα, καθώς, ακόμα και σήμερα, ο «Έλληνας» συνεχίζει να ταυτίζεται με τον «ορθόδοξο χριστιανό» και έτσι, πολιτικοί και κληρικοί, «ανταλλάζουν» δύναμη, νομιμοποιώντας οι πρώτοι την παρέμβαση των δευτέρων στην πολιτική ζωή του τόπου, ενώ ταυτόχρονα οι δεύτεροι δημιουργούν μια σταθερή δεξαμενή ψηφοφόρων για τους πρώτους.

Ο Καρατζαφέρης έχει επενδύσει πολλά στην Ελλαδική Εκκλησία, για να παραμένει ζωντανός στο πολιτικό παιχνίδι και τελικά, να καταφέρει να εισέλθει ξανά στη βουλή. Από το κανάλι που ελέγχει ο ίδιος, το *THΛEΑΣTY*, προβάλλονταν με κάθε ευκαιρία επισκέψεις του σε μοναστήρια και ορθόδοξους ναούς ανά την Ελλάδα, οι συναντήσεις του με τον Αρχιεπίσκοπο και άλλους ιεράρχες, ακόμα και στιγμιότυπα από εκκλησιασμό του και μετάληψη των Αχράντων Μυστηρίων! Σαν να μην έφτανε η συνεχής προβολή της θρησκευτικής του ταυτότητας, που καθόλου δεν θα πρέπει να απασχολεί έναν πολίτη με στοιχειώδη λογική και δημοκρατικό φρόνημα, από το κανάλι *THΛEΑΣTY*, είχε διοργανωθεί εκστρατεία ενίσχυσης ιεράς μονής, την ίδια στιγμή, όπως υποστηρίζονταν στην εν λόγω εκστρατεία, που τα τζαμιά των μουσουλμάνων πλήθαιναν γύρω μας! Η ξενοφοβία, η μισαλλοδοξία και η

⁸⁴¹ Γιαννακά Σοφία, *ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΛΑΟΣ* «Εγώ δεν είμαι από σατέν», *Το Βήμα*, 3 Ιουνίου 2007, σ. Α22.

⁸⁴² στο ίδιο, σ. 23.

⁸⁴³ στο ίδιο, σ. 23.

εκμετάλλευση της πλήρους άγνοιας του πληθυσμού, συναντιούνται για μια ακόμα φορά στον ακροδεξιό λόγο.

Τον Αύγουστο του 2007, είχαν ήδη κατατεθεί 29 δηλώσεις κομμάτων και συνδυασμών κομμάτων για να συμμετάσχουν στις επικείμενες εθνικές εκλογές, ανάμεσα στα οποία, εκτός από το *ΛΑ.Ο.Σ*, βρίσκεται και το κόμμα *Νέος Φασισμός*.⁸⁴⁴ Ο ηγέτης του, Αθανάσιος Δασκαλόπουλος, μετά τις εκλογές, διεκδίκησε την αναγνώριση του κόμματός του, καθώς ο Άρειος Πάγος δεν ενέκρινε το έμβλημα του κόμματος και δεν το ανακήρυξε.⁸⁴⁵ Στην ένστασή του κατά της μής εγκρίσεως του εμβλήματος του κόμματος του, ο Δασκαλόπουλος υποστήριξε ότι η Ελλάδα κυβερνήθηκε κατά το παρελθόν από πολλά όμοια καθεστώτα όπως αυτά του Παγκάλου, του Μεταξά, ακόμα και του Πεισίστρατου και επομένως, το φασιστικό καθεστώς είχε επιβληθεί μόνιμα στη χώρα και ο τίτλος του κόμματος δεν προσκρούει σε τίποτα.⁸⁴⁶ Σε μια ακόμα τραγελαφική προσπάθεια να «νομιμοποιήσει» τα πιστεύω του και το όνομα του κόμματος του, ο Δασκαλόπουλος υποστήριξε ότι ο Καραμανλής, όταν επέστρεψε στην Ελλάδα κατά τη μεταπολίτευση, στέκονταν με σεβασμό απέναντι στον Γκιζίκη, τότε Πρόεδρο της Δημοκρατίας.⁸⁴⁷ Ο *Νέος Φασισμός*, είχε επιχειρήσει να συμμετάσχει και στις εθνικές εκλογές του 2004 υπό την ονομασία *Νέα Δικτατορία* αλλά ο Άρειος Πάγος απαγόρευσε την χρήση του ονόματος αυτού.⁸⁴⁸

Αφήνουμε πίσω το γραφικό και ασήμαντο κόμμα του *Νέου Φασισμού*, και επιστρέφουμε στον *ΛΑ.Ο.Σ*. Τον Σεπτέμβριο του 2007, γίνονται οι εθνικές εκλογές και το ξενοφοβικό, ρατσιστικό, μισαλλόδοξο και εθνικιστικό *ΛΑ.Ο.Σ.*, εισέρχεται στο κοινοβούλιο με δέκα βουλευτές. Από τα γραφεία του κόμματος στο Παγκράτι, ο Καρατζαφέρης ευχαρίστησε τους πολίτες για την ψήφο τους και –πιστός στην λαϊκιστική τακτική– δήλωσε : “Ο κύριος ρόλος μας θα είναι να παραμείνει η Ελλάδα στους Έλληνες”.⁸⁴⁹

⁸⁴⁴ *2007 Πολιτικά Γεγονότα*, Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας–Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης, Αθήνα, 2008, σ. 312.

⁸⁴⁵ Τσιμπούκης Π., *Ο Πεισίστρατος, ο Μεταξάς και ο «Νέος Φασισμός»*, *Το Βήμα*, 14 Οκτωβρίου 2007, σ. Α45.

⁸⁴⁶ στο ίδιο, σ. 45.

⁸⁴⁷ στο ίδιο, σ. 45.

⁸⁴⁸ Κόλλια Ελευθερία, *Οι «λοιποί» των εκλογών-Τι είναι το ΑΚΥΡΟ, τι κάνει ο κ. Λεβέντης και ποιο κόμμα θεωρεί υποψήφιους βουλευτές του όλους τους έλληνες εκλογείς*, *Το Βήμα*, 9 Σεπτεμβρίου 2007, http://tovima.dolnet.gr/print_article.php?e=B&f=15159&m=A28&aa=1, τελευταία είσοδος 31 Ιουλίου 2008.

⁸⁴⁹ *2007 Πολιτικά Γεγονότα*, όπ.π., σ. 337.

Οι βουλευτές αυτοί, εκτός από τον πρόεδρο Γιώργο Καρατζαφέρη, είναι ο Κωνσταντίνος Αϊβαλιώτης, ο Βαΐτσης Αποστολάτος, η Δήμητρα Αράπογλου, ο Κυριάκος Βελόπουλος, ο γνωστό μας Μάκης Βορίδης, ο Άδωνης–Σπυρίδων Γεωργιάδης, ο Αθανάσιος Πλεύρης, ο Ηλίας Πολατίδης και ο Αστέριος Ροντούλης.⁸⁵⁰ Όσον αφορά τώρα κάποιους από τους εκλεγμένους αυτούς βουλευτές του *Α.Ο.Σ.*, υπάρχουν αρκετά στοιχεία για το παρελθόν τους και την πολιτική τους πορεία που κρίνουμε σκόπιμο να αναφέρουμε, καθώς θα μας διαφωτίσουν ακόμα περισσότερο για την ιδεολογία και τις αντιλήψεις του *Α.Ο.Σ.*.

Ο Κυριάκος Βελόπουλος ήταν υποψήφιος νομάρχης Πέλλας στις δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές του 2006 καθώς και υποψήφιος βουλευτής με το *Α.Ο.Σ.*, στις εθνικές εκλογές του 2004.⁸⁵¹ Επίσης, και ο Ηλίας Πολατίδης ήταν υποψήφιος βουλευτής με τον *Α.Ο.Σ.* στις βουλευτικές εκλογές του 2004 όπως και για τη νομαρχία Σερρών το 2006,⁸⁵² ενώ αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι προέρχεται από τον χώρο της κεντροδεξιάς, της *Νέας Δημοκρατίας*, καθώς, πριν ενταχθεί στο *Α.Ο.Σ.*, ήταν μέλος της φοιτητικής παράταξης της *ΔΑΠ* και της *ΟΝΝΕΔ*, είχε διατελέσει πρόεδρος της Νομαρχιακής Επιτροπής της *ΟΝΝΕΔ* του Νομού Σερρών.⁸⁵³ Ακόμα, ήταν βοηθός–συνεργάτης του ευρωβουλευτή της *Νέας Δημοκρατίας*, Γιάννη Μαρίνου, του ευρωβουλευτή της *Πολιτικής Άνοιξης* και σημερινού δημάρχου Αθηνών, Νικήτα Κακλαμάνη, καθώς και της *Νέας Δημοκρατίας*, Σταύρου Ξαρχάκου.⁸⁵⁴ Όσον αφορά τη στάση του Πολατίδη για τις αποκλεισμένες κοινωνικές ομάδες, ενδεικτικά αναφέρουμε ότι, στις 13–12–2007, με ερώτησή του στη βουλή, ψέγει το υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας επειδή «σπατάλησε» χρήματα σε διαφήμιση, στην οποία ζητούνταν να δοθούν ίσα δικαιώματα στους Αλβανικής καταγωγής συμπολίτες μας, προώθοντας έτσι, σύμφωνα με τα λεγόμενα του βουλευτή «την νεοταξική προπαγάνδα».⁸⁵⁵

Ο Άδωνης–Σπυρίδων Γεωργιάδης προέρχεται από την φοιτητική παράταξη της *Νέας Δημοκρατίας ΔΑΠ*, ενώ ήταν και μέλος του κόμματος *Πολιτική Άνοιξη*.⁸⁵⁶ Ο Γεωργιάδης, παραμονές των εκλογών ανακοίνωσε ότι θα μηνύσει αντίπαλο υποψήφιο

⁸⁵⁰ *Οι 300 της Βουλής*, ειδική έκδοση της εφημερίδας *Ελευθεροτυπία*, Αθήνα, 2007, σ. 80–82.

⁸⁵¹ στο ίδιο, σ. 80.

⁸⁵² στο ίδιο, σ. 82.

⁸⁵³ <http://www.polatidis.gr>, τελευταία είσοδος 4 Ιουνίου 2008.

⁸⁵⁴ Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, *ΕΝΑ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΦΑΝΤΑΣΜΑ ΜΕΤΑΞΥ Ν.Δ.-Α.Ο.Σ.-Κ.Κ.Ε.-Η.Νέμεσις του κ. Κυδωνιάτη*, *Ελευθεροτυπία*, 4 Μαΐου 2008, <http://www.iospress.gr/ios2008/ios20080504.htm> τελευταία είσοδος 4 Ιουνίου 2008.

⁸⁵⁵ <http://www.polatidis.gr/vouli/041207.html> τελευταία είσοδος 4 Ιουνίου 2008.

⁸⁵⁶ *Οι 300 της Βουλής*, ό.π., σ. 81.

του στις επικείμενες εκλογές. Πρόκειται για τον πρόεδρο του κόμματος *Δημοκρατική Αναγέννηση*, Στέλιο Παπαθεμελή, ο οποίος τον είχε αποκαλέσει «σατανιστή» και ο Γεωργιάδης, σε μια, κατά τη γνώμη μας, επίδειξη άκρατου λαϊκισμού και έμμεσης κολακείας των ορθόδοξων χριστιανών ψηφοφόρων, γνωστοποίησε ότι η αποζημίωση των 500.000 ευρώ που διεκδικούσε από τον Παπαθεμελή, θα προσφέρονταν για τους σκοπούς του Οικουμενικού Πατριαρχείου και της Εκκλησίας της Ελλάδος.⁸⁵⁷

Επιπλέον, ο Άδωνις Γεωργιάδης διατηρεί μαζί με τον αδερφό του Λεωνίδα ομώνυμο εκδοτικό οικό κυρίως με βιβλία αρχαίας ελληνικής γραμματείας τα οποία διαφημίζει και πουλά (και) μέσω της εκπομπής του *Ελλήνων Έγερσις* από το κανάλι *Τηλεάστρ* του Γιώργου Καρατζαφέρη. Το ζήτημα εδώ είναι ότι ο Γεωργιάδης δεν παραλείπει μέσω της τηλεοπτικής εκπομπής του, εκτός από το να σχολιάζει την πολιτική επικαιρότητα και να προβάλλει το έργο του ως βουλευτής, να επιτίθεται διαρκώς στον κομμουνισμό και στην αριστερά, να πανηγυρίζει για την ήττα του ΕΑΜ στον εμφύλιο πόλεμο, να χαρακτηρίζει του αντάρτες εγκληματίες, φασίστες και προδότες. Με τον τρόπο αυτό ο Γεωργιάδης όχι μόνο μας υπενθυμίζει ότι για τον ελληνικό ακροδεξιό-νεοφασιστικό χώρο ο εμφύλιος πόλεμος του 1944-1949 δεν λείπει να τελειώσει, αλλά και συνεχίζει την μεγάλη παράδοση της συντηρητικής-ακροδεξιάς σκέψης των δεκαετιών του 1950 και του 1960, σύμφωνα με την οποία ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος δεν έλαβε τέλος το 1944 αλλά το 1949, ταυτίζοντας έτσι τους Γερμανούς Ναζί, τους Ιταλούς φασίστες και τους Βούλγαρους συμμάχους τους με την Εθνική Αντίσταση.⁸⁵⁸

⁸⁵⁷ Παπαχρήστου Νίκος, *Πολιτικοί στη μάχη του «ιερού σταυρού»*, *Η Καθημερινή*, 19 Αυγούστου 2007, σ. 8.

⁸⁵⁸ Μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, «η ιδεολογία της εθνικοφροσύνης (...) προσλαμβάνει (...) το ιστορικό της περιεχόμενο ως ιδεολογία του αποκλεισμού, του εξοβελισμού των κομμουνιστών από το εθνικό σώμα. (...) Όπως και άλλες εκδοχές της μεταπολεμικής αντικομμουνιστικής ιδεολογίας στον δυτικό κόσμο, η εθνικοφροσύνη εγγράφεται στο εθνικό πεδίο και συγχρόνως στο σύστημα αξιών της Δύσης. Για την Αμερική η ιδεολογία του ελεύθερου κόσμου παράγεται δηλονότι και ως αμερικανική ιδεολογία, εφόσον θεμελιώνεται στις σταθερές δημοκρατικές αξίες του αμερικανικού έθνους, η επίκληση των οποίων γινόταν με όρους ιδεολογίας του δυτικού κόσμου. Η αναδιοργάνωση του κόσμου που παρέμενε ελεύθερος μετά την «αποστασία» της Σοβιετικής Ένωσης είχε ανατεθεί στις ΗΠΑ, που ορίστηκαν ως θύλακας της ελευθερίας. Κάθε απειλή σε βάρος τους συνιστούσε απειλή υποδούλωσης ολόκληρης της πολιτισμένης ανθρωπότητας και κατάλυσης των αξιών της. Κάθε σύγκρουση συνεπώς τείνει να καταστεί ζήτημα ανταγωνιστικών «τρόπων ζωής». Εξ ου η περιέργη, έξω από τη λογική αυτή έκφραση του «αμερικανικού τόπο ζωής» και ο αρνητικός χαρακτηρισμός κάποιου ατόμου ή κάποιας δράσης ως μη αμερικανικού/αμερικανικής (un-American). (...) Η εθνικοφροσύνη (...) ως εκδοχή αυτής της ιδεολογίας, προτάσσει την απαράβλητη σημασία των αξιών της κλασικής αρχαιότητας για την οικοδόμηση του δυτικού πολιτισμού. Η «νίκη των Ελλήνων» το 1949 θεωρήθηκε και νίκη του ελεύθερου κόσμου, εφόσον η ελευθερία, τα ανθρώπινα ιδανικά και οι φιλελεύθεροι θεσμοί, για τη διασφάλιση των οποίων αυτός αγωνιζόταν, γεννήθηκαν «από το καθάριο ελληνικό πνεύμα». Για το λόγο αυτό «ολόκληρος η πολιτισμένη Ανθρωπότητα» παρακολουθούσε με ενδιαφέρον «τον αγώνα του Ελληνικού Λαού διά την υπεράσπιση των αξιών που αποτελούν την

Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι ο Γεωργιάδης, μέσω της εκπομπής του, πρόβαλλε το φθινόπωρο του 2008, επί πολλές ημέρες, τα βιβλία του γνωστού μας συνεργάτη της δικτατορίας των συνταγματαρχών Γεωργίου Γεωργαλά, *Ο κομμουνισμός-θεωρία-πρακτική-ιστορία* και *Η Προπαγάνδα*, όχι ως ιδεολογικά και ιστορικά ντοκουμέντα μιας σκοτεινής περιόδου για την πατρίδα μας, όπως ίσως θα περίμενε κανείς από έναν εκδότη «δημοκρατικών φρονημάτων», αλλά αντιθέτως, ως βιβλία που κάθε έλληνας πολίτης πρέπει να διαβάσει για να προστατευτεί από για να «προστατευτεί» από τις φοβερές επιπτώσεις του κομμουνισμού! Φυσικά, για ευνόητους λόγους, ο Γεωργιάδης ουδέποτε ανέφερε στην εκπομπή του τη στενή σχέση του Γεωργαλά με το παρακράτος της δεξιάς και την δικτατορία των συνταγματαρχών.

Μέλος και νυν βουλευτής του, είναι και ο δικηγόρος Θανάσης Πλεύρης. Ο Πλεύρης ήταν υποψήφιος νομαρχιακός σύμβουλος με τον *Α.Α.Ο.Σ.* στις δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές του 2006, στην υπερνομαρχία των Αθηνών,⁸⁵⁹ καθώς και υποψήφιος στις ευρωεκλογές του 2004. Στην προσωπική ιστοσελίδα του βουλευτή του *Α.Α.Ο.Σ.*, ο βουλευτής υπόσχεται ότι θα αγωνιστεί, μεταξύ άλλων, για τον έλεγχο της λαθρομετανάστευσης, για την προάσπιση της εθνικής παιδείας και ταυτότητας και για την μη είσοδο της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.⁸⁶⁰ Άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι η ιστοσελίδα του Πλεύρη μας παραπέμπει, μεταξύ πολλών άλλων, σε

βάσιν του Δυτικού Πολιτισμού, κλίνει δε ευλαβώς το γόνυ προ των θυσιών της φυλής μας δια την Ελευθερίαν»." (στο *Από τον λαό των νομιμοφρόνων στο έθνος των εθνικοφρόνων – Η ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 1922 – 1967*, ό.π., σ. 178-180). Επίσης, "στην ελληνική (...) αντικομμουνιστική παραγωγή, η επίθεση του κομμουνισμού κατά του δυτικού πολιτισμού είχε στόχο τον ελληνισμό, επειδή ο ευρωπαϊκός πολιτισμός στηρίχτηκε στις «επιστημονικές έννοιες» και τις ιδέες του Ελληνισμού" (στο ίδιο, σ. 182). Επιπλέον, μετά το τέλος του Εμφυλίου Πολέμου, προπαγανδιστικά έντυπα εμπλούτισαν τον λόγο της εθνικοφροσύνης με εθνικές και φυλετικές κατηγορίες, όπως το έντυπο *Αντικομμουνιστική ΕΛΛΑΣ*, το οποίο εξαιρώντας την σημασία της πεποίθησης για φυλετική υπεροχή και το μίσος του ξένου, που θα έχει "για τους λαούς, τον εθνικό τους βίο και τη σφυρηλάτηση της αγάπης προς εαυτούς", θα προσπαθήσει να δείξει γιατί έπρεπε οι Έλληνες να μισούν Βούλγαρους και Αλβανούς. Ο Εμφύλιος Πόλεμος θα αναδειχθεί σε αγώνα φυλετικό και εθνικής ύπαρξης, ο οποίος αποτελούσε την συνέχεια όλων των αγώνων του έθνους για την διαφύλαξη της ελευθερίας του. Τόσο για τους δεξιούς όσο και για τους ακροδεξιούς, ο Εμφύλιος Πόλεμος ήταν εθνικός, με εξωτερικές αιτίες και ένας πόλεμος ενιαίος ο οποίος ξεκίνησε το 1940 και τελείωσε το 1949, πολεμώντας αρχικά τον παγγερμανισμό και στη συνέχεια τον πασλαβισμό, ο οποίος είχε ως στόχο την ένταξη της Ελλάδας στο συγκρότημα των Σλάβων, υπό την ηγεσία της Κομμουνιστικής. Η επιβουλή των δυνάμεων του Άξονα ήταν οι «φασιστικές δυνάμεις της δεξιάς» και η επιβουλή των σλάβων ήταν οι «φασιστικές δυνάμεις της αριστεράς», με αποτέλεσμα τα δύο καθεστώτα να παραλληλίζονται και να ομογενοποιούνται. Αρνοούνται να αναγάγουν τον πόλεμο σε διένεξη αριστεράς και δεξιάς εντός της χώρας, καθώς οι δορυφόροι της Ναζιστικής Γερμανίας αρχικά και στη συνέχεια της Σοβιετικής Ένωσης, οι οποίοι είχαν λάβει την υπόσχεση προσαρτησης της Μακεδονίας, ήταν οι ίδιοι (στο ίδιο, σ. 218-219).

⁸⁵⁹ *Οι 300 της Βουλής*, ό.π., σ. 81.

⁸⁶⁰ <http://www.thanos-plevris.gr>, τελευταία είσοδος 23 Μαΐου 2008.

ιστοσελίδες όπως αυτή του εθνικιστικού περιοδικού *Patria* και στις ιστοσελίδες των εθνικιστικών εφημερίδων *Στόχος* και *Ελεύθερος Κόσμος*.⁸⁶¹

Ο νυν βουλευτής του *Α.Α.Ο.Σ.*, Θανάσης Πλεύρης είναι γιός του γνωστού μας Κωνσταντίνου Πλεύρη. Δικηγόρος στο επάγγελμα, υπερασπίστηκε σε δίκη τον πατέρα του Κωνσταντίνο, ο οποίος κατηγορούνταν για αντισημιτισμό λόγω του βιβλίου του *Εβραίοι : Όλη η Αλήθεια* (Εκδόσεις Ήλεκτρον, Αθήνα, 2006) στο οποίο στρέφεται εναντίον των Εβραίων και υπέρ του δικτάτορα Αδόλφου Χίτλερ⁸⁶². Συγκεκριμένα, ο Κωνσταντίνος Πλεύρης, σύμφωνα με την ειδησεογραφική ιστοσελίδα *in gr*, υποστήριζε ότι η εβραϊκή θρησκεία είναι μισαλλόδοξη και περιφρονητικά δήλωνε ότι οι Εβραίοι εκμεταλλεύονται το Ολοκαύτωμα για να λαμβάνουν αποζημιώσεις από το γερμανικό κράτος.⁸⁶³ Πρόκειται για την πρώτη αυτεπάγγελτη δίωξη στη χώρα μας για αντισημιτική προπαγάνδα, ενώ το κατηγορητήριο έχει συνταχθεί τόσο κατά του Πλεύρη όσο και κατά της εφημερίδας *Ελεύθερος Κόσμος* με την κατηγορία ότι "προέτρεψαν σε πράξεις και ενέργειες δυνάμενες να προκαλέσουν διακρίσεις, μίσος και βία κατά προσώπων και ομάδων προσώπων, εκ μόνου του λόγου της φυλετικής και εθνικής καταγωγής αυτών, ενώ εξέφρασαν και ιδέες προσβλητικές κατά ομάδας προσώπων, λόγω της φυλετικής και εθνικής καταγωγής των, και δη των Εβραίων".⁸⁶⁴

Σύμφωνα με την ειδησεογραφική ιστοσελίδα *in gr*, ένα από τους μάρτυρες υπεράσπισης ήταν και ο υπουργός, επί Χούντας, Σπύρος Ζουρνατζής.⁸⁶⁵ Επιπλέον, το βιβλίο αυτό διαφήμιζε και ο νυν βουλευτής του *Α.Α.Ο.Σ.*, Άδωνις Γεωργιάδης, σε εκπομπή του τηλεοπτικού καναλιού *ΤΗΛΕΑΣΤΥ*, που ελέγχεται από τον πρόεδρο του *Α.Α.Ο.Σ.*, Γιώργο Καρατζαφέρη,⁸⁶⁶ ενώ, φυσικά πρόσωπα μετέχουν τόσο σε επιχειρήσεις του Γεωργιάδη όσο και στις εκδόσεις του Πλεύρη.⁸⁶⁷ Τέλος, ο Γεωργιάδης, υπήρξε μάρτυρας υπεράσπισης του Πλεύρη στην δίκη για το επίμαχο

⁸⁶¹ στο ίδιο.

⁸⁶² *Χορεύοντας με τη σκληρή Ακροδεξιά...*, ό.π., σ. 10.

⁸⁶³ *Φυλάκιση 14μηνών με αναστολή επιβλήθηκε στον Κ. Πλεύρη για το βιβλίο του*, *In gr*, 13 Δεκεμβρίου 2007, <http://www.in.gr/news/article.asp?IngEntityID=857047>, τελευταία είσοδος 23 Μαΐου 2008.

⁸⁶⁴ Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, *Ο Έλληνα Γκέμπελς και οι θαυμαστές του*, *Σαββατιάτικη Ελευθεροτυπία*, 1 Δεκεμβρίου 2007, σ. 68.

⁸⁶⁵ *Φυλάκιση 14μηνών με αναστολή επιβλήθηκε στον Κ. Πλεύρη για το βιβλίο του*, ό.π.

⁸⁶⁶ *Ο Έλληνα Γκέμπελς και οι θαυμαστές του*, ό.π., σ. 68.

⁸⁶⁷ στο ίδιο, σ. 68.

βιβλίο,⁸⁶⁸ ενώ ο Κωνσταντίνος Πλεύρης διέθετε επί σειρά ετών δική του εκπομπή, στο κανάλι *ΤΗΛΕΑΣΤΥ* που ελέγχεται από τον Καρατζαφέρη.⁸⁶⁹

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι βασικά στελέχη του *ΛΑ.Ο.Σ.*, προέρχονται από ακροδεξιά κόμματα όπως η *ΕΠΕΝ* και το *Ελληνικό Μέτωπο*, διατηρούν φιλικές σχέσεις με τον δεδηλωμένο χουντικό, ρατσιστή και αντισημίτη Κωνσταντίνο Πλεύρη, ενώ εκφράζουν θέσεις και προχωρούν σε ενέργειες που μόνο τα δημοκρατικά τους φρονήματα δεν αποδεικνυούν. Πρόσφατα, σε μια προσπάθεια του *ΛΑ.Ο.Σ.* να διασκεδάσει τις εντυπώσεις, δημιουργήθηκε αντιρατσιστική επιτροπή του κόμματος, με επικεφαλής τον Γάλλο δημοσιογράφος Jean Daniel Colobanie, ο οποίος είναι εκδότης πολλών εφημερίδων που απευθύνονται σε ξένους κατοίκους της Ελλάδας και μέλη της επιτροπής είναι η Αϊσα Ροντρίγκο-Τζιτζώκου από τη Σρι Λάνκα, η Ιέβα Πριέντιτε από τη Λεττονία, ο Χουσεΐν Αλσικσίκ από την Παλαιστίνη και η Ευανθία Τσάκο από την Αλβανία.⁸⁷⁰ Όμως, το *ΛΑ.Ο.Σ.*, παρά τις προσπάθειες αποστασιοποίησής του από τον ρατσισμό, την ξενοφοβία και τη μισαλλοδοξία, φροντίζει, όπως θα δούμε παρακάτω, να αυτοαναιρείται επιστρέφοντας στα γνώριμα μονοπάτια της ελληνικής άκρας δεξιάς.

5. Τα παρακλάδια του *ΛΑ.Ο.Σ.*

Ο καθαρά ακροδεξιός χαρακτήρας του *ΛΑ.Ο.Σ.* αποδεικνύεται και από τις αντιλήψεις των οργανώσεών του στον χώρο της νεολαίας. Συγκεκριμένα, το *ΛΑ.Ο.Σ.*, έχει κομματική νεολαία στην ιστοσελίδα της οποίας μας παραπέμπει τόσο η κεντρική επίσημη ιστοσελίδα του κόμματος όσο και η *Εθνικιστική Διαδικτυακή Κοινότητα Κυναίγειρος*.⁸⁷¹ Η νεολαία του *ΛΑ.Ο.Σ.* ονομάζεται *Νεολαία Ορθόδοξου Συναγερμού (ΝΕ.Ο.Σ.)* και διατηρεί τα κεντρικά της γραφεία στην Αθήνα ενώ έχει και παραρτήματα σε Πειραιά-Δυτικά Προάστια, Πατήσια, Καλλιθέα-Παλαιό Φάληρο και Βόρεια Προάστια.⁸⁷²

Από το ιδεολογικό μανιφέστο της *ΝΕ.Ο.Σ.* που υπογράφεται από των πρώην πρόεδρος της *ΝΕ.Ο.Σ.*, Νίκο Μελά,⁸⁷³ καταλαβαίνουμε πολλά για τις θέσεις και την ιδεολογία των μελών του. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με αυτό το μανιφέστο, η Ελλάδα

⁸⁶⁸ *Χορεύοντας με τη σκληρή Ακροδεξιά...*, όπ.π., σ. 10.

⁸⁶⁹ *Ο Έλλην Γκέμπελς και οι θανμαστές του*, όπ.π., σ. 68.

⁸⁷⁰ Darkroom, *Η αντιρατσιστική επιτροπή του Γιώργου Καρατζαφέρη*, *Πρώτο Θέμα*, 1 Ιουνίου 2008, σ. 33.

⁸⁷¹ <http://pathfinder.gr/kynaigieros2/412120>, τελευταία είσοδος 30 Ιουλίου 2008.

⁸⁷² <http://www.neolaialaos.gr>, τελευταία είσοδος 30 Ιουλίου 2008.

⁸⁷³ <http://www.neolaialaos.gr/ideologia.html>, τελευταία είσοδος 30 Ιουλίου 2008.

υποφέρει από την κλοπή του ονόματος της Μακεδονίας από τα Σκόπια και από τους "εκατοντάδες χιλιάδες λαθρομετανάστες" οι οποίοι εισέρχονται στη χώρα "κάθε μέρα", η *ΝΕ.Ο.Σ.* αυτοπροσδιορίζεται ως ένα "δυναμικό πατριωτικό κίνημα" το οποίο έχει γαλουχηθεί από τον Ελληνικό πατριωτισμό όπως αυτός "εφαρμόστηκε πολιτικά από τον Ιωάννη Καποδίστρια", εκφράστηκε από τον Ιωάννη Δραγούμη και τον Περικλή Γιαννόπουλο, την ποίηση του Άγγελου Σικελιανού και εμπνέεται από τους αγώνες του ΕΟΚΑ και την θυσία των Σολομού και Ισαάκ.⁸⁷⁴

Επίσης, στο ίδιο μανιφέστο καταγγέλεται ο διεθνισμός, η Ευρώπη του "μεγάλου κεφαλαίου", ο αφελληνισμός της Ελλάδας, η αθεΐα, η παγκοσμιοποίηση, η εξουσία των ΜΜΕ και η ενδοτική πολιτική της χώρας μας.⁸⁷⁵ Ακόμη, γνωστοποιείται ότι η *ΝΕ.Ο.Σ.* διεξάγει αγώνα υπέρ των Ελλήνων, της Πίστης (!), της ιστορίας μας, των παραδόσεών μας, των ελληνικών αξιών και της υπόδουλης ελληνικής γης (!), ενώ ζητούν άσκηση μιας αποτελεσματικής μεταναστευτικής πολιτικής με ποσοτώσεις, ζητείται η απέλαση όλων των "λαθρομεταναστών" και αντιμετώπιση του ανεξέλεγκτου πλουτισμού εις βάρος των ολίγων.⁸⁷⁶ Παρόμοιες θέσεις με αυτό το μανιφέστο εκφράζει σε κείμενό του στην ίδια ιστοσελίδα, υπό τον τίτλο *Ο Πατριωτισμός απέναντι στην Παγκοσμιοποίηση του Καπιταλισμού*, ο Γιάννης Παναγιωτακόπουλος, υπεύθυνος οργανωτικού της *ΝΕ.Ο.Σ.* .⁸⁷⁷

Η ιστοσελίδα της *ΝΕ.Ο.Σ.*, μας παραπέμπει, εκτός από την ιστοσελίδα της εφημερίδας φερέφωνο του *ΑΑ.Ο.Σ. ΑΙ* και της ηλεκτρονικής εφημερίδας *Ελληνικές Γραμμές*, φερέφωνο τόσο του Μάκη Βορίδη όσο και του *ΑΑ.Ο.Σ.*, στο ιδρυτικό μανιφέστο της νεοσύστατης μαθητικής οργάνωσης του *ΑΑ.Ο.Σ.* υπό τη δέθεν ευφάνταστη αλλά ουσιαστικά γελοία ονομασία *Μη Πολιτικώς Ορθή Υποκίνηση Μαθητών (Μ.Π.Ο.Υ.Μ.)*,⁸⁷⁸ καθώς και στην ιστοσελίδα της φοιτητικής οργάνωσης του *ΑΑ.Ο.Σ.* υπό την ονομασία *Φοιτητική Οργάνωση Συναγερμού (Φ.Ο.Σ.)*.⁸⁷⁹

Εδώ θα ανοίξουμε μια παρένθεση για να τονίσουμε ότι η ονομασία της *Φ.Ο.Σ.* είναι ομόηχη της λέξης «φώς», της *ΝΕ.Ο.Σ.* με τη λέξη «νέος», και της *Μ.Π.Ο.Υ.Μ.* με τη συλλαβή που είθισται να χρησιμοποιούμε για την ηχητική αναπαράσταση ενός πυροβολισμού. Πρόκειται για τη συνηθισμένη τακτική του Καρατζαφέρη και του κόμματός του, να τραβά το ενδιαφέρον του κόσμου, να ταυτίζεται συνεχώς με τον

⁸⁷⁴ στο ίδιο.

⁸⁷⁵ στο ίδιο.

⁸⁷⁶ στο ίδιο.

⁸⁷⁷ <http://www.neolaialaos.gr>, τελευταία είσοδος 30 Ιουλίου 2008.

⁸⁷⁸ http://www.neolaialaos.gr/deltio_idrisi_mproum_html, τελευταία είσοδος 30 Ιουλίου 2008.

⁸⁷⁹ <http://www.fos-edu.gr>, τελευταία είσοδος 30 Ιουλίου 2008.

λαό και να εντυπώνεται η εικόνα του και ο λόγος του εύκολα στη μνήμη των εκλογέων, ξεπερνώντας όμως συχνά τα όρια του γελοίου. Ποιος θα ξεχάσει την φωτογραφία του Καρατζαφέρη στις εκλογές του 2007, φορώντας γάντια του μποξ υπό το σύνθημα «γροθιά στο κετεστημένο!»; Επιπλέον, το *ΛΑ.Ο.Σ.* χρησιμοποιεί στο λόγο διαρκώς το ευτράπελο, το κωμικό, την ομοιοκαταληξία, τον ακατάπαυστη συνθηματολογία, (π.χ. «Όλους εμάς ενώνει η Ελλάς», «Χέρι-χέρι με τον Καρατζαφέρη»), ενώ τόσο το κόμμα όσο και η κάθε οργάνωσή του, αναλόγως που στοχεύει να ασκήσει επιρροή και να συγκεντρώσει οπαδούς, υιοθετεί και ένα συγκεκριμένο όνομα. Δηλαδή, *ΛΑ.Ο.Σ.*-«λαός», απευθυνόμενο σε όλο τον ελληνικό λαό και προβάλλοντας ένα λαϊκό χαρακτήρα, *ΝΕ.Ο.Σ.*-«νέος» απευθυνόμενο στους νεολαίους, τη νέα γενιά, *Φ.Ο.Σ.*-«φως» απευθυνόμενο στους φοιτητές, παραπέμποντας σε γνωστές στεροτυπικές εκφράσεις «τα φώτα του πολιτισμού», το «φως του ελληνισμού» και κολακεύοντας τους προφανώς ως το «φως της γνώσης» ή το «φως της χώρας» γενικότερα και, τέλος, *Μ.Π.Ο.Υ.Μ.*, απευθυνόμενοι στους μαθητές και στους έφηβους, επιτηδευμένα πρωτότυπη και «αστεία» ονομασία, ομόηχη λέξη με την ηχητική αναπαράσταση ενός πυροβολισμού, σε μια γελοία προσπάθεια να κεντρίσει το ενδιαφέρον των μικρών μαθητών. Εδώ κλείνουμε την παρένθεση για να ασχοληθούμε με την πρόσφατα ιδρυθείσα *Μ.Π.Ο.Υ.Μ.*

Όσον αφορά τη *Μ.Π.Ο.Υ.Μ.*, η *ΝΕ.Ο.Σ.*, μας ενημερώνει καταρχήν ότι χαιρετίζει την ίδρυση της οργάνωσης αυτής, δηλώνει ότι συμμετέχει σε αυτήν και ότι θα της παρέχει κάθε δυνατή βοήθεια.⁸⁸⁰ Σύμφωνα με το ιδρυτικό μανιφέστο της *Μ.Π.Ο.Υ.Μ.*, η οποία απευθύνεται σε μαθητές γυμνασίων και λυκείων, αναφέρει σαν σκοπούς της την αντιμετώπιση των ελληνικών σχολικών συγγραμμάτων που διαστρεβλώνουν την αλήθεια (αναφέρει το βιβλίο της Ιστορίας της Στ΄ Δημοτικού της καθηγήτριας κ. Ρεπούση), την αντιμετώπιση των «συμμοριών λαθρομεταναστών» που δρουν στα σχολεία (!), την αντιμετώπιση και εναντίωση της «πολυπολιτισμικής» παιδείας, την υποστήριξη μιας ελληνικής παιδείας, την αντιμετώπιση και εναντίωση της ανθελληνικής προπαγάνδας και καθηγητών που θεωρούν τον πατριωτισμό «ακρότητα».⁸⁸¹

Ο χαρακτήρας της οργάνωσης αυτής του *ΛΑ.Ο.Σ.*, είναι άκρως ρατσιστικός και μισαλλόδοξος και αντί να ασχολείται με τα προβλήματα του ελληνικού δημόσιου σχολείου (έλλειψη εκπαιδευτικών και αιθουσών, υποβαθμισμένες σχολικές

⁸⁸⁰ http://www.neolaialaos.gr/deltio_idrisi_mproum_html, τελευταία είσοδος 30 Ιουλίου 2008.

⁸⁸¹ στο ίδιο.

εγκαταστάσεις, έλλειψη σχολικών βιβλιοθηκών και αιθουσών πληροφορικής κλπ.) όπως θα περιμένε κανείς από μια μαθητική «συνδικαλιστική» οργάνωση, αυτό που κάνει ουσιαστικά, είναι να μολύνει τις αθώες και αγνές ψυχές των μαθητών μας με σκοταδιστικές και ακροδεξιές αντιλήψεις. Οι ρατσιστικές και ξενοφοβικές και υπερσυντηρητικές ιδέες της *Μ.Π.Ο.Υ.Μ* γίνονται εμφανείς όταν στο ίδιο ιδεολογικό μανιφέστο δηλώνεται ότι οι λαθρομετανάστες είναι οι “νταβατζήδες” των σχολείων και ότι τα ναρκωτικά πωλούνται ελεύθερα στα σχολεία, υπονοώντας μάλλον τους πρώτους ως υπεύθυνους γι’ αυτό, ενώ εκφράζεται και η έντονη αντίθεση προς την Αριστερά, καθώς γίνεται λόγο για τις “αρτηριοσκληρωτικές” λογικών της νεολαίας του *ΚΚΕ*, του *ΣΥΡΙΖΑ* και των “καθηγητάδων” οι οποίοι προσπαθούν να “καπελώσουν” το μαθητικό κίνημα.⁸⁸² Ο πόλεμος κατά της Αριστεράς συνεχίζεται και στο ιστολόγιο της *Μ.Π.Ο.Υ.Μ.*, όπου η αριστερά κατηγορείται ως “μια ισοπεδωτική ιδεολογία της αναθεώρησης των πάντων, χωρίς να έχει καμία επιθυμία να κρατήσει αυτά που χαιάζονται και δουλεύουν στην κοινωνία”.⁸⁸³

Από τα βέλη της *Μ.Π.Ο.Υ.Μ.* δεν γλιτώνει ούτε η Δεξιά η οποία είναι “μια επιθυμία για την διατήρηση ενός συστήματος που είναι φανερό σε όλους πως είναι άδικο και κερδοσκοπικό για κάποιους λίγους”.⁸⁸⁴ Τέλος, η *Μ.Π.Ο.Υ.Μ.*, αυτοπροσδιορίζεται ως ένα “αντι-κίνημα” και τονίζει ότι “ο ελληνικός λαός, η πατρίδα χρειάζεται πρώτα από όλα ενότητα κάτι που δεν προσφέρει ούτε η αριστερά ούτε η δεξιά ούτε κανένα άλλο παράρτημά τους”.⁸⁸⁵ Είναι εμφανής η προσπάθεια της *Μ.Π.Ο.Υ.Μ.* να αυτοπροβληθεί ως υπερκομματική, προσπάθοντας παράλληλα να διαδώσει αντιλήψεις ισοπέδωσης και εξίσωσης όλων των κομμάτων και των τάσεων και τελικά ολόκληρης της πολιτικής ζωής του τόπου, προσπαθώντας, μάλλον ανεπιτυχώς να κρύψει τον πραγματικό της υπερσυντηρητικό, μισαλλόδοξο, ρατσιστικό και τελικά ακροδεξιό χαρακτήρα της.

Περνάμε τώρα στον χώρο της *Φ.Ο.Σ.*. Η *Φ.Ο.Σ.* δραστηριοποιείται στην Φιλοσοφική θηνών (7 τμήματα), στη Νομική Αθηνών, στη Θεολογική Αθηνών, στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (10 τμήματα), στη Νομική Θεσσαλονίκης, στη Νοσηλευτική Σπάρτης, ΣΤΕΓ Φλώρινας και στη Μυτιλήνη, ενώ μας ενημερώνει ότι σύντομα θα έχει επεκταθεί σε όλα τα εκπαιδευτικά ιδρύματα της χώρας.⁸⁸⁶ Ακόμη,

⁸⁸² στο ίδιο.

⁸⁸³ <http://mpoum.blogspot.com>, τελευταία είσοδος 30 Ιουλίου 2008.

⁸⁸⁴ στο ίδιο.

⁸⁸⁵ στο ίδιο.

⁸⁸⁶ <http://www.fos-edu.gr>, τελευταία είσοδος 30 Ιουλίου 2008.

διατηρεί γραφεία στο κέντρο των Αθηνών και της Θεσσαλονίκης και συνεργάζεται με τη ΝΕ.Ο.Σ. ακόμα και στη διοργάνωση κοινών εκδρομών, για την οποία μάλιστα δηλώνει ξεκάθαρα ότι "αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι (...) του μοναδικού πατριωτικού κινήματος νεολαίας στην Ελλάδα",⁸⁸⁷ δηλαδή ούτε λίγο ούτε πολύ η Φ.Ο.Σ. κατηγορεί εμμέσως πλην σαφώς τις υπόλοιπες οργανώσεις για αδιαφορία για την πατρίδα μας αν όχι για καθαρή προδοσία!

Επίσης, στην ιστοσελίδα της, μπορεί να διαβάσει κανείς το πλήρες πρόγραμμα της οργάνωσης για την παιδεία, όπου δεν εντοπίσαμε κάποιο στοιχείο που να την ενοχοποιεί για ακροδεξιές αντιλήψεις ή (και) φασιστικές τάσεις.⁸⁸⁸ Όμως, γρήγορα διαπιστώνει κανείς, ανοιχτά και ξεκάθαρα, τον πραγματικό χαρακτήρα της οργάνωσης όταν υιοθετεί και προβάλλει στην ιστοσελίδα της το ίδιο ακριβώς ιδεολογικό μανιφέστο με αυτό της ΝΕ.Ο.Σ.,⁸⁸⁹ για το οποίο μιλήσαμε παραπάνω. Επιπλέον, στην ιστοσελίδα της διαμαρτύρεται επειδή αποκλείστηκε παρανόμως από τις φοιτητικές αρχαιρεσίες της Νομικής Αθηνών καθώς και για το γεγονός ότι τα πανεπιστήμια της χώρας βρίσκονται στο έλεος των "ακροαριστερών" παρατάξεων,⁸⁹⁰ στην συνηθισμένη τακτική της άκρας δεξιάς να αντιμετωπίζει τους αριστερούς και γενικά τους διαφωνούντες με αυτή ως «ακραία στοιχεία».

Αυτό που όμως που μας προκάλεσε μεγάλη εντύπωση και μας γέννησε πολλές απορίες είναι το γεγονός ότι στην ιστοσελίδα της Φ.Ο.Σ., υπάρχουν πολλές φωτογραφίες δραστηριοτήτων των μελών της, όπως για παράδειγμα έξοδος για διασκέδαση σε νυχτερινό κέντρο με ζωντανή μουσική, όπου όμως, τα πρόσωπα των μελών της καλύπτονται με μωσαϊκό.⁸⁹¹ Γιατί συμβαίνει αυτό; Τι φοβάται η οργάνωση; Εμπλέκονται τα μέλη της σε ύποπτες ή παράνομες δραστηριότητες, κατηγορούνται ως «φασίστες» και κρύβονται, ή κάτι άλλο; Όπως και να 'χει, από το γεγονός ότι πρόκειται για την φοιτητική οργάνωση του ΛΑ.Ο.Σ. και ότι υιοθετεί ρητώς το ιδεολογικό μανιφέστο της ΝΕ.Ο.Σ., διαπιστώνουμε ότι πρόκειται για μια ακόμα οργάνωση που εντάσσεται στον χώρο της άκρας δεξιάς και έχει πανομοιότυπα χαρακτηριστικά με αυτά του ΛΑ.Ο.Σ. και των υπόλοιπων οργάνωσεων του.

⁸⁸⁷ στο ίδιο.

⁸⁸⁸ στο ίδιο.

⁸⁸⁹ στο ίδιο.

⁸⁹⁰ στο ίδιο.

⁸⁹¹ στο ίδιο.

6. Επίλογος.

Η ύπαρξη σοβαρών και άλυτων εθνικών ζητημάτων, αλλά κυρίως η μετατροπή της Ελλάδας σε χώρα υποδοχής μεταναστών από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, σηματοδότησαν την ανάδυση νέων ακροδεξιών και φασιστικών μορφωμάτων στη χώρα μας: από τη μια πλευρά, νεοναζιστικών φασιστικών και τρομοκρατικών οργανώσεων με πρώτη και κύρια την *Χρυσή Αυγή* και από την άλλη ακροδεξιά κόμματα, τα οποία χωρίζονταν σε δύο κατηγορίες: σε αυτά που εμφανίζονταν ως αποδεχόμενα τη δημοκρατική νομιμότητα, τον *ΛΑ.Ο.Σ.* και το *Ελληνικό Μέτωπο*, και από την άλλη κάποιοι εναπομείναντες νοσταλγοί του Απριλιανού καθεστώτος και -τουλάχιστον- φίλα προσκείμενοι προς το Ναζισμό, την *Πρώτη Γραμμή* και την *Πατριωτική Συμαχία*.

Όλες οι παραπάνω οργανώσεις έχουν δύο σημαντικά κοινά σημεία. Το πρώτο έχει να κάνει με τον πρωταγωνιστικό ρόλο των ζητημάτων της μετανάστευσης στον προγραμματικό/ιδεολογικό τους λόγο και το δεύτερο με τον επίσης σημαντικό ρόλο των εθνικών ζητημάτων στον λόγο τους. Απ'όλα όμως τα κόμματα, που εμφανίστηκαν από το 1990 και μετά, μόνο το *ΛΑ.Ο.Σ.* κατόρθωσε να έχει κάποιες εκλογικές επιτυχίες, σε νομαρχιακές-δημοτικές, ευρωπαϊκές και κυρίως στις εθνικές εκλογές του 2007. Θεωρούμε ότι αυτές οι επιτυχίες και κυρίως η είσοδος στη βουλή του *ΛΑ.Ο.Σ.* οφείλεται στους εξής λόγους:

α. ο αρχηγός του *ΛΑ.Ο.Σ.*, Γιώργος Καρατζαφέρης, ήταν ένας επιτυχημένος και προβεβλημένος βουλευτής ενός από τα δύο ισχυρότερα ελληνικά κόμματα, οπότε είχε σχετικά εύκολη πρόσβαση στη μεγάλη δεξαμενή των ψηφοφόρων της Δεξιάς, **β.** σε αντίθεση με τα άλλα ακροδεξιά-φασιστικά κόμματα και οργανώσεις, ούτε το *ΛΑ.Ο.Σ.* ούτε ο Καρατζαφέρης προσωπικά, τουλάχιστον άμεσα, δεν είχε κάποια σχέση με το παρακράτος της Δεξιάς, το Απριλιανό καθεστώς, ή παλαιότερα ακροδεξιά-φασιστικά κόμματα, οπότε δεν αντιμετωπίστηκε απ'όλο το εκλογικό σώμα ως ένας ακόμα «γραφικός» «φασίστας» ή νοσταλγός της χούντας, μιας ιδιαίτερα σκοτεινής και απωθητικής για του πολίτες περιόδου, ενώ σε αυτό τον βοήθησε και οι συνεχείς δηλώσεις πίστης του στη δημοκρατική νομιμότητα, **γ.** ο Καρατζαφέρης, σε αντίθεση με τα άλλα ακροδεξιά στοιχεία, ελέγχει εφημερίδα, τηλεοπτικό κανάλι και ραδιοφωνικό σταθμό με πανελλήνια εμβέλεια, δίνοντας του τη δυνατότητα να αυτοπροβάλλεται και να διαφημίζει το κόμμα του διαρκώς, γρήγορα και εύκολα, **δ.** το *ΛΑ.Ο.Σ.*, ως ένα «καθαρόαιμο» ακροδεξιό κόμμα, υιοθέτησε τον νεολαϊκισμό,

υποσχόμενο τα πάντα στους πάντες, συνδυάζοντας αντιφατικές ιδέες και αντιλήψεις απ'όλο το πολιτικό φάσμα, από την άκρα αριστερά έως την άκρα δεξιά και παράλληλα ποτέ δεν αποδέχτηκε τον προσδιορισμό «ακροδεξιό κόμμα», αλλά αυτοπροσδιορίζονταν ως ένα ανοιχτό σε όλους δημοκρατικό κόμμα, υιοθετώντας ένα υπερκομματικό και πολυσυλλεκτικό προφίλ, που δύναται να βρεί ανταπόκριση σε διάφορες δεξαμενές ψηφοφόρων, **ε.** το *Α.Α.Ο.Σ.* εκμεταλλεύτηκε τη γενικότερη δυσπιστία έναντι της πολιτικής και τη δυσαρέσκεια των ψηφοφόρων απέναντι στα δύο ελληνικά κόμματα εξουσίας, παρατηρώντας ότι αν και προέρχονται από διαφορετικές κοσμοαντιλήψεις και ιδεολογίες, εντούτοις στην πράξη εφαρμόζουν την ίδια ακριβώς πολιτική και εμφανίζουν τα ίδια ακριβώς προβλήματα (π.χ. διαφθορά, κατάχρηση εξουσίας κλπ.), **στ.** στον προγραμματικό/ιδεολογικό του λόγο, βασικό ρόλο έπαιξαν τα τρέχοντα εθνικά ζητήματα (Κύπρος, ελληνοτουρκικές σχέσεις αλλά κυρίως το όνομα της Μακεδονίας), υιοθετώντας μια περισσότερο σκληρή και ταυτόχρονα σαφή στάση απέναντι στις γειτονικές χώρες, σε σχέση με τα άλλα κόμματα, επενδύοντας στις εθνικές ευαισθησίες και φόβους των ψηφοφόρων.

Θεωρώ όμως ότι ένας από τους κύριους λόγους, αν όχι ο κυριότερος, που το *Α.Α.Ο.Σ.* κατόρθωσε να εισέλθει στη βουλή, ήταν ότι επένδυσε προεκλογικά στην έντονη παρουσία ξενοφοβικών και ρατσιστικών τάσεων και συμπεριφορών στην ελληνική κοινωνία. Ο Καρατζαφέρης πρόβαλλε συνεχώς τα ζητήματα της μετανάστευσης, άμεσα και έμμεσα, ως πηγή πλήθους προβλημάτων της κοινωνίας μας, ενώ ήταν το *Α.Α.Ο.Σ.* ήταν το μόνο κόμμα που έκανε ανοιχτά λόγο για μείωση του αριθμού τους και για απελάσεις.

Ενδεικτικά στοιχεία για τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν οι Έλληνες τους οικονομικούς μετανάστες, είναι τα αποτελέσματα πανελλαδικής δημοσκόπησης που διεξήγαγε η εταιρεία *Κάππα Research*, σε δείγμα 10.000 πολιτών το 2007, όπου το 70% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι ο αριθμός των μεταναστών στην Ελλάδα είναι υπερβολικά μεγάλος, το 60% θεωρεί ότι ευθύνονται οι μετανάστες για την ανεργία και την συμπίεση των μισθών, ενώ το 48% ζητά την απέλασή τους, ενώ το 15,9% θεωρεί τους μετανάστες ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα.⁸⁹² Την ευθύνη για την ύπαρξη και ταυτόχρονα διόγκωση των ρατσιστικών και ξενοφοβικών αντιλήψεων της ελληνικής κοινωνίας, φέρουν οι ελληνικές κυβερνήσεις εξαιτίας της ανυπαρξίας πολιτικής γρήγορης και ομαλής ένταξης των χιλιάδων οικονομικών μεταναστών που

⁸⁹² Ρουτζούνης Κ. Αλέξης, *Τι θέλουν οι Έλληνες*, *Το Βήμα*, 9 Δεκεμβρίου 2007, σ. 28-29.

άρχισαν να εισρέουν στη χώρα μας από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, ώστε να μην αντιμετωπίζονται ως ξένα στοιχεία, αλλά να συγχρωτίζονται και να συνεργάζονται απρόσκοπτα με το ντόπιο στοιχείο. Τέλος, μεγάλη είναι και η ευθύνη και των ΜΜΕ που, με καθαρά ξενοφοβική διάθεση, προβάλλουν σχεδόν πάντα μόνο τις όποιες παράνομες πράξεις μερικών μεταναστών, χωρίς να εξετάζουν κάτω υπό ποιες συνθήκες ενδεχομένως οδηγήθηκαν σε αυτές, ενώ εξαιρετικά σπάνια προβάλλουν την τεράστια προσφορά των οικονομικών μεταναστών στη χώρα μας όπως η συνάντηση των πολιτισμών, των λαών και των ιδεών, ενασχόληση με εργασίες και δραστηριότητες που οι ντόπιοι έχουν εγκαταλείψει, η αναζωογόνηση αγροτικών περιοχών και καλλιεργειών, η στήριξη της αγροτικής και κτηνοτροφικής παραγωγής, η οικοδομική δραστηριότητα, η κατασκευή μεγάλων δημοσίων έργων κ.ά.

Επίλογος – Τελικά Συμπεράσματα

Αμέσως μετά την πτώση του Απριλιανού καθεστώτος, οι φασίστες νοσταλγοί του και παλαιοί συνεργάτες του, δημιούργησαν εφήμερους πολιτικούς συνδυασμούς στους οποίους συστεγάζονταν όλα τα φασιστικά και υπερσυντηρητικά στοιχεία της ελληνικής κοινωνίας: νοσταλγοί της δικτατορίας, βασιλόφρονες, ναζιστές. Παράλληλα, έγιναν πλήθος κινήσεων στον ελληνικό στρατό, οι οποίες αντιμετωπίστηκαν άμεσα από τις μεταπολιτευτικές κυβερνήσεις, αλλά τα φασιστικά στοιχεία συνέχιζαν τις δραστηριότητες τους σχηματίζοντας οργανώσεις και προχωρώντας σε τρομοκρατικές-βομβιστικές ενέργειες.

Επίσης, ενδεικτικό στοιχείο του οξυμένου πολιτικού και κοινωνικού κλίματος της εποχής είναι ο ύποπτος θάνατος του αγωνιστή της δημοκρατίας Παναγούλη και οι δολοφονίες συνεργατών της Χούντας που δεν τιμωρήθηκαν ποτέ, από ένοπλες οργανώσεις της άκρας αριστεράς, οι οποίες, κατά τη Μεταπολίτευση, ξεφύτρωναν η μια πίσω από την άλλη. Όμως, παρά την έντονη καχυποψία και ανασφάλεια που επικρατούσε στην ελληνική πολιτική ζωή κατά τα πρώτα μεταπολιτευτικά χρόνια και παρά τα οικονομικά προβλήματα της χώρας που συνέχιζαν να υπάρχουν και μετά την πτώση της χούντας, οι υπερσυντηρητικοί και φασίστες δεν κατόρθωσαν να εκμεταλλευτούν προς όφελος τους την αστάθεια και την αβεβαιότητα της χώρας για το μέλλον.

Ο κυριότερος λόγος που τα ακροδεξιά κόμματα της εποχής δεν κατάφεραν να πετύχουν κάποιο θετικό αποτέλεσμα στις διάφορες εκλογικές αναμετρήσεις – με μόνες εξαιρέσεις την εκλογή πέντε υποψηφίων της *Εθνικής Παράταξης* στις εθνικές εκλογές του 1977 και μόλις ενός υποψηφίου της *ΕΠΕΝ* στις ευρωεκλογές του 1984 – ήταν ότι ουσιαστικά αποτελούσαν την «κομματική» συνέχεια του Απριλιανού καθεστώτος, με θέσεις περί επαναφοράς της μοναρχίας, αμνήστευσης των δικτατόρων και επιβολής ενός υπερσυντηρητικού αν όχι φασιστικού καθεστώτος. Έτσι, δεν μπόρεσαν να βρουν ανταπόκριση στους ψηφοφόρους, ενώ όποτε βρήκαν, αυτή ήταν εξαιρετικά μικρή, καθώς ο ελληνικός λαός δεν μπορούσε να ξεχάσει τις πικρές εμπειρίες της δικτατορικής περιόδου. Επιπλέον, ο λαός διψούσε για δημοκρατία, διότι ουσιαστικά αυτό το αρτιότερο όλων πολίτευμα, είχε ουσιαστικά καταλυθεί από την περίοδο της δικτατορίας του Ιωάννη Μεταξά και συνεχίστηκε και μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, με την κυριαρχία του παρακράτους της

Δεξιάς, τα νοθευμένα εκλογικά αποτελέσματα και τις παράνομες βασιλικές επεμβάσεις στην πολιτική ζωή του τόπου.

Αλλά, στις αρχές της δεκαετίας του 1990, η μετατροπή της Ελλάδας σε χώρα υποδοχής μεταναστών, κυρίως από τις πρώην σοσιαλιστικές χώρες και έπειτα από τις χώρες του Τρίτου Κόσμου, σε συνδυασμό με την έλλειψη οργανωμένου σχεδίου μεταναστευτικής πολιτικής και πολιτικής ένταξης εκ μέρους του ελληνικού κράτους και της όξυνσης των σχέσεων της χώρας μας με τη γειτονική Τουρκία και τα Σκόπια, έδωσε ανάσα ζωής στον ελληνικό ακροδεξιο χώρο. Νέες οργανώσεις, καθαρά φασιστικού χαρακτήρα και νέα ακροδεξιά κόμματα, άλλα φασιστικών τάσεων και άλλα αποδεχόμενα της δημοκρατικής νομιμότητα, έκαναν την εμφάνισή τους. Στον προγραμματικό/ιδεολογικό λόγο όλων αυτών των πολιτικών μορφωμάτων τα ζητήματα της μετανάστευσης έπαιξαν πρωταγωνιστικό ρόλο.

Στην Ελλάδα, ήδη υπήρχαν ρατσιστικές και ξενοφοβικές τάσεις, ιδιαίτερα κατά των Μουσουλμάνων της Θράκης και των αθίγγανων, αλλά ο μικρός πληθυσμός των μεταναστών στη χώρα μας, δεν επέτρεπε να φανεί ιδιαίτερα ο φόβος του «άλλου» και η συμπεριφορά απέναντι του ως «κατώτερου». Με τη μαζική είσοδο χιλιάδων μεταναστών, βοήθους της κρατικής ολογωρίας, άρχισαν να γίνονται ιδιαίτερα ορατές οι ρατσιστικές και ξενοφοβικές αντιλήψεις των ντόπιων, να καταγγέλλονται συνεχώς ρατσιστικές συμπεριφορές και κρούσματα ρατσιστικής βίας, ενώ ο αναγεννημένος ακροδεξιός χώρος, πέρα από τα αντιευρωπαϊκά, εθνικιστικά και φιλοφασιστικά του επιχειρήματα, βρήκε στο πρόσωπο των οικονομικών μεταναστών και των προσφύγων τον αποδιοπομπαίο τράγο που ευθύνεται σχεδόν για κάθε πρόβλημα της ελληνικής κοινωνίας.

Παρ' όλα αυτά, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, κανένα ακροδεξιό κόμμα δεν κατόρθωσε να εκλέξει έστω και έναν υποψήφιο του στις διάφορες εκλογικές αναμετρήσεις. Ο λόγος γι' αυτό ήταν η σταθερή ιδεολογική σύνδεσή τους με παλαιότερα φασιστικά κόμματα και το Απριλιανό καθεστώς καθώς και η οργανική, όπως για παράδειγμα ο ηγέτης της *Πρώτης Γραμμής* και παλιός συνεργάτης της χούντας Πλεύρης και ο ηγέτης του *Ελληνικού Μετώπου* και πρώην βασικού στελέχους της *ΕΠΕΝ* Βορίδης. Ήταν αναμενόμενο να αντιμετωπίζονται από το εκλογικό σώμα ως θλιβερά απομεινάρια ενός σκοτεινού παρελθόντος και γραφικοί φωνασκούντες κινδυνολόγοι και φασίστες.

Η κατάσταση άλλαξε, όταν ο προβεβλημένος και επιτυχημένος βουλευτής του κόμματος εξουσίας *Νέα Δημοκρατία*, Γιώργος Καρατζαφέρης, ίδρυσε στην αυγή του

21^{ου} αιώνα το ΛΑ.Ο.Σ., κατορθώνοντας αρχικά να εκλεγεί ευρωβουλευτής και στη συνέχεια να εισέλθει στη βουλή μαζί με εννέα άλλους υποψηφίου του κόμματος του. Ο Καρατζαφέρης, σε αντίθεση με τους πολιτικούς του «προγόνους», δεν συνδέονταν άμεσα με ακροδεξιά/φασιστικά κόμματα ή καθεστώτα και παρουσίασε ένα πλούσιο ιδεολογικό/προγραμματικό λόγο, εκφράζοντας συγκεκριμένες θέσεις πάνω σε κάθε ζήτημα. Παράλληλα, υιοθέτησε την ακροδεξιά τακτική του νεολαϊκισμού, υποσχόμενος τα πάντα στους πάντες, υιοθετώντας και συνενώνοντας στο λόγο του αντιφατικές και συγκρουόμενες θέσεις απ'όλο το πολιτικό φάσμα.

Στα πρώτα του βήματα, το ΛΑ.Ο.Σ. εξέφρασε τις ομοφοβικές, αντισημιτικές και σκληροπυρηνικές του θέσεις για τους μετανάστες, όπως είχαν κάνει παλαιότερα και τα ακροδεξιά πολιτικά μορφώματα της δεκαετίας του '90, αλλά στη συνέχεια, έκανε «αριστερά» ανοίγματα προς αποκλεισμένες κοινωνικές ομάδες όπως οι ομοφυλόφιλοι και παράλληλα υποστήριζε και κολάκευε διαρκώς τις αποκλεισμένες ομάδες των οικονομικά ασθενέστερων: των χαμηλοσυνταξιούχων, των φτωχών αγροτών, των ανέργων κλπ. Ταυτόχρονα, απομακρύνθηκε από ανοιχτά ρατσιστικές θέσεις, υιοθετώντας μια φαινομενικά πιο «ήπια» στάση απέναντι στο μεταναστευτικό ζήτημα, κάνοντας πλέον λόγο για οργανωμένη μεταναστευτική πολιτική και εφαρμογή πολιτικής ποσοστώσεων.

Όμως, όπως είδαμε προηγουμένως, με μια πιο προσεκτική ματιά στις διακηρύξεις, στα προγράμματα και στις οργανώσεις του ΛΑ.Ο.Σ., διαπιστώνουμε ότι οι ξενοφοβικές του και ρατσιστικές του τάσεις είναι πάντα παρούσες. Το ΛΑ.Ο.Σ με απαξιωτική διάθεση, αποκαλεί τους οικονομικούς μετανάστες «λαθρομετανάστες». Είναι οι ανεπιθύμητοι «άλλοι» μεταξύ «μας», που αντιμετωπίζονται συχνά ως εγκληματίες πριν ακόμα διαπράξουν κάποιο αδίκημα. Είναι υπεύθυνοι για την ανεργία, την άνοδο της εγκληματικότητας, το τέλος του συνδικαλισμού, τη μείωση των μισθών, την διόγκωση των εξόδων του κράτους για φυλακές, νοσοκομεία και σχολεία. Έτσι, αυτοί οι «επικίνδυνοι», αυτοί οι «ανεπιθύμητοι», καταδικάζονται σε μια μονοσήμαντη και προκατασκευασμένη κοινωνική «ορατότητα» και, αφετέρου, να στερούνται βασικών δικαιωμάτων.

Γενικά, το ΛΑ.Ο.Σ. συγκεντρώνει όλα εκείνα τα απαραίτητα στοιχεία για να χαρακτηριστεί ως ένα γνήσιο, σύγχρονο, ευρωπαϊκό ακροδεξιό κόμμα: έμφαση στο νόμο και στη τάξη, έμφαση στα ζητήματα της μετανάστευσης και θέσεις υπέρ υιοθέτησης σκληρών μέτρων πάνω στο ζήτημα, αυτοπροβολής ως ενός κόμματος δημοκρατικού, ανοιχτού, πολυσυλλεκτικού και υπεράνω πολιτικών ιδεολογιών και

αντιθέσεων αλλά, ταυτόχρονα, εκφράζοντας έντονες αντικομμουνιστικές-αντιαριστερές θέσεις, έντονη επιφύλαξη απέναντι στην Ευρώπη και στους θεσμούς της, ανάμειξη ιδεών και θέσεων από την άκρα αριστερά έως και την άκρα δεξιά, αυτοπροβολής ως γνήσιου «πατριωτικού» κόμματος ξεσπώντας όμως συχνά σε εθνικιστικά/πολεμοχαρή παραληρήματα, ανοίγματα και απλόχερες υποσχέσεις σε όλες τις κοινωνικές ομάδες, καταγγελία του «κατεστημένου», αποτελούμενου από πολιτικά «τζάκια», μεγαλοεπιχειρηματίες των ΜΜΕ και μεγαλοβιομήχανους που καταδυναστεύουν το λαό.

Το παράδοξο είναι ότι ένα ακροδεξιό κόμμα επενδύει προεκλογικά στους κοινωνικά αποκλεισμένους αυτόχθονες, δηλαδή στα χαμηλότερα κοινωνικά και οικονομικά στρώματα, εκφράζοντας την ανάγκη αποκλεισμού των «ξένων», ώστε να λυθούν δια μαγείας όλα σχεδόν τα προβλήματα του τόπου. Με άλλα λόγια, ο αποκλεισμένος ντόπιος, ο οικονομικά ασθενής, ο πολιτικά αδύναμος, το θύμα της ανυπαρξίας του κοινωνικού κράτους, με την ψήφο του σε ένα ακροδεξιό κόμμα, ζητά ουσιαστικά τον αποκλεισμό, αν όχι τον ολοκληρωτικό εξοβελισμό του από τη χώρα, του ήδη κοινωνικά αποκλεισμένου και ανυπεράσπιστου μετανάστη και πρόσφυγα, καθώς αυτός ευθύνεται για την ανεργία, τις χαμηλές συντάξεις, τη μείωση των παροχών, την εγκληματικότητα.

Οπότε, η αντιμετώπιση του βαθιά αντιδημοκρατικού και αντιανθρωπιστικού ακροδεξιού φαινομένου, περνά μέσα από την αναγέννηση του κοινωνικού κράτους παροχών και προστασία των αδυνάτων, την οργανωμένη πολιτική ένταξης και ενσωμάτωσης των κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων, ντόπιων και μη, πετυχαίνοντας έτσι ένα ισχυρό πλήγμα στη διάδοση ρατσιστικών και ξενοφοβικών αντιλήψεων, καθώς και στο αίσθημα περιθωριοποίησης και ανασφάλειας, τόσο των αυτοχθόνων όσο και των ετεροχθόνων. Σε μια προσπάθεια εξομάλυνσης της κατάστασης και της εξασφάλισης της ομαλής συμβίωσης του ντόπιου στοιχείου με το μεταναστευτικό, υπάρχουν προτάσεις ομαλής ένταξης του τελευταίου. Θεωρώ ότι ένα από τα αποτελέσματα της, πέρα από την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των μεταναστών και της δημιουργικής και ειρηνικής συνύπαρξης τους με τους αυτόχθονες, θα 'ναι και η σημαντική αποδυνάμωση των ρατσιστικών και ξενοφοβικών κραυγών.

Στην προσπάθεια λοιπόν, ένταξης των μεταναστών στην χώρα μας, η οποία θα οδηγήσει στη δραματική μείωση κρουσμάτων ρατσισμού και ξενοφοβίας, μη κυβερνητικές οργανώσεις όπως η *ΑΡΣΙΣ – Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων*,

οι *Γιατροί του Κόσμου*, η *Διεθνής Αμνηστία*, το *Δίκτυο Κοινωνικής Υποστήριξης Προσφύγων και Μεταναστών*, η *Εθελοντική Εργασία Αθήνας*, η *Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και του Πολίτη*, η *Νεολαία κατά του Ρατσισμού στην Ευρώπη*, η *SOS Ρατσισμός* και το *Συντονιστικό Κοινοτήτων Μεταναστών και Αντιρατσιστικών Οργανώσεων*, πρότειναν τα εξής μέτρα ένταξης των μεταναστών και των προσφύγων:

1. νομιμοποίηση όλων των μεταναστών, καθώς κανένα αποτρεπτικό μέσο δεν μπορεί να αποκρούσει την είσοδο των μεταναστών και επιπλέον η ύπαρξη ενταγμένων μεταναστών σε μια κοινωνία θα κάνει ομαλότερη τη συμβίωση,
2. άσυλο στους πολιτικούς πρόσφυγες, που είναι πάντα θύματα πολέμων, διώξεων και εξαθλίωσης και ειδική μέριμνα για γυναίκες και παιδιά,
3. παραχώρηση δικαιωμάτων στους παράνομα εισερχόμενους μετανάστες στην εκπαίδευση, στην υγεία και τη δικαιοσύνη,
4. εκπαίδευση των μεταναστών με σεβασμό της εθνικής τους ταυτότητας μέσω πρόσληψης αλλοδαπών ή ημεδαπών δασκάλων που θα μαθαίνουν στα παιδιά τη μητρική τους γλώσσα,
5. δημιουργία ειδικών κέντρων υποδοχής για τους πρόσφυγες σε ακριτικές περιοχές αλλά και σε μεγάλα αστικά κέντρα ώστε να εξλειφθούν φαινόμενα συνωστισμού και διαμονής σε χώρους με άθλιες και τριτοκοσμικές συνθήκες,
6. δημιουργία συμβουλευτικών και υποστηρικτικών σταθμών των μεταναστών,
7. θέσπιση μέτρων προστασίας των αλλοδαπών γυναικών θυμάτων καταναγκαστικής πορνείας, όπως διευκόλυνση απόκτησης άδειας παραμονής, ασυλία και αμνηστία σε όσες ξεφεύγουν από τους εμπόρους λευκής σαρκός,
8. δικαίωμα στέγασης στους παράνομα εισερχόμενους μετανάστες, ώστε να αποφεύγονται η αισχροκέρδεια σε βάρος των μεταναστών και η φοροδιαφυγή των ιδιοκτητών σπιτιών προς ενοικίαση,
9. δικαίωμα στην υγεία σε όλους ανεξαιρέτως τους μετανάστες, με πλήρη ιατροφαρμακευτική κάλυψη και κατοχύρωση των ιατρικών λόγων ως αιτίες χορήγησης προσωρινής άδειας παραμονής μέχρι την πλήρη θεραπεία του αλλοδαπού,
10. πολιτικά δικαιώματα σε μετανάστες και πρόσφυγες, παροχή του δικαιώματος του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι στις δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές μετά από

παραμονή πέντε ετών και παροχή της ελληνικής υπηκοότητας μετά από παραμονή δέκα ετών.⁸⁹³

Επιπλέον, θεωρώ ότι για μια αποτελεσματική μέθοδος για την καταπολέμηση των ρατσιστικών και ξενοφοβικών αντιλήψεων στην χώρα μας, είναι και η διαρκής ενημέρωση του κοινού για το πλήθος των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες στην Ελλάδα, τους λόγους που τους ανάγκασαν να φύγουν από την πατρίδα τους και την κατάσταση υπάρχει εκεί και τα οφέλη που αποκομίζουμε από την παρουσία τους όπως η αναζωογόνηση της υπαίθρου και της αγροτικής παραγωγής, την ενίσχυση των ταμείων του κράτους μέσω της φορολογίας, την τόνωση της αγοράς, την συνάντηση των πολιτισμών και την ευκαιρία δημιουργίας καλών σχέσεων με άλλα κράτη με πολλαπλά οφέλη. Με αυτό τον τρόπο, τα επιχειρήματα - πυροτεχνήματα της ακροδεξιάς θα καταρρεύσουν σαν τραπουλόχαρτα μπροστά σε αδιάσειστα αποδεικτικά στοιχεία. Πώς όμως θα γίνουν όλα αυτά τα οφέλη γνωστά και πώς θα χτυπηθεί η ξενοφοβία;

Αυτό μπορεί να επιτευχθεί αρχικά, με αλλαγή νοοτροπίας των ΜΜΕ, όπως για παράδειγμα, ορολογίες με αρνητικό βάρος, όπως «λαθρομετανάστης» και «αλλοδαπός» να αντικατασταθούν με όρους όπως «οικονομικός πρόσφυγας» και να παρουσιάζονται και οι θετικές πτυχές και τα οφέλη από τη συνύπαρξη μαζί τους και όχι μόνο η διάπραξη κάποιου αδικήματος, το οποίο πολλές φορές μεγεθύνεται. Επίσης μπορεί να επιτευχθεί με τη διαρκή ενημέρωση των τοπικών κοινωνιών για θέματα μετανάστευσης και μεταναστευτικής πολιτικής, μέσω της διοργάνωσης εκδηλώσεων, ημερίδων και συνεδρίων από δήμους και νομαρχίες, με συμμετοχή επιστημόνων, κρατικών φορέων και μη κυβερνητικών οργανώσεων που θα απευθύνονται κυρίως στους απλούς πολίτες και όχι μόνο στην επιστημονική κοινότητα.

Ακόμα, είναι αναγκαίο, παρόμοιες εκδηλώσεις να διοργανώνονται και στα σχολεία όλης της χώρας, έστω και με τη μορφή συζητήσεων και εμπλουτισμένες με προβολή κινηματογραφικών ταινιών ή ντοκυμαντέρ, απευθυνόμενα στους πολίτες του αύριο, καλλιεργώντας έτσι ανθρωπιστές και δημοκράτες και όχι μελλοντικούς νεο – ναζί. Επιπρόσθετα, κρούσματα ρατσισμού και ξενοφοβίας, ειδικά αν προέρχονται από κρατικούς – δημόσιους υπαλλήλους και λειτουργούς, την ώρα της υπηρεσίας τους,

⁸⁹³ *Μετανάστες στην Ελλάδα*, επιμ. Μαρβάκης Αθ., Παρσανόγλου Δ., Παύλου Μ., Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2001, σ. 441 – 445.

πρέπει να αντιμετωπίζονται με μεγαλύτερη αυστηρότητα και όχι να «παραγράφονται» ή να γίνονται «κανόνας».

Ένα άλλο μέτρο για την αντιμετώπιση της ξενοφοβίας και του ρατσισμού, κρίνω ως αναγκαία, την διεξαγωγή ερευνών τάσεων των πολιτών, τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο, ανά τακτά χρονικά διαστήματα. Αναλόγως των αποτελεσμάτων, να πραγματοποιούνται επιπλέον μελέτες για την αναζήτηση των αιτιών που οδηγούν τους πολίτες στην εκδήλωση ξενοφοβικών αισθημάτων και τάσεων και να χαράζονται στρατηγικές ενημέρωσης τους όπως και αντιμετώπισης των όποιων τοπικών προβλημάτων μπορεί να σχετίζονται με τους μετανάστες (υγειονομικές υπηρεσίες, σχολική εκπαίδευση, απασχόληση κ.ά.). Τελικά, είναι επιτακτική ανάγκη, η χάραξη μιας οργανωμένης μεταναστευτικής πολιτικής, με ιδεολογική αφετηρία την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του δημοκρατικού πνεύματος, με τη συνδρομή επιστημόνων από το ανθρωπιστικό, κοινωνικό και νομικό πεδίο και όχι μέσω σπασμωδικών κινήσεων πολιτικών με πλήρη άγνοια ή (και) απαξίωσης των ζητημάτων μετανάστευσης.

Όσον αφορά τον χώρο της ελληνικής άκρας δεξιάς, θεωρώ ότι πρέπει να ληφθούν άμεσα μέτρα αντιμετώπισης των φασιστικών/τρομοκρατικών ομάδων, για να διασφαλιστεί η δημοκρατία και η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη χώρα μας. Κατά τη γνώμη μου, οι ομάδες αυτές, δεν έχουν αντιμετωπιστεί με την πρέπουσα σοβαρότητα και υπευθυνότητα, καθώς κρίνονται ως ασήμαντες μικροομάδες «γραφικών» φασιστών. Ο Λεντάκης, στη μελέτη του για τις ακροδεξιές και φασιστικές οργανώσεις πριν και κατά τη διάρκεια της δικτατορίας, πολύ σωστά είχε παρατηρήσει ότι, ο κατακερματισμός τέτοιου είδους ομάδων ήταν ωφέλιμος για την αποτελεσματικότητα του νεοφασισμού στην Ελλάδα, καθώς δημιουργούνταν οργανώσεις που προσαρμόζονταν σε συγκεκριμένους χώρους, ενώ η ύπαρξη ακριβώς πολλών και διασκορπισμένων οργανώσεων δυσχεραίνει την αποτελεσματική αντιμετώπιση τους.⁸⁹⁴

Το ίδιο μπορούμε να ισχυριστούμε και για σήμερα καθώς πλήθος διαφορετικών φασιστικών ομάδων, μικρών και μεγάλων σε μέλη, που δραστηριοποιήθηκαν και δραστηριοποιούνται ακόμα στη χώρα μας, εκφράζοντας ανοιχτά αντιδημοκρατικές και ρατσιστικές θέσεις. Είναι εξαιρετικά ανησυχητικό το γεγονός, ότι οι ακροδεξιές, εθνικιστικές και νεοναζιστικές ομάδες της χώρα μας, συνεργάζονται μεταξύ τους με

⁸⁹⁴ Παρακρατικές Οργανώσεις και 21^η Απριλίου, όπ.π., σ. 382.

αλληλοδιαφημίσεις, παραπομπές, ανταλλαγές άρθρων και απόψεων, ενώ, σε άλλες περιπτώσεις, δείχνουν να διαγωνίζονται σε «πατριωτισμό» και στο ποιός θα προτείνει την πιο «σκληροπυρηνική» πολιτική απέναντι στους μετανάστες. Ακόμα πιο ανησυχητικό είναι το γεγονός ότι πραγματοποιήθηκαν βιαιοπραγίες και δολοφονικές επιθέσεις σε βάρος μεταναστών και άλλων συμπολιτών μας από φασιστικές οργανώσεις, ενώ υπάρχει και σωρεία καταγγελιών και σοβαρών ενδείξεων για συνεργασία φασιστικών ομάδων με τα Σώματα Ασφαλείας, γεγονός που μας παραπέμπει στη συμμαχία αντίστοιχων οργανώσεων με την Αστυνομία και τη Χωροφυλακή, κατά τη δεκαετία του '50 και του '60.

Μια «λύση» που έχει προταθεί είναι η ποινικοποίηση – απαγόρευση των φασιστικών οργανώσεων όπως η *Χρυσή Αυγή*. Όμως, για την υλοποίηση μιας τέτοιας πρότασης, πρέπει να έχει προηγηθεί δικαστική έρευνα εις βάθος και να υπάρχουν αδιάσειστα στοιχεία εμπλοκής των φασιστικών οργανώσεων σε αξιόποινες πράξεις, διότι, σε διαφορετική περίπτωση, όχι μόνο δεν θα χτυπηθεί αποτελεσματικά ο φασισμός και ο ρατσισμός, αλλά αντιθέτως θα «ηρωοποιηθεί» ο ακροδεξιός χώρος και οι οπαδοί του και θα εξυψωθούν ως «διωκόμενοι αγωνιστές» και «κυνηγημένοι πατριώτες» από τους «προδότες». Γι'αυτό θεωρώ αναγκαία την στενή παρακολούθηση των δραστηριοτήτων τέτοιων οργανώσεων, να ασκηθούν διώξεις αν διαπιστωθεί προτροπή σε πράξεις βίας καθώς και για διάδοση ρατσιστικών αντιλήψεων.

Παράλληλα, η έρευνα πρέπει να επεκταθεί στα Σώματα Ασφαλείας και αν διαπιστωθεί συνεργασία με μέλη φασιστικών οργανώσεων στην καταστολή κοινωνικών ομάδων, στην ολιγωρία ή τη συγκάλυψη απο μέρους της αστυνομίας, βιαιοπραγιών, επιθέσεων ή άλλων αξιόποινων πράξεων των φασιστικών οργανώσεων, οι επίορκοι αστυνομικοί να αντιμετωπίζονται με μεγάλη αυστηρότητα και βαριές ποινές που θα φτάνουν ως στην οριστική απόταξη από το Σώμα και τη φυλάκιση. Τέλος, κρούσματα ρατσιστικής βίας που προέρχονται από τις δυνάμεις καταστολής (αστυνομία), την ώρα της υπηρεσίας τους, πρέπει να αντιμετωπίζονται με μεγαλύτερη αυστηρότητα και όχι να «παραγράφονται» ή να γίνονται «κανόνας».

Βιβλιογραφία

- Αναστασιάδης Γιώργος, *Σύγχρονη Ελληνική Πολιτική και Συνταγματική Ιστορία (1940 – 1986)*, Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 1998
- Βακαλοπούλου Μπέττυ, *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα*, στο Gaddi Giuseppe, *Ο Νεοφασισμός στην Ευρώπη*, μετάφρ. Βακαλοπούλου–Τζουλιάνο Μπέττυ, Νέα Σύνορα, Αθήνα, 1975.
- Γεωργιάδου Βασιλική, *Πρόλογος στην Ελληνική Έκδοση*, στο *Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ–Ιδεολογία–Πολιτική–Κόμματα*, επιμ. Hainsworth Paul, πρόλ.–επιμ. ελληνικής έκδοσης Γεωργιάδου Βασιλική, μετάφρ. Αθανασίου Θανάσης, Παπαζήσης, Αθήνα, 2004.
- Gaddi Giuseppe, *Ο Νεοφασισμός στην Ευρώπη*, μετάφρ. Βακαλοπούλου – Τζουλιάνο Μπέττυ, Νέα Σύνορα, Αθήνα, 1975.
- Gellner Ernest, *Έθνη και Εθνικισμός*, μετάφρ. Λαφαζάνη Δώρα, Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 1992.
- Hainsworth Paul, *Εισαγωγή: η ακροδεξιά*, στο *Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ–Ιδεολογία–Πολιτική–Κόμματα*, επιμ. Hainsworth Paul, πρόλ.–επιμ. ελληνικής έκδοσης Γεωργιάδου Βασιλική, μετάφρ. Αθανασίου Θανάσης, Παπαζήσης, Αθήνα, 2004.
- Hainsworth Paul, *Το Εθνικό Μέτωπο: από την άνοδο στον κατακερματισμό της γαλλικής ακροδεξιάς*, στο *Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ–Ιδεολογία–Πολιτική–Κόμματα*, επιμ. Hainsworth Paul, πρόλ.–επιμ. ελληνικής έκδοσης Γεωργιάδου Βασιλική, μετάφρ. Αθανασίου Θανάσης, Παπαζήσης, Αθήνα, 2004.
- Διαμαντόπουλος Θανάσης, *Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΗ ΠΑΡΑΤΑΞΗ: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ–Από το Κόμμα των Εθνικοφρόνων του Γούναρη στη Ν.Δ. του Έβερτ*, Παπαζήσης, Αθήνα, 1994.
- Δώδος Δ. – Καφετζής Π. – Μιχαλοπούλου Α. – Νικολακόπουλος Η., *Ξενοφοβία και ρατσισμός στην Ελλάδα, 1988 – 1992*, στο *ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ – Κύρια θέματα και προσδιορισμός προτεραιοτήτων πολιτικής*, επιστημονικός υπεύθυνος Κατσούλης Ηλίας, επιμ. Καραντινός Δ. – Μαράτου – Αλιμπράντη Λ. – Φρονίμου Έ., Τόμος Β΄, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα, 2002.
- Ζορμπαλάς Σταύρος, *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1978.
- Καβουνίδη Τζένη, *Κοινωνικός αποκλεισμός : Έννοια, κοινοτικές πρωτοβουλίες, ελληνική εμπειρία και διλήμματα πολιτικής*, στο *ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ – Κύρια θέματα και προσδιορισμός προτεραιοτήτων πολιτικής*, Τόμος Α΄, επιστημ. υπεύθ. Κατσούλης Ηλίας, Επιμ. Καραντινός Δ., Μαράτου–Αλιμπράντη Λ., Φρονίμου Ε., Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα, 1999.
- Καραμπέλας Γιώργος, *Το Ελληνικό Ανταρτικό των Πόλεων 1974-1985*, Γραφές, Αθήνα, 2002.
- Καραμπελιάς Γεράσιμος, *Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΝΟΠΙΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ–Συγκριτική ανάλυση των μεταπολεμικών στρατιωτικών επεμβάσεων, 1945–1980*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2001.
- Κάτρης Α. Γιάννης, *Η Γέννηση του Νεοφασισμού–(Ελλάδα 1960–1974)*, Παπαζήσης, 1974.

- Καρφές Γεώργιος, *ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ – Μαθήματα*, Παπαζήση, Αθήνα, 1999.
- Κυριαζή Νότα, *Η Κοινωνιολογική Έρευνα – Κριτική Επισκόπηση των Μεθόδων και των Τεχνικών*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2003.
- Λεντάκης Ανδρέας, *Παρακρατικές Οργανώσεις και 21^η Απριλίου*, Καστανιώτης, Αθήνα, 1975.
- Λυριτζής Χρήστος, *Λαϊκισμός: Η Έννοια και οι Πρακτικές*, στο *ΕΚΛΟΓΕΣ ΚΑΙ ΚΟΜΜΑΤΑ ΣΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '80-Εξελίξεις και προοπτικές του πολιτικού συστήματος*, Θεμέλιο, Αθήνα, 1990.
- *Μετανάστες στην Ελλάδα*, επιμ. Μαρβάκης Αθ., Παρσανόγλου Δ., Παύλου Μ., Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2001.
- Meynaud Jean – Μερλόπουλος Π. – Νοταράς Γ., *Οι Πολιτικές Δυνάμεις στην Ελλάδα 1946 – 1965*, Τόμος Α', μετάφρ. Μερλόπουλος Π., Σαββάλας, Αθήνα, 2002.
- Meynaud Jean, *Οι Πολιτικές Δυνάμεις στην Ελλάδα–Βασιλική Εκτροπή και Στρατιωτική Δικτατορία*, Τόμος Β', μετάφρ. Μερλόπουλος Π., Σαββάλας, Αθήνα, 2002.
- Milza Pierre, *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης–η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, μετάφρ. Καυκίας Γιάννης, επιμ. Βουλελης Νικόλας, Scripta, Αθήνα, 2004.
- Μοσχονάς Γεράσιμος, *Η Διαιρετική Τομή Δεξιάς-Αντιδεξιάς στη Μεταπολίτευση (1974-1990)–Περιεχόμενο της Τομής και όψεις της Στρατηγικής των Κομμάτων του «Αντιδεξιού Υποσυστήματος»*, στο *Η Ελληνική Πολιτική Κουλτούρα Σήμερα*, εισαγ.-επιμ. Δεμερτζής Νίκος, Οδυσσεύς, Αθήνα, 1995.
- Μουσούρου Μ.Λ., *Κοινωνικός Αποκλεισμός και Κοινωνική Προστασία*, στο *Κοινωνικός Αποκλεισμός : Η Ελληνική Εμπειρία*, εισαγ. – επιμ. Κασσιμάτη Κούλα, Gutenberg, Αθήνα, 1998.
- Νικολακόπουλος Ηλίας, *Η Εκλογική Επιρροή των Πολιτικών Δυνάμεων*, στο *ΕΚΛΟΓΕΣ ΚΑΙ ΚΟΜΜΑΤΑ ΣΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '80-Εξελίξεις και προοπτικές του πολιτικού συστήματος*, Θεμέλιο, Αθήνα, 1990.
- Νικολακόπουλος Ηλίας, *Η καχεκτική δημοκρατία – κόμματα και εκλογές, 1946 – 1967*, Αθήνα, Πατάκης, 2001.
- Paxton O. Robert, *Η Ανατομία του Φασισμού*, μετάφρ. Χαλμούκου Κατερίνα, Κέδρος, Αθήνα, 2006.
- Παπαδημητρίου Δ. Ζήσης, *Ο Ευρωπαϊκός Ρατσισμός – Εισαγωγή στο φυλετικό μίσος*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2000.
- Παπαδημητρίου Ι. Δήμητρα, *Από τον λαό των νομιμοφρόνων στο έθνος των εθνικοφρόνων–Η ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 1922–1967*, Σαββάλας, Αθήνα, 2006.
- Πέιν Στάνλεϊ, *Η Ιστορία του Φασισμού 1914 – 1945*, μετάφρ. Γεωργιάδου Κώστας, πρόλογος Ροζάνης Στέφανος, Φιλίστωρ, Αθήνα, 2000.
- Swynghedouw Marc, *Βέλγιο: εξηγώντας τη σχέση μεταξύ του Vlaams Blok και της πόλης της Αμβέρσας*, στο *Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ-Ιδεολογία–Πολιτική–Κόμματα*, επιμ. Hainsworth Paul, πρόλ.–επιμ. ελληνικής έκδοσης Γεωργιάδου Βασιλική, μετάφρ. Αθανασίου Θανάσης, Παπαζήσης, Αθήνα, 2004.
- Τσαούσης Γ. Δημήτρης, *Πολιτισμός, Ελεύθερος Χρόνος και Κοινωνικός Αποκλεισμός*, στο *Κοινωνικός Αποκλεισμός : Η Ελληνική Εμπειρία*, εισαγ. – επιμ. Κασσιμάτη Κούλα, Gutenberg, Αθήνα, 1998.

- Τσουκαλάς Κωνσταντίνος, *Κράτος, Κοινωνία, Εργασία στη Μεταπολεμική Ελλάδα*, Θεμέλιο, Αθήνα, 1999.
- *Υδρία-Cambridge-Ήλιος*, Γενική Εγκυκλοπαίδεια Σύγχρονων Γνώσεων, Τόμος 3, Τέσσερα Έψιλον, Αθήνα, 1992

Ειδικές Εκδόσεις

- *21^η Απριλίου 1967-2007 40 Χρόνια Από το Πραξικόπημα της Χούντας*, κείμενα-έρευνα Πελώνη Αριστοτελία, Ειδικές Εκδόσεις της εφημερίδας *ΤΑ ΝΕΑ*, Αθήνα, 2007.
- *2007 Πολιτικά Γεγονότα*, Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας-Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης, Αθήνα, 2008.
- Αναστασιάδης Γιώργος, *Η Μεταπολίτευση και ο Κ. Καραμανλής*, στο *ΧΟΥΝΤΑ-«ΑΤΤΙΛΑΣ» - ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-Το Θερμό καλοκαίρι του 1974*, Ε Ιστορικά, Χ. Κ. Τεγόπουλος, χ.χ.
- Αναστασόπουλος Ν. Γεώργιος, *Όταν η Δικτατορία Κατέρρευε και η Δημοκρατία Ξαναγεννιόταν*, στο *ΧΟΥΝΤΑ-«ΑΤΤΙΛΑΣ»-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-Το Θερμό καλοκαίρι του 1974*, Ε Ιστορικά, Χ. Κ. Τεγόπουλος, χ.χ.
- *ΕΚΘΕΣΗ εξ ονόματος της Εξεταστικής Επιτροπής για το Ρατσισμό και την Ξενοφοβία*, εισηγητής Ford M. Glynn, Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Βρυξέλλες, 1991.
- *Η Δίκη της Χούντας: 25 Καταθέσεις που Έκαψαν του Δικτάτορες*, κείμενα-επεξεργασία ιστορικού υλικού Ρενιέρης Αντώνης, Ειδικές Εκδόσεις της εφημερίδας *ΤΑ ΝΕΑ*, χ.χ.
- Μαγκάκης Γεώργιος-Αλέξανδρος, *Η Δίκη των Χουντικών*, στο *ΧΟΥΝΤΑ-«ΑΤΤΙΛΑΣ»-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-Το Θερμό καλοκαίρι του 1974*, Ε Ιστορικά, Χ. Κ. Τεγόπουλος, χ.χ.
- *Οι 300 της Βουλής*, ειδική έκδοση της εφημερίδας *Ελευθεροτυπία*, Αθήνα, 2007.
- Σαμπατακάκης Θεόδωρος, *Η Πτώση της Δικτατορίας*, στο *ΧΟΥΝΤΑ-«ΑΤΤΙΛΑΣ»-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-Το Θερμό καλοκαίρι του 1974*, Ε Ιστορικά, Χ. Κ. Τεγόπουλος, χ.χ.
- Σαμπατακάκης Θεόδωρος, *Η Νομιμοποίηση του ΚΚΕ*, στο *ΧΟΥΝΤΑ-«ΑΤΤΙΛΑΣ»-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-Το Θερμό καλοκαίρι του 1974*, Ε Ιστορικά, Χ. Κ. Τεγόπουλος, χ.χ.
- Σταματελάτος Μιχάλης, *Ο Φασισμός και ο Ρατσισμός στη Σημερινή Ευρώπη – Επισημάνσεις, Συμπεράσματα, Συστάσεις της Εκθέσεως του Δημ. Ευρυγένη προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο*, Εκδόσεις Καθημερινής, 1987.
- Χατζηβασιλείου Ευάνθης, *Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας*, στο *ΧΟΥΝΤΑ-«ΑΤΤΙΛΑΣ»-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-Το Θερμό καλοκαίρι του 1974*, Ε Ιστορικά, Χ. Κ. Τεγόπουλος, χ.χ.
- Ζαμπαρούκου Στέλλα, *Συνδικαλιστικό Κίνημα και Κρατικός Παρεμβατισμός στη Μεταπολιτευτική Ελλάδα: Μια Συγκριτική Προσέγγιση*, στο *Κοινωνία και Πολιτική-Όψεις της Γ' Ελληνικής Δημοκρατίας 1974-1994*, επιμέλεια Λυριτζής Χρ.-Νικολακόπουλος Ηλ.-Σωτηρόπουλος Δ., Θεμέλιο, Αθήνα, 1996.

Αρθρογραφία

- «Αντιπαγκοσμιοποιημένοι» κατά «Χρυσανγιδών», *Η Καθημερινή*, 30 Απριλίου 2002, http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_politics_2_30/04/2002_23593, τελευταία είσοδος 31 Ιουλίου 2008.
- Βαγενάς Νάσος, *Οι μεταμφιέσεις του λαϊκισμού*, *Το Βήμα*, 22 Οκτωβρίου 2006, σ. Α51.
- Γιαννακά Σοφία, *ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΛΑΟΣ*—«Εγώ δεν είμαι από σατέν», *Το Βήμα*, 3 Ιουνίου 2007, σ. Α22.
- Darkroom, *Η αντιρατσιστική επιτροπή του Γιώργου Καρατζαφέρη*, *Πρώτο Θέμα*, 1 Ιουνίου 2008, σ. 33.
- Δημητράκος Δημήτρης, *Η εκλογική επιβράβευση*, *Το Βήμα*, 22 Οκτωβρίου 2006, σ. Α51–Α52.
- Νέδος Βασίλης, *Έργα και Ημέρες της Χρυσής Αυγής*, *Η Καθημερινή*, 5 Φεβρουαρίου 2008, http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles?politics_2_05/02/2008_258168, τελευταία είσοδος 31 Ιουλίου 2008.
- Νέδος Βασίλης, *Το κλούβιο «αβγό του φιδιού»-Ο «Χάρτης» των φασιστικών και νεοναζιστικών ομάδων και οι σχέσεις τους με τις ομοειδείς ευρωπαϊκές οργανώσεις*, *Το Βήμα*, 11 Σεπτεμβρίου 2005, http://tovima.dolnet.gr/print_article.php?e=B&f=14562&m=A44&aa=1, τελευταία είσοδος 31 Ιουλίου 2008.
- Καμπύλης Τάκης, *Χορεύοντας με τη σκληρή Ακροδεξιά...*, *Η Καθημερινή*, 14 Οκτωβρίου 2007, σ. 10.
- Καραμανώλη Εύα, *Κάθειρξη 21 ετών στον «Περίανδρο», ένταση στη δίκη*, *Η Καθημερινή*, 26 Σεπτεμβρίου 2006, http://kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_politics_2_26/09/2006_199090, τελευταία είσοδος 31 Ιουλίου 2008.
- Κόλλια Ελευθερία, *Οι «λοιποί» των εκλογών-Τι είναι το ΑΚΥΡΟ, τι κάνει ο κ. Λεβέντης και ποιο κόμμα θεωρεί υποψήφιους βουλευτές του όλους τους έλληνες εκλογείς*, *Το Βήμα*, 9 Σεπτεμβρίου 2007, http://tovima.dolnet.gr/print_article.php?e=B&f=15159&m=A28&aa=1, τελευταία είσοδος 31 Ιουλίου 2008.
- Μανη Μαρίνα, *Χέρι χέρι με τον Μεταξά, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 14 Οκτωβρίου 2007, σ. 24.
- Μπίτσικα Παναγιώτα, *Τα ζυρισμένα «μωαλά» του νεοφασισμού-Υπάρχουν παιχνίδια στα οποία κερδίζει όποιος βάλει περισσότερους Εβραίους σε φούρνους ή θαλάμους αερίων*, *Το Βήμα*, 26 Ιουλίου 1998, http://tovima.dolnet.gr/print_article.php?e=B&f=12491&m=CO8&aa=1, τελευταία είσοδος 31 Ιουλίου 2008.
- Νικολακόπουλος Δ., *Η ελληνική Ακροδεξιά στον δρόμο του Λεπέν-Τρομοκρατικό «παιχνίδι» με τον ρατσισμό και την ανεργία*, *Το Βήμα*, 17 Μαΐου 1998, http://tovima.dolnet.gr/print_article.php?e=B&f=12481&m=A59&aa=1, τελευταία είσοδος 31 Ιουλίου 2008.
- Νούτσος Παναγιώτης, *Μορφές λαϊκισμού*, *Το Βήμα*, 10 Ιουνίου 2007, σ. Α61.
- Ρουτζούνης Κ. Αλέξης, *Τι θέλουν οι Έλληνες*, *Το Βήμα*, 9 Δεκεμβρίου 2007, σ. 28.

- Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, *ΕΝΑ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΦΑΝΤΑΣΜΑ ΜΕΤΑΞΥ Ν.Δ.-ΛΑΟΣ-ΚΚΕ-Η Νέμεσις του κ. Κυδωνιάτη*, *Ελευθεροτυπία*, 4 Μαΐου 2008, <http://www.iospress.gr/ios2008/ios20080504.htm>, τελευταία είσοδος 4 Ιουνίου 2008.
- Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, *Η ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΗ ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΟΥ 17ΧΡΟΝΟΥ ΣΤΟ ΡΕΘΥΜΝΟ-Για ένα πουκάμισο αδειανό*, *Ελευθεροτυπία*, 19 Μαρτίου 2006, <http://www.iospress.gr/ios2006/ios20060319.htm>, τελευταία είσοδος 31 Ιουλίου 2008.
- Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, *Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΠΛΕΥΡΗ ΜΕ ΤΟΝ ΛΑΟΣ-Το μαύρο DVD*, *Ελευθεροτυπία*, 13 Ιανουαρίου 2008, <http://www.iospress.gr/ios2008/ios20080113.htm>, τελευταία είσοδος 4 Ιουνίου 2008.
- Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, *«Ο Αγών του!»*, *Ελευθεροτυπία*, 20 Οκτωβρίου 2002, <http://www.iospress.gr/ios2002/ios20021020a.htm>, τελευταία είσοδος 31 Ιουλίου 2008.
- Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, *Ο «εσωτερικός εχθρός» της ΕΛ.ΑΣ., Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 23 Μαρτίου 2008, σ. 42.
- Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, *Ο Έλλην Γκέμπελς και οι θαυμαστές του, Σαββατιάτικη Ελευθεροτυπία*, 1 Δεκεμβρίου 2007, σ. 68.
- Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, *Ο Μακάρθι και το "Δίκτυο 21"*, *Ελευθεροτυπία*, 20 Δεκεμβρίου 1997, <http://www.iospress.gr/mikro1997/mikro19971220.htm>, τελευταία είσοδος 31 Ιουλίου 2008.
- Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, *Ο ΠΛΕΥΡΗΣ ΚΑΙΕΙ ΤΟΝ ΚΑΡΑΤΖΑΦΕΡΗ-Ολίγον ακροδεξιοί;*, 16 Ιανουαρίου 2005, <http://www.iospress.gr/ios2005/ios20050116a.htm> τελευταία είσοδος 23 Μαΐου 2008.
- Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, *ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΙΚΕΣ ΝΕΟΥ ΤΥΠΟΥ-Οι εθνικές αγωγές ενός δικτύου*, *Ελευθεροτυπία*, 9 Ιανουαρίου 2000, <http://www.iospress.gr/ios2000/ios20000109b.htm>, τελευταία είσοδος 31 Ιουλίου 2008.
- Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, *Τα τάνκς της Μεταπολίτευσης*, *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 22 Ιουλίου 2007, σ. 41.
- Παπαχρήστου Νίκος, *Πολιτικοί στη μάχη του «ιερού σταυρού»*, *Η Καθημερινή*, 19 Αυγούστου 2007, σ. 8.
- Σωμερίτης Ριχάρδος, *Για την ελευθερία του Τύπου*, *Το Βήμα*, 2 Ιουλίου 2000, http://tovima.dolnet.gr/print_article.php?e=B&f=12979&m=A62&aa=3, τελευταία είσοδος 31 Ιουλίου 2008.
- Graynor Ian, *Χορεύοντας με...τους νεοναζί*, *The Guardian*, αναδημοσίευση στην εφημερίδα *Καθημερινή*, 5 Οκτωβρίου 2008, σ. 19.
- Τσιμπούκης Π., *Ο Πεισίστρατος, ο Μεταξάς και ο «Νέος Φασισμός»*, *Το Βήμα*, 14 Οκτωβρίου 2007, σ. Α45.
- *Φυλάκιση 14μηνών με αναστολή επιβλήθηκε στον Κ. Πλεύρη για το βιβλίο του*, *In.gr*, 13 Δεκεμβρίου 2007, <http://www.in.gr/news/article.asp?IngEntityID=857047>, τελευταία είσοδος 23 Μαΐου 2008.
- Ψαρά Μαρία, *Αρμονική συνύπαρξη με παρόν, παρελθόν και μέλλον – Ο μακρύς κατάλογος των περιστατικών που ΕΛ.ΑΣ. και Χρυσή Αυγή έγιναν ένα*, *Έθνος της Κυριακής*, 10 Φεβρουαρίου 2008, σ. 34-35.

- Ψαρά Μαρία, *Συγκοινωνούντα...δοχεία-Μέλος της «Χρυσής Αυγής»* υπηρετεί ως ειδικός φρουρός στην ΕΛ.ΑΣ., *Έθνος της Κυριακής*, 10 Φεβρουαρίου 2008, σ. 33.

Δικτυακοί Τόποι

- Βικιπαίδεια, διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια, <http://el.wikipedia.org>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.
- Δίκτυο 21, <http://www.diktyo21.gr>, τελευταία είσοδος 30 Ιουλίου 2008.
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, <http://www.statistics.gr>, τελευταία είσοδος 30 Ιουλίου 2008.
- Ελληνική Εθνικιστική Διαδικτυακή Κοινότητα Κυναίγειρος, <http://clubs.pathfinder.gr/kynaigeiros2>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.
- Ελληνικές Γραμμές, ηλεκτρονική εφημερίδα, <http://www.e-grammes.gr/who.php>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.
- Η Καθημερινή, διαδικτυακή έκδοση της ομώνυμης εφημερίδας, <http://www.kathimerini.gr>, τελευταία είσοδος 31 Ιουλίου 2008.
- In gr, ειδησεογραφική ιστοσελίδα του Δημοσιογραφικού Οργανισμού Λαμπράκη, <http://www.in.gr> τελευταία είσοδος 23 Μαΐου 2008.
- Καρατζαφέρης Γιώργος, προσωπική ιστοσελίδα του βουλευτή του κόμματος ΛΑ.Ο.Σ., <http://www.karatzafaris.gr>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.
- Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός, επίσημη ιστοσελίδα του κόμματος ΛΑ.Ο.Σ., <http://www.laos.gr>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.
- Λαϊκός Σύνδεσμος Χρυσή Αυγή, επίσημη ιστοσελίδα της οργάνωσης, <http://xryshaugh.wordpress.com>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.
- Μη Πολιτικώς Ορθή Υποκίνηση Μαθητών, επίσημο ιστολόγιο της μαθητικής οργάνωσης του ΛΑ.Ο.Σ., <http://mproum.blogspot.com>, τελευταία είσοδος 30 Ιουλίου 2008.
- Νεολαία Ορθόδοξου Συναγερμού, επίσημη ιστοσελίδα της νεολαίας ΛΑ.Ο.Σ., <http://www.neolaialaos.gr>, τελευταία είσοδος 30 Ιουλίου 2008.
- Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, διαδικτυακή έκδοση της ομώνυμης στήλης της εφημερίδας *Ελευθεροτυπία*, <http://www/iospress.gr>, τελευταία είσοδος 31 Ιουλίου 2008.
- Οργάνωση Εθνικιστών Ρεθύμνου, επίσημη ιστοσελίδα της οργάνωσης, <http://www.rethimno.org>, τελευταία είσοδος 28 Ιουλίου 2008.
- Πλεύρης Θάνος, προσωπική ιστοσελίδα του βουλευτή του κόμματος ΛΑ.Ο.Σ., <http://www.thanos-plevris.gr>, τελευταία είσοδος 23 Μαΐου 2008.
- Πολατίδης Ηλίας, προσωπική ιστοσελίδα του βουλευτή του κόμματος ΛΑ.Ο.Σ., <http://www.polatidis.gr>, τελευταία είσοδος 4 Ιουνίου 2008.
- Το Βήμα, διαδικτυακή έκδοση της ομώνυμης εφημερίδας, <http://tonima.dolnet.gr>, τελευταία είσοδος 23 Μαΐου 2008.
- Φοιτητική Οργάνωση Συναγερμού, επίσημη ιστοσελίδα της νεολαίας ΛΑ.Ο.Σ., <http://www.fos-edu.gr>, τελευταία είσοδος 30 Ιουλίου 2008.